

Ivan Antić

Budistička meditacija

**Izvorni tekstovi
i detaljna uputstva za praksu**

Ivan Antić
Budistička meditacija

© *Copyright*: 2005 by Ivan Antić

SVI TEKSTOVI SU PREUZETI SA SAJTA

<https://srednjiput.rs/pali-kanon/>

Knjiga je besplatna za srpsko jezičko područje,
može se neograničeno umnožavati samo za ličnu
upotrebu, bez ikakvih izmena.

Anguttara nikaya III.39
Sukhamala sutta
Pročišćenje

Digha nikaya 22
Maha satipatana sutta
Veliki govor o temeljima sabranosti

Majjhima nikaya 118
Anapanasati sutta
O sabranosti pažnje na dah

Majjhima nikaya 121
Cula-sunnata sutta
Sažeti govor o ništavilu

Savremeni komentari i uputstva
Ađan Ča
Ispravno vežbanje - neprekidno vežbanje

Ađan Ča
Pitanja i odgovori

Venerable H. Gunaratana Mahathera
Pažnja - Put svjesnosti

Anguttara nikaya III.39
Sukhamala sutta
Pročišćenje

„Monasi, ja sam živeo u izobilju, velikom izobilju, najvećem izobilju. Moj otac je čak imao jezera u palati, u jednom su cvetali crveni lotosi, u drugom su cvetali beli lotosi, u trećem su cvetali plavi lotosi, i sve to za mene. Nisam koristio sandalovo drvo koje nije bilo iz Varanase. Moj turban beše iz Varanase, kao i moja tunika, moje donje rublje i moj ogrtač. Hladovinu su mi pravili danju, štitili me od hladnoće i rose noću.

Imao sam tri palate, jednu za hladno vreme, jednu za toplo vreme i jednu za kišno vreme. Tokom četiri meseca monsuna zabavljale su me u palati za kišno vreme pevačice i igračice, bez ijednog muškarca među njima. I dok su se sluge, radnici i čuvari u kućama drugih ljudi hranili skromno, u domu moga oca sluge, radnici i čuvari su se hranili obilno.

Iako sam bio obdaren takvim bogatstvom, takvim izobiljem, u meni se javila

misao: 'Kada neki neupućen, svetovan čovek koji je podložan starenju, ne može izmaći starenju, vidi drugog čoveka koji je ostario, on je uplašen, ponižen i zgađen, zaboravljajući da je i on sam podložan starenju, da ne može izmaći starenju. Ako i ja -- koji sam podložan starenju, ne mogu izmaći starenju - treba da budem uplašen, ponižen i zgađen kada vidim drugog čoveka koji je ostario, na to ne pristajem.' Kada sam to uočio, opijenost mladošću [tipična] za mlade ljude poče da kopni.

Iako sam bio obdaren takvim bogatstvom, takvim izobiljem, u meni se javila misao: 'Kada neki neupućen, svetovan čovek koji je podložan bolesti, ne može izmaći bolesti, vidi drugog čoveka koji je bolestan, on je uplašen, ponižen i zgađen, zaboravljajući da je i on sam podložan bolesti, da ne može izmaći bolesti. Ako i ja - koji sam podložan bolesti, ne mogu izmaći bolesti - treba da budem uplašen, ponižen i zgađen kada vidim drugog čoveka koji je bolestan, na to ne pristajem.' Kada sam to uočio, opijenost zdravljem [tipična] za ljude koji su zdravi poče da kopni.

Iako sam bio obdaren takvim bogats-

tvom, takvim izobiljem, u meni se javila misao: 'Kada neki neupućen, svetovan čovek koji je podložen smrti, ne može izmaći smrti, vidi drugog čoveka koji je mrtav, on je uplašen, ponižen i zgađen, zaboravljajući da je i on sam podložen smrti, da ne može izmaći smrti. Ako i ja - koji sam podložen smrti, ne mogu izmaći smrti - treba da budem uplašen, ponižen i zgađen kada vidim drugog čoveka koji je mrtav, na to ne pristajem.' Kada sam to uočio, opijenost životom [tipična] za ljude koji su živi počeo da kopni.

* * *

„Monasi, postoje tri vrste opijenosti. Koje tri? Opijenost mladošću, opijenost zdravljem, opijenost životom.

Pijan od opijenosti mladošću, neupućen, svetovan čovek čini loše stvari telom, govorom, mišlju. Čineći loše stvari telom, govorom, mišlju, on se - posle razlaganja tela, posle smrti - ponovo rađa u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u paklu.

Pijan od opijenosti zdravljem, neupućen, svetovan čovek čini loše stvari telom,

govorom, mišlju. Čineći loše stvari telom, govorom, mišlju, on se - posle razlaganja tela, posle smrti - ponovo rađa u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u paklu.

Pijan od opijenosti životom, neupućen, svetovan čovek čini loše stvari telom, govorom, mišlju. Čineći loše stvari telom, govorom, mišlju, on se - posle razlaganja tela, posle smrti - ponovo rađa u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u paklu.

Pijan od opijenosti mladošću, monah napušta vežbanje i vraća se nižem životu. Pijan od opijenosti zdravljem, monah napušta vežbanje i vraća se nižem životu. Pijan od opijenosti životom, monah napušta vežbanje i vraća se nižem životu.

Podložni rođenju, podložni starenju,
podložni smrti,
svetovni ljudi su
zgađeni nad onima što pate
nad onim čemu su i oni sami podložni.
Ako i ja treba da budem zgađen
nad bićima koja su podložna svemu tome,
ja onda ne pristajem,
da živim kao i oni.

Zadržavajući taj stav -
znanje o Dhammi
lišen svakog poseda -
prevaziđoh svaku opijenost
bogatstvom, mladošću i životom
kao onaj što u odvrćenosti
vidi spokojstvo.

U meni se javi energičnost,
oslobođenost jasno sagledah.
Sada više nema načina
da uživam u čulnim zadovoljstvima.
Slédeći tok svetačkog života,
ja se više ne preporađam.

Digha nikaya 22
Maha satipatana sutta
Veliki govor o temeljima sabranosti

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio među Kuruima, u gradu Kamasadama, trgovačkom centru naroda Kuru. Tada Blaženi ovako reče monasima: „Monasi“, i oni mu odgovoriše: „Da, poštovani gospodine“.

A Blaženi ovako nastavi: „Jedini put, monasi¹, da se pročisti biće, prevlada žalost i patnja, razori bol i žalost, da se dostigne ispravni put, da se dostigne nibbana, jesu četiri temelja sabranosti pažnje. Koja su to četiri temelja?

Ovde (u ovom učenju) monah boravi

¹ Monasi (pali: bhikkhave; jedn.: bhikkhu). Bhikkhu je onaj koji je primio više zaređenje (upasampada) u budističkoj monaškoj zajednici (sangha), a koje je zasnovano na prihvatanju pravila discipline (vinaya). Za ovaj kontekst, međutim, komentar kaže: 'Bhikkhu je ovde upotrebjeno kao primer onih koji su posvećeni praktikovanju Učenja... Ko god da preduzme vežbanje... ovde je obuhvaćen terminom bhikkhu.'

praktikujući kontemplaciju tela u telu², revnosta-
n, jasnog shvatanja i sabran, nadvladavši želju i žalost zbog sveta; boravi praktiku-
jući kontemplaciju osećaja u osećaju, revnos-
tan, jasno shvatajući i sabran, nadvladavši
želju i žalost zbog sveta; boravi praktikujući
kontemplaciju uma u umu³, revnosta-
n, jasnog shvatanja i sabran, nadvladavši želju i
žalost zbog sveta; boravi praktikujući kon-
templaciju objekata uma u objektima uma,
revnosta-
n, jasnog shvatanja i sabran, nad-
vladavši želju i žalost zbog sveta.

² Ponavljanje u ovim formulacijama 'praktikovanje
kontemplacije tela u telu', 'kontemplacije osećaja u
osećajima', itd. treba meditantu da ukaže na važnost
ostajanja svesnim da pri održavanju pažnje usmerene
na pojedinačni odabrani objekat i ostajemo pri njemu,
a ne prelazimo u polje neke druge kontemplacije. Na
primer, kada kontemplira neki telesni proces, medi-
tant može i nesvesno biti odvučen u razmatranje svo-
jih osećanja vezanih za taj telesni proces. Tada bi tre-
balo da je sasvim svestan napuštanja prvobitnog obje-
kta i prelaska na kontemplaciju osećanja.

³ U prvom delu ove knjige pali terminima za 'um' (cit-
ta) i 'objekte uma' (dhamma) dat je ponešto slobodniji
prevod 'stanja uma' odnosno 'mentalni sadržaji', kako
bi njihovo značenje bilo što jasnije.

Kontemplacija tela

A kako to, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju tela u telu?

Tako što, otišavši u šumu, u podnožje nekog drveta ili na neko osamljeno mesto, seda nogu prekrštenih, tela uspravnog i budnog uma.⁴ Sabran, on udiše i, sabran, on izdiše.

Udišući dugi dah, on zna 'Ja sada udišem dugi dah'; izdišući dugi dah, on zna 'Ja sada izdišem dugi dah'; udišući kratak dah, on zna 'Ja sada udišem kratak dah'; izdišući kratak dah, on zna 'Ja sada izdišem kratak dah'. 'Svestan čitavog tela (disanja), udisaću', tako on vežba. 'Svestan čitavog tela (disanja), izdisaću', tako on vežba. 'Smirujući telesnu funkciju (disanja), udisaću', tako on vežba; 'Smirujući telesnu funkciju (disanja), izdisaću', tako on vežba. Kao što vešti drvodelja ili njegov pomoćnik praveći dugi okret zna 'Sad pravim dugi okret', ili praveći kratki okret

⁴ Doslovno: 'stavljajući pred sabranost'.

zna 'Sad pravim kratki okret', isto tako i monah udišući dugi dah zna 'Sad udišem dugi dah'; izdišući dugi dah zna 'Sad izdišem dugi dah'; udišući kratak dah zna 'Sad udišem kratak dah'; izdišući kratak dah zna 'Sad izdišem kratak dah'. 'Svestan čitavog tela (disanja), udisaću'; 'Svestan čitavog tela (disanja), izdisaću'. 'Smirujući telesnu funkciju (disanja), udisaću', tako on vežba; smirujući telesnu funkciju (disanja), izdisaću', tako on vežba.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja.⁵ Boravi kontemplirajući faktore nastanka⁶ u telu ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja⁷ u telu ili boravi kontem-

⁵ Iznutra: kontemplirajući sopstveni dah; spolja: kontemplirajući tuđ dah; iznutra i spolja: kontemplirajući sopstveni i tuđ dah naizmenično, bez prekida u pažnji.

⁶ Faktori nastanka (samudaya-dhamma), to jest uslovi koji omogućuju nastanak tela disanja, a to su: telo u svojoj celini, nosni aparat i um.

⁷ Faktori razlaganja (vaya-dhamma) su: razlaganje tela i nosnog aparata i prestajanje mentalne aktivnosti.

plirajući faktore i nastanka i razlaganja⁸ u telu. Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo je telo'⁹ učvršćena u njemu u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje.¹⁰ Nezavisan,¹¹ boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako, zaista, monah boravi praktikujući kontemplaciju tela.

Položaji tela

I opet, monasi, kada hoda monah zna 'Ja hodam'; kada stoji, zna 'Ja stojim', kada sedi, zna 'Ja sedim'; kad leže, zna 'Ja ležem'; svestan je i svakog drugog položaja tela.

⁸ Kontempliranje oboje, naizmenično.

⁹ To znači da jedino telesni procesi postoje, bez ikakve duše, sopstva ili trajne suštine. Odgovarajuću formulaciju u narednim kontemplacijama bi trebalo razumeti na taj način.

¹⁰ Znanje je ovde četverostruko jasno shvatanje. Sabranost je gola pažnja. Meditant bi trebalo da nastoji da se zadrži u domenu i unutar svrhe odgovarajuće za ovaj metod vežbanja. Ne treba da ga zavedu razmišljanja, emocije ili mentalne slike izazvane kontemplacijama; kada se pojave, trebalo bi ih samo na trenutak registrovati i okrenuti se od njih.

¹¹ Nezavisan od želje i pogrešnih stanovišta.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra ili spolja, ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u telu ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u telu ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u telu.¹² Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo je telo' učvršćena u njemu u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako, zaista, monah boravi praktikujući kontemplaciju tela.

Sabranost pažnje i jasno shvatanje

I opet, monasi, idući tamo ili idući ovamo monah primenjuje jasno shvatanje; gledajući pravo i gledajući u stranu, primenjuje on jasno shvatanje; savijajući i pružajući (svoje udove), primenjuje on jasno shvata-

¹² Sve kontemplacije tela, izuzev daha, imaju kao faktore nastanka: neznanje, želju, kammu, hranu i opšte karakteristike nastajanja; a kao faktore razlaganja: nestajanje neznanja, želju, kammu, hranu i opšte karakteristike razlaganja.

nje; noseći na sebi ogrtač i u ruci posudu za prošenje hrane, primenjuje on jasno shvatanje i dok jede, pije, žvaće i uživa u ukusu, primenjuje on jasno shvatanje; kad se povinuje zovu prirode, primenjuje on jasno shvatanje; dok hoda, stoji, sedi, leže da spava, budi se, govori i čuti, primenjuje on jasno shvatanje.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra ... (kao prethodno)... Tako, zaista, monah boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu.

Razmišljanje o odbojnosti tela

I opet, monasi, razmišlja monah upravo o ovom telu, od peta nagore i od temena nadole, zatvorenom u kožu i prepunom nečistoće, ovako: 'Ovo je telo načinjeno od: kose, malja, noktiju, zuba, kože, mesa, tetiva, kostiju, koštane srži, bubrega, srca, jetre, plućne maramice, slezine, pluća, creva, crevne maramice, grkljana, izmeta, žuči, sluzi, gnoja, krvi, znoja, sala, suza, masnoće, pljuvačke,

slina, sekreta, mokraće.¹³ Baš kao da je reč o vreći punoj raznog zrnevlja kao što je zob, pirinač, grašak, susam, žito i čovek sa dobrim vidom, odvezavši je, prebira po njoj: 'Ovo je zob, ovo je pirinač, ovo je grašak, ovo je susam, ovo je žito'. Isto tako, monasi, razmišlja monah upravo o ovom telu, od glave do pete, zatvorenom u kožu i prepunom nečistoće: 'Ovo je telo sačinjeno od: kose ... mokraće'.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra ... (kao prethodno) ... Tako, zaista, monah boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu.

Razmišljanje o materijalnim elementima

I opet, monasi, razmišlja monah upravo o ovom telu u kakvom god ono bilo položaju i o njegovim primarnim elementima: 'U ovom je telu element zemlje, element vode,

¹³ Uz kasniji dodatak 'mozga u lobanji', ova 32 dela tela čine čest objekat meditacije u budističkim zemljama. Radi detalja o ovoj meditaciji vidi Put pročišćenja, pogl. VIII, 8.

element vatre i element vazduha.¹⁴

Kao što vešti mesar ili njegov pomoćnik, pošto je zaklao kravu i isekao je iznosi meso na prodaju na raskrsnici četiri glavna puta, isto tako monah razmišlja upravo o ovom telu u kakvom god ono bilo položaju i o njegovim primarnim elementima. 'U ovom je telu element zemlje, element vode, element vatre i element vazduha'.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra... Tako, zaista, monah boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu.

Devet kontemplacija na groblju

(1) I opet, monasi, kao kad monah ugleda telo jedan dan posle smrti ili dva dana posle smrti ili tri dana posle smrti, naduto, pomodrelo i puno gnoja, bačeno na mesto za spa-

¹⁴ Ovi 'elementi' (dhatu) jesu primarni kvaliteti materije i u budističkoj tradiciji se objašnjavaju kao tvrdoća (zemlja), prijanjanje (voda), vrelina (vatra) i kretanje (vazduh). Vidi Put pročišćenja, pogl. XI.

ljivanje, tada on (takvo opažanje) primenjuje na sopstveno telo ovako: 'Zaista, isto je sačinjeno i ovo moje telo, i ono će postati ovakvo i tome ne može umaći'. Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra...

(2) I opet, monasi, kao kad monah ugleda telo bačeno na mesto za spaljivanje, koje su raskomadali vrane, jastrebovi, lešinari, čaplje, divlji psi, leopardi, tigrovi, šakali ili različiti crvi, tada on (takvo opažanje) primenjuje na sopstveno telo ovako: 'Zaista, isto je sačinjeno i ovo moje telo, i ono će postati ovakvo i tome ne može umaći'...

(3) I opet, monasi, kao kad monah ugleda telo bačeno na mesto za spaljivanje: Od njega je ostao jedino kostur, koji još na okupu drže tetive i ponegde je ostalo još malo mesa i krvi...

(4) Od njega je ostao jedino kostur, koji još na okupu drže tetive, okrvavljen i ogoljen...

(5) Od njega je ostao jedino kostur, koji još na okupu drže tetive, bez krvi i mesa, tada on

(takvo opažanje) primenjuje na sopstveno telo ovako: 'Zaista, isto je sačinjeno i ovo moje telo, i ono će postati ovakvo i tome ne može umaći'...

(6) I opet, monasi, kao kad monah ugleda telo bačeno na mesto za spaljivanje, od kojeg su ostale razbacane kosti na sve strane - ovde kosti ruke, onde kosti stopala, potkolenice, butne kosti, karlica, kičma, lobanja...

(7) I opet, monasi, kao kad monah ugleda telo bačeno na mesto za spaljivanje: od kojeg su ostale samo sasvim izbledele kosti...

(8) Od kojeg su ostale samo kosti više od godinu dana stare, na gomili...

(9) Od kojeg su ostale samo natrule kosti, što se pretvaraju u prašinu, tada on (takvo opažanje) primenjuje na sopstveno telo ovako: 'Zaista, isto je sačinjeno i ovo moje telo, i ono će postati ovakvo i tome ne može umaći'.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu iznutra ili spolja. Boravi kontem-

plirajući faktore nastanka u telu ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u telu ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u telu. Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo je telo' učvršćena u njemu u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako, zaista, monah boravi praktikujući kontemplaciju tela.

Kontemplacija osećanja

A kako, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju osećanja u osećanjima?

Kad oseti prijatno osećanje, monah zna: 'Osećam prijatno osećanje'; kad oseti bolno osećanje, on zna: 'Osećam bolno osećanje'; kad oseti neutralno osećanje, on zna: 'Osećam neutralno osećanje'.

Kad oseti prijatno ovozemaljsko osećanje, on zna: 'Osećam prijatno ovozemaljsko osećanje'; kad oseti prijatno uzvišeno osećanje, on zna: 'Osećam prijatno uzvišeno osećanje'; kad oseti bolno ovozemaljsko osećanje, on zna: 'Osećam bolno ovozemaljsko osećanje'; kad oseti bolno uzvišeno osećanje, on

zna: 'Osećam bolno uzvišeno osećanje'; kad oseti neutralno ovozemaljsko osećanje, on zna: 'Osećam neutralno ovozemaljsko osećanje'; kad oseti neutralno uzvišeno osećanje, on zna: 'Osećam neutralno uzvišeno osećanje'.¹⁵

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju osećanja u osećanjima iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u osećanjima ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u osećanjima ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u osećanjima.¹⁶ Ili je

¹⁵ Objašnjenje ovozemaljskih (samisa) i uzvišenih (niramisa) tipova ova tri osećanja dato je u 137. govoru Majjhima nikaye (Govora srednje dužine). Tu se ovozemaljska osećanja nazivaju 'vezanim na porodičan život', a uzvišena osećanja 'vezanim za odvrćenost'. Uzvišeno prijatno osećanje je, na primer, sreća kao rezultat meditacije i uvida u nepostojanost egzistencije. Uzvišeno bolno osećanje je, na primer, bolna svesnost sopstvenih nedostataka i sporog napredovanja putem izbavljenja. Uzvišeno neutralno osećanje je ravnodušnost nastala zahvaljujući uvidu.

¹⁶ Faktori nastanka za osećanje su: neznanje, želja, kamma, čulni utisak (phassa) i opšta karakteristika

njegova sabranost na činjenicu 'ovo je osećanje' učvršćena u njemu u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako, zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju osećanja u osećanjima.

Kontemplacija uma

A kako, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju uma u umu?

Tako što, kada se u umu pojavi požuda, monah zna da je to požuda; kada u umu nema požude, da je to um bez požude; kada se u umu pojavi mržnja, da je to mržnja; kada u umu nema mržnje, da je to um bez mržnje; kada se u umu pojavi obmanutost, da je to obmanutost; kada u umu nema obmanutosti, da je to um bez obmanutosti; kada se u umu pojavi strepnja, da je to strepnja;¹⁷ kada

nastanka; faktori razlaganja su: 'nestanak nabrojana četiri faktora i opšta karakteristika razlaganja'.

¹⁷ Ovo se odnosi na krutost uma i tromost, uključujući takođe stanja kao što su letargija, sporost reagovanja,

se u umu pojavi rastresenost, da je to rastresenost;¹⁸ kada se u umu pojavi proširena svest, da je to proširena svest;¹⁹ kada se u umu pojavi sužena svest, da je to sužena svest;²⁰ kada se u umu pojavi svest o nadmašivosti, kao svest o nadmašivosti;²¹ kada se u umu pojavi svest o nenadmašivosti, kao svest o nenadmašivosti;²² kada je um skoncentrisan, kao skoncentrisan um; kada um nije skoncentrisan, kao dekoncentrisan um; kada je um oslobođen, kao oslobođen um;²³

oklevanje, unutrašnja napetost izazvana potiskivanjem itd.

¹⁸ Ovo se odnosi na uznemirenost uma i uključuje uzbuđenost, bežanje, želju za promenom itd.

¹⁹ Svesnost sfera suptilne materije i nematerijalne tokom meditativnog zadubljenja (rupa- i arupajhana).

²⁰ Uobičajena svesnost čulima dostupnog stanja egzistencije.

²¹ Svesnost čulima dostupnog stanja egzistencije, kojem su superiorna druga mentalna stanja.

²² Svesnost sfera suptilne materije i nematerijalne, kojoj nijedno ovozemaljsko stanje nije superiorno.

²³ Privremeno oslobođen prljanja, bilo kroz meditativni razvoj uvida koji oslobađa od pojedinačnih loših

kada um nije oslobođen, kao neoslobođen um.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju uma u umu iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u umu ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u umu ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u umu.²⁴ Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo je um' učvršćena u njemu u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju uma u umu.

Kontemplacija objekata uma

A kako monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma?

stanja snagom njihovih suprotnosti, bilo kroz zadubljenje (jhana).

²⁴ Za um, ili svest, faktori nastanka su: neznanje, želja, kamma, telo-i-um (nama-rupa) i opšta karakteristika nastanka; faktori razlaganja su: nestanak nabrojana četiri faktora i opšta karakteristika razlaga-nja.

Pet prepreka

Tako što monah boravi praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za pet prepreka.²⁵

A kako on praktikuje kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za pet prepreka?²⁶

Tako što, kada se u njemu javi čulna želja 28, monah zna: 'U meni je čulna želja', ili kada čulne želje nema, on zna: 'U meni nema čulne želje'. On zna kako se još nepostojeća čulna želja pojavljuje; on zna kako se postojeća čulna želja napušta; i on zna kako se napuštena čulna želja u budućnosti više ne pojavljuje.

Kada se u njemu javi ljutnja, monah

²⁵ Ovih pet prepreka (nivarana) jesu glavne smetnje razvoju uma. Njih treba privremeno ukloniti da bi se dostigla zadubljenja i isto tako koncentracija (upacara-samadhi) nužna za potpuni razvoj uvida. Vidi Nyanaponika Thera: *The Five Mental Hindrances* (BPS, Kandy, 1961.).

²⁶ Ovo se odnosi na želju za bilo kojim od pet objekata čula.

zna: 'U meni je ljutnja', ili kada ljutnje nema, on zna: 'U meni nema ljutnje'. On zna kako se još nepostojeća ljutnja pojavljuje; on zna kako se postojeća ljutnja napušta; i on zna kako se napuštena ljutnja u budućnosti više ne pojavljuje.

Kada se u njemu jave lenjost i tromost, monah zna: 'U meni su lenjost i tromost', ili kada lenjosti i tromosti nema, on zna: 'U meni nema lenjosti i tromosti'. On zna kako se još nepostojeća lenjost i tromost pojavljuju; on zna kako se postojeća lenjost i tromost napuštaju; i on zna kako se napuštena lenjost i tromost u budućnosti više ne pojavljuju.

Kada se u njemu jave uznemirenost i sumnja, monah zna: 'U meni su uznemirenost i sumnja', ili kada uznemirenosti i sumnje nema, on zna: 'U meni nema uznemirenosti i sumnje'. On zna kako se još nepostojeći uznemirenost i sumnja pojavljuju; on zna kako se postojeći uznemirenost i sumnja napuštaju; i on zna kako se napušteni uznemirenost i sumnja u budućnosti više ne pojavljuju.

Kada se u njemu javi sumnja, monah zna: 'U meni je sumnja', ili kada sumnje

nema, on zna: 'U meni nema sumnje'. On zna kako se još nepostojeća sumnja pojavljuje; on zna kako se postojeća sumnja napušta; i on zna kako se napuštena sumnja u budućnosti više ne pojavljuje.²⁷

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u objektima uma. Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo su objekti uma' učvršćena u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za pet prepreka.

²⁷ Faktori nastanka ovde su uslovi iz kojih mogu nastati prepreke, kao što su pogrešno razmišljanje o primamljivim objektima itd.; faktori razlaganja su oni uslovi koji otklanjaju prepreke, na primer ispravno razmišljanje.

Pet vrsta prianjanja

I opet, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za pet vrsta prianjanja.

A kako on praktikuje kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za pet vrsta prianjanja?²⁸

Tako što razmišlja na ovaj način: 'Ovakav je materijalni oblik, ovakav je nastanak materijalnog oblika, ovakvo je nestajanje materijalnog oblika; ovakvo je osećanje, ovakav je nastanak osećanja, ovakvo je nestajanje osećanja; ovakav je opažaj, ovakav je nastanak opažaja, ovakvo je nestajanje opažaja; ovakvi su izrazi volje, ovakav je nastanak izraza volje, ovakvo je nestajanje izraza volje; ovakva je svest, ovakav je nastanak svesti, ovakvo je nestajanje svesti.'

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma iznut-

²⁸ Pali: upadana-kkhandha. Ovih pet sastojaka sačinjavaju takozvanu ličnost. Čineći od njih objekte prianjanja (upadana), produžava se egzistencija u vidu stalno novih rođenja i smrti.

ra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u objektima uma.²⁹ Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo su objekti uma' učvršćena u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za pet vrsta prijanjanja.

Šest unutrašnjih i šest spoljašnjih osnova čula

I opet, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za šest unutrašnjih i šest spoljašnjih osnova čula.

A kako on praktikuje kontemplaciju

²⁹ Faktori nastanka i razlaganja za grupu materijalnog oblika su isti kao i za telo (beleška 13); za osećanje, opazaj i mentalne sadržaje kao u beleški 18; za svest kao u beleški 26.

objekata uma u objektima uma vezanim za šest unutrašnjih i šest spoljašnjih osnova čula? Tako što, monasi, monah zna oko, zna vidljive oblike i zna okov³⁰ koji nastaje u vezi sa to dvoje (oko i oblici); on zna kako se još nepostojeći okov pojavljuje; zna kako se postojeći okov napušta; i zna kako se napušten okov u budućnosti više ne pojavljuje. On zna uvo i zvuk ... nos i mirise ... jezik i ukuse ... telo i dodire ... um i objekte uma i zna okov koji nastaje u vezi sa to dvoje; on zna kako se

³⁰ Deset glavnih okova (samyojana), onako kako su nabrojani u Zbirci govora (Sutta pitaka) jesu: 1. verovanje u postojanje ličnosti, 2. skepticizam, 3. verovanje u mogućnost pročišćenja na osnovu formalnog pridržavanja pravila i rituala, 4. strast, 5. zlovolja, 6. žudnja za egzistencijom u suptilnoj sferi, 7. žudnja za egzistencijom u nematerijalnoj sferi, 8. taština, 9. nespokoјstvo, 10. neznanje. Ovih deset okova uma mogu se javiti kroz nekontrolisano opažanje putem bilo kog od šest čula. Njihovo 'nepojavljivanje u budućnosti' proizilazi iz postizanja četiri stanja svetosti: ulazak u struju (sotapatti) itd. Vidi: Nyanatiloka: The Word of the Buddha (BPS, Kandy 1959) str.35 i dalje. - Objašnjenje dato u komentaru Govora odnosi se na malo drugačiji spisak okova koji se koristi u Abhidhamma Pitaki, filozofskom delu budističkog kanona.

još nepostojeći okov pojavljuje; zna kako se postojeći okov napušta; i zna kako se napušten okov u budućnosti više ne pojavljuje.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u objektima uma.³¹ Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo su objekti uma' učvršćena u njemu u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za šest unutrašnjih i šest spoljašnjih osnova čula.

³¹ Faktori nastanka deset fizičkih osnova čula su: neznanje, želja, kamma, hrana i opšta karakteristika nastanka; faktori razlaganja su: opšta karakteristika razlaganja i nestanak neznanja itd. Faktori nastanka i razlaganja osnove uma su isti kao i oni kod svesti (vidi belešku 26); faktori kod osnove objekta uma su isti kao i oni kod osećanja (vidi belešku 18).

Sedam faktora prosvetljenja

I opet monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za sedam faktora prosvetljenja. A kako on praktikuje kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za sedam faktora prosvetljenja?³²

Tako što, monasi, kada je sabranost pažnje kao faktor prosvetljenja prisutna u njemu, monah zna: 'U meni je sabranost pažnje kao faktor prosvetljenja'; ili kada sabranosti pažnje kao faktora prosvetljenja u njemu nema, on zna: 'U meni nema sabranosti pažnje kao faktora prosvetljenja'. I on zna kako se još nepostojeća sabranost pažnje kao faktor prosvetljenja pojavljuje; i kako se već nastala sabranost pažnje kao faktor prosvetljenja dalje do savršenstva razvija. Kada je istraživanje stvarnosti³³ kao faktor prosvet-

³² Radi detaljnog objašnjenja vidi Piyadassi Thera: *The Seven Factors of Enlightenment* (BPS, Kandy).

³³ Dhamma-vicaya. Prema komentatorima, termin dhamma ne označava u ovom kontekstu Budino učenje, već se odnosi na mentalne i fizičke fenomene

ljenja - energija - ushićenje - smirenost - koncentracija - ravnodušnost u njemu, monah zna: 'U meni je ravnodušnost kao faktor prosvetljenja'; ili kada ravnodušnosti kao faktora prosvetljenja u njemu nema, on zna: 'U meni nema ravnodušnosti kao faktora prosvetljenja'. I on zna kako se još nepostojeća ravnodušnost kao faktor prosvetljenja pojavljuje; i kako se već nastala ravnodušnost kao faktor prosvetljenja dalje do savršenstva razvija.

Tako on boravi praktikujući kontemplaciju objekata uma iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u objektima uma.³⁴ Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo su objekti uma' učvršćena u njemu u meri

(nama- i rupa-dhamma) predstavljene u umu meditantu putem prvog faktora prosvetljenja - sabranosti.

³⁴ Jedino uslovi koji vode do nastanka i razlaganja faktora prosvetljenja obuhvaćeni su ovde faktorima nastanka i razlaganja.

neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu. Tako zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za sedam faktora prosvetljenja.

Četiri plemenite istine

I opet, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za četiri plemenite istine. A kako on praktikuje kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za četiri plemenite istine? Tako što, monasi, monah zna u skladu sa stvarnošću: 'Ovo je patnja'; zna u skladu sa stvarnošću: 'Ovo je uzrok patnje'; zna u skladu sa stvarnošću: 'Ovo je prestanak patnje'; zna u skladu sa stvarnošću: 'Ovo je put koji vodi ka prestanku patnje'. A koja je to, monasi, plemenita istina o patnji? Rođenje je patnja; starost je patnja; smrt je patnja; tuga, naricanje, bol, žalost i očaj su patnja; ne dobiti ono što želimo je patnja; ukratko, pet vrsta prijanjanja su patnja.

A šta je rođenje? Rođenje bića koja pri-

padaju ovom ili onom nivou postojanja, njihov nastanak, njihovo začeće, njihovo stupanje u egzistenciju, ispoljavanje pet ogranka čovekovog bića, sticanje osnova čula - to se naziva rođenjem.

A šta je starost? Starost je starenje bića koja pripadaju ovom ili onom nivou postojanja, njihovo slabljenje, vreme kada propadaju, osede i naboraju se; opadanje njihove životne snage, slabljenje sposobnosti čula - to se naziva starošću.

A šta je smrt? Odlazak i nestajanje bića koja pripadaju ovom ili onom nivou postojanja, njihovo razaranje, iščezavanje, umiranje, okončavanje njihovog života, razlaganje pet ogranka čovekovog bića, propadanje tela - to se naziva smrću.

A šta je tuga? Tuga se javlja zbog ovog ili onog gubitka ili nesreće koja nas zadesi; tuženje, um ispunjen tugom, unutrašnja tuga, unutrašnji jad - to se naziva tugom.

A šta je naricanje? Bilo kakav, ovaj ili onaj gubitak ili nesreća koja nas zadesi znači jadikovanje i naricanje, stanje jadikovanja i naricanja - to se naziva naricanjem.

A šta je bol? Telesni bol i telesna neprijatnost, bolan i neprijatan osećaj kao posledica telesnog kontakta - to se naziva bolom. A šta je žalost? Mentalni bol i mentalna neprijatnost, bolan i neprijatan osećaj kao posledica mentalnog kontakta - to se naziva žalošću.

A šta je očaj? Jad i beznade kao posledica ovog ili onog gubitka ili nesreće koja nas zadesi, stanje ojađenosti i beznada - to se naziva očajem.

A šta znači 'ne dobiti ono što želimo je patnja'? U bićima koja su podložna rađanju javlja se želja: 'Oh, kad ne bismo bili podložni rađanju! Oh, kada pred nama ne bi bilo više novih života!' I u bićima koja su podložna starenju, bolesti, smrti, tuzi, naricanju, bolu, žalosti i očaju javlja se želja: 'Oh, kad ne bismo bili podložni svim tim stvarima! Oh, kada sve te stvari ne bi bile pred nama!' Ali to se ne može postići tek željom; a ne dobiti ono što želimo je patnja.

A šta je (značenje reči) 'Ukratko, pet vrsta prianjanja su patnja'? To su materijalni oblik, osećanje, opažaj, izrazi volje i svest. Na to se misli kad se kaže 'ukratko, pet vrsta prianjanja su patnja'.

Ovo je, monasi, plemenita istina o patnji.

A šta je, monasi, plemenita istina o uzroku patnje?

To je ona žeđ koja izaziva novo rođenje, što združuje sa zadovoljstvom i strašću, što uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo - to je žeđ požude, žeđ za (večnim) životom i žeđ za moći.

Ali odakle izvire ta žeđ i šta joj je koren? Gde god na svetu postoje ugodne i prijatne stvari, tu ta žeđ izvire i to joj je koren.

Oko, uvo, nos, jezik, telo i um su ugodni i prijatni: tu ta žeđ izvire i to joj je koren. Vidljivi oblici, zvukovi, mirisi, ukusi, telesni nadražaji i objekti uma su ugodni i prijatni: tu ta žeđ izvire i to joj je koren.

Svest oka, svest uva, svest nosa, svest jezika, svest tela i svest uma... (odgovarajući šestostruki) kontakt - osećaj rođen iz tog šestostrukog kontakta - šestostruka volja (za vizualnim oblicima itd.) - šestostruka želja - šestostruki pojam (vezan za vizuelne oblika itd) - šestostruka diskurzivna misao jesu ugodni i prijatni: tu ta žeđ izvire i to joj je

koren.

Ovo je, monasi, plemenita istina o nastanku patnje.³⁵

A šta je, monasi, plemenita istina o prestanku patnje?

To je potpuno iščezavanje i iskorenjivanje upravo te želje, njezino napuštanje i odricanje od nje, oslobađanje i odvajanje od nje.

Ali gde se ta želja može napustiti, gde se ona može iskoreniti?

Gde god na svetu postoje ugodne i prijatne stvari, tu se ta želja može napustiti, tu se ona može iskoreniti.

Oko, uvo, nos, jezik, telo i um su ugod-

³⁵ Ovde je objašnjena istina o patnji, ne uobičajenim rečima, već terminima stvarnog vežbanja satipatthane. Svaki put kada se susretne sa različitim manifestacijama želje u šestovrsnom čulnom iskustvu i u mentalnim funkcijama povezanim i izazvanim takvim iskustvom sabranost otkriva u njima korene patnje. Ovaj deo Govora mogao bi isto tako biti uzet kao ilustracija za onaj deo koji govori o šest osnova čula, a naročito za reči: 'On zna kako još nepostojeći okov nastaje'. Ovaj tekst takođe služi kao primer za često ponavljanu formulu 'On kontemplira faktore nastanka...'

ni i prijatni: tu se ta želja može napustiti, tu se ona može iskoreniti. Vidljivi oblici, zvukovi, mirisi, ukusi, telesni nadražaji i objekti uma: tu se ta želja može napustiti, tu se ona može iskoreniti.

Svest oka, svest uva, svest nosa, svest jezika, svest tela i svest uma... (odgovarajući šestostruki) kontakt - osećaj rođen iz tog šestostrukog kontakta - šestostruka volja - šestostruka želja - šestostruki pojam - šestostruka diskurzivna misao: jesu ugodni i prijatni: tu se ta žeđ može napustiti, tu se ona može iskoreniti.

Ovo je, monasi plemenita istina o prestanku patnje.³⁶

³⁶ Treća istina je takođe objašnjena terminima stvarnog posmatranja kako nestaje želja u nekoliko pomenutih primera. Takva posmatranja mogu se načiniti kada se pažljivo motri na nastanak želje (vidi prethodno). Ovaj čin pažljivog motrenja će nužno zaustaviti dalji tok želje; jer nepristrasno posmatranje i želja ne mogu ići jedno uz drugo. Ovaj odeljak ilustruje formulu 'On zna kako se napušta postojeći okov'. Mnogo puta ponovljena svesnost nestanka patnje u sopstvenom iskustvu nagovestiće osećaj prilikom konačnog utruća ili nibbane i to će osnažiti osećanje da se takav cilj može dostići.

A šta je, monasi, plemenita istina o putu koji vodi do prestanka patnje?

To je onaj plemeniti osmostruki put sačinjen od ispravnog razumevanja, ispravne misli, ispravnog govora, ispravnog delovanja, ispravnog življenja, ispravnog napora, ispravne sabranosti, ispravne koncentracije.

A šta je, monasi, ispravno razumevanje? Razumeti patnju, razumeti uzrok patnje, razumeti prestanak patnje, razumeti put koji vodi do prestanka patnje: to je ispravno razumevanje.

A šta je ispravna misao? Misli lišene požude, misli lišene zlovolje, misli lišene okrutnosti: to je ispravna misao. A šta je ispravan govor? Uzdržavati se od laganja, od ogovaranja, od pogrda, od naklapanja: to je ispravan govor.

A šta je ispravno delovanje? Uzdržavanje od ubijanja, od uzimanja onoga što nam nije dato, od preljube: to je ispravno delovanje.

A šta je ispravno življenje? Kada plemeniti sledbenik, izbegavajući pogrešan način života, provodi svoj život na ispravan način: to je ispravno življenje.

A šta je ispravan napor? Kada se u monahu probudi želja da izbegava nastanak loših, nekorisnih stanja, tada on čini napor, prikuplja svoju energiju, usmerava svoj um ka tome i tome teži. Da bi prevazišao loša, nekorisna stanja koja su već nastala, u njemu se budi želja, tada on čini napor, prikuplja svoju energiju, usmerava svoj um ka tome i tome teži. Da bi podstakao korisna stanja koja još nisu nastala, u njemu se javlja želja, tada on čini napor, prikuplja svoju energiju, usmerava svoj um ka tome i tome teži. Da bi zadržao korisna stanja koja su već nastala, da ih ne bi zapostavio, već ih osnažio do pune zrelosti i savršenstva, u njemu se javlja želja, tada on čini napor, prikuplja svoju energiju, usmerava svoj um ka tome i tome teži: to je ispravan napor.

A šta je ispravna sabranost? Kada monah boravi praktikujući kontemplaciju tela u telu - praktikujući kontemplaciju osećaja u osećajima - praktikujući kontemplaciju uma u umu - praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma, marljiv, jasno shvatajući i sabran, pošto je prevazišao želju i žaljenje za svetom: to je ispravna sab-

ranost.

A šta je ispravna koncentracija? Kada monah napustivši objekte čula, napustivši nekorisne stvari ulazi u prvo zadubljenje, nastalo iz odvojenosti, združeno sa zamišljanjem i razmišljanjem i ispunjeno prijatnošću i radošću. Pošto se oslobodio zamišljanja i razmišljanja i postigao unutrašnju smirenost i jedinstvo uma, ulazi on u stanje oslobođeno zamišljanja i razmišljanja, u drugo zadubljenje, nastalo iz koncentracije i ispunjeno prijatnošću i radošću. Pošto je nestala prijatnost, boravi on u ravnodušnosti, sabran i svestan, pa telesno doživljava ono zadovoljstvo koje plemenita bića izražavaju rečima? 'Srećan čovek ispunjen ravnodušnošću i sabranošću'; tako on ulazi u treće zadubljenje. Pošto je napustio zadovoljstvo i bol i kroz iščezavanje dotadašnje radosti i žalosti, ulazi on u stanje iza zadovoljstva i bola, u četvrto zadubljenje, koje je pročišćeno ravnodušnošću i sabranošću. To je ispravna koncentracija.

Ovo je, monasi, plemenita istina o putu koji vodi do prestanka patnje.

Tako monah boravi praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma

iznutra ili spolja ili i iznutra i spolja. Boravi kontemplirajući faktore nastanka u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore razlaganja u objektima uma ili boravi kontemplirajući faktore i nastanka i razlaganja u objektima uma.³⁷ Ili je njegova sabranost na činjenicu 'ovo su objekti uma' učvršćena u meri neophodnoj za znanje i sabranost pažnje. Nezavisan, boravi on ne prijanjajući ni za šta na svetu.

Tako, zaista, monasi, boravi monah praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma vezanim za četiri plemenite istine.

Zaista, monasi, ko god bude vežbao ova četiri temelja sabranosti na ovaj način tokom sedam godina, može očekivati jedan od ova dva rezultata: najviše znanje³⁸ ovde i

³⁷ Faktore nastanka i razlaganja u okviru četiri plemenite istine trebalo bi razumeti kao nastajanje i nestajanje patnje ili želje; i kao faktore koji vode napredovanju Putem ili ga ometaju. Istinu o utrnuću ne bi trebalo uključiti u ovu kontemplaciju, pošto nibbana ni ne postaje, niti se razlaže.

³⁸ Añña, tj. znanje o krajnjem izbavljenju ili stanju svetosti (arahatta).

sada ili, ukoliko je još preostalo vezanosti, stanje ne-povratka.³⁹

To važi za sedam godina, monasi. Ako bi neko vežbao ova četiri temelja sabranosti na ovaj način tokom šest godina ... pet godina ... četiri godine ... tri godine ... dve godine ... godinu, može očekivati jedan od ova dva rezultata: najviše znanje ovde i sada ili, ako je još preostalo vezanosti, stanje ne-povratka.

To važi za godinu, monasi. Ako bi neko vežbao ova četiri temelja sabranosti na ovaj način tokom sedam meseci ... šest meseci ... pet meseci ... četiri meseca ... tri meseca ... dva meseca ... mesec ... pola meseca, može očekivati jedan od ova dva rezultata: najviše znanje ovde i sada ili, ukoliko je još preostalo vezanosti, stanje ne-povratka.

To važi za pola meseca, monasi. Ako bi neko vežbao ova četiri temelja sabranosti na ovaj način tokom sedam dana, može očekivati jedan od ova dva rezultata: najviše znanje ovde i sada ili, ukoliko je još preostalo vezanosti, stanje ne-povratka.

³⁹ To jest nevraćanja u svet čulne egzistencije. To je poslednji stupanj pred postizanjem konačnog cilja.

Zbog toga je rečeno: 'Ovo je jedini put, monasi, ka pročišćenju bića, ka prevazilaženju tuge i naricanja, ka razaranju bola i žalosti, ka dostizanju ispravnog puta, ka ostvarivanju nibbane, nazvan četiri temelja sabrnosti.'

Tako reče Blaženi. Radosni u srcu, monasi pozdraviše reči Blaženog.

* * *

Majjhima nikaya 118
Anapanasati sutta
O sabranosti pažnje na dah

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u Savatiju, u Istočnom manastiru, u palati Migarine majke, zajedno sa mnogim drugim dobro znanim starijim učenicima -- sa poštovanim Sariputom, Maha Mogalanom, Maha Kasapom, Maha Kaćajanom, Maha Kotitom, Maha Ćundom, Revatom, Anandom i drugim dobro znanim starijim učenicima. Tom prilikom stariji monasi su podučavali i upućivali. Neki stariji monasi su podučavali i upućivali deset monaha, neki su podučavali i upućivali dvadeset monaha, neki su podučavali i upućivali trideset monaha, neki su podučavali i upućivali četrdeset monaha. Mladi monasi, pošto su ih podučavali i upućivali stariji monasi, brzo su napredovali.

A onda jednom prilikom -- na *uposatha* dan, u vreme *Pavarana* praznika -- Blaženi je sedeo na otvorenom, okružen monasima. Prešavši pogledom po okupljenim monasima, on im se ovako obrati:

„Monasi, ja sam zadovoljan ovom praksom. Ja sam zadovoljan u srcu ovom praksom. Zato budite još istrajniji da biste postigli još nepostignuto, stigli do još nedostignutog, ostvarili još neostvareno. Ostaću zato upravo ovde u Savatiju [još jedan mesec] tokom meseca 'Belog ljiljana', četvrtog meseca sezone monsuna."

Monasi svuda unaokolo dočuše: „Blaženi će, kažu, ostati upravo ovde u Savatiju [još jedan mesec] tokom meseca 'Belog ljiljana', četvrtog meseca sezone monsuna." Zato oni krenuše ka Savatiju da vide Blaženog.

Onda su stariji monasi podučavali i upućivali još intenzivnije. Neki stariji monasi su podučavali i upućivali deset monaha, neki su podučavali i upućivali dvadeset monaha, neki su podučavali i upućivali trideset monaha, neki su podučavali i upućivali četrdeset monaha. Mladi monasi, pošto su ih podučavali i upućivali stariji monasi, brzo su napredovali.

A onda jednom prilikom - na *uposatha* dan, petnaesti dan meseca Belog ljiljana, četvrtog meseca sezone monsuna - Blaženi je sedeo na otvorenom, okružen monasima.

Prešavši pogledom po okupljenim monasima, on im se ovako obrati:

„Monasi, ovaj skup je oslobođen dokonog razgovora, ispraznog razgovora, i ustaljen je u onome što je suština: takva je ova zajednica monaha, takav je ovaj skup. Ovakav skup vredan je darova, vredan je gostoprimstva, vredan ponuda, vredan poštovanja, on je uzvišeno polje zasluga za ovaj svet: takva je ova zajednica monaha, takav je ovaj skup. To je skup kojem i mali poklon kada je dat postaje veliki, a veliki dar još veći: takva je ova zajednica monaha, takav je ovaj skup. To je skup kojeg je retkost videti na ovome svetu: takva je ova zajednica monaha, takav je ovaj skup -- to je skup za koji vredi putovati kilometrima, ponevši sa sobom opskrbu, da bi se video.

U ovoj zajednici monaha ima monaha koji su arahanti, čija mentalna prljavština je uklonjena, koji su dosegli ispunjenje, izvršili zadatak, odložili teret, dostigli istinski cilj, potpuno uništili okove preporađanja i koji su oslobođeni ispravnim znanjem: takvi su monasi u ovoj zajednici monaha.

U ovoj zajednici monaha ima monaha

koji će se, potpuno se oslobodivši prve grupe od pet okova, preporoditi [u čistom svetu], da bi tamo bili oslobođeni, nikada se ne vraćaju-ći u ovaj svet: takvi su monasi u ovoj zajednici monaha.

U ovoj zajednici monaha ima monaha koji se, sa potpunim oslobađanjem od [prva] tri okova i sa slabljenjem strasti, odbojnosti i neznanja, nazivaju „jednom povratnicima“ i oni će -- samo se još jednom vrativši na ovaj svet -- iskoreniti patnju: takvi su monasi u ovoj zajednici monaha.

U ovoj zajednici monaha ima monaha koji su, sa potpunim uklanjanjem [prva] tri okova, postali oni 'koji su ušli u struju', postojani, i nikada se neće ponovo roditi u nižim svetovima patnje; takvi napreduju ka samoprobudjenju: takvi su monasi u ovoj zajednici monaha.

U ovoj zajednici monaha ima monaha koji ostaju predani razvijanju četiri temelja sabranosti... četiri ispravna napora... četiri osnova moći... pet svojstava... pet snaga... sedam faktora probudjenja... plemenitom osmostrukom putu: takvi su monasi u ovoj zajednici monaha.

U ovoj zajednici monaha ima monaha koji ostaju predani razvijanju blagonaklonosti... saosećanja... radosti zbog sreće drugih... ravnodušnosti... [uočavanju] prljavštine [tela]... uočavanju prolaznosti: takvi su monasi u ovoj zajednici monaha.

U ovoj zajednici monaha ima monaha koji ostaju predani sabranosti pažnje na dah. Sabranost pažnje na dah, monasi, negovana i redovno vežbana, daje veliki plod i veliku blagodet. Sabranost pažnje na dah, negovana i redovno vežbana, vodi do savršenstva četiri temelja sabranosti; četiri temelja sabranosti, negovana i redovno vežbana, vode do savršenstva sedam faktora prosvetljenja; sedam faktora prosvetljenja, negovani i redovno vežbani, mudrost i izbavljenje dovode do savršenstva.

(Sabranost pažnje na dah)

A kako to negovana i redovno vežbana sabranost pažnje na dah daje veliki plod i veliku blagodet?

Tako što, monasi, otišavši u šumu, u podnožje nekog drveta ili na neko osamljeno mesto, monah seda nogu prekrštenih, tela uspravnog i budnog uma. Sabran, on udiše i,

sabran, on izdiše.

I Prva tetrada (kontemplacija tela)

[1] Udišući dugi dah, on zna „Ja sada udišem dugi dah“; izdišući dugi dah, on zna „Ja sada izdišem dugi dah“;

[2] Udišući kratak dah, on zna „Ja sada udišem kratak dah“; izdišući kratak dah, on zna „Ja sada izdišem kratak dah“;

[3] „Svestan čitavog tela (disanja), udisaću“, tako on vežba; „Svestan čitavog tela (disanja), izdisaću“, tako on vežba;

[4] „Smirujući telesnu funkciju (disanja), udisaću“, tako on vežba; „Smirujući telesnu funkciju (disanja), izdisaću“, tako on vežba.

II Druga tetrada (kontemplacija osećanja)

[1] „Osećajući ushićenje, udisaću (izdisaću)“, tako on vežba;

[2] „Osećajući sreću, udisaću (izdisaću)“, tako on vežba;

[3] „Osećajući mentalne funkcije, udisaću (izdisaću)“, tako on vežba;

[4] „Smirujući mentalne funkcije, udisaću (izdisaću)“, tako on vežba.

III Treća tetrada (kontemplacija uma)

[1] „Osećajući um, udisaću (izdisaću)“, tako on vežba;

[2] „Ispunjavajući um radošću, udisaću (izdisaću)", tako on vežba;

[3] „Koncentrišući um, udisaću (izdisaću)", tako on vežba;

[4] „Oslobađajući um, udisaću (izdisaću)", tako on vežba;

IV Četvrta tetrada (kontemplacija objekata uma)

[1] „Kontemplirajući prolaznost, udisaću (izdisaću)", tako on vežba;

[2] „Kontemplirajući obestrašćenost, udisaću (izdisaću)", tako on vežba;

[3] „Kontemplirajući utrnuće, udisaću (izdisaću)", tako on vežba;

[4] „Kontemplirajući odvrćenost, udisaću (izdisaću)", tako on vežba.

Na taj način negovana i redovno praktikovana, sabranost pažnje na dah daje veliki plod i veliku blagodet.

(Usavršavanje temelja sabranosti)

A kako to negovana, kako to redovno vežbana sabranost pažnje na dah dovodi četiri temelja sabranosti do savršenstva?

[1] Kad god monah sabrano udiše i izdiše

dugi dah ili kratak dah; ili kada sebe vežba da udiše i izdiše svestan telesne funkcije (disanja); ili kada smiruje tu funkciju -- tada, monasi, boravi on praktikujući kontemplaciju tela u telu, marljiv, jasno shvatajući i sabran; nadvladavši želju i žaljenje za svetom. Jer udisanje i izdisanje je, monasi, telesni proces.

[2] Kad god monah vežba sebe da udiše i izdiše osećajući ushićenje; ili osećajući sreću; ili osećajući mentalne funkcije; ili smirujući mentalne funkcije -- tada, monasi, boravi on praktikujući kontemplaciju osećanja u osećanjima, marljiv, jasno shvatajući i sabran, nadvladavši želju i žaljenje za svetom. Jer puna pažnja posvećena udisanju i izdisanju je, kažem vam, jedno od osećanja.

[3] Kad god monah vežba sebe da udiše i izdiše osećajući um; ili ispunjavajući um radošću; ili koncentrišući um; ili oslobađajući um -- tada boravi on praktikujući kontemplaciju uma u umu, marljiv, jasno shvatajući i sabran, nadvladavši želju i žaljenje za svetom. Jer onaj kome nedostaju sabranost i jasno shvatanje, kažem vam, ne može razviti sabranost pažnje na telo.

[4] Kad god monah vežba sebe da udiše i izdiše kontemplirajući prolaznost, obestrašćenost, utrnuće ili odvrćenost -- tada boravi on praktikujući kontemplaciju objekata uma u objektima uma, marljiv, jasno shvatajući i sabran, nadvladavši želju i žaljenje za svetom. Pošto se mudro odrekao želje i žaljenja, boravi on u savršenoj ravnodušnosti. Na taj način, monasi, negovana i redovno vežbana sabranost pažnje na telo dovodi četiri temelja sabranosti do savršenstva.

(Sedam faktora prosvetljenja)

A kako to negovana i redovno vežbana četiri temelja sabranosti dovode sedam faktora prosvetljenja do savršenstva?

[1] Kada god monah boravi kontemplirajući telo, osećanja, um i objekte uma, marljiv... u njemu se ustaljuje nepomućena sabranost. A kada je u njemu ustaljena nepomućena sabranost, tada se u monahu začinje „sabranost pažnje“ kao faktor prosvetljenja; tada monah razvija „sabranost pažnje“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „sabranosti pažnje“ kao faktora prosvetljenja.

[2] Boraveći sabran na taj način, on mudro ispituje, istražuje i proučava svaki pojedinačni objekat; i dok to čini, u njemu se začinje „istraživanje stvarnosti“ kao faktor prosvetljenja; tada monah razvija „istraživanje stvarnosti“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „istraživanja stvarnosti“ kao faktora prosvetljenja.

[3] Dok on mudro ispituje i istražuje taj objekat, u njemu se javlja neiscrpna energija. A kada se u njemu javila neiscrpna energija, začinje se i „energija“ kao faktor prosvetljenja; tada monah razvija „energiju“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „energije“ kao faktora prosvetljenja. U njemu, obuzetom energijom, javlja se nadzemaljsko ushićenje.

[4] A kada se u monahu, obuzetom energijom, javi nadzemaljsko ushićenje, tada se u njemu začinje i „ushićenje“ kao faktor prosvetljenja; tada monah razvija „ushićenje“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „ushićenja“ kao faktora prosvetljenja.

[5] Telo i um onoga ko je ispunjen ushićenjem postaju smireni. A kada telo i um onoga

ko je ispunjen ushićenjem postanu smireni, u njemu se začinje „smirenost“ kao faktor prosvetljenja; tada monah razvija „smirenost“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „smirenosti“ kao faktora prosvetljenja.

[6] Um onog ko je smiren i srećan postaje skoncentrisan. A kada um onoga ko je smiren i srećan postaje skoncentrisan, tada se u njemu začinje „koncentracija kao faktor prosvetljenja“; tada monah razvija „koncentraciju“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „koncentracije“ kao faktora prosvetljenja. Na tako skoncentrisan um gleda on sa savršenom ravnodušnošću.

[7] A kada gleda na svoj skoncentrisani um sa savršenom ravnodušnošću, tada se u njemu začinje „ravnodušnost“ kao faktor prosvetljenja; tada monah razvija „ravnodušnost“ kao faktor prosvetljenja; tada on postiže savršenstvo u razvijanju „ravnodušnosti“ kao faktora prosvetljenja.

Na taj način negovana i redovno vežbana četiri temelja sabranosti dovode sedam faktora prosvetljenja do savršenstva.

(Mudrost i izbavljenje)

A kako to negovani i redovno vežbani sedam faktora prosvetljenja dovode mudrost i izbavljenje do savršenstva?

Tako što, monasi, monah razvija faktore prosvetljenja: sabranost, istraživanje stvarnosti, energiju, ushićenje, smirenost, koncentraciju i ravnodušnost, zasnovane na neprianjanju, zasnovane na bestrašću, zasnovane na utrnuću, a što sve rezultira odvraćenošću.

Na taj način negovani i redovno vežbani sedam faktora prosvetljenja dovode mudrost i izbavljenje do savršenstva.

Tako reče Uzvišeni. Vesela srca, monasi se obradovaše rečima Blaženog.

Majjhima nikaya 121

Cula-sunnata sutta

Sažeti govor o ništavilu

Sa palija preveo: Čedomil Veljačić

Ovako sam čuo. Jednom je zgodom Blaženi boravio u Savatthiju, u istočnom gaju, u zgradi Migarine majke. Tada redovnik Anando, kad je pred večer izašao iz osamljenog boravišta, otiđe da posjeti Blaženoga. Kad ga je pozdravio i sjeo sa strane, redovnik Anando oslovi Blaženog ovako:

„Jednom zgodom, gospodine, kad je Blaženi boravio kod plemena Sakya, u njihovom gradu Nagarakam, čuo sam neposredno od Blaženog i zapamtio ove riječi: 'Anando, ja sada pretežno boravim u stanju ništavila (*sunnata*).' Jesam li to, gospodine, dobro čuo, dobro shvatio, dobro upamtio i dobro se sjetio?"

1. „Sigurno, Anando, da si to dobro čuo, dobro shvatio, dobro upamtio i dobro se sjetio. Kao i prije, Anando, tako i sada pretežno boravim u stanju ništavila. -- Kao što u ovoj zgradi Migarine majke nije preostalo ništa od slonova i goveda, konja i kobilica, ništa od zlata i srebra, ništa od družina muška-

raca i žena, a sve što je tu osniva se na jedinstvu prosjačke zajednice -- tako je i u duhu isposnika koji ne poklanja pažnju ni predodžbi sela ni predodžbi ljudi, nego na osnovu predodžbe o šumi održava jedinstvo pažnje. On tom predodžbom šume prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh. Tada spoznaje: 'Brige koje nastaju na osnovu predodžbe sela više ne postoje, a ni brige koje nastaju na osnovu predodžbe ljudi. Jedina briga koja postoji ograničena je na jedinstvo (pažnje) na osnovu predodžbe o šumi. Ovako usmjereno predočavanje ne uključuje ništa (*sunnam*) od predodžbe sela, a ni od predodžbe ljudi. Neponišteno (*asunnatam*) je samo jedinstvo (pažnje) na osnovu predodžbe o šumi.' Tako za ono što nije tu uviđa: 'To nije ništa'. Preostaje ono što je tu. Takav je, Anando, njegov adekvatni, nesmetani, pročišćeni pristup ništavilu (*sunnata*).

2. A zatim, Anando, isposnik više ne obraća pažnju ni predodžbi ljudi ni predodžbi šume, nego na osnovu predodžbe o zemlji održava jedinstvo pažnje. Tom predodžbom zemlje prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh. Kao kad se volovska koža napne na sto-

tinu klinova, tako da na njoj ne ostane nijedan nabor, isto tako, Anando, isposnik ne poklanja pažnju ni uzvisinama ni udubinama zemljišta, ni nanosima rijeka, drvlju i kamenju, ni brdima, ni dolinama, nego na osnovu predodžbe o zemlji održava jedinstvo pažnje. Tada spoznaje: 'Brige koje nastaju na osnovu predodžbe ljudi više ne postoje, a ni brige koje nastaju na osnovu predodžbe šume. Jedina briga koja postoji ograničena je na jedinstvo (pažnje) na osnovu predodžbe o zemlji...' (Nastavak odlomka je analogan prethodnome. To važi i za formulaciju slijedećih stepeni redukcije noematskog područja. Odlomci 3–6 odnose se na četiri stepena *arupa-dhanam*.)

3. A zatim, Anando, isposnik više ne obraća pažnju ni predodžbi šume ni predodžbi zemlje, nego na osnovu predodžbe područja neograničenog prostora održava jedinstvo pažnje. Tom predodžbom područja neograničenog prostora prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh. Tada spoznaje: 'Brige koje nastaju na osnovu predodžbe šume više ne postoje, a ni brige koje nastaju na osnovu predodžbe zemlje. Jedina briga koja još preos-

taje ograničena je na jedinstvo (pažnje) na osnovu predodžbe područja neograničenog prostora...'

4. A zatim, Anando, isposnik više ne obraća pažnju ni na predodžbu zemlje ni na predodžbu područja neograničenog prostora, nego na osnovu područja neograničene svijesti⁴⁰ održava jedinstvo pažnje. Tom predodžbom područja neograničene svijesti prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh...

5. A zatim, Anando, isposnik više ne obraća pažnju ni na predodžbu područja neograničenog prostora ni na predodžbu područja neograničene svijesti, nego na

⁴⁰ Jedino na ovom mjestu u cijelom govoru izostavljena je riječ "predodžba" ispred "područja" o kojem je riječ. Iako se u slijedećoj rečenici, i dalje, govori o *predodžbi* istog tog područja "svijesti" (*vinnanam*), izostavljanje apozicije u prvoj referenci nije možda slučajno ili pogrešno, budući da je u ovom slučaju najprije svijest sama područje svog neposrednog doživljaja [analogno osnovnom principu netranscendiranja i nekstatičnosti svih kontemplativnih doživljaja u metodi "postojane pažnje" (*sati-patthanam*): motrenje "svijesti u svijesti"], a istom se naknadno, u refleksiji, može govoriti o predodžbenoj svijesti neposrednog doživljaja same svijesti.

osnovu predodžbe područja ni-čega (*akinćannam*) održava jedinstvo pažnje. Tom predodžbom područja ni-čega prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh. Tada spoznaje: 'Brige koje nastaju na osnovu predodžbe područja neograničenog prostora više ne postoje, a ni brige koje nastaju na osnovu predodžbe područja neograničene svijesti. Jedina briga koja još postoji ograničena je na jedinstvo (pažnje) na osnovu predodžbe područja ni-čega. Ovakom usmjereno predočavanje ne uključuje ništa (*sunnam*) od predodžbe područja neograničenog prostora, a ni od predodžbe područja neograničene svijesti. Neponišteno (*asunnatam*) je samo jedinstvo (pažnje) na osnovu predodžbe područja ni-čega (*akinćannam*)...'

6. A zatim, Anando, isposnik više ne obraća pažnju ni na predodžbu područja neograničene svijesti ni na predodžbu područja ni-čega, nego na osnovu predodžbe ni-predočavanja-ni-nepredočavanja održava jedinstvo pažnje. Tom predodžbom područja ni-predočavanja-ni-nepredočavanja prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh...

7. A zatim, Anando, isposnik više ne obraća pažnju ni na predodžbu ni-čega ni na

predodžbu područja ni-predočavanja-ni-nepredočavanja, nego na osnovu sabranosti (*samadhi*) duha (*ćeto*) bez obilježja (*animittam*) održava jedinstvo pažnje. Tom sabranošću bez obilježja prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh (*ćittam*).⁴¹ Tada spoznaje: 'Brige koje nastaju na osnovu predodžbe područja ni-čega više ne postoje, a ni brige koje nastaju na osnovu predodžbe područja ni-predočavanja-ni-nepredočavanja. Jedina briga koja preostaje ograničena je na ovo tijelo čiji život zavisi od šest područja osjetilnosti.⁴² Ovako usmjereno predočavanje ne

⁴¹ Izraz *ćittam* označava izrazito intelektualnu svijest ("mišljenje"), dok bi se *ćeto*, u prethodnoj rečenici, mogao možda specifičnije prevesti i sa "ćud".

⁴² Aristotel u knjizi *De sensu* raspravlja o problemu "koordinacije pet osjetila i četiri elementa" fizičke tvari (437a i d). Radi se o staroj indoiranskoj mitološkoj teoriji sikustva (čiji mitološki karakter u modernoj filosofiji -- kod Humea i Kanta -- razotkrivaju tek M. Weber i M. Scheler), na osnovu kulta "elemenata" kao "bogova" (*deva*), a osjetila kao njihovih "moći" (*indriyam*). Taj je kult materije u Iranu dokinuo Zaratruštra. Dok je ista teorija doprla do Kine, već se toliko degenerisala da je problem o kojem raspravlja Aristotel riješen tako da je u listu tvarnih elemenata uklju-

uključuje ništa (*sunnam*) od predodžbe područja ni-čega (*akinćannam*), a ni od predodžbe područja ni-predočavanja-ni-nepredočavanja. Neponišteno (*asunnatam*) je samo ovo tijelo čiji život zavisi od šest područja osjetnosti.'

čeno i "drvo". U indijskim sistemima *samkya* i *vaišesika* raspravljaju se isti problemi na istom nivou teorijske apstrakcije kao kod Aristotela. Buddho je "naučnu" (*lokayatam*) osnovu te analitičke teorije iskustva preuzeo vjerovatno od đaina. -- U vezi sa istom teorijom Aristotel smatra u *De anima* (424b) da "uz ovih pet nabrojanih osjetila *ne* postoji još i šesto" (razum). I spomenuti indijski sistemi zastupaju uglavnom isto stanovište na srodnim pretpostavkama o funkcijama "duše" kao i Aristotel. Buddho, međutim, odbijajući pretpostavku duše u svim njenim oblicima [*atta*, brahmanska pretpostavka; *đivo*, đainska pretpostavka; *puggalo*, opća 'psihološka' (karakterološka) pretpostavka], odbija i aristotelovsko rješenje i zastupa suprotnu alterantivu o razumu (*mano*, lat. *mens*) kao "šestom osjetilu". O toj mogućnosti raspravlja, ali je odbija, i Aristotel. Ipak se Aristotelova teorija o duši kao "entelehiji" najviše približava Buddhinoj koncepciji funkcionalne "psihologije bez duše", samo što zbog nedostatka adekvatne pretpostavke ne može doseći tako jednoznačnu određenost kao Buddhina. (Usp. *De anima*, 413a-414b, 246b.)

8. I dok tako više ne obraća pažnju ni na predodžbu područja ni-čega, a ni na predodžbu područja ni-predočavanja-ni-nepredočavanja, nego na osnovu sabranosti duha bez obilježja održava jedinstvo pažnje i tom sabranošću bez obilježja prožimlje, bistri, stišava i oslobađa duh, isposnik spoznaje: 'Ova je sabranost duha bez obilježja čvrsto utemeljena i proniknuta. Pa ipak je i sve ono što je čvrsto utemeljeno i proniknuto tek nepostojana i prolazna pojava.' -- Ko je i to spoznao i uvidjeo, tome se duh oslobađa taloga strasti, taloga bivstvovanja, taloga neznanja. U oslobođenome se spoznaja oslobođenja očituje ovako: 'Iscrpljeno je rađanje, izivljen je asketski život, učinjeno je šta je trebalo učiniti, tako da više ništa ne preostaje. Brige koje potječu iz taloga strasti više ne postoje, a ni brige koje potječu iz taloga bivstvovanja i iz taloga neznanja. Briga koja još preostaje ograničena je na ovo tijelo čiji život zavisi od šest područja osjetnosti.' -- I spoznaje da mu tako usmjereno predočavanje ne isključuje ništa od taloga strasti, ni od taloga bivstvovanja, ni od taloga neznanja. Neponišteno je samo ovo tjelo čiji život zavisi od šest

područja osjetnosti. Tako za ono što nije tu uviđa: 'To nije ništa.' Preostaje ono što je tu. - I spoznaje: 'Budući da je ovo, onda je i ono.'⁴³ -- Takav je, Anando, njegov adekvatni, nesmetani, pročišćeni pristup ništavilu.

Svi asketi i brahmani, Anando, koji su u dalekoj prošlosti dosegli potpuno čisto konačno ništavilo (*sunnata*) i održali se u njemu, dosegli su upravo to postpuno čisto i konačno ništavilo i održali se u njemu. I u budućnosti -- kao i u sadašnjosti -- isto će tako svi asketi i brahmani koji dosegnu potpuno čisto konačno ništavilo i održe se u njemu, doseći upravo to potpuno čisto konačno ništavilo i održati se u njemu. Zato i vi, Anando, treba da nastojite da dosegnete to potpuno čisto konačno ništavilo i da se održite u njemu."

Tako je rekao Blaženi. A redovnik Anando je radosno prihvatio njegov govor.

⁴³ Buddhina prvobitna formulacija zakona uzročnosti, razrađena je dalje u formuli o "uslovljenom nastanku" (*paṭiśā-samuppādo*) kao princip procesnog mišljenja koje isključuje "pretpostavku supstancije" i pretpostavku "prvog uzroka".

SAVREMENI KOMENTARI I UPUTSTVA

Reč meditacija se danas često koristi i pokriva čitav spektar različitih praksi. U budizmu ona označava dve vrste meditacije - jedna se zove *samatha*, a druga *vipassana*. *Samatha* meditacija je koncentrisanje uma na jedan objekat, umesto da mu dopustimo da slobodno luta. Odabiramo objekat kao dah i svu pažnju usmeravamo na osećaj strujanja vazduha pri udahu i izdahu. Postepeno kroz ovu praksu počinjete da osećate smirenost uma, jer uklanjate sve druge podražaje koji dolaze kroz čula.

Objekti koje koristite sa smirenje jesu smirujući (ako to uopšte treba isticati!). Ako hoćete uzbuđen um, onda idite negde gde je uzbudljivo, a ne u budistički manastir, u disko na primer!... Lako je koncentrisati se na uzbuđenje, zar ne? Vibracije su tako snažne da vas uvuku u sebe. Idete u bioskop i ako je film zaista uzbudljiv, on vas potpuno općini. Ne

treba da uložite nimalo napora da biste gledali nešto što je uzbudljivo, romantično ili pustolovno. Ali ako nemate naviku, posmatranje smirujućih objekta može biti strašno dosadno. Šta je dosadnije od posmatranja sopstvenog daha, ako ste se navikli na neke uzbudljivije stvari? Zato, da biste razvili jednu takvu sposobnost, morate da uložite napor, jer dah nije zanimljiv, ni romantičan, ni pustolovan, niti svetlucač -- on je jednostavno takav kakav jeste. I treba vam dosta napora, jer nemate nikakvu stimulaciju spolja.

Kod ove meditacije ne pokušavate da stvorite nekakvu sliku, već samo da se skoncentrišete na uobičajeni osećaj svoga tela kakav imate upravo sada: da zaustavite i održite svoju pažnju na disanju. Kada to činite, dah postaje sve rafiniraniji i vi se smirujete... Znam ljude kojima je propisana *samatha* meditacija za snižavanje krvnog pritiska, pošto smiruje srce.

Dakle, ovo je praksa smirivanja. Možete odabrati i druge objekte da se na njih koncentrišete, da vežbate održavanje pažnje sve dok u njih ne utonete ili postanete jedno sa odab-

ranim objektom. Zapravo. osećate jedinstvo sa objektom na koji ste se koncentrisali i to je ono što nazivamo zadubljenjem.

Drugi način vežbanja jeste *vipassana* ili "meditacija uvida". Sa meditacijom uvida otvarate um za sve, ne birate neki poseban objekat da se na njega koncentrišete ili uđubite u njega, već posmatrate da biste razumeli kako se stvari odvijaju. A ono što možemo videti o tome kako se stvari odvijaju jeste da je svako čulno iskustvo prolazno. Sve što vidite, čujete, pomirišite, okusite, dodirnete; sva mentalna stanja - vaša osećanja, sećanja i misli - jesu promenljiva stanja uma, koja nastaju i nestaju. U *vipassani* uzimamo ovu karakteristiku prolaznosti (ili promene) kao način gledanja na svako čulno iskustvo koje se javi tokom sedenja.

To nije neki filozofski stav ili verovanje u određenu budističku teoriju: prolaznost upoznajemo otvarajući svoj um da je posmatra i bude svestan onoga što jeste. Ne radi se ovde o analiziranju stvari, uz pretpostavku da bi stvari trebalo da budu ovakve ili onakve, iako nisu, pokušavajući zatim da otkrijemo zašto stvari nisu onakve kakve mi mislimo da bi

trebalo da budu. Vežbajući uvid mi ne pokušavamo da analiziramo sebe, čak ni da nešto promenimo kako bi se poklopilo sa našim željama. Tokom ove vežbe mi samo strpljivo posmatramo kako sve što nastane takođe i nestaje, bilo da je mentalnog ili fizičkog porekla. To dakle uključuje same organe čula, objekte čula, kao i svest koja se javlja pri kontaktu ovo dvoje. Tu su takođe mentalna stanja sviđanja ili nesviđanja u odnosu na ono što vidimo, mirišemo, okusimo, osetimo ili dodirujemo, imena koja svemu tome dajemo; i ideje, reči i pojmove koje stvaramo oko čulnih iskustava. Dobar deo našeg života zasnovan je na pogrešnim pretpostavkama, zasnovanim na nerazumevanju i nedovoljnom istraživanju onoga što jeste. Zato život za nekog ko nije probuđen i svestan obično postaje deprimirajući ili zbunjujući, pogotovo kada naiđu razočarenja i nesreće. Tada postajemo svime time preplavljeni, jer nismo posmatrali stvari onakve kakve jesu.

U budizmu koristimo reč *Dhamma*, ili *Dharma*, koja znači "ono što jeste", "prirodni zakon". Kada posmatramo i "praktikujemo *Dhammu*", mi svoj um otvaramo za stvari

kakve jesu. Na taj način više ne reagujemo slepo na iskustva svojih čula, već ih razumemo, i kroz to razumevanje prestajemo da se dalje za njih vezujemo. Počinjemo sami sebe da oslobađamo toga da budemo preplavljeni, zaslepljeni ili zavedeni spoljašnjošću stvari. Dakle biti svestan i probuđen nije stvar *postajanja* već *bivanja* takvim. Dakle, posmatramo stvari kakve jesu sada, umesto da radimo nešto sada kako bismo postali svesni u budućnosti. Posmatramo telo kakvo jeste, sedeći ovde. Ono čitavo pripada prirodi, zar ne? Ljudsko telo pripada zemlji, potrebno mu je da ga u životu održavaju stvari koje potiču od te zemlje. Ne možete živeti samo od vazduha ili pokušati da uvezete hranu sa Marsa i Venere. Morate jesti ono što živi i raste na ovoj Zemlji. Kada telo umre, ono se vraća zemlji, trune i raspada se, postaje ponovo isto što i zemlja. Ono sledi zakone prirode, stvaranja i uništavanja, rađanja i umiranja. Ništa što je rođeno ne ostaje večno u jednom stanju, ono raste, stari i zatim umire. Sve stvari u prirodi, čak i sam univerzum, imaju svoj životni vek, rođenje i smrt, početak i kraj. Sve što opažamo i poj-

mimo menja se, nepostojano je. Zato vas nikada ne može trajno zadovoljiti.

U praktikovanju *Dhamme* mi takođe posmatramo ovu nemogućnost zadovoljavanja čulnog iskustva. Uočite samo u sopstvenom životu da uvek kada očekujete da vas zadovolje objekti čula ili iskustva, to može biti jedino privremeno, trenutno osećanje sreće - a onda se menja. Razlog je u tome da ne postoji tačka u čulnoj svesti koja ima kvalitet ili suštinu trajnosti. Zato je iskustvo čula uvek promenljivo i iz neznanja i nerazumevanja mi obično od njega očekujemo više nego što može da nam da. Skloni smo da zahtevamo, očekujemo i stvaramo razne vrste stvari, da bi potom bili samo užasno razočarani, očajni, ispunjeni tugom i strahom. Upravo nas ta očekivanja dovode do očaja, patnje, tuge i žalosti, naricanja, starosti, bolesti i smrti.

A kako možemo istražiti svest nastalu na osnovu čula? Um može misliti u apstrakcijama, može stvoriti najraznovrsnije ideje i slike, može stvari učiniti vrlo suptilnim ili vrlo grubim. Postoji čitava lepeza mogućnosti od vrlo suptilnih stanja najviše sreće i ekstaze do veoma grubih stanja patnje: od

neba do pakla, mogli bismo slikovito reći. Ali ne postoji večni pakao, ni večni raj, zapravo ne može se uočiti ili zamisliti nijedno večno stanje. Tokom meditacije, kada jednom počnemo da uviđamo ograničenja, nepouzdanost, promenljivost svih čulnih iskustava, počinjete isto tako da shvatate da **ona ne pripadaju vama, nisu vaša, da su ona *anatta*, bez sopstva**. Ovo je suština značenja ključnog pojma u budizmu, *anatta*: nije naše (svojstvo). Pogrešno je naglašavati ovaj pojam kao 'bez duše'. Odatle potiče negativna konotacija i zlonamerna kritika budizma da je 'religija bez duše'.

Uviđajući to, počinjemo da se oslobađamo identifikacije sa čulnim stanjima. I ovo činimo ne kroz averziju prema njima, već kroz razumevanje šta su ona zapravo. To je istina koju treba razumeti, ne verovanje. *Anatta* nije neko budističko verovanje, već stvarni uvid. No, ukoliko nikada u životu niste odvojili vreme za pokušaj da ovo istražite i razumete, verovatno ćete čitav život provesti vođeni pretpostavkom da vi jeste vaše telo. Ako možda u nekom trenutku i pomislite: "Hm, ja nisam isto što i moje telo", pošto ste

pročitali neku nadahnutu pesmu ili filozofsku raspravu. Možete pomisliti kako je to dobra ideja da mi nismo isto što i naše telo, ali vi to zapravo niste *jasno shvatili*. Iako će neki ljudi, intelektualci i slični, reći: "Mi nismo ovo telo, ovo telo nije moje sopstvo", to je lako reći, ali zaista to *znati* jeste nešto sasvim drugo. Kroz ovu praksu meditacije, kroz istraživanje i razumevanje stvari kakve one zaista jesu, počinjemo sebe da oslobađamo vezanosti. Kada više ne očekujemo ili zahtevamo, tada naravno ne osećamo neizbežno očajanje, tugu i bol kada ne dobijemo ono što želimo. Dakle, to je cilj - *nibbana* ili stanje u kojem ne posežemo za bilo kojim fenomenom koji ima svoj početak i kraj i koji nije naše suštinsko svojstvo. Kada napustimo ovu prikrivenu i naviknutu vezanost za ono što se rađa i umire, i što nam nije svojstveno, tek tada stupamo u područje besmrtnosti.

Ađan Ča

Ispravno vežbanje - neprekidno vežbanje

U Wat Wana Potiyahnu⁴⁴ je sigurno sasvim mirno, ali to ništa ne znači ukoliko naši umovi nisu smireni. Sva mesta su mirna. To što se neka čine uznemiravajućim jeste zbog naših misli. Pa ipak, tiho mesto može nekom pomoći da se smiri, pružanjem šanse za vežbanje i samim tim za usklađivanje sa okolnom tišinom. Trebalo bi svi da budete svesni da je ovo vežbanje teško.

Vežbati druge stvari nije tako teško, lako je, ali ljudski um je teško obučiti. I Buda je vežbao svoj um. Um je jako važan. Sve unutar ovog sklopa telo-um povezuje se u umu. Oči, uši, nos, jezik i telo primaju nadražaje i šalju ih u um, koji nadgleda sve druge čulne organe. Zato je važno da se um uvežbava. Ukoliko je um dobro uvežban svi problemi nestaju. Ukoliko problemi još postoje, to je

⁴⁴ Jedan od mnogih manastirskih ogranaka Ađan Čaovog glavnog manastira, Wat Pa Pong.

zato što um još sumnja, što ne spoznaje u saglasnosti sa istinom. Zbog toga postoje problemi.

Otuda, budite svesni da ste svi vi ovde došli potpuno spremni za vežbanje Dhamme. Bilo da stojite, hodate, sedite ili ležite, oruđe koje vam je potrebno za vežbanje vam je uvek dostupno, bilo gde da ste. Ono je ovde, isto kao i Dhamma. Dhamma je nešto čega svuda ima u izobilju. Baš ovde, na zemlji, ili u vodi bilo gde... Dhamma je uvek ovde. Dhamma je savršena i potpuna, ali naše vežbanje je ono koje još nije potpuno.

Uzvišeni, potpuno prosvetljeni Buddha je podučavao načinu koji svi mi možemo vežbati i upoznavati Dhammu. To nije nešto veliko, malo je, ali ispravno. Na primer, pogledajte kosu. Ukoliko poznajemo makar i jednu vlas kose, tada poznajemo svaku vlas, kako svoju tako i drugih. Znamo da su one jednostavno „kosa“. Poznavajući jednu vlas kose, mi ih poznajemo sve.

Ili uzmimo ljude. Ukoliko vidimo pravu prirodu stanja u nama tada takođe poznajmo sve druge ljude u svetu, zato što su svi ljudi isti. Takva je i Dhamma. Ona je mala

stvar, a istovremeno je i velika. Videti istinu jednog stanja znači videti istinu svih stanja. Kada poznamo istinu onakvom kakva ona jeste, svi problemi se završavaju.

Pa ipak, vežbanje je teško. Zašto je teško? Teško je zbog žudnje, **tanhe**. Ukoliko ne „želiš“ tada ne vežbaš. Ali ukoliko vežbaš vođen žudnjom, nećeš videti Dhammu. Razmislite o tome, svi. Ukoliko ne želite da vežbate ne možete da vežbate. Morate prvo da želite da vežbate pre nego što stvarno počnete da vežbate. Bilo da koračate napred, ili nazad, susrećete žudnju. Zbog ovoga su učitelji u prošlosti rekli da je ovo vežbanje nešto što je užasno teško.

Ne vidite Dhammu zbog želje. Nekada je želja vrlo snažna, želite da vidite Dhammu smesta, ali Dhamma nije vaš um -- vaš um još nije Dhamma. Dhamma je jedno, a um je drugo. Nije da sve što vi volite jeste Dhamma, a sve što ne volite nije. Tako stvari ne stoje.

U stvari naš um je, jednostavno, stanje Prirode, kao i drvo u šumi. Ukoliko želite dasku ili gredu oni moraju poticati od drveta, ali drvo je i dalje drvo. Ono još nije daska ili greda. Pre nego što bi nam zaista moglo biti

od koristi, moramo uzeti to drvo i obraditi ga u dasku ili gredu. To je i dalje isto drvo, ali transformisano u nešto drugo. U osnovi to je samo drvo, stanje prirode. Ali u svom sirovom stanju ono nije od velike koristi onima kojima je potrebna drvena građa. I naš um je ovakav. On je stanje Prirode. Kao takav on opaža misli, deli ih na lepe i ružne i tako dalje.

Ovakav um mora biti dalje obučavan. Ne možemo ga ostaviti da bude takav kakav je. On je stanje Prirode... Obučite ga da shvati da on jeste stanje prirode. Razvijajte Prirodu tako da može da odgovara našim potrebama, to je Dhamma. Dhamma je nešto što se mora vežbati i ostvariti iznutra.

Ukoliko ne vežbate nećete znati. Iskreno govoreći, nećete spoznati Dhammu samo čitajući o njoj ili proučavajući je. Ili ukoliko je poznajete vaše znanje je i dalje nepotpuno. Na primer, ova pljuvaonica. Svi znaju da je to pljuvaonica, ali ne znaju u potpunosti pljuvaonicu. Zašto je potpuno ne znaju? Ukoliko nazovem ovu pljuvaonicu tiganjem, šta ćete vi reći? Pretpostavite da svaki put kada je tražim kažem: „Molim te donesi taj tiganj

ovde“ - ovo bi vas zbunilo. Zašto? Zato što vi u potpunosti ne znate pljuvaonicu. Kada biste znali tada ne bi bilo problema. Jednostavno biste pokupili predmet i dodali mi ga, zato što u stvari i nema nikakve pljuvaonice. Razumete li? Ovo je pljuvaonica samo zahvaljujući konvenciji. Konvencija je prihvaćena širom zemlje, tako da je ovo pljuvaonica. Ali ne postoji neka stvarna „pljuvaonica“. Ukoliko neko želi da ovo nazove tiganjem, ono može biti i tiganj. Može biti bilo šta, u zavisnosti od toga kako ga nazovemo. To se zove „pojam“. Ukoliko zaista znamo pljuvaonicu, čak i ukoliko je neko naziva tiganjem, nema problema. Kako god da je drugi nazovu, mi nismo zbunjeni zato što nismo slepi za njenu pravu prirodu. Tako se poznaje i Dhamma.

Sada se vratimo nama samima. Pretpostavimo da nam neko kaže, „Ti si lud!“, ili, „Ti si glup“, na primer. Iako mislite da to nije istina, nećete se osećati prijatno. Sve postaje teško zbog naših ambicija da imamo i da postignemo. Zbog ovih želja da dobijemo i budemo, zato što ne znamo u saglasju sa istinom, mi nismo zadovoljni. Ukoliko znamo Dhammu, prosvetljeni smo Dhammom, poh-

lepa, odbojnost i iluzija nestaju. Kada razumemo kako stvari zaista stoje, ne postoji ništa na čemu bi se te tri negativnosti zasnovale.

Zašto je ovo vežbanje tako teško i naporno? Zbog želja. Čim sednemo da meditiramo, želimo da postanemo smireni. Da nismo želeli da nađemo mir, ne bismo ni seli, ne bismo ni vežbali. Čim sednemo želimo da mir odmah bude tu, ali želja da um bude miran stvara zbunjenost i mi osećamo nemir. Tako stoje stvari. Zato Buddha kaže, „Ne govorite iz želje, ne sedajte iz želje, ne hodajte iz želje... Šta god da radite, ne radite to sa željom.“ Želja znači želeti nešto. Ukoliko nešto ne želite nećete to ni raditi. Ukoliko naše vežbanje dođe do ove tačke možemo postati poprilično obeshrabreni. Kako da vežbamo? Tek što sednemo, u umu je želja.

To je zbog toga što je naše telo i um teško posmatrati. Ukoliko oni nisu naši ili ne pripadaju nama, kome pripadaju? Teško je razlučiti ove stvari, moramo se osloniti na mudrost. Buddha kaže da moramo vežbati „napuštajući“ stvari, zar ne? Ako napustimo, tada ni ne vežbamo, zar ne? Zato što smo

napustili...

Pretpostavimo da smo otišli na pijacu da kupimo kokos, i dok ga nosimo neko upita:

"Zašto ste kupili taj kokos?"

"Kupio sam ga za jelo."

"A hoćete li da pojedete i ljusku?"

"Ne."

"Ne verujem vam. Ako ne želite da pojedete ljuske, zašto ste onda kupili i nju?"

Šta ćete reći? Kako ćete odgovoriti na ovakvo pitanje? Mi vežbamo sa željom. Da nije u nama bilo želje, ne bismo ni vežbali. Vežbanje sa željom je **tanha**. Znae, razmišljanje na ovaj način može da donese mudrost. Na primer, ovi kokosi: da li ćete da pojedete i ljuske? Naravno da nećete. Zašto ste ih onda uzeli? Zato što još nije došlo vreme da ih bacite. One su korisne za držanje unutrašnjosti kokosa. Ukoliko, nakon što ste pojeli kokos, bacite ljuske, nema problema.

Naše vežbanje je ovakvo. Buddha je rekao: „Ne postupajte vođeni željom, ne govorite iz želje, ne jedite iz želje." Bilo da stojite, hodate, sedite ili ležite... bilo šta da činite... ne činite to iz želje. To znači radite to ne

vezujući se. Kao i kod kupovine kokosa na pijaci. Nećemo pojesti ljuske, ali još nije vreme da ih bacimo. Prvo ih zadržimo. Ovakvo je i vežbanje. Pojam i transcendencija⁴⁵ su koegzistentni, kao i kokos. Srž i ljuska su zajedno. Kada ih kupujemo, kupujemo ih zajedno. Ukoliko neko želi da nas optuži da jedemo kokosove ljuske to je njegov problem, mi znamo šta radimo.

Mudrost je nešto što svako od nas pronalazi za sebe. Da bismo je pronašli, ne treba da se krećemo ni brzo ni sporo. Šta treba da uradimo? Treba da odemo tamo gde nema ni brzine ni sporosti. Brzina ili sporost nisu pravi način.

Ali svi smo mi nestrpljivi, svi smo u žurbi. Čim nešto počnemo, već želimo da odjurimo do kraja, ne želimo da kasnimo. Želimo da uspemo. Kada dođe do popravljavanja sopstvenih umova, neki ljudi odlaze predaleko... Oni zapale mirisni štapić, zauzmu položaj i zavetuju se: „Sve dok štapić potpuno

⁴⁵ Pojam (*sammuti*) odgovara pretpostavljenoj ili privremenoj stvarnosti, dok transcendencija (*vimutti*) odgovara oslobođenju od nje same ili njene iluzije.

ne izgori, neću ustati sa ovoga mesta, čak i ako se slomim ili umrem, nema veze... Umreću sedeći“. Donevši takav zavet, oni sednu. I čim sednu Marine ⁴⁶ horde ih napadnu sa svih strana. Sede samo trenutak i već misle da je štapić sigurno izgoreo. Otvore oči i ... „Oh, još je jako mnogo vremena preostalo!“.

Stisnu zube i sede još malo, osećajući vrelinu, uzbuđenje, rastrešenost i zbunjenost... Dostigavši tačku sloma, misle: „Mora da je do sada izgoreo“ ... Ponovo provire... „O, ne! Nije još ni do pola!“

Još dva ili tri puta ovo ponove i pošto još nije kraj, odustaju, dignu ruke od svega i počnu da mrze sami sebe. „Tako sam glup, tako beznadežan!“ Sede i mrze sebe, osećajući se kao izgubljen slučaj. Ovo samo daje snagu frustracijama i preprekama. Zove se prepreka ljutnje. Ne mogu da krive druge, pa zato krive sebe. Zbog čega? Zbog želje.

U stvari, nije neophodno da se prolazi kroz sve ovo. Koncentrisati se znači koncen-

⁴⁶ Mara je budistička personifikacija zla, iskušavalac, sila koja se suprotstavlja bilo kakvom pokušaju razvoja dobrote i vrline.

trirati se ne vezujući se, a ne koncentrirati sebe vezujući sebe u čvor.

Ali možda čitamo spise, o Budinom životu, kako je seo pod *bodhi* drvo i rešio: „Sve dok ne dostignem najviše prosvetljenje neću ustati sa ovog mesta, pa čak i ako mi se krv sasušila u žilama.“

Kad pročitate ovo u knjigama možda vam padne na um da pokušate nešto slično. Da uradite isto kao Buda. Ali niste razmotrili da su vaša kola samo mala kola. Budina kola su bila zaista ogromna, on je mogao sve postići u jednom pokušaju. Samo sa svojim sićušnim, malenim kolima, kako je moguće da sve postignete odjednom? To je potpuno druga priča.

Zašto razmišljamo na taj način? Zato što smo previše ekstremni. Ponekad idemo prenisko, a ponekad previsoko. Tačku balansa je teško pronaći.

Sada govorim iz svog iskustva. U prošlosti moje vežbanje bilo je ovakvo. Vežbanje sa ciljem da se prevaziđe želja... Ako ne želimo, možemo li da vežbamo? Tu sam se zaglavio. Ali vežbati sa željom je patnja. Nisam znao šta da radim, bio sam zbunjen.

Tada sam shvatio da je neprekidno vežbanje vrlo važna stvar. Mora se vežbati konstantno. Ovo se zove vežbanje koje je „dosledno u svim položajima“. Usavršavajte vežbanje, ne dopustite da se pretvori u potpunu katastrofu. Vežbanje je jedno, a katastrofa drugo.⁴⁷ Većina ljudi obično stvara katastrofu. Kada se osećaju lenjim, oni se ne opterećuju vežbanjem, jedino vežbaju kada se osećaju punim energije. Ovako sam i ja radio.

Pitate se sada, da li je ovo ispravno? Vežbati kada se ovako osećate, a ne vežbati kada ne: da li je ovo u saglasnosti sa Dhammom? Da li je pravilno? Da li je u skladu sa Učenjem? Upravo to je ono što vežbanje čini nestalnim.

Bilo da se dobro osećate ili ne, trebate da vežbate na isti način: tome je Buda učio. Većina ljudi čeka da bude raspoložena za vežbanje; kada nisu raspoloženi, onda se ne zamaraju. Na kraju tako i završe. To se zove „katastrofa“, a ne vežbanje. U pravom vežbanju, bilo da si sretan ili neraspoložen, ti vež-

⁴⁷ Ovo je igra reči "phadtibut" (vežbanje) i "wibut" (katastrofa) izgubljena u prevođenju

baš; bilo da je teško ili lako, ti vežbaš; bilo da je vruće ili hladno, ti vežbaš. Sasvim jednostavno. U pravom vežbanju, bilo da stojiš, hodaš, sediš ili ležiš, moraš imati nameru da postojano nastaviš vežbanje, čineći svoj **sati** (pažnju) konstantnim u svim položajima.

Na prvi pogled se čini da bi trebao da stojiš jednako koliko i hodaš, da hodaš jednako koliko i sediš, da sediš jednako koliko i ležiš... Pokušao sam, ali nisam to mogao da uradim. Ukoliko meditant hoće svoje stajanje, hodanje, sedenje i ležanje učini jednakim, koliko li će dana uspeti to da izdrži? Stajati pet minuta, sedeti pet minuta, ležati pet minuta... Nisam to mogao dugo da radim. Tako sam seo i još malo porazmislio o svemu. „Šta sve ovo znači? Ljudi u ovom svetu ne mogu ovako da vežbaju!"

Tada sam shvatio... „O, to nije tačno, to ne može biti tačno zato što je nemoguće. Stajanje, hodanje, sedenje, ležanje... sve ih učini konstantnim. Učiniti položaje konstantnim na način kako je objašnjeno u knjigama je nemoguće."

Ali je moguće sledeće: um... samo posmatraj um. Moguće je da imaš sati- paž-

nju, **sampajañņu** - samosvest i **pañņu** - sveobuhvatnu mudrost. To možemo da uradimo. To je nešto što je stvarno vredno vežbanja. To znači da dok stojimo imamo **sati**, dok hodamo imamo **sati**, dok sedimo imamo **sati**, dok ležimo imamo **sati** - neprekidno. Ovo jeste moguće. Okrećemo svesnost ka našem stajanju, hodanju, sedenju, ležanju -- ka svim položajima.

Kada je um ovako uvežban, stalno će sebe podsećati rečju Buddho, Buddho, Buddho... to je znanje. Znanje čega? Znanje šta je dobro, a šta loše u svakom trenutku. Da, to je moguće. Ovo je započinjanje prave prakse. Što znači, bilo da stojimo, hodamo, sedimo ili ležimo postoji nepomućen sati.

Tada treba da razumete ona stanja koja treba napuštati i ona koja treba razvijati. Poznajete sreću, poznajete nesreću. Kada poznajete sreću i nesreću vaš um će se smiriti na tački koja je slobodna i od sreće i od nesreće. Sreća je meki put, **amasukha llikanuyogo**. Nesreća je kruti put,

attakilamathanuyogo.⁴⁸ Ukoliko poznajemo ova dva ekstrema, odbacićemo ih. Znamo kada um stremi bilo radosti ili nesreći, i tada ga zaustavljamo, ne dopuštamo mu da se prepusti. Imamo ovu vrstu opreznosti, sledimo jedini put, jedinstvenu Dhammu. Predani smo opreznosti, ne dopuštamo umu da sledi svoje sklonosti.

Ali u vašem vežbanju se sve to i ne odvija baš tako, zar ne? Vi sledite svoje želje. Ukoliko pratite svoje želje sve je jednostavno, zar ne? Ali to je spokojstvo koje prouzrokuje patnju, kao što se neko ne želi da radi. Odmar se, ali kada dođe vreme za jelo, nema ga. Tako to ide.

Tako sam se u prošlosti borio sa mnogim stranama Budinog učenja, ali nisam mogao da ga pobedim. Sada ga prihvatam. Prihvatam da su mnoga učenja Budina potpuno ispravna, uzeo sam ta učenja i koristio ih da obučavam i sebe i druge.

⁴⁸ Ovo dva ekstrema je Buda opisao kao pogrešna u svom prvom govoru. Oni se obično prevode kao "prepuštanje čulnim zadovoljstvima" i "samoumravljanje".

Vežbanje koje je važno jeste **patipada**. Šta je **patipada**? Jednostavno, ona je sve naše različite aktivnosti, stajanje, hodanje, sedenje, ležanje i sve ostalo. Ovo je **patipada** tela. A sada **patipada** uma: koliko puta ste se danas osećali loše? Koliko ste se puta osećali odlično? Da li je bilo uopšte uočljivih osećanja? Moramo upoznati sebe na ovaj način. Zapazivši ta osećanja, možemo li da ih ostavimo? Koje god još uvek ne možemo da ostavimo, moramo sa njim da radimo. Kada vidimo da još uvek ne možemo da ostavimo neko specifično osećanje, moramo ga uzeti i ispitati mudrošću. Razumeti ga. Raditi sa njim. To je vežbanje. Na primer, kada se oseća to energično, vežbajte, ali i onda kada se osećate lenjo pokušajte da nastavite vežbanje. Ako ne možete da nastavite punom snagom, pokušajte bar sa pola. Nemojte da potrošite dan zbog lenjosti i nevežbanja. To vodi u katastrofu, to nije put oplemenjivanja.

Čujem da ljudi govore:

„Oh, mi je stvarno bilo loše.“

„Kako to?“

„Bio sam bolestan cele godine. Nisam uopšte mogao da vežbam.“

O! Ako ne vežbaju kada je smrt blizu, pa kada će uopšte vežbati? Ne, oni se zaborave u radosti. A ako pate opet ne vežbaju, zaborave se u bolu. Ne znam kada ljudi misle da vežbaju! Oni samo mogu da vide da su bolesni, da pate, da su skoro mrtvi zbog groznice... Tako je, gde je teško tu je i vežbanje. Kada se ljudi osećaju sretnima samo to im je u glavama i oni postanu razmetljivi i sujetni.

Moramo da negujemo naše vežbanje. Znači, bilo da ste sretni ili nesretni, morate isto da vežbate. Ako se osećate dobro treba da vežbate, a ako se osećate loše treba opet da vežbate. Oni koji misle: „Ove godine nisam mogao uopšte da vežbam, bio sam bolestan sve vreme“... kada se osećaju dobro, oni samo hodaju naokolo pevajući pesme. Ovo je pogrešno, a ne ispravno mišljenje. To je razlog zbog koga su svi učitelji iz prošlosti neprekidno vežbali svoje srce. Ako stvari idu u pogrešnom smeru, pustimo ih da budu u telu, a ne u umu.

U mome vežbanju bilo je trenutaka, nakon vežbanja od oko pet godina, kada sam osećao da je život sa drugima prepreka. Seo bih u svoju **kuti**, pokušavao da meditiram, a

ljudi su neprekidno dolazili na razgovor, uznemiravajući me. Pobegao sam da bih živeo sam. Mislio sam da ne mogu vežbati sa tim ljudima što me uznemiravaju. Bilo mi je dosta, pa sam otišao u mali, osamljeni manastir u šumi, blizu jednog seoceta. Bio sam tamo sam, nisam pričao ni sam kim - zato što i nije bilo nikoga sa kim bi se moglo pričati.

Nakon što sam tamo proveo oko petnaest dana javila se misao: „Hmm. Bilo bi dobro imati iskušenika ili pa-kowa⁴⁹ ovde sa mnom. Mogao bi mi pomoći oko nekih malih poslova." Znao sam da će se takva misao javiti, i naravno, pojavila se!

„Hej! Zaista si karakter! Rekao si da ti je dosta tvojih prijatelja, dosta monaha i iskušenika, a sada želiš iskušenika. Šta je to?"

„Ne“, kaže, „ja želim dobrog iskušenika.“

„Aha! Gde su svi ti dobri ljudi, možeš li da nađeš nekoga? Gde ćeš da pronadeš dobru

⁴⁹ Pa - kow: kandidat osam pravila, koji često živi sa bhikhuima poboljšavajući sopstvenu meditativnu praksu, a pomaže im u određenim poslovima koji su Vinaya pitakom zabranjeni za bhikkhue.

osobu? U celom manastiru bili su samo loši ljudi. Ti mora da si bio jedina dobra osoba, kada si tako pobjegao!"

.... Moraš da ih ovako pratiš, da pratiš delove sopstvenih misli sve dok ne uvidiš....

„Hmm. Ovo je važno. Gde se dobra osoba može pronaći. Ne postoje dobri ljudi, moraš da dobrotu potražiš negde drugde, moraš da pogledaš unutar sebe. Ukoliko si tu dobar, tada gde god odeš biće dobro. Bilo da te drugi kritikuju ili pohvaljuju, i dalje si dobar. Ukoliko nisi dobar, tada kada te drugi kritikuju, pobesniš, a kada te hvale, prijatno ti je."

U to vreme sam razmišljao o ovome i shvatio sam, od tada pa sve do danas. Dobrota se mora potražiti unutra. Čim sam ovo shvatio želja za bežanjem je nestala. Kasnije, kada god bi mi se javila ta želja, puštao sam je da prođe.

Kada god bi se javila bio sam je svestan i zadržavao sam svoju svesnost na njoj. Tako sam imao čvrstu osnovu. Bilo gde da sam živeo, bilo da su me ljudi osuđivali ili šta drugo govorili, razmišljao sam kako suština nije u tome da li su oni dobri ili loši. Dobro ili

zlo mora biti viđeno unutar nas samih. Kakvi god da su drugi ljudi, to je njihova briga.

Nemojte da razmišljate: „O, danas je prevruće“, ili „Danas je prehladno“, ili „Danas je...“. Kakav god da je dan on je jednostavno takav. Zaista vi samo krivite vreme za sopstvenu lenjost. Moramo da vidimo Dhammu unutar nas, da tu postoji pouzdani mir.

Za sve vas koji ste došli da vežbate ovde, čak iako je to samo na nekoliko dana, mnoge stvari će se desiti. Mogu nastati mnoge stvari kojih niste ni svesni. Možda ispravno razmišljanje, možda pogrešno... mnogo, mnogo stvari.... Zato kažem da je ovo vežbanje teško.

Ako neki od vas postignu izvestan mir kada sednu da meditiraju, ne žurite da čestitate sami sebi. Takođe, ukoliko postoji zbunjenoost, ne optužujte sebe. Ako se stvari čine dobrima ne radujte im se, a ako su loše nemojte da ih odbacujete. Samo ih posmatrajte, gledajte šta je to što imate. Samo posmatrajte, ne opterećujte se suđenjem. Ako su dobre, ne vezujte se brzo za njih, ako su loše, ne lepите se za njih. I dobro i loše mogu da povrede, zato se ne vezujte odmah za njih.

Vežbanje jeste da jednostavno sednete, sednete i posmatrate sve ovo. Nemojte da samo hvalite vaš um ili samo da ga osuđujete, shvatite pravo vreme za ove stvari. Kada je vreme za čestitanje onda čestitajte, ali samo malo - ne preterujte. Kao i sa vaspitavanjem deteta - ponekad morate da ga malo udarite. U našem vežbanju ponekad moramo da kaznimo sami sebe, ali ne kažnjavajte se non-stop. Ukoliko se stalno kažnjavate, začas ćete se okrenuti nečem prijatnijem. Tako se ne vežba. Mi vežbamo u skladu sa Srednjim putem. Šta je Srednji put? Srednji put je teško slediti, ne možete se osloniti na vaša raspoloženja i želje.

Nemojte da mislite da je samo sedenje sa zatvorenim očima vežbanje. Ukoliko mislite da je samo to način, brzo promenite svoje mišljenje. Neprekidno vežbanje jeste posvećenost vežbanju dok stojimo, hodamo, sedimo i ležimo. Kada sedate da meditirate, shvatite da jednostavno menjate položaj. Ako ovako shvatate, bićete mirni. Gde god da ste, konstantno ćete zauzimati stav vežbanja, imaćete stabilnu sabranost unutar sebe.

Oni među vama koji se, završivši svoje

večernje sedenje, jednostavno prepuste svojim raspoloženjima, koji troše ceo dan dopuštajući umu da luta gde želi, otkriće da sledeće večeri kada sednu da meditiraju sve što će dobiti biće „odsjaj“ onog uzaludnog razmišljanja tokom dana. Nema temeljne smirenosti zato što ste je gubili tokom dana. Ako ova-ko vežbate, vaš um se postepeno sve više i više udaljava od vežbanja. Kada upitam neke od mojih učenika: „Kako ide sa meditacijom?“. Oni kažu: „O, sve je nestalo“. Vidite? Oni mogu da izdrže mesec ili dva, ali za godini ili dve sve je gotovo.

Zašto je to tako? Zato što ne uključuju ovu suštinsku stvar u svoje vežbanje. Kada završe svoje sedenje oni gube svoj **samadhi**. Sede sve kraće i kraće, sve dok ne dođu do trenutka u kom čim su seli žele da završe. Na kraju ni ne sednu. To je isto kao i klanjanje Budinom kipu. Na početku se trude da se poklone svake večeri pred spavanje, ali nakon nekog vremena umovi počinju da im lutaju. Uskoro se ne opterećuju klanjanjem uopšte, samo klimnu glavom, dok najzad i to ne nestane. Odbacuju vežbanje u potpunosti.

Zato razumite važnost **sati**, vežbajte

neprekidno. Ispravno vežbanje je neprekidno vežbanje. Bilo da stojite, hodate, sedite ili ležite, vežbanje se mora nastaviti. To znači da se vežbanje, meditacija, čini u umu, a ne u telu. Ukoliko naš um poseduje predanost, savestan je i marljiv, tada će postojati sabranost. Um je važan. Um je taj koji nadgleda sve što radimo.

Kada pravilno razumemo, tada i pravilno vežbamo. Čak i kada činimo samo malo i to je u redu. Na primer, kada završite sedeću meditaciju, podsetite sebe da niste u stvari završili meditaciju, već jednostavno promenili položaj. Vaš um je i dalje miran. Bilo da stojite, hodate, sedite ili ležite imate **sati** sa sobom. Ukoliko imate ovakvu vrstu sabranosti, možete da zadržite vaše unutrašnje vežbanje. Naveče kada ponovo sedate, vežbanje se nastavlja neometano. Vaš trud nije propao, omogućavajući umu da postigne mir.

Ovo se zove neprekidno vežbanje. Bilo da pričamo ili da činimo druge stvari, pokušajte da vežbanje učinite neprekidnim. Ukoliko naš um neprekidno ima sabranost i samosvest, naše vežbanje će se prirodno razvijati, postepeno će se ujedinjavati. Um će

naći mir, zato što će znati šta je dobro, a šta loše. Uvideće šta se dešava unutar nas i ostvariti mir.

Ukoliko hoćemo da razvijemo **silu** (moralnu vrlinu) ili **samadhi** (nepokolebljivost uma) moramo prvo da posedujemo **pañņu** (mudrost). Neki ljudi misle da će razvijati moralnu vrlinu, **samadhi** sledeće godine, a godinu posle toga razvijaće mudrost. Misle da su ove tri stvari odvojene. Misle da će napredovati, ali ako um nije koncentrisan (**samadhi**), kako će to uraditi? Ukoliko nema razumevanja (**pañņa**), kako će to uraditi? Bez **samadhi** i **pañņa**, **sila** će biti nepotpuna.

U stvari ovo troje ukrštaju se u istoj tački. Kada imamo **silu** imamo i **samadhi**, kada imamo **samadhi** imamo i **pañņu**. Oni su jedno, kao mango. Bilo da je mali ili potpuno izrastao, to je i dalje mango. Kada je sazreo i dalje je isti mango. Ukoliko razmišljamo ovako jednostavnim pojmovima lakše ćemo to da vidimo. Ne moramo da naučimo mnogo stvari, već samo ovo - da shvatimo naše vežbanje.

Kod meditacije neki ljudi ne dobiju ono što žele, pa tako jednostavno odustanu,

govoreći da još nemaju vrline da vežbaju meditaciju. Mogu da rade loše stvari, imaju za to talenat, ali nemaju talenat da čine dobro. Odustaju, govoreći da nemaju dovoljno dobro uporište. Takvi su ljudi, priklanjaju se svojim slabostima.

Sada kada imate šansu da vežbate, molim vas razumite da bilo da otkrijete da je teško ili lako razvijati **samadhi**, to potpuno zavisi od vas, ne od **samadhija**. Ako je teško, to je zato što pogrešno vežbate. U našem vežbanju moramo da imamo „ispravno razumevanje“ (**sammaditthi**). Ukoliko je naše razumevanje ispravno, tada je i sve ostalo ispravno: ispravan razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravno delovanje, ispravan način življenja, ispravan napor, ispravan sabranost, ispravna koncentracija - osmos-truki put. Kada imamo ispravno razumevanje svi ostali faktori slede.

Šta god da se desi, nemojte da dopustite da vaš um skrene sa smera. Gledajte unutar sebe i jasno ćete videti. Za najbolje vežbanje, kako ga ja vidim, nije neophodno da pročitate mnogo knjiga. Uzmite sve knjige i zaključajte ih negde. Čitajte samo sopstveni um.

Zatrpavali ste se knjigama od trenutka kada ste pošli u školu. Sada kada imate priliku i imate vremena, uzmete knjige, stavite ih u orman i zaključajte ga. Čitajte samo svoj um.

Kada god nešto nastaje unutar uma, bilo da vam se dopada ili ne, bilo da se čini dobrim ili lošim, presecite to sa: „ovo nije sigurna stvar“. Šta god da nastaje, presecite to sa: „nije sigurno, nije sigurno“. Samo ovim jednim oružjem možete sve da posečete. Sve to „nije sigurno“.

Za vreme jednomesečnog boravka u ovom šumskom manastiru napravićete mnogo važnih stvari. Videćete istinu. Ovaj stav „nije sigurno“ je zaista važan. On razvija mudrost. Što više gledate više ćete videti stvari koje „nisu sigurne“. Pošto nešto presečete sa „nije sigurno“, možda će i dalje kružiti oko vas i ponovo se pojaviti. Da, to zaista „nije sigurno“. Šta god da se pojavi, samo mu prilepite tu oznaku... „nije sigurno“ ... Prikačite mu znak... „nije sigurno“ ... I vremenom, kada dođe red, ponovo će se javiti ... „Ah, evo ga 'nije sigurno'." Kopajte dalje! Nije sigurno. Videćete ono što vas je lagalo mesec i više, godinu i više, od dana kada ste se rodili. Tu je

samo to što vas je dugo lagalo. Uvidite to i shvatite kako stoje stvari.

Kada vaše vežbanje dosegne ovu tačku, nećete se lepiti za utiske, zato što su svi utisci nepouzdati. Da li ste to ikada primetili? Možda primetite sat i pomislite: „O kako je lep.“ Kupite ga i vidite... ne zadugo već vam je dosadio. „Ova olovka je zaista prekrasna“, i odlučite da je kupite. Ne zadugo, dojadila vam je, ponovo. Tako to ide. Gde je tu izvesnost?

Ukoliko vidimo sve stvari kao neizvesne, tada njihova vrednost opada. Sve stvari postaju nevažne. Zašto da se držimo stvari koje nemaju vrednost? Čuvamo ih onako kao što bismo možda čuvali staru krpu da njome obrišemo noge. Sve čulne podražaje vidimo kao jednako vredne zato što svi imaju istu prirodu.

Kada shvatimo te podražaje shvatamo i svet. Svet su podražaji i podražaji su svet. Ukoliko nismo njima prevareni, nismo prevareni ni svetom. Ukoliko nismo prevareni svetom nismo prevareni ni podražajima.

Um koji ovo vidi imaće stabilnu osnovu znanja. Takav um neće imati mnogo prob-

lema. Koje god probleme da ima, može da ih reši. Kada više nema problema, nema više ni sumnji. Umesto njih dolazi mir. Ovo se zove „vežbanje“. Ukoliko zaista vežbamo, to mora biti ovako.

Ađan Ća

Pitanja i odgovori

Veoma se trudim oko svoje prakse, ali mi izgleda kao da na taj naćin nigde ne stiŹem.

Ovo je veoma vaŹno. Ne pokuŹavajte da svojom praksom bilo gde stignete. Sama Źelja da budete oslobođeni ili da budete prosvetljeni biće ona Źelja koja sprećava vaŹe oslobađanje. MoŹete se truditi koliko hoćete, , marljivo veŹbati dan i noć, ali ako vam je u umu Źelja da neŹto postignete, nikada neće pronaći mir. Energija te Źelje biće uzrok sumnje i nespokojsva. Bez obzira koliko dugo ili vredno veŹbate, iz Źelje neće iznići mudrost. Zato, jednostavno se opustite. PaŹljivo posmatrajte svoj um i telo, ali ne pokuŹavajte bilo Źta da postignete. Ne vezujte se ćak ni za praksu koja vodi ka prosvetljenju.

A Źta je sa snom? Koliko bi trebalo da spavam?

Nemojte mene da pitate, ja vam ne mogu reći.. Obično je dobar prosek četiri sata noću. Međutim, ono što je važno je da posmatrate i upoznate sebe. Ako pokušate da premalo spavate, telo će biti iscrpljeno i sabranost pažnje će biti teško održati. Suviše sna vodi do otupelog ili nemirnog uma. Pronađite za sebe prirodan balans. Pažljivo posmatrajte um i telo i vodite računa koliko spavate, sve dok ne pronađete optimum. Ukoliko se probudite, a onda okrenete na dugu stranu da biste još dremali, to je nečistoća uma. Kad otvorite oči uspostavite pažljivost što je moguće pre.

A šta je sa jelom? Koliko bi trebalo da jedem?

Sa jelom je isto kao i sa spavanjem. Morate poznavati sebe. Hrana je neophodna da bi se održavalo telo. Hranu posmatrajte kao lek. Jedete li previše, pa ste zato posle obroka pospani i stalno se gojite? Zastanite! Istražite sopstveno telo i um. Nema potrebe za gladovanjem. Umesto toga, eksperimentišite sa količinom hrane koju unosite. Pronađite prirodnu ravnotežu za svoje telo. Sledeći

asketsku praksu, stavite sve što pojedete za jedan obrok u istu posudu. Tada lako možete da prosudite o kojoj se količini radi. Pažljivo posmatrajte sebe dok jedete. Upoznajte sebe. Suština našeg vežbanja je upravo to. Ništa specijalno ne morate da radite. Samo posmatrajte. Istražujte sebe. Posmatrajte um. Tada ćete znati šta je za vas prirodna ravnoteža.

Jesu li umovi Azijata i Zapadnjaka različiti?

U osnovi, ne postoje razlike. Naši običaji i jezici mogu izgledati drugačiji, ali ljudski um ima prirodne karakteristike koje su iste za sve ljude. Pohlepa i mržnja su iste i u umu Istočnjaka i u umu Zapadnjaka. Patnja i prestanak patnje su isti za sve ljude.

Je li preporučljivo čitati ili proučavati kanonske tekstove kao deo prakse?

Budina Dhamma se ne može pronaći u knjigama. Ako zaista hoćete da vidite o čemu je Buda govorio, nije neophodno da se bakćete oko knjiga. Posmatrajte sopstveni um. Ispitujte kako osećanja nastaju i nestaju, kako misli nastaju i nestaju. Ne vezujte se za

bilo šta. Samo budite svesni onoga što je moguće uočiti u umu. To je put do Budine istine. Ako praznite posudu sa otpacima ili čistite toalet, ne osećajte kao da to činite za nekog drugog. Dhamma je i u čišćenju otpadaka. Nemojte misliti da vežbate samo kad sedite, nogu prekrštenih. Neki od vas žale se da nemate dovoljno vremena za meditaciju. Imate li dovoljno vremena da dišete? To je vaša meditacija: sabranost pažnje, prirodnost u svemu što radite.

Zašto nema razgovora sa učiteljem svaki dan?

Ako imate neka pitanja, možete doći u bilo koje vreme i postaviti ih. Ali mi ovde nemamo redovne, svakodnevne intervjue. Ako vam bude odgovarao na svako pitanje koje vam padne na pamet, nikada nećete okončati taj proces sumnje u svome umu. Ključno je da naučite da sami sebe istražujete, da sami sebe intervjuišete. Pažljivo saslušajte govor o Dhammi svakih nekoliko dana, tada to učenje uporedite sa svojom praksom. Jesu li isti? Jesu li različiti? Zašto imate sumnje? Ko je taj što sumnja? Jedino kroz samois-

traživanje možete razumeti.

Ponekad sam zabrinut oko pravila monaške discipline. Ako ubijem slučajno nekog insekta, je li to loše?

Sila ili disciplina i moral jesu suštinski važni za praksu, ali ne smete se slepo vezivati za pravila. U ubijanju životinja ili u kršenju nekog drugog pravila važna stvar jeste volja, namera. Upoznajte sopstveni um. Ne treba suviše da se brinete oko monaške discipline. Ako je koristite na pravi način, ona potpomaže praksu, ali neki monasi su toliko zaokupljeni pravilima da ne mogu ni da spavaju. Disciplinu ne treba nositi kao neki teret. U našoj praksi ovde osnova jeste disciplina, dobra disciplina plus asketska pravila i vežbe. Biti svestan i voditi računa čak i o mnogim sporednim pravilima, kao i o osnovnih 227 pravila, donosi veliku korist. To život čini veoma jednostavnim. Nema potrebe da se kolebamo kako da postupamo, tako da možete izbeći razmišljanje i jednostavno biti pažljivi. Disciplina nam omogućuje da zajedno živimo skladno, zajednica je bez trzavica. Spolja gledano svako izgleda i radi isto. Dis-

ciplina i moral su kameni temeljci za dalju koncentraciju i mudrost. Ispravnom upotrebom monaške discipline i asketskih pravila, prinuđeni smo da živimo jednostavno, da ograničimo svoj posed. Tako ovde imamo kompletnu Budinu praksu: uzdržavaj se od lošeg i čini dobro, živi jednostavno, zadovoljavajući osnovne potrebe, pročisti svoj um. To znači, budi pažljiv u odnosu na svoj um i telo u bilo kom da je položaju: sedećem, stojećem, hodajućem ili ležećem.

Šta mogu da uradim sa sumnjama? Ima dana kad sam ophrvan sumnjama o praksi, sopstvenom napredovanju ili učitelju.

Sumnja je prirodna pojava. Svako počinje sa sumnjama. Od njih možete mnogo toga naučiti. Ali je važno da se ne identifikujete sa svojim sumnjama: to znači, ne dopustite da vas one zarobe. One će vaš um vrteti u stalno istom krugu. Umesto toga, posmatrajte čitav taj proces sumnjanja ili čuđenja. Vidite ko je taj koji sumnja. Vidite kako sumnja nastaje i nestaje. Tada više nećete biti žrtva svojih sumnji. Iskoračićete iz njih i um će vam biti miran. Tada možete videti kako

sve stvari dolaze i odlaze. Samo napustite ono za šta ste vezani. Napustite svoje sumnje i jednostavno posmatrajte. Tako ćete okončati sumnje.

A šta je sa ostalim metodima vežbanja? Danas izgleda da ima toliko učitelja i toliko različitih sistema meditacije da to zbunjuje. To vam je kao da idete u grad. Možete mu prići sa severa, sa jugoistoka, iz raznih pravaca. Često se ti sistemi razlikuju samo spolja. Bilo da idete jednim ili drugim putem, brzo ili polako, ako ste pažljivi, sve je to isto. Postoji samo jedna ključna tačka, a to je da svaka dobra praksa mora na kraju doći do - nevezivanja. U krajnjoj liniji, svaki sistem meditacije mora biti oslobađanje. Ne vezujemo se ni za učitelja. Ukoliko sistem vodi ka napuštanju, ka neprianjanju, onda je to ispravna praksa.

Možete želeći da putujete, da posetite druge učitelje i isprobate druge sisteme. Neki od vas su to već činili. To je prirodna želja. Ali ustanovićete da vas hiljadu postavljenih pitanja i poznavanje mnogih sistema neće dovesti bliže istini. Na kraju će vam postati

dosadno. Uvidećete da jedino kad zastanete i istražite sopstveni um možete otkriti to o čemu je Buda govorio. Nema potrebe da idete i tragate izvan sebe. Na kraju se uvek morate vratiti da se suočite sa sopstvenom prirodom. I tek tu možete razumeti Dhammu.

Često izgleda da mnogi monasi ovde uopšte ne vežbaju. Izgledaju nemarni i nepažljivi. To me uznemirava.

Ne treba se obazirati na druge ljude. To vam neće pomoći u vašem vežbanju. Ako ste ozlojeđeni, posmatrajte tu ozlojeđenost u svom umu. Ako nečija disciplina nije dobra ili neko nije dobar monah, nije na vama da prosuđujete. Nećete otkriti mudrost posmatrajući druge. Monaška disciplina jeste alatka koju treba koristiti u sopstvenoj meditaciji. Ona nije oružje za kritikovanje ili pronalaženje tuđih grešaka. Niko ne može vežbati umesto vas, niti vi možete vežbati za nekog drugog. Samo budite svesni onoga što činite. To je put kojim treba da vežbate.

Bio sam izuzetno pažljiv u obuzdavanju čula. Uvek pogled držim oboren i svestan

sam svakog svog postupka. Kada jedem, na primer, ne žurim i nastojim da pratim svaki korak: žvakanje, ukus, gutanje itd. Svaki korak koji načinim je promišljen i sa pažnjom. Vežbam li na pravi način?

Obuzdavanje čula je valjano vežbanje. Trebalo bi da o tome vodimo računa tokom celog dana. Ali ne preterujte u tome! Hodajte, jedite i ponašajte se prirodno. I onda razvijte prirodnu sabranost pažnje na ono što se događa u vama. De gurajte svoju meditaciju i sebe u bilo kakve zbunjujuće obrasce. To je samo još jedna forma želje. Budite strpljivi. Strpljenje i postojanost su neophodni. Ako se ponašate prirodno i sabrani ste, i mudrost će prirodno doći.

Je li neophodno dugo sedeti?

Ne, sedenje satima nije neophodno. Neki ljudi misle da što duže mogu da sede to mora da su mudriji. Viđao sam kokoške kako danima sede na svojim gnezdima! Mudrost dolazi od sabranosti pažnje u bilo kojem da ste položaju. Vaša praksa treba da počne čim se ujutru probudite. I treba da se nastavi sve dok ne zaspate. Ne lupajte glavu oko toga

koliko dugo možete da sedite. Važno je da ste pažljivi bilo da radite ili sedite ili idete da okupate.

Svako ima svoj prirodni ritam. Neki ljudi će umreti u pedesetoj, neki u šezdeset petoj, a neki u devedesetoj. Isto tako, ni vaša praksa neće biti identična. Ne razmišljajte i ne brinite oko toga. Pokušajte da bude sabrani i pustite da stvari idu svojim prirodnim tokom. Tada vam um postati smireniji u svakoj situaciji. Postaće miran poput bistrog šumskog jezera. I onda će razne vrste prekrasnih i retkih životinja doći da piju iz tog jezera. Jasno ćete videti prirodu svih stvari (*sankhara*) u ovom svetu. Videćete mnoge divne i neobične stvari kako dolaze i odlaze. Ali vi ćete biti mirni. Pojavljivaće se problemi i vićete istovremeno moći da vidite kroz njih. To je sreća Bude.

Još uvek imam jako mnogo misli. Moj um mnogo luta, iako pokušavam da budem sabran na jednu stvar..

Ne brinite zbog toga. Pokušajte da svoj um održite u sadašnjosti. Šta god da se pojavi u umu, samo ga posmatrajte. Ne vezujte se za

to. Čak ni ne želite da se otarasite misli. Tada će um dostići svoje prirodno stanje. Nema razdvajanje na dobro i loše, toplo i hladno, brzo i sporo. Nema mene i tebe, nema sopstva uopšte. Postoji samo ono što jeste. Kada idete u prošnju hrane, nema potrebe da činite bilo šta posebno. Jednostavno hodajte i posmatrajte ono što jeste. Nema potrebe da se vezujete za izolovanje ili osamu. Gde god da ste, upoznajte sebe tako što ste prirodni i pažljivi. Ako se javi sumnja, posmatrajte je kako dolazi i odlazi. Vrlo jednostavno. Ni za šta se ne vezujte.

To je kao da idete putem. S vremena na vreme naići ćete na prepreke. Kada se susretnete sa nečistoćama, samo ih uočite i prevaziđite ne vezujući se za njih. Ne razmišljajte o onim preprekama koje ste već savladali. Ne brinite o onima koje niste još ni videli. Držite se sadašnjeg trenutka. Ne lupajte glavu oko dužine puta ili o odredištu. Sve se menja. Pored čega god da prođete, ne vezujte se za to. Na kraju će um dostići svoju prirodnu ravnotežu kada je vežbanje automatsko. Sve stvari dolaze i prolaze same od sebe.

Jeste li ikada čitali Altar sutru šestog patrijarha, Hui Nenga?

Hui Nengova mudrost je veoma britka. To je veoma duboko učenje i nije baš lako za početnike da ga razumeju. Ali ako vežbate sa našom disciplinom i strpljenje, ako vežbate nevezivanje, na kraju ćete razumeti. Jednom sam imao učenika koji je boravio u kolibi prekrivenoj travom. Ta kišna sezona bila je bogata padavinama ijednoga dana snažan vetar oduvao mu je pola krova. Nije se trudio da ga popravi, već je pustio da kiša pada unutra. Prošlo je nekoliko dana i upitao sam ga za kolibu. Odgovorio mi je da vežba neprianjanje. Ali to je neprianjanje bez mudrosti. To je otprilike ista ravnodušnost kao kod bivola. Dakle, ako živite sa ispravnim životom i živite jednostavno, razumećete mudrost Hui Nenga.

Rekli ste da su *samatha* i *vipassana* ili koncentracija i uvid isto. Možete li to malo bolje objasniti?

To je sasvim jednostavno. Koncentracija (*samatha*) i mudrost (*vipassana*) rade zajedno. Prvo um postane smiren držeći se

nekoj objekta meditacije. Smiren je i na kraju ta *samadhi*-osnova omogućuje mudrosti ili *vipassani* da se javi. Tada je um smiren bilo da sedite zatvorenih očiju ili šetate centrom velikog grada. To je tako. Nekada ste bili dete. Sada ste odrasla osoba. jesu li ono dete i ovaj odrasli ista osoba? Možete reći da jesu ili, gledajući na drugi način, možete reći da su različiti. Na taj način se i na *samathu* i *vipassanu* može gledati kao da su odvojene. Ili, to je isto kao hrana i izmet. Hrana i izmet se mogu posmatrati kao da su isto, a mogu i kao da su nešto različito. Nemojte uzimati zdravo za gotovo ono što ja kažem, vežbajte i vidite sami za sebe. Za to ništa posebno nije potrebno. Ako ispitujete kako nastaju koncentracija i mudrost, sami ćete za sebe otkriti istinu. Danas se mnogi ljudi slepo drže reči. Oni svoju praksu zovu *vipassana*, a na *samathu* gledaju sa nipodaštavanjem. Ili svoju praksu zovu *samatha*. Neophodno je prvo praktikovati *samathu* pre nego što se pređe na *vipassanu*, kažu. Sve su to gluposti. Ne gnjavite se razmišljajući o tome na taj način. Jednostavno vežbajte i sami ćete videti.

Je li neophodno postići zadubljenje u našoj praksi?

Ne, zadubljenje nije neophodno. Morate uspostaviti barem minimum smirenost i usredsređenosti uma. Tada to koristite da biste sami sebe istraživali. Ništa posebno nije potrebno. No, ako se tokom vaše prakse javi zadubljenje, i to je u redu. Samo se ne vezujte za njega. Neki ljudi jako se vezuju za zadubljenje. To može biti jako lepa igračka. No, morate znati pravu meru. Ukoliko ste mudri, tada ćete znati koristi i ograničenja zadubljenja, baš kao što znate ograničenja dece u odnosu na odrasle.

Zašto sledimo asketska pravila, kao što je to da jedemo iz svoje monaške posude?

Asketska pravila nam pomažemo da uklonimo nečistoće. Sledeći ih, kao što je to da jedemo iz svoje monaške posude, lakše nam je da hranu osvestimo kao lek. Ako nemamo nečistoća, tada ne igra ulogu kako jedemo. No ove mi koristimo formu da našu praksu učinimo jednostavnom. Buda nije asketska pravila propisivao za sve monahe, već ih je dopuštao onima koji želje da u svojoj

praksi budu još striktniji. Ona su dodatak našoj spoljašnjoj disciplini i treba da pomognu povećanje naše mentalne odlučnosti i snage. Ta pravila poštuju radi sebe. Ne posmatrajte kako drugi vežbaju. Posmatrajte svoj um i vidite šta je korisno za vas. Pravilo da moramo prihvatiti onakvu kolibu kakva nam se da je isto tako korisna disciplina. Ona sprečava monahe da postanu vezani za svoje boravište. Ukoliko odu negde i posle izvesnog vremena se vrata, moraju uzeti novo boravište. To je naše vežbanje - da se ne vezujemo za bilo šta.

Ukoliko je važno da svu hranu izmešamo u svojoj posudi, zašto i vi kao učitelj ne činite to? Zar ne mislite da je za učitelja važno da posluži kao primer?

Da, to je tačno. učitelj bi trebalo da bude primer za svoje učenike. Ne marim što me kritikujete. Pitajte šta god vam padne na pamet. Ali je takođe za vas važno da se ne vezujete za učitelja. Ukoliko bih ja bio savršen u svom spoljašnjem ponašanju, to bi bilo užasno. Bili biste suviše vezani za mene. Čak je i Buda govorio svojim učenicima da urade

nešto, a onda bi on sam postupio drugačije. Vaše sumnje u učitelja mogu vam pomoći. Trebalo bi da posmatrate svoje reakcije. Mislite li da ja možda neku hranu držim van posude kako bih nahrani nezaređene koji se staraju oko hrama? Mudrost je za vas da posmatrate i da se razvijate. Uzmite od učitelja ono što je dobro. Budite svesni svoje prakse. Ako se ja odmaram onda kada svi vi morate da sedite, da li vas to ljuti? Ako za plavu boju kažem da je crvena ili kažem da je muško žensko, ne sledite me slepo. Jedan od mojih učitelja jeo je veoma brzo. I mljackao je. A nama je govorio da jedemo polako i pažljivo. Često sam ga posmatrao i bio veoma nezadovoljan. Patio sam, ali on nije! Posmatrao sam spoljašnjost. Kasnije sam naučio. Neki ljudi vize veoma brzo, ali pažljivo. Drugi voze polako, ali imaju često nezgode. Ne vezujte se za pravila, za spoljašnji izgled. Ukoliko druge posmatrate deset odsto vremena, a sebe devedeset odsto, to je valjana praksa. U početku sam često posmatrao svog učitelja Ajahn Tong Rahta i imao mnoge sumnje. Neki ljudi su čak mislili da je on lud. Radio bi neobične stvari ili bi se strašno

naljutio na svoje učenike. Spolja je bio ljut, ali unutra nije bilo ničega. Tamo nije bilo nikoga. Bio je neverovatan. Ostao je bistar i sabran sve do trenutka kada je preminuo.

Posmatrajući oko sebe, sopstvo upoređuje, razdvaja. Nećete na taj način pronaći sreću. Niti ćete pronaći mir ukoliko svoje vreme provodite tragajući za nekim savršenim čovekom ili savršenim učiteljem. Buda nas je učio da posmatramo Dhammu, istinu, a ne da posmatramo druge ljude.

Kako u svojoj praksi možemo da prevaziđemo požudu? Ponekad se osećam kao rob svoje seksualne želje.

Požudu treba uravnotežiti kontemplacijom o odvratnosti. Vezanost za telo jeste jedan ekstrem i trebalo bi na umu držati i suprotnost. Istražujte telo kao leš i posmatrajte proces raspadanja ili razmišljajte o delovima tela kao što su pluća, jetra, salo, debelo crevo. Zapamtite to i vizualizujte odvratan aspekt tela onda kada se javi požuda. To će vas osloboditi požude.

A šta je sa ljutnjom? Šta treba da radim

kada osetim da nadolazi ljutnja?

Morate koristiti saosećajnu ljubav. Kada se stanja ljutnje jave u meditaciji, uravnotežite ih razvijajući osećaj saosećajne ljubavi. Ukoliko je neko učinio nešto loše ili se naljutio, nemojte se naljutiti i vi. Ako se to ipak dogodi, onda ste veća neznalica od njega. Budite mudri. Imajte na umu saosećanje, jer ta osoba pati. Ispunite um saosećajnom ljubavlju, kao da vam je on dragi brat.. Koncentrišite se na saosećajnu ljubav kao objekt meditacije. Proširite je na sva bića na svetu. Samo se kroz saosećajnu ljubav može prevazići mržnja. Ponekad možete videti monaha kako se loše ponaša. Možda se zbog toga naljutite. Na taj način nepotrebno patite. To ipak nije naša Dhamma. Možete pomisliti: „On nije tako striktan kao ja. Oni nisu ozbiljni meditantii kao što smo mi. Ti monasi nisu dobri monasi." To je vaša velika nečistoća. Ne pravite poređenja. Ne pravite razliku. Oslobođite svojih mišljenja, posmatrajte ih i posmatrajte sebe. To je vaša Dhamma. Verovatno ne možete navesti sve da se ponašaju onako kako biste želeli ili da budu kao vi. Takva želja doneće vam samo patnju. To je

česta greška koju prave meditant, ali posmatranje drugih ljudi neće razviti vašu mudrost. jednostavno ispitajte sebe, svoja osećanja. Na taj način ćete razumeti.

Često sam pospan. Tako mi je teško da meditiram.

Postoji više načina da se savlada pospanost. Ako sedite u mraku, pomerite se tamo gde je svetlije. Otvorite oči. ustanite, umite se ili se istuširajte. Ako ste pospani, promenite položaj. Mnogo hodajte. Hodajte unazad. Strah da ne naletite na nešto će vas razbuditi. Ukoliko to ne pomognete, stanite u mestu, saberite se i zamislite da je dan. Ili sedite na ivicu visoke stene ili dubokog bunara. Nećete se usuditi da zaspate! Tada, kada se razbudite, ponovo se okrenuti sabrnosti pažnje.

Ako ste pospani svaki dan, probajte da jedete manje. Istražujte sebe. Čim osetite da ćete posle narednih pet kašika biti siti, prestanite da jedete. Onda popijte vodu kako biste bili sasvim siti. Idite i sedite. Posmatrajte svoju pospanost i glad. Morate naučiti da uravnotežite svoje uzimanje hrane. Čim nastavite

praksu osetićete se energičnijim i jesti manje. Ali morate sebe prilagoditi.

Zašto radimo toliko mnogo prostracija (klanjanja) ovde?

Prostracije su veoma važne. To je jedna spoljašnja forma koja je deo prakse. Tu formu treba obavljati ispravno. Spustite čelo sve do poda. Neka su vam laktovi blizu kolena, a dlanovi na podu otprilike deset santimetara razdvojeni. Saginjte se lagano, budite svesni tela. To je dobar lek za našu taštinu. često bi trebalo da radimo prostracije. I dok se klanjati tri puta možete na umu imati tri kvaliteta Bude, Dhamme i sanghe, to jest kvalitete čistote, zračenja i mira. Tako spoljašnju formu koristimo da bismo sebe vežbali. Telo i um su u skladu. Ne pravite grešku da gledate druge kako rade prostracije. Ukoliko su mladi iskušenici nemarni ili se stariji monasi čine nepažljivim, nije na vama da sudite. Ljude je teško vežbati. Neki uče brzo, drugi uče sporo. Procenjivanje drugih samo pojačava vaše samoljublje. Umesto toga, posmatrajte sebe. Klanjajte se često, oslobađajte se svog samoljublja. Oni koji su zaista postali usklađeni sa Dhammom otišli su daleko iza spoljašnje

forme. Sve što oni čine jeste vrsta prostracije. Idući, oni se klanjaju, jedući, oni se klanjaju, prazneći creva, oni se klanjaju. Jer oni su sa prevazišli sebičnost.

Šta je najveći problem za vaše nove učenike?

Uverenja. Stavovi i mišljenja o raznim stvarima. O sebi, o praksi, o Budinom učenju. Mnogi od onih koji dolaze ovamo imaju visok status u društvu. Ima bogatih trgovaca ili ljudi sa diplomama, profesora i vladinih službenika. Njihovi umovi napunjeni su stavovima o svemu i svačemu. Oni su suviše pametni da bi slušali druge. To je poput vode u šolji. Ako je šolja napunjena prljavom, ustaljom vodom, neupotrebljiva je. Tek kad istresemo vodu postaje upotrebljiva. Morate svoje umove isprazniti od raznih stavova, tek tada ćete videti. Naša praksa nadilazi pamet i nadilazi glupost. Ako mislite: „Ja sam pame-tan, ja sam bogat, ja sam važan, ja razumem sve u vezi sa budizmom“, tada zatrpavate istinu o *anatta* ili o nepostojanju sopstva. Sve što ćete videti jeste sopstvo, ja, moje. Ali budizam jeste nezvezivanje za sopstvo. Ispražnjenost, praznina, *nibbana*.

Jesu li nečistoće kao što su pohlepa ili ljutnja samo iluzija ili su stvarne?

I jedno i drugo. Nečistoće koje nazivamo pohlepa, ljutnja ili obmanutost, to su samo spoljašnja imena, pojave. Baš kao što posudu zovemo velikom, malom, lepom ili nekako drugačije. To nije stvarnost. To je pojam koji stvaramo iz želje. Ukoliko želimo veliku posudu, onda ovu nazivamo malom. Želja nas navodi da pravimo razliku. Istina, međutim, jeste jednostavno ono što jeste. Gledajte na to na taj način.... Jeste li čovek? Možete odgovoriti „da“. To je pojavnost stvari. Ali u stvarnosti vi ste samo skup elemenata ili grupa sastojaka koji se stalno menjaju. Ako je um oslobođen, on ne pravi razliku. Nema velikog i malo, nema vas i mene. Nema ničeg. Anatta, kažemo, ili nepostojanje sopstva. Zapravo, u krajnjoj instanci ne postoji ni *atta* ni *anatta*.

Možete li malo objasniti karmu?

Karma jeste postupak. Karma jeste vezivanje. Telo, govor i um, svi oni prave karmu kada prianjaju. Stvaramo navike. To

nam može u budućnosti doneti patnju. Ona je plod našeg prijanjanja, naših prošlih nečistoća. Svako vezivanje vodi do stvaranja karme. Pretpostavimo da ste bili lopov pre nego što ste postali monah. Krali ste, činili druge nesrećnima, činili svoje roditelje nesrećnima. Sada ste monah, ali kada se prisetite kako ste druge činili nesrećnima loše se osećate i otuda i dana danas patite. Zapamtite, ne samo telo, već i govor i misli mogu stvoriti uslove za buduće plodove. Ako ste učinili nešto dobro u prošlosti i toga se sećate danas, bićete srećni. To srećno stanje uma rezultat je prošle karme. Sve stvari kontroliše neki uzrok - i na duge staze i, kada pažljivije pogledamo, iz trenutka u trenutak. Ali nemojte lupati glavu oko prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Jednostavno posmatrajte telo i um. Morate karmu proceniti sami za sebe. Posmatrajte svoj um. Vežbajte i videćete jasno. Međutim, karmu drugih prepustite njima. Ne vezujte se za druge i ne posmatrajte ih. Ako ja uzmem otrov, ja ću i da patim. Nema potrebe da ga delite sa mnom! Uzmite ono dobro što vam nudi vaš učitelj. Tada možete postati mirni, vaš um će postati isti kao um vašeg učitelja.

Ako ga ispitajte, videćete. Čak i ako sada ne razumete, kada budete vežbali postaće vam jasno. Saznaćete sami za sebe. To se zove praktikovanjem Dhamme.

Kad smo bili mladi, naši roditelji su nas disciplinovali i ljutili se. Oni su zaista želeli da nam pomognu. Morate to posmatrati na duge staze. Roditelji i učitelji nas kritikuju i mi se naljutimo. Tek kasnije uvidimo zašto su to činili. Posle dugog vežbanja i vićete uvideti. Oni koji su suviše pametni odlaze posle kratkog vremena. Oni nikada ne nauće. Morate se osloboditi svoje oštroumnosti. Ukoliko mislite da ste bolji od drugih, samo ćete patiti. Kakva šteta. Nema potrebe da se uzbuđujete. Samo posmatrajte.

Ponekad mi se ćini da sam otkada sam postao monah samo uvećao svoje teškoće i patnju.

Znam da su neki od vas došli iz velike udobnosti i spoljašnje slobode. U poređenju sa tim, sada živite vrlo skromno. Zatim, ćesto vas puštam da sedite i ćekate satima. Hrana i klima su drugaćiji nego kod kuće. Ali svako mora proći makar kroz deo toga. To je ona

vrsta patnje koja vodi do okončanja patnje. Na taj način učite. Kada se naljutite i osetite samosažaljenje, to je velika prilika da razumete um. Buda je nečistoće nazivao našim učiteljima.

Svi moji učenici su mi poput dece. Ja na umu imam samo saosećajnu ljubav i njihovo dobro. Znam da su neki od vas obrazovani i puni informacija. Ljudi sa malo znanja i informacija mogu lako da vežbaju. No to je kao da vi Zapadnjaci treba jako veliku kuću da pospremite. Kada je pospremite, imaćete veliki prostor za življenje. Možete koristiti kuhinju, biblioteku, dnevnu sobu. Morate biti strpljivi. Strpljenje i postojanost su ključni za našu praksu. Kada sam bio mlad monah nisam imao toliko problema kao vi. Znao sam jezik i jeo sam hranu koju sam navikao. Pa čak i tada, bilo oje dana kada sam očajavao. Želeo sam da se razmonašim ili čak da izvršim samoubistvo. Takva vrsta patnje dolazi od pogrešnih stavova. Kada se ugledali istinu, međutim, oslobodili ste se stavova i uverenja. Sve postaje mirno.

U meditaciji sam razvio veoma smiru-

juća stanja uma. Šta bi sada trebalo da činim?

To je dobro. Smirite um, koncentrišite ga. Koristite tu koncentraciju da biste istražili um i telo. Kada um nije miran, i tada bi trebalo da posmatrate. Tada ćete upoznati istinski mir. Zašto? Jer ćete videti prolaznost. Čak i na um treba gledati kao na prolazan. Ako ste vezani za mirna stanja uma, patićete kada ih ne budete imali. Dignite ruke od svega, čak i od mira.

Da li je tačno da se bojite veoma marljivih učenika?

Da, tačno je. Plašim se. Plašim se da su suviše ozbiljni. Suviše se naprežu, ali bez mudrosti. Guraju sebe u nepotrebnu patnju. Neki od vas su odlučili da se prosvetle. Stisnete zube i borite se sve vreme. To je preterano. Ljudi su uvek isti. Ne znaju prirodu stvari (*sankhara*). Sve tvorevine, um i telo, jesu prolazne. Jednostavno posmatraj i ne vezuj se.

Drugi misle da znaju. Kritikuju, posmatraju, presuđuju. To je u redu. Ostavite njihova mišljenja njima. To pravljenje razlike je veoma opasno. To je poput puta sa veoma

oštrom krivinom. Ako pravimo razliku, samo ćemo patiti.

Ja meditiram već više godina. Um mi je otvoren i smiren. u skoro svim okolnostima. Sada bih želeo da se vratim unatrag i vežbam visoke stupnjeve koncentracije ili zadubljenja uma.

Lepo. To je korisna mentalna vežba. Ako imate mudrost, nećete se vezati za koncentrisana stanja uma. To je isto kao želja da sedimo jako dugo. To je dobro kao trening, ali u stvarnosti vežbanje ne zavisi od bilo kojeg položaja. Stvar je u direktnom posmatranju uma. To je mudrost. Kada ste istražili i razumeli um, tada imate dovoljno mudrosti da znate ograničenja koncentracije ili knjiga. Ako ste praktikovali i razumeli neprijanje, tada se možete vratiti knjigama. One će vam biti kao desert. Mogu vam pomoći da podučavate druge. Ili se možete vratiti vežbanju zadubljenja. Sada imate dovoljno mudrosti da znate da ne treba se vezujete za bilo šta.

Da li biste sažeti izneli glavne tačke našeg razgovora?

Morate ispitivati sami sebe. Znati ko

ste. Upoznati svoje telo i um kroz jednostavno posmatranje. Sedeći, spavajući, jedući, znate svoje granice. Koristite mudrost. Praksa se ne sastoji u tome da postignete bilo šta. Samo buditi svesni onoga što jeste. Čitava naša meditacija jeste direktno gledanje u um. Videćete patnju, njezin uzrok i njezin kraj. Ali morate imati strpljenja, mnogo strpljenja i upornosti. Postepeno ćete učiti. Buda je svoje učenike savetovao da uz učitelje ostanu barem pet godina. Morate se naučiti vrednosti davanja, strpljenja i predanosti.

Ne vežbajte suviše kruto. Neka vas ne zarobi spoljašnja forma. Posmatranje drugih je loša praksa. jednostavno budite prirodni i posmatrajte to. Naša monaška disciplina i pravila su veoma važni. Oni stvaraju vrlo jednostavan i harmoničan ambijent. Koristite ih na pravi način. Ali zapatite, suština monahovog vežbanja jeste posmatranje namera, istraživanje uma. Morate imati mudrost. Ne pravite razlike. Hoćete li se naljutiti na mlado drvo u šumi što nije visoko i pravo kao ostala? To je glupo. Ne procenjajte druge ljude. Ima ih raznih. Nema potrebe da nosite teret želje da ih sve promenite.

Tako, budite strpljivi. Vežbajte se u moralu. Živite jednostavno i prirodno. Posmatrajte um. To je naša praksa. To će vas odvesti do nesebičnosti. Do mira.

Venerable H. Gunaratana Mahathera

Pažnja Put svjesnosti

Sadržaj

O Autoru...70

Predgovor...71

Uvod...72

1. Meditacija: zašto se mučiti?...75
 2. Što meditacija nije...83
 3. Što meditacija jeste...93
 4. Stav...101
 5. Praksa...105
 6. Što učiniti sa svojim tijelom...118
 7. Što učiniti sa svojim umom...122
 8. Strukturiranje meditacije...130
 9. Početak vježbe...136
 10. Součavanje sa problemima...143
 11. Rješavanje nesabranosti I...157
 12. Rješavanje nesabranosti II...161
 13. Pažnja (Sati)...173
 14. Pažnja protiv Koncentracije...182
- Dodatak - Rečnik Pali termina...189

NASLOV DJELA - Mindfulness in Plain
English

AUTOR: Venerable H. Gunaratana Mahathe-
ra

Bhavana Society

Rt. 1 Box 218-3

High View, WV 26808

Prosinac 7, 1990

O Autoru

Poštovani Henepola Gunaratana je bio zaređen u dobi od 12 godina kao budistički redovnik u malom hramu Malandeniya sela u Kurunegala predjelu na Sri Lanci. Njegov tutor je bio Poštovani Kiribatkumbure Sonuttara Mahathera. U dobi od 20 godina je dobio više zaređenje u mjestu Kandy 1947 godine. Svoje obrazovanje je dobio od Vidyalankara College and Buddhist Missionary College u Colombu. Potom je putovao Indijom pet godina radeći kao misionar za Mahabodhi Society služeći Harijane (Nedodirljive) ljude u Sanchi, Delhi i Bombayu. Potom je kao misionar proveo deset godina u Maleziji, služeći kao religiozni

savjetnik za Sasana Abhivurdhiwardhana Society, Buddhist Missionary Society i Buddhist Youth Federation - Malaysia. Bio je učitelj u Kishon Dial School i Temple Road Girls' School i Principal Buddhist Institute u Kuala Lumpuru. Na poziv Sasana Sevaka Society, Poštovani Gunaratana je došao u Sjedinjene Države 1968 godine, da služi kao Honorarni Generalni sekretar za Buddhist Vihara Society u Washington, D. C. U 1980 godini je postavljen za predsjednika Društva. Za vrijeme svoga vremena provedenog u Vihari je vodio meditaciona povlačenja, i održavao mnoga predavanja širom USA, Kanade, Europe, Australije i Novog Zelanda.

On je isto tako završio svoje studentske interese i stekao B. A., i M. A., i Ph. D. iz filozofije na Američkom Univerzitetu. Poučavao je o budizmu na Američkim univerzitetima, Georgetown University i University of Maryland. Njegove knjige i članci su bili objavljeni u Maleziji, Indiji, Sri Lanci i USA. Od 1973 je bio budistički kapelan na American University savjetujući studente koji su se zanimali za budizam i budističku meditaciju. On je sada predsjednik Bhavana Society u

West Virginia, Shenandoah Valley, D. C. On sada poučava meditaciju i vodi meditaciona povlačenja.

Predgovor

U svom iskustvu otkrio sam da najdjelotvorniji način da nešto izrazimo da bi drugi to razumjeli, je da koristimo najjednostavniji jezik. Isto tako sam naučio iz poučavanja da što god je jezik krući da je manje djelotvoran. Ljudi ne odgovaraju na kruti jezik posebno kada ih poučavamo nečemu čime se ljudi ne bave za vrijeme svog svakodnevnog života. Za njih meditacija izgleda kao nešto što oni ne mogu uvijek prakticirati. Kako se sve više ljudi okreće ka meditaciji, to su im potrebnije jednostavnije instrukcije, tako da mogu to sami prakticirati bez učitelja. Ova knjiga je rezultat zahtjeva koje su mnogi meditantii trebali kao jednostavne instrukcije, pa su tako dobili ovu knjigu napisanu običnim svakodnevnim jezikom. U pripremi ove knjige su mi pomogli mnogi prijatelji. Ja sam im veoma zahvalan. Posebno želim izraziti moje najdublje

poštovanje i iskrenu zahvalnost sljedećim osobama: John Patticord, Daniel J. Olmsted, Matthew Flickstein, Carol Flickstein, Patrick Hamilton, Genny Hamilton, Bill Mayne, Bhikkhu Dang Pham Jotika i Bhikkhu Sona, za njihove vrijedne sugestije, komentare i kritike u vezi mnogih stvari u pripremi ove knjige. Isto tako zahvaljujem i Reverend Sister Sama i Chris O'Keefe za njihovu podršku u proizvodnim naporima.

H. Gunaratana Mahathera
Bhavana Society
Rt. 1 Box 218-3
High View, WV 26808
December 7, 1990

Uvod

Američki budizam

Predmet ove knjige je praksa Vipasana meditacije. Ponovimo, praksa. Ovo je knjiga instrukcija za meditaciju, praktični detalji, korak po korak vodič za meditaciju Uvida. Ona je namjenjena za praksu. Ona je namjenjena za upotrebu. Već postoje mnoge opsežne knjige o budizmu kao filozofiji, i o teoretskim aspektima budističke meditacije. Ako vas zanimaju ove stvari, mi vam savjetujemo da ih pročitate. Mnoge od njih su odlične. Ova knjiga je „Kako to učiniti“. Ona je napisana za one koji ustvari žele meditirati, a posebno za one koji žele početi sada odmah. Postoji vrlo malo kvalificiranih učitelja budističke meditacije u USA. Naša namjera je da pružimo osnovne informacije koje su vam potrebne za početak. Samo oni koji slijede ovdje date instrukcije mogu kazati da li smo uspjeli ili ne. Samo oni koji doista redovno i ustrajno meditiraju mogu procijeniti naša nastojanja. Ni jedna knjiga ne može pokrivati svaki prob-

lem sa kojim se može suočiti meditant. Morat ćete eventualno otići kvalificiranom učitelju. Međutim, u međuvremenu, ovo su osnovna pravila; potpuno razumjevanje ovih stranica će vas odvesti vrlo daleko. Postoje mnogi načini meditacije. Svaka glavna religiozna tradicija ima neku vrstu procedure koju naziva meditacija, i ta riječ se veoma slobodno koristi. Molimo da shvatite da ova knjiga ekskluzivno govori o Vipasana meditaciji kako je ona poučavana i prakticirana u južnom i jugoistočnom azijskom budizmu. Često se prevodi kao meditacija Uvida, tako je svrha ovog sistema da meditantu pruži uvid u prirodu stvarnosti i precizno razumjevanje kako sve djeluje. Budizam kao cjelina je potpuno različit od teoloških religija sa kojima su zapadnjaci upoznati. To je direktan ulaz u duhovnu ili božansku stvarnost bez obraćanja božanstvima ili drugim „posrednicima“. Njegov okus je veoma klinički, daleko bliži onome što bi nazvali psihologija od onoga što bi obično nazvali religija. To je uvijek tekuće istraživanje stvarnosti, mikroskopsko ispitivanje samog procesa percepcije (opažanja). Njegova namjera je da razbije

ekran laži i iluzija kroz koji mi normalno promatramo svijet, i tako otkrije lice krajnje stvarnosti. Vipasana meditacija je drevna i pogodna tehnika upravo za to učiniti. Theravada budizam nam predstavlja djelotvorni sistem za istraživanje dubljih nivoa uma, do samih korijenja same svijesti. On nam isto tako pruža značajni sistem štovanja i rituala u kojima su te tehnike sadržane. Ova lijepa tradicija je prirodna posljedica njene 2500 godišnjeg razvitka unutar vrlo tradicionalnih kultura južne i jugoistočne Azije. Ovdje ćemo uložiti svaki napor da odvojimo ukrasno i osnovno, i predstavimo samo jednostavnu golu istinu. Oni čitaoci koji imaju sklonosti ka ritualu mogu istraživati Theravada praksu u drugim knjigama, i u njima će pronaći veliko bogatstvo običaja i ceremonija, bogatu tradiciju punu ljepote i značenja. Oni koji su skloniji kliničkom istraživanju mogu koristiti samo same tehnike, primjenjujući ih unutar bilo kojeg filozofskog ili emocionalnog konteksta koji žele. Praksa je bitna. Razlika između Vipasana meditacije i drugih oblika meditacije je presudna i treba se u potpunosti razumjeti.

Budizam objašnjava dvije glavne vrste meditacije. One su različite mentalne vještine, oblici funkcioniranja ili kvalitete svijesnosti. U Pali (jeziku), originalnom jeziku Theravada literature, one se nazivaju „Vipasana“ i „Samatha“.

„Vipasana“ se može prevesti kao „uvid“, čista svjesnost točno o onome što se događa dok se to događa. „Samatha“ se može prevesti kao „koncentracija“ ili „spokojstvo“. To je stanje u kojem je um doveden do opuštanja, usredotočen samo na jednu stvar i nije mu dopušteno da luta. Kada je ovo učinjeno, duboki mir prožimlje tijelo i um, stanje spokojsva koje se mora doživjeti da bi se moglo razumjeti. Većina sistema meditacije naglasak stavlja na Samatha komponentu. Meditant usmjerava svoj um na neke stvari, kao što su molitva, određena vrsta kutije, šantanje, plamen svijeće, religioznu sliku ili bilo što, i isključuje sve druge misli ili opažanja iz svoje svjesnosti. Posljedica je stanje zanosa, ushićenja koje traje dok meditant ne završi svoj period sjedanja (op. prev. u nekom od oblika meditacije). To je prekrasno, puno užitka, utisaka i zavodljivo, ali je

samo privremeno. Vipasana meditacija se obraća drugoj komponenti, uvidu. Vipasana meditant koristi svoju koncentraciju kao alat pomoću kojeg njegova svjesnost može otkinuti komadić od zida iluzija koji ga odvaja od žive svjetlosti stvarnosti. To je postepen proces uvijek rastuće svjesnosti o unutrašnjem djelovanju same stvarnosti. To zahtjeva godine, ali jedan dan meditant probija kroz taj zid i upada (nađe se) u prisustvu svjetla. Preobražaj je potpun. To se naziva oslobođenje, i ono je trajno. Oslobođenje je cilj svih budističkih sistema prakse. Ali smjerovi za dostignuće cilja su prilično različiti. Postoji ogroman broj različitih sekta unutar budizma. One se odvajaju u dva glavna pravca misli – Mahayana i Theravada. Mahayana budizam prevladava širom istočne Azije i oblikuje kulture Kine, Koreje, Japana, Nepala, Tibeta i Vijetnama. Najpoznatiji sistem Mahayana sistema je zen, koji se prakticira najviše u Japanu, Koreji, Vijetnamu i USA. Theravada sistem prakse prevladava u južnoj i jugoistočnoj Aziji u zemljama Sri Lanke, Tajlanda, Burme, Laosa i Kambode. Ova knjiga se bavi Theravada praksom. Tra-

dicionalna Theravada literatura opisuje obe tehnike Samathe (koncentracije i smirenosti uma) i Vipasane (uvida ili jasne svjesnosti). Postoji četrdeset različitih predmeta meditacije opisane u literaturi na Pali jeziku. Oni se preporučuju kao objekti koncentracije i kao predmeti ispitivanja vode do uvida. Ali ovo je osnovno uputstvo, ovdje ograničavamo našu raspravu na najosnovniji od tih preporučenih predmeta – disanje. Ova knjiga je uvod za dostignuće pažljivosti kroz čistu pažnju, i jasno shvaćanje cijelog procesa disanja. Korištenje disanja kao glavnim fokusom pažnje, meditant primjenjuje promatranje u kojem učestvuje u cijelom vlastitom opažajnom univerzumu. On uči da promatra promjene u svim fizičkim iskustvima, u osjećajima i opažanjima. On uči da proučava svoje vlastite mentalne aktivnosti i nestalnost u karakteru same svjesnosti. Sve ove promjene se zbivaju neprekidno i prisutne su u svakom trenutku naših iskustava. Meditacija je živa aktivnost, nerazdvojiva iskustvena aktivnost. To ne može biti poučavano kao čisti školski (teorijski) predmet. Živo srce procesa mora proizlaziti iz učiteljevog vlasti-

tog osobnog iskustva. Ipak, postoji ogromna količina šifriranog materijala o ovom predmetu što je proizvod nekih najinteligentnijih i duboko prosvjetljenih ljudskih bića koji su nekada hodali zemljom. Ova literatura je vrijedna pažnje. Većina stvari datih u ovoj knjizi potiču iz Tipitaka, koji su sakupljeni u tri dijela u kojima su bila sačuvana originalna učenja Bude. Tipitaka se sastoji od Vinaya, pravila discipline za redovnike, redovnice, i svjetovne ljude; od Sutta javna predavanja koja se pripisuju Budi; i Abhidhamma, skup dubokih psihofilozofskih učenja. U prvom stoljeću poslije Krista, poznati budistički znanstvenik po imenu Upatissa je napisao Vimuttimagga, (Put Slobode) u kojima je sažeo Budina učenja o meditaciji. U petom stoljeću poslije Krista drugi veliki budistički znanstvenik po imenu Buddhaghosa proučavao je istu stvar u drugoj akademskoj tezi Visuddhimagga, (Put Pročišćenja) koji je standardni tekst o meditaciji čak i danas. Suvremeni učitelji meditacije se oslanjaju na Tipitaku i na svoja vlastita osobna iskustva. Naša je namjera da vam predstavimo najčišća i najsažetija uputstva za Vipasana

meditaciju koja su na raspolaganju na engleskom jeziku. Ali ova knjiga vam nudi priliku za napredak. Do vas je da poduzmete prvih nekoliko koraka do otkrića tko ste vi i što to sve znači. To je putovanje vrijedno poduzeti. Mi vam želimo uspjeh.

Poglavlje 1

Meditacija: zašto se mučiti?

Meditacija nije laka. To zahtijeva vrijeme i energiju. To isto tako zahtijeva upornost, odlučnost i disciplinu. To zahtijeva mnoge osobne kvalitete koje normalno smatramo kao neugodnim i koje želimo izbjeći kad god je to moguće. Sve ovo možemo zaključiti sa američkom riječi „gumption“ „pronicanost“ (bistrina uma). Meditacija zahtijeva „pronicanost“. Sigurno da je daleko lakše zavaliti se u naslonjač i gledati televiziju. Zašto se mučiti? Zašto rasipati sve to vrijeme i energiju kada možeš uživati? Zašto mučenje? Jednostavno. Jer si ti čovjek. I zbog činjenice da si ljudsko biće, ti si nasljednik nezadovoljstva u životu koje jednostavno neće nestati. Ti to možeš za neko vrijeme po-

tisnuti iz svoje svijesti. Možeš se satima od toga skrivati ali na kraju se to uvijek vraća nazad – obično kada to najmanje očekuješ. Sve to iznenada, naizgled iz ničega, sjedneš, sakupiš to i shvatiš svoju stvarnu situaciju u životu. Tu si ti, i odjednom shvatiš da provodiš svoj cijeli život jednostavno prolazeći pored njega. Održavaš dobro vanjski izgled. Nekako uspjevaš da održavaš svoje ciljeve i izvani izgledaš kao da je sve u redu. Ali one periode očaja, ona vremena kada osjećaš u sebi žudnju, to vrijeme držiš za sebe. Ti si nered. I ti znaš to. Ali to lijepo prikrivaš.

U međuvremenu, tamo dolje ispod svega što znaš mora da postoji neki drugi način življenja, neki bolji način da se gleda na svijet, neki način da se život dotakne potpunije. Ti se u to uključiš ponekad slučajno. Dobiješ dobar posao. Zaljubiš se. Dobiješ igru, i za neko vrijeme su stvari različite. Život se oslanja na bogatstvo i jasnoću koje sva loša vremena i dosadu izbljeđuju. Cijela struktura tvoga iskustva se mijenja i ti sebi kažeš: „Dobro, ja sam to uspio napraviti; sada ću biti sretan“. Ali i to isto tako nestane, kao dim na

vjetru. Ostao si samo sa sjećanjem. Time i nejasnom svjesnošću da je nešto krivo. Ali stvarno postoji cijela druga stvarnost dubine i osjetljivosti na raspolaganju u životu, ti to jednostavno nekako ne primjećuješ. Ti to potičeš osjećajući se odvojenim. Osjećaš se izoliranim ugodnošću iskustva nekom vrstom osjetilnog slaganja. U stvari, ti ne dotičeš život. Ti to ponovo ne činiš. I zatim, i ta nejasna svjesnost izbljedi, i ponovno si u istoj staroj stvarnosti. Svijet izgleda kao obično pokvareno mjesto, koje je dosadno. To je emocionalni krug koji se okreće, i ti si proveo tako mnogo vremena na dnu, težeći za visinama. Što je pogrešno sa tobom? Jesi li otkaćen? Ne. Ti si jednostavno čovjek. Patiš od iste bolesti kojom je zahvaćeno svako ljudsko biće. To je monstrum u svakome od nas, i ima mnogo ruku: Kronična napetost, nedostatak istinske samilosti za druge, uključujući za ljudi koji su ti bliski, osjećaji su blokirani, i emocionalno mrtvilo.

Mnogo, mnogo ruku. Nitko od nas nije u potpunosti oslobođen od toga. Mi to možemo poricati. Pokušavamo to potisnuti. Gradimo cijelu kulturu oko toga skrivajući se

od toga, glumimo da to ne postoji, a sebe skrećemo od toga sa ciljevima, projektima i statusom. Ali to nikada ne nestaje. To je neprekidni podvodni tok u svakoj misli i svakoj percepciji; mali glas bez riječi u pozadini glave govori: „Još nije dovoljno dobro. Treba steći više. Treba učiniti bolje. Treba biti bolje“. To je monstrum, monstrum koji se ispoljava svugdje u finim oblicima. Idi na zabavu. Slušaj smijeh, taj britki glas koji na površini pokazuje zabavu, a ispod toga strah. Osjeti napetost, osjeti pritisak. Nitko ustvari nije opušten. Oni to glume. Otiđi na nogometnu utakmicu. Promatraj navijače na tribinama. Promatraj iracionalan izljev ljutnje. Promatraj nekontrolirane frustracije kako se ispoljavaju iz ljudi koji to prikrivaju pod maskom entuzijazma, ili timskog duha. Bodrenje, zviždanje, neobuzdani egoizam u ime lojalnosti timu. Ovo nisu ljudi koji su u miru sa sobom. Pogledaj novosti na televiziji. Slušaj osjećajnost u popularnim pjesmama. Pronalaziš uvijek istu temu uvijek iznova ponavljanu na drukčiji način. Ljubomora, patnja, nezadovoljstvo i stres. Izgleda da je život neprekidna borba, neki silan napor

protiv nerješivih poteškoća. Što je rješenje za sve ovo nezadovoljstvo? Mi se zaplićemo u sindrom „Samo da sam“. Samo da sam imao više novca, onda bi bio sretniji. Samo da mogu pronaći nekoga tko me stvarno voli, samo da mogu izgubiti desetak kilograma, samo da imam televiziju u boji, jakuzi i kovrčavu kosu, i tako dalje i dalje zauvijek. Odakle ove besmislice dolaze i još važnije, što možemo učiniti u vezi toga? To proizlazi iz stanja naših vlastitih umova. To je duboki, fini skup mentalnih navika koji se širi, gordijski čvor koji smo sami vezali malo po malo i možemo ga na isti način odvezati, jedan po jedan dio. Mi možemo podesiti našu svjesnost, očistiti svaki odvojeni dio i iznijeti na svjetlo. Možemo nesvjesno učiniti svjesnim, polako jedan po jedan dio. Suština našeg iskustva je promjena. Promjena je neprekidna. Od trenutka do trenutka život prolazi i nikada nije isti. Neprekidna promjena je suština opažajnog univerzuma. Misao se pojavi u glavi i pola sekunde kasnije nestane. Potom se pojavljuje sljedeća, i ona isto tako nestaje. Zvuk pogađa tvoje uši i potom tišina. Otvori oči i svijet prodire u njih, zažmiri i on

je nestao. Ljudi se pojavljuju u tvom životu i potom iz njega nestaju. Prijatelji odlaze, rodbina umire. Tvoja sreća ide gore pa dolje. Ponekad ti dobivaš, ali često gubiš. To je neprekidno: promjena, promjena, promjena. Nikada dva trenutka nisu ista.

U ovome nema ništa pogrešnog. To je priroda univerzuma. Ali je ljudska kultura poučavala neke krive odgovore na ovaj beskonačan tok proticanja. Mi kategoriziramo iskustva. Pokušavamo da svaku percepciju, svaku mentalnu promjenu u ovom beskrajnom toku vežemo za jedan od tri mentalna stanja. To je dobro, ili to je loše, ili to je neutralno. Onda, u skladu sa kojim dijelom to vezujemo, mi to onda opažamo sa skupom određenih mentalnih reakcija. Ako je neko zapažanje bilo označeno „dobrim“, onda pokušavamo da vrijeme u tome zaustavimo. Grabimo određenu misao, mazimo je, držimo je, pokušavamo je zadržati da nam ne pobjegne. Kada to ne ide, onda koristimo svaki napor da ponovimo iskustvo koje je izazvalo tu misao. Nazovimo ovu mentalnu naviku „pohlepa“. Na drugoj strani uma se nalazi dio označen sa „lošim“.

Kada zapažamo nešto „loše“, onda to pokušavamo odbaciti. Pokušavamo ga negirati, rješiti se toga na bilo koji mogući način. Borimo se protiv vlastitog iskustva. Mi se zabavljamo sa dijelovima samih sebe. Nazovimo ovu mentalnu naviku „odbacivanje“. Između ove dvije reakcije se nalazi neutralno. Ovdje stavljamo iskustva koja nisu ni dobra, ni loša. Ona su mlaka, neutralna, nezanimljiva i dosadna. Ta iskustva spremamo u neutralni dio tako da ih možemo ignorirati i vratiti pažnju gdje se nešto zbiva, a to je naše beskrajno kruženje želje i odvratnosti. Ova vrsta iskustva postaje lišena pravednog dijela naše pažnje. Nazovimo ovu mentalnu naviku „ignoriranje“. Direktna posljedica sve ove ludosti je neprekidna monotona utrka koja nigdje ne vodi, neprekidno traženje zadovoljstva, neprekidno bježanje od bola, beskrajno ignoriranje 90 posto našeg iskustva. Potom se čudimo zašto je život tako neukusan. U krajnjoj analizi to je sistem koji ne djeluje. Nema veze koliko si naporno težio užitku i uspjehu, postoji vrijeme kada ne uspjevaš. Nema veze koliko brzo bježiš,

postoji vrijeme kada te bol sustiže. Između ta dva perioda vremena, život je tako dosadan da bi vrištao. Naši umovi su puni stavova i kriticizma. Izgradili smo oko sebe zidove i zarobljeni smo u zatvoru naših vlastitih laži i odbojnosti. Patimo. Patnja je velika riječ u budističkoj misli. To je ključni izraz i treba biti u potpunosti shvaćen. Pali riječ „dukkha“, ne znači samo agoniju tijela. To znači duboki, fini osjećaj nezadovoljstva koji je dio svakog mentalnog kruženja bez svrhe. Buda je rekao, suština života je patnja. Na prvi pogled ovo izgleda tako morbidno i pesimistično. To čak izgleda neistinito. Napokon, postoji mnogo trenutaka kada smo sretni. Zar nije tako? Ne, nije tako. TO samo izgleda tako. Uzmi bilo koji trenutak kada se zaista osjećaš ispunjenim i pomno ga prouči. Ispod užitka ćeš pronaći fini, sveprožimljući tok napetosti, da nema veze kako je trenutak velik, on će nestati.

Nema veze koliko si dobio, ti ćeš izgubiti dio toga ili provesti ostatak dana čuvajući ono što si dobio i razmišljati kako ćeš još dobiti. Na kraju ćeš umrijeti. Na kraju gubiš sve. Sve je prolazno. Izgleda prilično hladno,

zar ne? Na sreću, to uopće nije tako. To samo izgleda hladno kada to promatraš sa nivoa obične mentalne perspektive, sami nivo na kojemu mehanizam kruženja djeluje. Ispod toga nivoa se nalazi netko drugi čija je perspektiva potpuno različito gledanje na univerzum. To je nivo funkcioniranja gdje um ne pokušava da zaustavi vrijeme, gdje se ne zadržavamo na našem iskustvu dok se ono zbiva, gdje ne pokušavamo zaustaviti stvari i ignorirati ih. To je nivo iskustva iznad dobrog i lošeg, iznad bola i užitka. To je prekrasan način opažanja svijeta, i ta vještina se može naučiti. To nije lako, ali se može naučiti. Sreća i mir. To su uistinu glavne stvari u ljudskoj egzistenciji. To je ono što svatko od nas traži. Ovo je često teško vidjeti jer prikriavamo osnovne ciljeve sa naslagama površinskih ciljeva. Mi želimo hranu, želimo novac, želimo seks, imovinu i poštovanje. Čak sami sebi kažemo da je ideja „sreće“ previše apstraktna. „Pogledaj, ja sam praktičan. Samo mi daj dovoljno novca i ja ću kupiti svu sreću koja mi je potrebna“. Na nesreću, ovo je stav koji ne djeluje. Prouči svaki od ovih ciljeva i pronaći ćeš da su površni. Ti želiš hranu. Zaš-

to? Jer sam gladan, pa što? Dakle ako budem jeo, neću biti gladan i osjećat ću se dobro. Aha! Osjećat ćeš se dobro! Sada dolazi stvarnost. Ono što mi stvarno tražimo nisu površni ciljevi. To su samo sredstva prema kraju. Ono što stvarno želimo jeste osjećaj olakšanja koji nastaje kada zadovoljimo neku potrebu. Olakšanje, opuštanje i kraj napetostima. Mir i sreća, nema više žudnje. Dakle, što je sreća? Za većinu od nas, savršena sreća bi trebala značiti dobiti sve ono što smo željeli, kontrolirati sve, glumeći Cezara, učiniti da cijeli svijet pleše, poskakuje u skladu sa svakim našim hirom. Još jednom, to tako ne ide. Pogledaj na ljude kroz povijest koji su uistinu imali ovu vrstu moći. Oni nisu bili sretni ljudi. Sigurno nisu bili ljudi u miru sa samim sobom. Zbog čega? Jer su bili pokretani da svijet kontrolišu totalno i apsolutno, a to nisu mogli. Htjeli su kontrolirati sve, a bilo je ljudi koji su odbijali da budu kontrolirani. Oni nisu mogli kontrolirati zvijezde. Oni su isto bili bolesni. Oni su morali umrijeti.

Ne možeš dobiti sve što želiš. To je nemoguće. Na sreću postoji druga opcija. Ti možeš naučiti da kontroliraš svoj um, da

iskočiš iz ovog beskrajnog ciklusa želje i odbojnosti. Možeš naučiti da ne želiš ono što želiš, da prepoznaš želje ali da ne budeš njima kontroliran. Ovo ne znači da legneš na cestu i da pozivaš svakoga da gazi preko tebe. To znači da nastavljaš živjeti naizgled normalnim životom, ali živiš ga sa potpuno novim pogledom. Radiš one stvari koje osoba mora raditi, ali si oslobođen od opsesivnih, prisilnih poriva svojih vlastitih želja. Ti nešto želiš, ali ne trebaš to ganjati. Nečega se bojiš, ali ne treba da stojiš tamo i da se treseš u svojim čizmama. Ova vrsta mentalne kulture je veoma teška. Za to su potrebne godine. Ali pokušavati kontrolirati sve je nemoguće, a poteškoće su poželjnije od nemogućeg. Ipak, pričekaj trenutak. Mir i sreća! Zar to nije ono što je civilizacija? Gradimo nebodere i autoputeve. Imamo plaćeni odmor, televizije. Imamo besplatne bolnice i bolovanje, zdravstveno osiguranje i razne pomoći. Svemu tome je cilj da osigura, do neke mjere, mir i sreću. Ipak broj mentalnih bolesti je u neprekidnom porastu, a broj kriminalnih djela se još brže povećava. Ulice su pune delikvenata i neuravnoteženih pojedinaca. Ispruži svoju

ruku van sigurnosti svojih vlastitih vrata i sigurno će ti netko ukrasti ručni sat! Nešto ne radi kako treba. Sretan čovjek nema osjećaj za ubijanjem. Mi volimo da mislimo da naše društvo iskorištava svako polje ljudskog znanja da bi doseglo mir i sreću. Počinjemo da shvaćamo da smo prekomjerno razvili materijalnu stranu egzistencije na štetu dublje emocionalne i duhovne strane, i plaćamo cijenu za tu grešku. Jedna je stvar govoriti o moralnoj i duhovnoj degeneraciji Amerike, a druga stvar nešto činiti u vezi toga. Mjesto na kojem ćemo početi je unutar nas samih. Pogledaj pažljivo unutra, istinito i objektivno, i svatko će od nas vidjeti trenutke „Ja sam beznačajan“ i „Ja sam lud“. Naučiti ćemo vidjeti te trenutke, jasno ih vidjeti, čisto i bez osuđivanja, i bit ćemo na putu prema gore i nećemo takvi biti. Ne možeš učiniti radikalne promjene u ustrojstvu svoga života dok ne počneš sebe vidjeti onakvim kakav uistinu sada jesi. Što god prije to učiniš, promjene se prirodno zbivaju. Ne moraš se prisiljavati, ili boriti, ili pokoravati pravilima diktiranim od neke vlasti, autoriteta. Ti se jednostavno mijenjaš. To je automatski. Ali desegnuti

početni uvid je priličan zadatak. Treba da uvidiš tko si i kakav si, bez iluzija, osuđivanja ili otpora bilo koje vrste. Treba da vidiš svoje vlastito mjesto u društvu i funkciju kao društveno biće. Treba da vidiš svoje dužnosti i obaveze prema drugim ljudskim bićima, i iznad svega, svoju odgovornost kao pojedinac koji živi sa drugim pojedincima. Treba da sve to jasno vidiš i kao jednu cjelinu, jedan integrirani međuodnos. To zvuči složeno, ali se to zbiva u jednom trenu. Mentalna kultura kroz meditaciju je bez premca u pomaganju dosezanja ove vrste razumjevanja i smirene sreće.

Dhammapada je drevni budistički tekst koji je prethodio Frojdu tisuće godina. On kaže: „Ono što si ti sada jeste posljedica onoga što si bio. Ono što ćeš biti sutra će biti posljedica onoga što si ti sada. Posljedice zlog uma će te slijediti kao što kola slijede bika koji ih vuče. Posljedice pročišćenog uma će te slijediti kao vlastita sjena. Nitko ne može učiniti više za tebe nego tvoj vlastiti pročišćeni um – ni roditelji, ni prijatelji, nitko. Dobro disciplinirani um donosi sreću“. Meditacija ima za svrhu da pročisti um. To pro-

čišćava proces mišljenja od onoga što se može nazvati psihičkim nadraživačima, stvarima kao što su to pohlepa, mržnja i ljubomora, stvari koje te drže zapletenim u emocionalnim okovima. To dovodi um do smirenosti i svjesnosti, stanja koncentracije i uvida. U našem društvu mnogo vjerujemo u obrazovanje. Vjerujemo da znanje kulturnu osobu čini civiliziranom. Međutim, civilizacija polira osobu samo površinski. Izložimo našu plemenitu i profinjenu gospodu stresu rata ili ekonomskog kolapsa, i pogledajmo što će se dogoditi. Jedna je stvar da se pokoravamo zakonu jer znamo za kaznu i bojimo se posljedica. Da se pokoravamo zakonu je nešto sasvim drukčije, jer smo sebe očistili od pohlepe koja bi nas natjerala da krademo i mržnje koja bi nas navela da ubijemo. Baci kamen u potok. Tekuća voda će izgaditi površinu, ali unutrašnji dio ostaje nepromjenjen. Uzmi isti kamen i stavi ga u jaku vatru talionice, i cijeli se kamen mijenja iznutra i izvani. On se cijeli rastopi. Civilizacija mijenja čovjeka izvani. Meditacija ga omekšava iznutra, skroz na skroz. Meditacija se naziva Veliki Učitelj. To je pročišćavajuća presudna

vatra koja djeluje postepeno kroz razumjevanje. Što god je veće tvoje razumjevanje, možeš biti elastičniji i tolerantniji. Što god je veće tvoje razumjevanje, možeš biti samilosniji. Ti postaješ kao savršeni roditelj ili idealni učitelj. Spreman si da oprostiš i zaboraviš. Osjećaš ljubav prema drugima jer ih razumiješ. I ti razumiješ druge jer si razumio sebe. Gledao si duboko u sebe i vidio iluziju sebe i svoje vlastite ljudske neuspjehe. Vidio si svoju vlastitu ljudskost i naučio da oprostiš i voliš. Kada si se naučio samilosti prema sebi, samilost za druge je automatska. Savršeni meditant je dosegao duboko razumjevanje života, i on se neizbježno odnosi prema svijetu sa dubokom i nekritičnom ljubavi.

Meditacija je kao da kultiviramo novo tlo. Da bi napravili polje od šume, prvo treba da posječeš stabla i izvadiš panjeve. Potom obrađuješ zemlju i gnojiš je. Potom siješ sjeme i ubireš žetvu. Da bi kultivirao svoj um prvo treba odstraniti razne razdraživače koji se nalaze na putu, iščupati ih sa korjenom tako da više ne rastu. Potom gnojiš. Pumpaš energiju i disciplinu u mentalno tlo. Potom siješ sjeme i ubireš žetvu vjere, moralnosti,

pažnje i mudrosti. Usput da kažemo, vjera i moralnost imaju specijalno značenje u ovom kontekstu. Budizam ne zagovara vjeru u smislu da u nešto vjeruje jer je to napisano u knjizi, ili se pripisuje proroku ili tebe poučava neka autoritativna figura. Ovdje je značenje bliže samopouzdanju. To je znanje da je nešto istinito jer si vidio da to tako djeluje, jer si ti samu stvar promatrao unutar sebe. Na isti način, moralnost nije ritualna pokornost nekom vanjskom, nametnutom kodeksu ponašanja. Svrha meditacije je osobna transformacija. Onaj koji ulazi u meditativno iskustvo nije isti onaj koji izlazi na drugu stranu. To mijenja tvoj karakter procesom opažanja, čineći te duboko svjesnim svojih vlastitih misli, riječi i djela. Tvoja oholost je ishlapila i tvoj antagonizam presušuje. Tvoj um postaje smiren i stišan. I tvoj život se uravnotežava. Tako ispravno obavljena meditacija te priprema da se suočiš sa svojim usponima i padovima u egzistenciji. To smanjuje tvoju napetost, strah i brigu. Rastrešenost se povlači, a strasti postaju umjerene. Stvari počinju dolaziti na svoje mjesto, a tvoj život postaje gladak umjesto

borba. Sve se ovo zbiva kroz razumjevanje.

Meditacija izoštrava tvoju koncentraciju i moć razmišljanja. Zatim, malo po malo, tvoji vlastiti podsvjesni motivi i mehanizami ti postaju jasni. Tvoja intuicija se izoštrava. Preciznost misli se povećava i postepeno dolaziš do direktne spoznaje stvari onakvima kakve one doista jesu, bez predrasuda i bez iluzija. Dakle, da li je ovaj razlog dovoljan da te potakne? Jedva. Ovo su samo obećanja na papiru. Postoji samo jedan način da se sazna da li je meditacija vrijedna napora. Nauči da to ispravno prakticiraš, i to prakticiraj. Provjeri to sam za sebe.

Poglavlje 2

Što meditacija nije

Meditacija je riječ. Ti si ovu riječ već prije čuo, inače nikada ne bi uzeo ovu knjigu. Proces razmišljanja djeluje udruživanjem, i sve vrste ideja su združene sa riječi „meditacija“. Neke su od njih možda točne, a druge su besmislice. Neke od njih se više pripisuju drugim sistemima meditacije i nemaju ništa

sa Vipasana praksom. Prije nego li nastavimo, to od nas traži da izbacimo neke zaostatke iz naših neuronskih veza tako da nove informacije mogu prolaziti bez zapreka. Započnimo sa najočitijim stvarima. Mi vas nećemo učiti kako da kontemplirate na svoj pupak ili šantate tajne riječi. Vi ne savlađujete demone ili sakupljate nevidljive energije. Nema obojanih pojaseva koji se daju za vašu izvedbu i ne trebate brijati glavu ili nositi turban. Čak ne trebate da se odreknete sve svoje imovine i odete u manastir. Ustvari, ako vaš život nije nemoralan i kaotičan, možda možete otpočeti sada i napraviti neku vrstu progresu. Zar ne bi rekli, zvuči stvarno ohrabrujuće? Postoji mnogo knjiga o meditaciji. Mnoge od njih su napisane sa točke stava koji se pretežno odnosi na neku religioznu ili filozofsku tradiciju, i mnogi autori se nisu brinuli da na to ukažu. Oni prave izjave o meditaciji koje zvuče kao generalni zakoni, ali su ustvari veoma specifične procedure ekskluzivne za određeni sistem prakse. Rezultat je nešto zamućeno. Još gore je potpuni kompleks teorija i interpretacija na raspolaganju, koja je svaka u sukobu jedna

sa drugom. Posljedica je stvarna zbrka i ogroman nered sukobljavajućih mišljenja popraćenih sa masom nerelevantnih podataka. Ova knjiga je specifična. Mi se bavimo ekskluzivno sa Vipasana sistemom meditacije. Poučavat ćemo vas da promatrate funkcioniranje svoga uma na miran i neprijanajući način, tako da možete doseći uvid u vlastito ponašanje. Cilj je svjesnost, tako jaka svjesnost, koncentrirana i fino usklađena, da ćete biti sposobni prodrijeti u unutrašnje djelovanje same stvarnosti. Postoje mnogobrojna kriva shvaćanja u vezi meditacije. Mi vidimo da ona nastaju ponovo i ponovo kod novih praktičara, ista pitanja ispočetka.

Najbolje je da se ovim stvarima pozabavi odjednom, jer su one neka vrsta predrasuda koje mogu blokirati tvoj napredak od samog početka. Mi ćemo uzeti ove predrasude i jednu po jednu razjasniti.

Predrasuda 1

Meditacija je samo relaksacijska tehnika

Ovdje je bauk riječ „samo“. Relaksacija je ključna komponenta meditacije, ali Vipasana-način meditacije teži daleko uzvišenijem cilju. Ipak, izjava je u suštini istinita za mnoge druge sisteme meditacije. Sve meditativne procedure naglašavaju koncentraciju uma, dovodeći um da se usmjeri na jednu stvar ili polje misli. Čini to snažno i dovoljno potpuno, i dostižeš duboko blaženo stanje koje se naziva Jhana. To je stanje takve vrhunske spokojnosti da se postiže zanos. To je oblik zadovoljstva koji je iznad svega što može biti doživljeno u normalnom stanju svjesnosti. Većina sistema se tu zaustavlja. To je cilj, i kada to doživiš, ti jednostavno ponavljaš to iskustvo cijeli život. Tako nije kod Vipasana meditacije. Vipasana teži drugom cilju-svjesnosti. Koncentracija i relaksacija se smatraju potrebnim popratnim pojavama za svjesnost. To su potrebne preteče, prikladna sredstva i korisne nuspojave. Ali to nisu ciljevi. Cilj je uvid. Vipasana meditacija je duboka religiozna praksa koja teži ništa manje od pročišćavanja i transformacije

tvoga svakodnevnog života. Potpunije ćemo predstaviti razlike između koncentracije i uvida u četrnaestom poglavlju.

Predrasuda 2

Meditacija znači padanje u trans

Ovdje se ponovo može ovakva izjava točno primjeniti na neke sisteme meditacije, ali ne na Vipasanu. Meditacija uvida nije oblik hipnoze. Ti ne pokušavaš da zamračiš um da bi postao nesvjestan. Ti ne pokušavaš sebe preokrenuti u bezosjećajno povrće. Ako je bilo što, onda je istina suprotna. Postajat ćeš sve više i više usklađen sa svojim emocionalnim promjenama. Naučit ćeš da sebe spoznaš sa uvijek većom jasnoćom i preciznošću. U učenju ove tehnike, neka se stanja zbivaju koja promatraču mogu izgledati slična transu. Ali su uistinu suprotna. U hipnotičkom transu, subjekt je podložan kontroli od strane drugoga, dok u dubokoj koncentraciji meditant ostaje potpuno pod svojom kontrolom. Sličnost je na površini, u svakom slučaju događanje ovih fenomena nije svrha Vipasane. Kao što smo rekli, duboka koncen-

tracija Jhane je sredstvo za postizanje cilja na putu povišene svjesnosti. Vipasana je po definiciji kultiviranje pažnje (zadubljenosti) ili budnosti. Ako pronađeš da si postao nesvjestan u meditaciji, onda ti ne meditiraš po definiciji riječi kako se koristi u Vipasana sistemu. To je jednostavno.

Predrasuda 3

Meditacija je misteriozna praksa koja ne može biti shvaćena

Ovdje ponovo, ovo je skoro istinito, ali ne u potpunosti. Meditacija se bavi nivoima svjesnosti koji se nalaze dublje od simbolične misli. Dakle, neki podaci o meditaciji se jednostavno ne uklapaju u riječi. Međutim, to ne znači da to ne može biti shvaćeno. Postoje dublji načini od riječi da se shvate stvari. Ti razumiješ kako hodati. Možda ne možeš opisati točan redosljed po kojem se nervna vlakna i tvoji mišići skupljaju za vrijeme tog procesa. Ali ti to možeš učiniti. Meditacija treba biti shvaćena na takav isti način čineći to. To nije nešto što možeš naučiti pomoću apstraktnih pojmova. To treba biti

doživljeno. Meditacija nije neka bezumna formula koja daje automatske i predvidljive rezultate. Ustvari, ti nikada ne možeš predvidjeti što će se dogoditi u bilo kojem određenom sjedenju. To je istraživanje, i eksperiment, i avantura svaki put. Ustvari, to je tako istinito da kada dosegneš osjećaj predvidivosti i istovrsnosti u svojoj praksi, to koristiš samo kao pokazatelj. To znači da si skrenuo sa puta i krećeš se prema stagnaciji. Učeci da na svaki sekund gledaš kao da je prvi i jedini sekund u univerzumu je najbitnije u Vipasana meditaciji.

Predrasuda 4

Svrha meditacije je da se postane psihički supermen

Nije, svrha meditacije je da se razvije svjesnost. Učiti čitati umove nije cilj. Levitacija nije cilj. Cilj je oslobođenje. Postoji veza između psihičkih fenomena i meditacije, ali je taj odnos donekle složen. Za vrijeme ranih stadija karijere meditanta se takvi fenomeni mogu ili ne moraju pojaviti. Neki ljudi mogu doživjeti neka intuitivna shvaćanja ili

memorije iz prošlih života; drugi ne moraju. U bilo kojem slučaju, to se ne smatra dobro razvijenim i pouzdanim psihičkim sposobnostima, niti se njima treba pridavati pažnja. Takvi fenomeni su prilično opasni za meditantu početnika jer su tako zavodnički. Oni mogu biti zamka za ego koji te može skrenuti sa puta. Najbolji savjet je da se pažnja ne pridaje tim fenomenima. Ako se pojave, to je dobro. Ako se ne pojave, i to je dobro. Nevjerovatno je da hoće. Postoji točka u meditantovoj karijeri gdje on može prakticirati specijalne vježbe da razvije psihičke sposobnosti. Ali ovo se događa kada je daleko napredovao. Nakon što je dosegao veoma duboke stadije Jhane, meditant će biti daleko uznapredovao u radu sa takvim moćima bez opasnosti da izmaknu kontroli ili da zavladaju njegovim životom. On će ih onda razviti striktno u svrhu za služenje drugih. Ovo stanje se zbiva samo nakon desetaka godina vježbanja. Ne brini se za to. Jednostavno se koncentriraj na razvijanje sve više i više svjesnosti. Ako iskrсну glasovi i vizije jednostavno ih primjeti i neka nestanu. Nemoj se u to uključivati.

Predrasuda 5

Meditacija je opasna i razborita osoba je treba izbjegavati

Sve je opasno. Prelazi ulicu i autobus te može srušiti. Otiđi se istuširati i možeš slomiti vrat. Meditiraj i možda ćeš zagrabiti u razne odvratne materije iz svoje prošlosti. Potisnuti materijal koji je bio zakopan neko vrijeme može biti zastrašujući. To je isto tako vrlo korisno. Nema aktivnosti koja je u potpunosti bez rizika, ali to ne znači da mi sebe moramo zamotati u neku zaštitnu čahuru. To nije življenje. To je prerana smrt. Način da se nosi sa opasnostima je da otprilike znamo kolika je ona, gdje bi se mogla nalaziti, i kako se suočiti sa njom kada se pojavi. To je svrha ove knjige uputstava. Vipasana je razvitak svjesnosti. To samo po sebi nije opasno, upravo suprotno. Povećana svjesnost je zaštita od opasnosti. Ispravno vršena, meditacija je veoma blag i postepen proces. Kreni sa time polako i lagano, i razvitak tvoje prakse će se zbiti veoma prirodno. Ništa se ne smije forsirati. Kasnije, kada si ti pod bliskom

paskom i zaštitnom mudrošću kompetentnog učitelja, možeš ubrzati svoju brzinu razvitka odlaženjem na periode intenzivne meditacije. U početku, ipak, to radi polako. Radi nježno i sve će biti u redu.

Predrasuda 6

Meditacija je za svece, ne za obične ljude

Ovaj stav nalazimo prevladavajućim u Aziji, gdje se redovnicima i svetim ljudima pridaje ogromna količina ritualnog obožavanja. Ovo je nešto slično američkom stavu idealiziranja filmskih zvijezda i bejzbol heroja. Takvi ljudi su učinjeni stereotipima, višim nego što to jesu u životu, i opterećeni su sa svim vrstama karakteristika po kojima malo ljudi može živjeti. Čak se i na Zapadu, podržavaju neki od ovih stavova o meditaciji. Očekujemo od meditanta da bude neka nadnaravna uzvišena figura u čijim se ustima maslac nikada neće usuditi topiti. Osobni kontakt sa takvim ljudima će brzo rastjerati tu iluziju. Oni se obično pokazuju kao ljudi ogromne energije i užitka, ljudi koji žive svoj život sa začuđujućom živošću. Istina je, veći-

na svetih ljudi meditira, ali oni ne meditiraju jer su sveti ljudi. To je suprotno. Oni su sveti ljudi zato jer meditiraju. Meditacija je ono kako su oni postali to što jesu. Počeli su meditirati prije nego su postali sveti. Ovo je važna točka. Priličan broj studenata izgleda osjećaju da osoba treba biti potpuno moralna prije nego otpočne sa meditacijom. To je neizvodiva strategija. Moralnost zahtjeva određeni stupanj mentalne kontrole. To je prva potreba. Ti ne možeš slijediti bilo koja moralna pravila bez barem malo samokontrole, ako se tvoj um neprekidno okreće kao voćni cilindar u mašini za igranje (op. prev. mašina u kockarnicama u koju se ubacuju kovanice i na cilindrima su slike raznog voća, kada se poklope u istom redu tri iste slike voća onda se dobiva, cilindri se brzo okreću), u tom slučaju samokontrola je nemoguća. Tako prvo dolazi mentalno oplemenjivanje. Postoje tri sastavna dijela u budističkoj meditaciji – moralnost, koncentracija i mudrost. Ova tri faktora se razvijaju zajedno kako se tvoja praksa produbljuje. Svaki utječe na drugoga, tako kultiviraš sva tri zajedno, ne jedan po jedan. Kada imaš mudrost da uisti-

nu shvatiš situaciju, samilost prema svim uključenim dijelovima biva automatska, a samilost znači da sebe automatski suzdržavaš od bilo koje misli, riječi ili djela koji mogu povrijediti tebe ili druge. Tako je tvoje ponašanje automatski moralno. To je samo kada ne razumiješ duboko stvari da stvarаш probleme. Ako ne uspiješ da vidiš posljedice svojih vlastitih akcija, onda ćeš glupo griješiti. Onaj tko čeka da postane u potpunosti moralan prije nego počne meditirati čeka za „ali“ koje nikada neće doći. Drevni mudraci kažu za takvoga da je kao čovjek koji čeka da se ocean smiri da bi se mogao ići kupati. Da ovo potpunije razumijemo, pretpostavimo da postoje nivoi moralnosti. Najniži nivo je pri-anjanje za određena pravila i ograničenja koja je netko drugi uspostavio. To može biti tvoj najdraži prorok. Može biti država, glavni u tvome plemenu ili tvoj otac. Bez obzira tko stvara pravila, sve što trebaš znati na ovom nivou jesu pravila i sljediti ih. To može raditi i robot. Čak i čimpanza to može raditi ako su pravila jednostavna i svaki put ga se udara štapom ako ih prekrši. Ovaj nivo ne zahtjeva meditaciju uopće. Sve što trebaš su pravila

nekoga tko će zamahivati štapom.

Sljedeći nivo moralnosti se sastoji od pridržavanja pravila čak i u odsutnosti nekoga tko će nas udariti. Pokoravaš se jer si ta pravila učinio unutrašnjima i prisvojio ih. Ti sebe udariš svaki put kada ih prekršiš. Ovaj nivo zahtjeva malo umne kontrole. Ako su tvoji misaoni oblici kaotični, onda će i tvoje ponašanje biti kaotično. Mentalna kultura smanjuje kaos.

Treći nivo ili moralnost, ali se bolje može izraziti kao etika. Ovaj nivo je cijeli nivo viši na ljestvici, stvarni obrazac promjena u orijentaciji. Na nivou etike, netko ne slijedi kruta pravila diktirana od autoriteta, već bira svoje vlastito ponašanje u skladu sa potrebom situacije. Ovaj nivo zahtijeva stvarnu inteligenciju i sposobnost da se barata sa svim faktorima u svakoj situaciji i dođe do jedinstvenog, kreativnog i odgovarajućeg odgovora svaki put. Nadalje, pojedinac koji donosi te odluke treba da je sebe iskopao iz svojih vlastitih ograničenih osobnih stavova. On treba da sagleda cijelu situaciju iz objektivne točke gledišta dajući podjednaku pažnju svojim vlastitim

potrebama i potrebama drugih. Drugim riječima, on treba da bude oslobođen od vlastite pohlepe, mržnje, zavisti i svakog drugog sebičnog smeća koje nas obično onemogućava da vidimo stvar drugoga. Samo onda se mogu odabrati precizne akcije koje će uistinu biti odgovarajuće za tu situaciju. Ovaj nivo moralnosti apsolutno zahtijeva meditaciju, osim ako se ti nisi već rodio kao svetac. Ne postoji drugi način da se stekne takva vještina. Nadalje, potreban proces odabiranja na ovom nivou je iscrpljujući.

Ako si pokušao baratati svim ovim faktorima u svakoj situaciji sa svojim svjesnim umom, ti bi se istrošio. Um jednostavno ne može sve te lopte držati u zraku. To je preopterećeno. Na sreću, dublji nivo svjesnosti može izvršiti ovu vrstu obrade sa lakoćom. Meditacija može za tebe obaviti proces obrade. To je čudan osjećaj. Jedan dan ti imaš problem – recimo da razriješiš rastavu ujaka Hermana. To izgleda potpuno nerješivo, ogromna zbrka onih „možda“ koji bi i samome Solomonu zadalo velikih briga.

Sljedeći dan pereš suđe, misleći u potpunosti o nečem drugom, i odjednom rješenje je tu. Ono se jednostavno pojavi iz dubine uma i ti kažeš: „Aha“ i cijela je stvar riješena. Ova vrsta intuicije se može dogoditi samo kada odvojiš logično povezivanje problema i dubljem umu pružiš šansu da donese rješenje. Svjesni um samo smeta. Meditacija te poučava kako da se odvojiš od misaonog procesa. To je mentalna umjetnost sklanjanja sa svoga vlastitog puta, a to je vrlo korisna vještina u svakodnevnom životu.

Meditacija sigurno nije neka bezvezna praksa striktno za askete i pustinjake. To je praktična vještina koja se usmjerava na svakodnevne događaje i ima trenutnu primjenu u svačijem životu. Meditacija nije od drugog svijeta. Na nesreću, ova činjenica za neke studente sadrži neke loše strane. Oni se poduhvataju prakticiranja očekujući trenutno kosmičko otkriće, potpuno sa zborom anđela. Ono što oni obično dobiju je efikasniji način da izbace smeće i bolje načine da se bave sa ujakom Hermanom. Oni su bezpotrebno razočarani. Rješavanje smeća dolazi

prvo. Glasovi arhanđela trebaju nešto duže vrijeme.

Predrasuda 7

Meditacija je bježanje od stvarnosti

Netočno. Meditacija je odlaženje u stvarnost. Ona te ne štiti od bolova života. Ona ti dopušta da tako duboko zadireš u život i njegove aspekte tako da probijaš barijeru bola i ideš iznad patnje. Vipasana je praksa činjena sa specijalnom namjerom suočavanja sa stvarnošću, da potpuno doživiš život onakvim kakav on jeste, i da se nosiš sa onim što pronadeš. Dopušta ti da odbaciš iluzije i sebe oslobodiš od svih onih ljubaznih laži koje sebi govoriš cijelo vrijeme. Ono što je tu to je tu. Ti si ono što jesi, i lagati samom sebi o svojim vlastitim slabostima i motivima samo te sve čvršće vezuje za točak iluzija. Vipasana meditacija nije pokušaj da zaboraviš sebe ili prikrivaš svoje slabosti. To je učenje da gledaš na sebe upravo onako kakav i jesi. Vidi što je tu i to u potpunosti prihvati. Samo onda možeš to promjeniti.

Predrasuda 8

Meditacija je dobar način da se dostigne uzdignuće

Pa, jeste i nije. Meditacija ponekad stvara prekrasna blažena stanja. Ali ona nisu svrha, i ona se uvijek ne pojavljuju. Nadalje, ako radiš meditaciju sa tom svrhom u umu, onda se to obično neće pojaviti, osim ako bi meditirao za stvarnu svrhu meditacije, što je povećana svjesnost. Blaženstvo nastaje iz opuštenosti, a opuštenost nastaje od opuštanja napetosti. Tražeći blaženstvo u meditaciji dovodi do napetosti u procesu, što pokreće cijeli lanac događaja. To je bezizlazna situacija. Možeš imati blaženstvo samo ako ga ne tražiš. Pored toga, euforija i dobri osjećaji jeste ono čemu težiš, postoje lakši načini da ih dobiješ. Možeš ih dobiti u tavernama i na uličnim uglovima od onih sumnjivih karaktera širom zemlje. Euforija nije svrha meditacije. To će se često pojaviti, ali se smatra sporednim proizvodom. Ipak, to je veoma ugodan sporedni efekt, i to postaje sve češće što više meditiraš. Ti nećeš čuti neslaganje u vezi toga od naprednih praktičara.

Predrasuda 9

Meditacija je sebičnost

Sigurno da to tako izgleda. Meditant sjedi na svom malom jastuku. Da li je on dobrovoljni davalac krvi? Nije. Da li je prezaposlen radeći sa žrtvama katastrofa? Nije. Ali proučimo njegovu motivaciju. Zbog čega on ovo čini? Njegova je namjera da se oslobodi vlastite ljutnje, predrasuda i krivog zapažanja. Aktivno je uključen u taj proces oslobađanja od pohlepe, napetosti i neosjetljivosti. Ovo su stvari koje sprečavaju njegovu samilost prema drugima. Sve dok ne nestanu, bilo koje dobro djelo je samo produžetak njegovog ega i nije od stvarne pomoći u dugom hodu. Veliki inkvizitor španjolske Inkvizicije poriče najuzvišenije motive. Suđenja vješticama u gradu Salemu su provođena za javnu dobrobit. Prouči osobne živote naprednih meditatora i često ćeš pronaći da su uključeni u humanitarno služenje. Rijetko ćeš ih pronaći kao križarske misionare koji su spremni žrtvovati neke pojedince za svrhu neke pobožne ideje. Činjenica je da smo mi sebičniji nego li

smo toga svjesni. Ego ima način da najuzvišenije aktivnosti preokrene u smeće ako mu se dopusti da slobodno djeluje. Kroz meditaciju postajemo svjesni sebe upravo onakvi kakvi jesmo, postajući svjesni bezbrojnih finih načina na koje ispoljavamo svoju vlastitu sebičnost. Nakon toga uistinu postajemo nesebični. Pročišćavajući sebe od sebičnosti nije sebična aktivnost.

Predrasuda 10

Kada meditiraš, ti sjediš i razmišljaš o uzvišenim mislima

Ponovo pogrešno. Postoje određeni sistemi kontemplacije kod kojih se ova vrsta stvari obavlja. Ali to nije Vipasana. Vipasana je praksa budnosti. Budnosti o bilo čemu što je tu, bilo da je to vrhunska istina ili bijedno smeće. Ono što je tu, to je tu. Naravno, da se uzvišene profinjene misli mogu pojaviti za vrijeme prakse. One se sigurno ne bi smjele odstranjivati. Niti bi se trebale tražiti. One su samo ugodni sporedni efekti. Vipasana je jednostavna praksa. Sastoji se od doživljavanja vlastitih životnih događaja direktno, bez

prioriteta i bez mentalnih predodžaba njima pridodanim. Vipasana je viđenje svog života razvijenog od trenutka do trenutka bez predrasuda. Ono što dođe, to dolazi. To je vrlo jednostavno.

Predrasuda 11

Nekoliko tjedana meditacije će riješiti sve moje probleme

Žao mi je, meditacija nije brzo izlječenje za sve. Ti ćeš početi vidjeti promjene odmah, ali stvarni duboki efekti dolaze nakon niza godina. To je način na koji je univerzum konstruiran. Ništa vrijedno se ne postiže preko noći. Meditacija je teška u nekim stvarima. To zahtjeva dugotrajnu disciplinu i ponekad bolan proces prakse. Prilikom svakog sjedanja ti dosežeš neki rezultat, ali su ti rezultati često veoma fini. Oni se zbivaju duboko u umu, da bi se mnogo kasnije manifestirali. I ako sjediš, neprestano tražeći neke velike trenutne promjene, onda ćeš u potpunosti propustiti fine promjene. Obeshrabrit ćeš se, prekinuti sa svime i tvrdit ćeš da se takve promjene neće nikada

dogoditi. Strpljenje je ključ. Strpljenje. Ako ništa ne naučiš iz meditacije, naučit ćeš se strpljenju. I to je najvrijednija i najkorisnija lekcija.

Poglavlje 3

Što meditacija jeste

Meditacija je riječ, a riječi su korištene na različite načine od raznih govornika. Ovo može izgledati beznačajno, ali nije. Vrlo je važno da se točno razlikuje što određeni govornik misli riječima koje koristi. Na primjer, svaka je kultura na zemlji stvorila neku vrstu mentalne prakse koja se može nazvati meditacija. To sve ovisi o tome koliko slobodnu definiciju daješ toj riječi. Svatko to radi, od Afrikanaca do Eskima. Tehnike se vrlo mnogobrojne, i ovdje nećemo pokušavati da ih istražujemo. Za to postoje druge knjige. Za svrhu ovog djela ćemo ograničiti raspravu na one prakse koje su dobro poznate Zapadnoj publici i najviše povezane sa izrazom meditacije. U judeo-kršćanskoj tradiciji pronalazimo dvije prakse koje se prožimaju i nazivaju se molitva i kontemplacija. Molitva

je direktno obraćanje nekom duhovnom entitetu. Kontemplacija je produženi period svjesne misli o nekoj određenoj temi, često je to religiozni ideal ili dio iz religioznih zapisa. Sa točke mentalne kulture, obe ove aktivnosti su vježbe koncentracije. Normalni tok svijesti je ograničen i um je doveden do jednog polja svjesnog djelovanja. Rezultati toga su ono što nalazimo u bilo kojoj praksi koncentracije: duboki mir, fiziološko usporavanje metabolizma i osjećaj mira i dobrobiti. Iz Hindu tradicije je došla yogijska meditacija, koja je isto tako čisto koncentrativna. Tradicionalne osnovne vježbe se sastoje od usredotočavanja uma na jedan objekt kao kamen, plamen svijeće, neka riječ ili nešto drugo, ne dopuštajući umu da luta. Nakon što je dosegao osnovnu vještinu, Yogi nastavlja sa širenjem svoje prakse uzimajući složenije objekte za meditaciju: šantanje, šarolike religiozne slike, energetske kanale u tijelu i tako dalje. Ipak, bez obzira kako je složen objekt meditacije, sama meditacija i dalje ostaje čista vježba u koncentraciji. U budističkoj tradiciji se veoma mnogo cijeni koncentracija. Ali tome je dodan novi ele-

ment i više se naglašava. Taj element je svjesnost. Svaka budistička meditacija cilja na razvitak svjesnosti, pri tome koristeći koncentraciju kao alat. Budistička tradicija je veoma mnogostrana. Ipak, postoji nekoliko različitih pravaca do ovog cilja. Zen meditacija koristi dva odvojena pravca. Prvi je direktan skok u svjesnost pukom snagom volje. Ti sjedneš i jednostavno sjediš, što znači da iz svoga uma izbaciš sve osim čiste svjesnosti o sjedenju. Ovo izgleda veoma jednostavno. Ali to nije tako jednostavno. Probaj to na kratko pa ćeš uvidjeti koliko je to u stvari teško.

Drugi pravac Zena se koristi u Rinzai školi i to je zavaravanje uma iz svjesne misli u čistu svjesnost. Ovo je učinjeno tako da se učeniku daje nerješiva zagonetka koju on nekako mora riješiti, i postavlja ga se u strašnu situaciju uvježbavanja. Kako on ne može pobjeći iz bolne situacije, on onda mora pobjeći u čisto iskustvo trenutka. Nema nigdje drugdje otići. Zen je neugodan. To je djelotvorno za mnoge ljude ali je stvarno neugodan. Druga mudrolija je tantrički budizam, i skoro je suprotan od navedenog. Svjesna misao, u najmanju ruku kako to obično

činimo, je manifestacija ega, onako kako ti za sebe obično misliš da izgledaš. Svjesna misao je blisko povezana sa ja-konceptom. Ja-koncept ili ego nije ništa drugo nego skup reakcija i mentalnih predstava koje su umjetno pridodane tekućem procesu čiste svjesnosti. Tantra teži da dosegne čistu svjesnost uništavanjem ove ego predodžbe. Ovo se postiže procesom vizualizacije. Učeniku se daje određena religiozna slika na koju meditira, na primjer, jedno od božanstava iz tantričkog panteona. On ovo radi tako potpuno da sam postaje taj entitet. Odbacuje svoj vlastiti identitet i uzima drugi. Za ovo treba vremena, ali to djeluje. Za vrijeme tog procesa, on je sposoban da promatra način na koji je konstruiran ego i postavljen na svoje mjesto. Tako shvaća svojevolumnu prirodu svih egoa, uključujući i svog vlastitog, i tako izmiče okovima ega. On ostaje u stanju gdje može izabrati da ima ego ako tako želi, bilo svoj vlastiti ili bilo koji drugi koji poželi, ili može djelovati bez ikakvog ega. Rezultat: čista svjesnost. Tantra nije igra.

Vipasana je najstarija budistička praksa meditacije. Metod dolazi direktno iz djela

Sitipatthana Sutta, predavanja koje se pripisuju samom Budi. Vipasana je direktno i postepeno njegovanje pažnje ili svjesnosti. To teče dio po dio tokom perioda godina. Učenikova pažnja je pažljivo usmjerena na intenzivno ispitivanje određenih aspekata njegove vlastite egzistencije. Meditant se uvježbava da opaža sve više i više od svog vlastitog toka životnog iskustva. Vipasana je blaga tehnika, ali je isto tako veoma temeljita. To je drevni i šifrirani sistem vježbanja senzitivnosti, skup vježbi posvećenih da se postane sve više i više prijemčiv na svoje vlastito životno iskustvo. To je pažljivo slušanje, totalno viđenje i pažljivo testiranje. Učimo da mirišemo osjetljivo, da dodirujemo u potpunosti i stvarno obraćamo pažnju na ono što osjećamo. Učimo slušati svoje vlastite misli bez da u njima budemo uhvaćeni. Objekt Vipasana meditacije je da naučimo obraćati pažnju. Mi mislimo da to već činimo, ali to je iluzija. To dolazi od činjenice da pridajemo tako malo pažnje tekućem toku naših vlastitih životnih iskustava da skoro spavamo. Jednostavno ne pridajemo dovoljno pažnje da primjetimo da ne obraćamo pažnju. To je druga besmislena

situacija.

Kroz proces pažnje (zadubljenosti), postepeno postajemo svjesni što smo uistinu ispod ego predstave. Budimo se prema onome što život uistinu i jeste. To nije jednostavno parada uspona i padova, lizalica i pucketanje prstima. To je iluzija. Život ima daleko dublju strukturu nego što se mi brinemo da bi to pogledali, i ako gledamo na ispravan način. Vipasana je oblik mentalnog vježbanja koji će te naučiti da doživljavaš svijet na potpuno novi način. Po prvi put ćeš naučiti što ti se uistinu događa, oko tebe i unutar tebe. To je proces samootkrića, participatorno istraživanje u kojem promatraš svoja vlastita iskustva dok u njima učestvuješ, i dok se ona događaju. Prakticiranje mora imati ovakav stav. „Nikada se ne brini što sam ja bio poučavan. Zaboravi o teorijama, predrasudama i stereotipovima. Ja želim da shvatim istinsku prirodu života. Želim da znam uistinu što je ovo iskustvo biti živ. Želim da shvatim istinita i najdublja svojstva života, i jednostavno ne želim da prihvatim nečija tuđa objašnjenja. Želim da to uvidim za sebe“. Ako svoju praksu meditacije slijediš sa ovim stavom, ti

ćeš uspjeti. Pronaći ćeš da stvari promatraš objektivno, točno onakve kakve one i jesu – protiču i mjenjaju se od trenutka do trenutka. Onda život poprima nevjerovatno bogatstvo koje se ne može opisati. To se treba doživjeti. Pali izraz za meditaciju Uvida je Vipasana Bhavana. Bhavana dolazi od korijena „Bhu“, a znači rasti ili postati. Dakle Bhavana znači kultivirati, i riječ se uvijek koristi u odnosu na um. Bhavana znači mentalno kultiviranje. „Vipasana“ proizlazi iz dva korijena. „Pasana“ znači vidjeti ili opažati. „Vi“ je prefiks sa složenim značenjima. Osnovno značenje je „na specijalan način“. Ali isto ima značenje i „u“ i „kroz“. Cijelo značenje riječi je gledati u nešto sa jasnoćom i preciznošću, vidjeti svaki dio kao odvojen i različit, i prodrijeti kroz da se opazi najfundamentalnija stvarnost stvari. Ovaj proces vodi uvidu u osnovnu stvarnost te stvari. Ovaj proces vodi do uvida u osnovnu stvar bilo čega što se promatra. Spojimo sve to i „Vipasana Bhavana“ znači kultiviranje uma, usmjereno da se vidi na specijalan način koji vodi do uvida i potpunog razumjevanja.

U Vipasana meditaciji kultiviramo

ovaj specijalan način viđenja života. Uvježbavamo se da vidimo stvarnost točno onakvu kakva ona doista i jeste, ovaj specijalan oblik opažanja nazivamo „zadubljenje“. Ovaj proces zadubljenja je stvarno različit od onoga što smo obično činili. Obično ne gledamo u ono što je tu stvarno ispred nas. Mi vidimo život kroz ekran misli i koncepata, i te mentalne objekte pogrešno smatramo stvarnošću. Bivamo uhvaćeni u ovaj bez kraja misaoni tok tako da stvarnost protiče nezapažena. Provodimo naše vrijeme u zaokupljenosti aktivnostima, uhvaćeni u vječnom traganju za zadovoljstvom i užitkom te vječnoj borbi izbjegavanja bola i nezadovoljstva. Sve naše energije trošimo na to da sebe pokušavamo učiniti da se bolje osjećamo, pokušavamo da zakopamo naše strahove. Beskrajno tražimo sigurnost. U međuvremenu, svijet stvarnog iskustva prolazi nedotaknut i neiskušan. U Vipasana meditaciji se uvježbavamo da ignoriramo neprekidne impulse da nam bude ugodnije, i umjesto toga zaranjamo u stvarnost. Ironična stvar je da stvaran mir dolazi samo onda kada ga ti prestaneš tražiti. Drugi para-

doks. Kada otpustiš svoju želju za ugodnošću, dolazi do stvarnog ispunjenja. Kada odbaciš svoju grozničavu težnju za zadovoljavanjem, onda se ispoljava stvarna ljepota života. Kada tražiš da spoznaš stvarnost bez iluzija, potpunu sa svom njenom boli i opasnosti, onda je stvarna sloboda i sigurnost tvoja. Ovo nije neka doktrina koju mi pokušavamo utisnuti u tebe. Ovo je stvarnost koja se može opažati, stvar koju možeš i trebao bi vidjeti za sebe. Budizam je star 2500 godina, i bilo koji sistem te starosti ima vremena da razvije naslage i naslage doktrine i rituala. Ipak, temeljni stav budizma je intenzivno empirijski i antiautoritativan (op. pr. protiv pokoravanja autoritetima--onima koji vole da zapovijedaju). Gotama Buda je bio vrlo neortodoksan individualac i stvaran antitradicionalist. On nije ponudio svoje učenje kao skup dogmi, već radije kao skup prijedloga za svakog pojedinca da to istražuje sam za sebe. Njegov poziv jednom i svima je bio „Dođi i vidi“. Jedna od stvari koju je govorio svojim sljedbenicima je bila „Ne stavlaj ničiju glavu iznad svoje vlastite“. Ovim je mislio, ne prihvaćaj ničiju tuđu riječ. Vidi za

sebe. Želimo da primjeniš ovaj stav na svaku riječ koju čitaš u ovim uputstvima. Mi ne dajemo izjave koje bi ti trebao prihvatiti samo zato jer smo autoriteti u ovom polju. Slijepa vjera nema ništa sa ovim. Ovo su iskustvene stvarnosti. Nauči da podesiš svoj način opažanja u skladu sa instrukcijama u ovoj knjizi, i vidjet ćeš sam za sebe. Samo ti i samo to osigurava temelje za tvoju vjeru. Meditacija uvida je u suštini istraživačko osobno otkriće.

Nakon što smo ovo rekli ovdje ćemo predstaviti kratki sažetak nekih ključnih točaka budističke filozofije. Nećemo pokušavati biti sveobuhvatni jer je to bilo dobro učinjeno u mnogim drugim knjigama. Ovaj materijal je bitan da se razumije Vipasana, dakle, nešto od toga se mora spomenuti. Sa budističke točke gledišta ljudska bića žive na veoma čudan način. Mi promatramo prolazne stvari kao neprolazne, iako se sve oko nas mijenja. Proces promjene je neprekidan i vječan. Dok čitaš ove riječi, tvoje tijelo stari. Ali ti na to ne obraćaš pažnju. Knjiga u tvojoj ruci propada. Otisnuto blijedi, a stranice postaju krhke. Zidovi oko tebe stare. Molekule u

tim zidovima vibriraju u ogromnoj mjeri, sve se kreće, raspada se na djelove i polako se rastvara. Onda ti jedan dan gledaš oko sebe. Tvoje tijelo je naborano, škripi i boli. Knjiga je požutjela, beskorisna hrpa; zgrada se urušava. Tako ti žudiš za izgubljenom mladošću i plačeš kada si izgubio imovinu. Odakle ovaj bol dolazi? On dolazi od tvojih vlastitih namjera. Nisi uspio da gledaš dublje na život. Nisi uspio da promatraš neprekidnu promjenu toka svijeta dok je prolazio. Ti uspostavljaš kolekciju mentalnih konstrukcija, „ja“, „knjiga“, „zgrada“, i pretpostavljaš da će oni vječno trajati. To nikada nije tako. Ali ti se možeš uskladiti sa neprekidnim tokom promjena. Možeš da naučiš opažati svoj život kao uvijek-tekuće kretanje, stvar velike ljepote kao ples ili simfonija. Možeš naučiti da uživaš u neprekidnom nestajanju svih fenomena. Učiš da živiš sa tokom egzistencije radije nego da neprestano ideš protiv tendencija. Naše ljudske navike opažanja su na neki način vrlo glupe. Mi odbacujemo 99% svih osjetilnih podražaja koje primamo, a ostatak zgušnjavamo u odjeljene mentalne objekte. Zatim reagiramo na te mentalne objekte na

programirane naviknute načine. Na primjer: ti si sam, sjediš u smirenosti tihe noći. Pas u daljini laje. Sama percepcija je nevjerovatno lijepa ako se pobrineš da je ispitaš. Iz tišine mora dolaze valovi zvučnih vibracija. Počinješ slušati prekrasni kompleks uzoraka, i oni se pretvaraju u iskričave elektronske nadražaje unutar nervnog sistema. Proces je sam po sebi lijep i ispunjujući. Mi ljudi imamo sklonost da to u potpunosti ignoriramo. Umjesto toga zgušnjavamo tu percepciju u mentalni objekt. Na to lijepimo mentalnu sliku i potičemo seriju emocionalnih i konceptualnih reakcija prema tome. „To je opet onaj pas. On uvijek laje po noći. Kakva napast. Svako večer je stvarni mučitelj. Netko bi nešto trebao učiniti u vezi toga. Mogu li pozvati policajca. Ne, pozvat ću šintere. Tako, ja ću pozvati lovca. Ne, možda ću napisati grubo pismo vlasniku psa. Ja ću jednostavno začepiti uši“.

Ovo su samo osjetilne i mentalne navike. Učiš da reaguješ na ovaj način kao dijete oponašajući osjetilne navike onih oko tebe. Ove osjetilne reakcije nisu urođene u strukturi nervnog sistema. Strujni krug je tu.

Ali ovo nije jedini način na koji se može koristiti naša mentalna mašinerija. Ono što je bilo naučeno od toga se može odučiti. Prvi korak je da shvatiš što činiš, dok to činiš, budi sa strane i mirno promatraj. Iz budističke perspektive, mi ljudi imamo nazadnjački pogled na život. Gledamo ono što je stvarni uzrok patnje, i to vidimo kao sreću. Uzrok patnje je taj sindrom želje - odvratnosti o kojem smo ranije već govorili. Izroni osjećaj. To može biti bilo što: lijepa djevojka, zgodan muškarac, brzi čamac, razbojnik sa pištoljem, kamion koji ide na tebe, bilo što. Što god to jeste, sljedeća stvar koju činimo je da reagiramo na podražaj sa osjećajima o tome. Briga. Mi previše brinemo. Sama briga po sebi je problem. Briga je proces. Ona ima stupnjeve. Tjeskoba nije samo stanje egzistencije već procedura. Što ti trebaš raditi je da gledaš na sami početak te procedure, one početne stupnjeve prije nego li proces napravi glavnu paru. Sama prva veza lanca brige je reakcija zahvaćanja/odbijanja. Čim se neki fenomen pojavi u umu, mi pokušavamo da to mentalno zgrabimo ili odbacimo. To potiče u kretanje reakciju brige. Na sreću postoji ruč-

ni alat nazvan Vipasana meditacija koju možeš koristiti da dovedeš do kratkog spoja cijeli mehanizam. Vipasana meditacija nas poučava kako da pomno ispitujemo naš vlastiti osjetilni proces sa velikom preciznošću. Učimo da promatramo nastajanje misli i osjećaja sa osjećajem smirenog neprianjanja. Učimo da gledamo na naše reakcije prema podražaju sa mirnom jasnoćom. Počinjemo sebe vidjeti kako reagiramo bez da smo bili uhvaćeni u samim reakcijama. Opsesivna priroda misli polako nestaje. Mi se još možemo oženiti. Još možemo izbjeći ispred kamiona koji ide na nas. Ali ne moramo da prolazimo kroz pakao ni zbog jednog.

Ovo izbjegavanje od opsesivne prirode misli stvara potpuno novi pogled na stvarnost. To je potpuna promjena obrasca (ponašanja), totalna promjena u osjetilnom mehanizmu. To sa sobom donosi osjećaj mira i ispravnosti, novi žar za življenjem i osjećaj potpunosti u svakoj aktivnosti. Zbog ovih prednosti, budizam gleda na ovaj način gledanja na stvari kao ispravnim pogledom na život i budistički tekstovi to nazivaju viđenje stvari onakvima kakve one doista i jesu.

Vipasana meditacija je skup procedura vježbanja koje nas postepeno otvaraju prema ovom novom pogledu na stvarnost onakvom kakva ona doista i jeste. Uz ovu novu stvarnost ide i novi pogled najsredišnjeg aspekta stvarnosti: „ja“. Blisko ispitivanje koje smo učinili otkriva da smo istu stvar učinili tome „ja“, da smo to učinili svim drugim osjećajima. Uzeli smo tekući vrtlog misli, osjećaja i senzacija i to skrutili u mentalnu konstrukciju. I poslije toga uvijek to smatramo statičnim i trajnim entitetom. To smatramo kao stvar odvojenu od drugih stvari. Mi sebe odcepljujemo od ostatka procesa vječne promjene koja je univerzum. Zatim jadikujemo kako se osjećamo usamljeni. Ignoriramo našu urođenu povezanost sa svim drugim bićima i odlučujemo da „ja“ treba dobiti više za „sebe“; zatim se čudimo kako su pohlepna i neosjetljiva ljudska bića. I tako se to nastavlja. Svako zlo djelo, svaki primjer bezosjećajnosti u svijetu proizlazi direktno iz ovog lažnog osjećaja „ja“ kao odvojenog od svega drugoga što je tamo. Uništi iluziju toga koncepta i tvoj cijeli univerzum se mijenja. Međutim, ne očekuj da to učiniš preko noći.

Ti si proveo svoj cijeli život izgrađujući taj koncept, jačajući ga sa svakom misli, riječi i djelom sve te godine. To trenutno neće nestati. Ali to će nestati ako mu daš dovoljno vremena i dovoljno pažnje. Vipasana meditacija je proces pomoću kojeg će to biti rastvoreno. Malo, po malo, ti otkidaš komadiće jednostavnim promatranjem toga. Koncept „ja“ je proces. To je stvar koju radimo. U Vipasani učimo vidjeti da to radimo, kada radimo to i kako to radimo. Onda se to pokreće i nestaje, kao oblak koji prolazi čistim nebom. Mi ostajemo u stanju u kojem to možemo učiniti ili ne možemo to učiniti, što god izgleda odgovarajuće za situaciju. Prisilnost je nestala. Imamo izbor.

Naravno, ovo su sve glavni uvidi. Svaki je duboko dosežno shvaćanje jednog od temeljnih stvari ljudske egzistencije. Oni se ne zbivaju brzo, niti bez značajnog napora. Ali isplativost je velika. Oni vode u totalni preobražaj tvoga života. Svaki sekund tvoje egzistencije je nakon toga promjenjen. Meditant koji ide cijelom ovom stazom dostiže savršeno mentalno zdravlje, čistu ljubav prema svemu što živi i potpuni prestanak

patnje. To nije mali cilj. Ali ti ne moraš da ideš do kraja staze da stekneš koristi. One počinju odmah i tokom godina se gomilaju. To je kumulativna funkcija. Što god ti više sjediš, više učiš o stvarnoj prirodi svoje vlastite egzistencije. Što god više sati provedeš u meditaciji, to je veća tvoja sposobnost da mirno promatraš svaki impuls i namjeru, svaku misao i emociju upravo kada se ona pojavi u umu. Tvoj napredak prema oslobođenju se mjeri satima sjedanja na jastuku. Ti možeš prestati u bilo koje vrijeme kada ti je dosta. Nema štapa koji ti visi nad glavom osim tvoja vlastita želja da vidiš istinsku kvalitetu života, da poboljšaš svoju vlastitu egzistenciju i egzistenciju drugih. Vipasana meditacija je po prirodi iskustvena. To nije teoretsko. U praksi meditacije postaješ senzitivniji prema stvarnim iskustvima življenja, kako stvari izgledaju. Ne sjediš da razviješ fine i estetske misli o življenju. Ti živiš. Vipasana meditacija je više nego bilo koje drugo učenje življenja.

Poglavlje 4

Stav

U prošlom stoljeću, Zapadna znanost i fizika su napravile zaprepašćujuće otkriće. Mi smo dio svijeta kojeg promatramo. Sam proces našeg promatranja mijenja stvari koje promatramo. Kao primjer, elektron je vrlo sićušna stvar. On se ne može promatrati bez instrumenta, i taj aparat diktira što će promatrač vidjeti. Ako elektron promatraš na jedan način on izgleda kao čestica, mala kruta loptica koja se vrti po lijepoj pravoj putanji. Kada to gledaš na drugi način, elektron izgleda kao oblik vala, i u tome nema ničeg krutog. To se širi i kreće ovdje pa tamo. Elektron je više zbivanje nego stvar. Promatrač sudjeluje u tom zbivanju samim procesom njegovog ili njenog promatranja. Nema načina da se izbjegne ova interakcija. Istočna znanost je prepoznala ovaj osnovni princip odavno. Um je serija zbivanja, a promatrač sudjeluje u tim zbivanjima svaki put kada on ili ona gledaju u unutrašnjost. Meditacija je participatorno posmatranje. Ono što ti promatraš to odgovara na proces gledanja. Ono što ti promatraš si ti, a što vidiš ovisi o tome kako ti promatraš. Tako je proces meditacije

vrlo delikatan, a rezultat apsolutno ovisi o stanju uma meditatora. Sljedeći stavovi su važni za uspjeh u ovoj praksi. Mnogi od njih su bili već prije predstavljeni. Ali ovdje ih ponovo predstavljamo zajedno kao seriju pravila za primjenu.

1. Ništa ne očekuj. Jednostavno sjedni i gledaj što se zbiva. Cijelu stvar promatraj kao eksperiment. Uključi aktivni interes u sami test. Ali nemoj biti odvrćen svojim očekivanjima rezultata. Zbog toga, nemoj biti zabrinut za bilo koji rezultat. Neka meditacija ide svojim putem, vlastitom brzinom i u svom vlastitom smjeru. Neka te meditacija poučava onome što želi da ti naučiš. Meditativna svjesnost teži da vidiš stvari onakvima kakve doista jesu. Bez obzira da li to odgovara ili ne našim očekivanjima, to zahtjeva privremeno obustavljanje svih naših pretpostavki i ideja. Mi moramo spremiti naše slike, mišljenja i interpretacije na neko drugo mjesto za vrijeme trajanja. Inače ćemo na njih naletiti.

2. Ne napreži se: Ništa ne sili ili čini preuveličane napore. Meditacija nije agresivna. Nema nasilne težnje. Neka tvoj napor

bude opušten i stabilan.

3. Ne srljaj: Nema žurbe, daj sebi vremena. Ustali se na jastuku i sjedni kao da imaš vremena cijeli dan. Bilo što stvarno vrijedno zahtjeva vremena da se ostvari. Strpljenje, strpljenje, strpljenje.

4. Ne vezuj se za ništa i ništa ne odbacuj: Neka dođe što ima doći i sa time se uskladi, što god to bilo. Ako se dobre misaone slike pojave, to je u redu. Ako se loše misaone slike pojave, to je isto tako dobro. Gledaj na sve to jednako i uskladi se sa time što god se dogodi. Ne bori se sa onim što doživljavaš, već sve promatraj sa pomnom pažnjom.

5. Prepusti sve: Nauči da sa svim promjenama koje dođu ploviš. Opusti se i relaksiraj.

6. Prihvati sve što nastaje: Prihvati svoja osjećanja, čak i ona koja nisi želio da imaš. Prihvati svoja iskustva, čak i ona koja mrziš. Ne osuđuj sebe što imaš ljudske slabosti i nesavršenosti. Nauči da vidiš sve fenomene u umu kao da su savršeno prirodni i razumljivi. Pokušaj da uvježbaš nezainteresirano prihvatanje cijelo vrijeme i sa poštovanjem za sve ono što doživiš.

7. Budi nježan prema sebi: Budi ljubazan prema sebi. Ti ne moraš biti savršen, ali ti si sve na čemu moraš raditi. Proces postajanja onoga tko ćeš biti prvo počinje sa potpunim prihvaćanjem onoga što ti jesi.

8. Istražuj sebe: Sve ispitivaj. Ništa ne prihvaćaj ništa zagarantirano. Ništa ne vjeruj zato jer to zvuči mudro i pobožno i zato što su to rekli neki sveti ljudi. Vidi za sebe. To ne znači da bi trebao biti ciničan, bezobrazan i bez poštovanja. To znači da bi trebao biti utemeljen na iskustvu. Podvrgni sve izjave stvarnom testu svoga iskustva i neka rezultati budu vodič ka istini. Meditacija uvida proizlazi iz unutarnje čežnje za probuđenjem ka onome što je stvarno, i da se stekne oslobađajući uvid prema stvarnoj strukturi postojanja. Cijela praksa se oslanja o želji da se bude probuđen. Bez toga, praksa je površna.

9. Promatraj sve probleme kao izazove: Gledaj na negativno koje nastaje kao prilike da učiš i razvijaš se. Nemoj bježati od njih, osuđivati sebe ili podnositi tegobe u svetoj tišini. Ti imaš problem? Veliki. Više tjerati vodu na mlin. Uživaj, uroni u to i istražuj.

10. Ne razmišljaj: ne moraš sve procjenjivati. Rastrešeno razmišljanje te neće osloboditi iz zamke. U meditaciji, um je prirodno pročišćen pomoću pažnje, čistom pažnjom bez riječi. Uobičajeno promišljanje nije potrebno da odstrani one stvari koje te drže sputanima. Sve što je potrebno jeste jasna, nekonceptualna percepcija o tome što je i kako to djeluje. To je dovoljno da ih rastvori. Koncepti i umovanje samo smetaju. Ne misli. Vidi.

Ne zadržavaj se na suprotnostima: Razlike postoje među ljudima, ali zadržavati se na njima jeste opasan proces. Sve dok se to pažljivo ne provodi, to vodi direktno u egoizam. Obično ljudsko razmišljanje je puno pohlepe, zavisti ili stida. Čovjek koji vidi drugog čovjeka na ulici može trenutno pomisliti: „On bolje izgleda od mene“. Trenutačan rezultat je zavist ili stid. Djevojka koja vidi drugu djevojku može pomisliti: „Ja sam ljepša nego ona“. Trenutni rezultat je ponos. Ova vrsta uspoređivanja je mentalna navika, i vodi direktno do loših osjećaja jedne ili druge vrste: pohlepa, zavist, ponos, ljubomora, mržnja. Ovo je neoplemenjeno mentalno

stanje, ali to radimo cijelo vrijeme. Mi uspoređujemo naš izgled sa drugima, naš uspjeh, naše sposobnosti, naše bogatstvo, imovinu ili kvotu inteligencije, i sve ovo vodi u isto mjesto-otuđenja, prepreka između ljudi i loših osjećaja.

Posao onoga tko meditira je da odstrani tu naviku potpunim ispitivanjem, i potom je zamijeni sa drugim. Radije nego da primjećuje razlike između sebe i drugih, meditator se uvježbava da zapaža sličnosti. On usmjerava svoju pažnju na te faktore koji su univerzalni za cijeli život, stvari koje će ga približiti drugima. Tako njegovo uspoređivanje, ako ga uopće ima, vodi do osjećaja srodstva radije nego osjećaja otuđenja. Disanje je univerzalan proces. Svi kičmenjaci u suštini dišu na isti način. Sva živa bića izmjenjuju plinove sa svojom okolinom na jedan ili drugi način. Ovo je jedan od razloga da je disanje izabrano kao fokus za meditaciju. Meditant se savjetuje da istraži proces svog vlastitog disanja kao nosača za realizaciju svoje vlastite urođene povezanosti sa ostatkom života. Ovo ne znači da zatvaramo svoje oči prema razlikama oko nas. Razlike postoje. To jednostavno znači da

mi ne naglašavamo suprotnosti i naglašavamo univerzalne faktore. Preporučena procedura je sljedeća:

Kada meditant zapaža osjetilne objekte, on ne boravi na njima na uobičajen sebičan način. On bi trebao radije da istražuje sam proces zapažanja. Trebao bi promatrati osjećaje koji nastaju i mentalne aktivnosti koje sljede. Trebao bi opažati promjene koje se zbivaju u njegovoj vlastitoj svjesnosti kao rezultat. Promatranjem ovih fenomena, meditant mora biti svjestan univerzalnosti onoga što vidi. Početna percepcija će potaknuti ugodne, neugodne ili neutralne osjećaje. To je univerzalni fenomen. To se zbiva u umovima drugih isto kao i u njegovom, i on to treba jasno vidjeti. Sljedeći ove osjećaje može doći do različitih reakcija. Može osjetiti pohlepu, požudu ili ljubomoru. Može osjetiti strah, brigu, rastrešenost ili dosadu. Ove reakcije su univerzalne. On ih jednostavno primjećuje i uopćava. Trebao bi shvatiti da su ove reakcije normalni ljudski odgovori i mogu nastati kod bilo koga.

Practiciranje ovog načina uspoređivanja mogu iz početka izgledati prisilni i um-

jetni, ali to nije ništa manje prirodno od onoga što mi obično činimo. To je samo ne-naviknutost. Sa praksom, ovaj oblik navike zamjenjuje naše egoistično uspoređivanje i osjeća se daleko više prirodnijim u dugom hodu. Kao rezultat postajemo veoma razumni ljudi. Više se ne ljutimo zbog neuspjeha drugih. Napredujemo prema harmoniji sa cijelim životom.

Poglavlje 5

Praksa

Iako postoji mnogo predmeta meditacije, mi odlučno preporučujemo da počneš sa fokusiranjem svoje totalne nepodijeljene pažnje na disanje, da stekneš neki stupanj plitke koncentracije. Sjeti se da ne prakticiraš duboku asimilaciju ili tehniku čiste koncentracije. Prakticiraš pažnju za koju ti je potreban samo određeni stupanj plitke koncentracije. Želiš da njeguješ pažnju koja kulminira u uvid i mudrost da realiziraš istinu onakva kakva i jeste. Želiš da spoznaš djelovanje svog ustrojstva tijela-uma točno onakvim kakav i jeste. Želiš da se oslobodiš

svih psiholoških smetnji, da svoj život učiniš stvarno spokojnim i sretnim. Um ne može biti pročišćen bez da vidi stvari onakvim kakve i jesu. „Viditi stvari onakve kakve uistinu jesu“ je tako teška i nejasna fraza. Mnogi meditant i početnici se čude što mi mislimo, jer svatko tko ima jasan vid može vidjeti objekte onakvim kakvi i jesu. Kada koristimo ovu frazu u odnosu na uvid stečen meditacijom, ono što mislimo nije viđenje stvari površno sa našim očima, već viđenje stvari sa mudročću unutar okvira našeg tjelesno/umnog ustrojstva bez predrasuda ili naklonosti koje proističu iz naše pohlepe, mržnje i iluzije. Obično kada gledamo djelovanje našeg tjelesno/umnog ustrojstva, mi težimo da prikrivamo ili ignoriramo stvari koje nama nisu ugodne i držimo se stvari koje su ugodne. Ovo je zbog toga jer su naši umovi općenito pod utjecajem naših želja, ogorčenja i iluzija. Naš ego, ja ili stavovi nam se isprječe na putu i prožimlju naše procjenjivanje. Kada pažljivo promatramo naše tjelesne senzacije, ne bi ih smjeli miješati sa mentalnim oblikovanjem, jer tjelesne senzacije se mogu pojaviti bez da ičega

ima sa umom. Na primjer, sjedimo udobno. Nakon nekog vremena, može se pojaviti neko neugodno osjećanje u leđima ili našim nogama. Naš um odmah doživljava neugodnost i stvara mnogobrojne misli oko tog osjećaja. Na toj točki, bez pokušavanja da miješaš osjećaje sa mentalnim oblikovanjem, mi bi trebali izolirati osjećaj kao osjećaj i promatrati pažljivo. Osjećaj je jedan od sedam univerzalnih faktora. Ostalih šest su kontakt, percepcija, mentalno oblikovanje, koncentracija, životna sila, i svjesnost. U drugo vrijeme, možemo imati neku emociju kao ogorčenje strah ili požudu. Onda bi trebali promatrati emociju točno onakvom kakva ona jeste bez pokušavanja miješanja toga sa bilo čime drugim. Kada zajedno povežemo naš oblik, osjećaje, percepcije, mentalno oblikovanje i svjesnost u jedno, i pokušamo promatrati svih njih kao osjećaj, postajemo zbunjeni, jer nećemo biti sposobni vidjeti izvor osjećaja. Ako se jednostavno zadržavamo na samom osjećaju, ignorirajući druge mentalne faktore, onda realizacija istine za nas postaje veoma teška. Mi želimo da steknemo uvid u iskustvo prolaznosti, da prevaziđemo

naše ogorčenje; naše dublje znanje o nesretnosti prevazilazi našu pohlepu koja uzrokuje našu nesretnost; naše shvaćanje sebičnosti prevazilazi neznanje koje nastaje od osjećaja.

Mi bi trebali prvo vidjeti um i tijelo odvojenim. Nakon što smo ih shvatili odvojeno, trebali bi vidjeti njihovu suštinsku međusobnu povezanost. Kako se naš uvid izoštrava, tako postajemo sve više i više svjesni činjenice da sva stanja surađuju da bi zajednički radila. Ni jedno ne može djelovati bez drugog. Možemo vidjeti stvarno značenje poznate metafore slijepog čovjeka koji ima zdravo tijelo i hoda, i nepokretnu osobu koja ima vrlo dobar vid. Ni jedan od njih ne može sam puno učiniti za sebe bez pomoći onog drugog. Ali kada se nepokretna osoba popne na leđa slijepog čovjeka, onda oni zajednički mogu putovati i lako postići svoje ciljeve. Slično tako, samo tijelo ne može ništa učiniti za sebe. Ono je kao balvan koji se ne može kretati ili samo učiniti bilo što osim da postane predmet prolaznosti, propadanja i smrti. Sam um ne može ništa učiniti bez podrške tijela. Kada pomno promatramo oboje

tijelo i um, možemo vidjeti koliko mnogo prekrasnih stvari mogu učiniti zajedno. Koliko dugo sjedimo na jednom mjestu možemo steći neki stupanj zadubljenosti. Odlazeći na povlačenje-osamu i provodeći nekoliko dana ili mjeseci promatrajući naše osjećaje, zapažanja, bezbrojne misli i razna stanja svjesnosti nas možda može učiniti smirenim i stišanim. Normalno da nemamo toliko mnogo vremena da provedemo na jednom mjestu da bi cijelo vrijeme meditirali. Dakle, trebali bi pronaći način da primjenjujemo pažnju u našem svakodnevnom životu, da bi bili sposobni rješavati svakodnevne nepredvidive događaje. Ono sa čime se suočavamo svaki dan je nepredvidivo. Stvari se događaju zbog mnogobrojnih uzroka i uvjeta jer živimo u uvjetovanom i prolaznom svijetu. Pažnja je alat za trenutke hitnosti, spremna na raspolaganju da nas služi u bilo koje vrijeme. Kada se suočimo sa situacijom kada osjećamo ljutnju, ako pažljivo ispitujemo svoj vlastiti um, otkrit ćemo gorke istine u sebi. Da smo sebični; egocentrični; prijanjamo za svoj ego; držimo se svojih stavova; mislimo da smo u pravu, a da je

svako drugi u krivu; ispunjeni smo predrasudama, pristrani smo, a na dnu svega ovoga, mi uistinu ne volimo sebe. Ovo otkriće, iako gorko, je iskustvo koje donosi najveću nagradu. I u dugom hodu, ovo otkriće nas oslobađa duboko ukorijenjene psihološke i duhovne patnje.

Practiciranje zadubljenosti je prakticiranje sto postotne iskrenosti prema sebi. Kada promatramo svoj vlastiti um i tijelo, primjećujemo određene stvari koje je neugodno spoznati. Kako ih ne volimo, pokušavamo ih odbaciti. Koje su to stvari koje ne volimo? Mi ne želimo da se odvojimo od onih koje volimo ili da živimo sa onima koje ne volimo. Ne uključujemo samo ljude, mjesta ili materijalne stvari u ono što volimo ili ne volimo, nego i mišljenja, ideje, uvjerenja i odluke, ne volimo ono što nam se prirodno događa. Na primjer, ne volimo što starimo, postajemo bolesni, slabi ili da otkrivamo svoje godine, jer imamo veliku želju da sačuvamo naš izgled. Ne volimo kada netko pokazuje naše mane, jer smo veoma ponosni na sebe. Ne volimo da netko bude mudriji od nas, jer smo u vezi sebe za-

varani. Ovo su samo neki primjeri našeg osobnog iskustva pohlepe, mržnje i neznanja. Kada pohlepa, mržnja i neznanje sebe otkriju u svakodnevnom životu, onda koristimo pažnju da ih otkrijemo i shvatimo njihov uzrok-korijen svakog ovog mentalnog stanja unutar nas samih. Ako, na primjer, u sebi nemamo korijen mržnje, onda nas nitko ne može naljutiti, jer je to korijen-uzrok naše ljutnje koji reagira na nečija djela, riječi ili ponašanje. Ako smo pažljivi, onda ćemo ustrajno koristiti našu mudrost da promatramo svoj um. Ako nemamo mržnju u sebi onda nećemo biti zabrinuti kada netko pokazuje na naše nedostatke. Radije, bit ćemo zahvalni osobi koja privlači našu pažnju na naše mane. Moramo biti vrlo mudri i pažljivi da bi zahvalili osobi koja otkriva naše greške, tako ćemo biti sposobni da slijedimo put uzdizanja prema poboljšavanju samih sebe. Svi mi imamo neke mane. Druga osoba je naše ogledalo da bi mogli vidjeti naše mane sa mudročću. Trebali bi smatrati osobu koja otkriva naše nedostatke kao nekoga tko iskopava skriveno bogatstvo u nama kojega mi nismo svjesni. Spoznajom postojanja

naših nedostataka mi se možemo poboljšati. Poboljšavanje sebe je stalan put ka savršenstvu koje je cilj u našem životu. Samim prevazilaženjem slabosti možemo kultivirati plemenite kvalitete skrivene duboko u našem podsvjesnom umu. Prije nego li pokušamo savladati naše nedostatke morali bi prvo vidjeti koji su to nedostaci. Ako smo bolesni moramo pronaći uzrok bolesti. Samo nakon toga možemo biti liječeni. Ako se pretvaramo da nemamo bolest čak i ako patimo, nikada nećemo moći biti izliječeni. Slično tome, ako mislimo da nemamo te mane nikada nećemo pročistiti naš duhovni put. Ako smo slijepi za svoje vlastite pogreške, onda trebamo nekoga tko će na njih ukazati. Kada netko ukaže na naše pogreške mi bi mu trebali biti zahvalni kao Poštovani Sariputta, koji je rekao: „Čak i ako sedmogodišnji početnik redovnik ukaže na moje greške, ja ću ih prihvatiti sa najvećim poštovanjem prema njemu“. Poštovani Sariputta je bio Arahant koji je stoposto bio zadubljen i nije imao pogrešaka u sebi. Ali kako nije imao ponosa, bio je sposoban da se drži ovog stava. Iako mi nismo Arahanti tre-

bali bi biti sposobni držati se ovog stava, jer naš cilj u životu je da dosegnemo ono što je on dosegnuo.

Naravno da osoba koja ukazuje na naše pogreške ne mora sama biti u potpunosti oslobođena od nedostataka, ali ona može vidjeti naše probleme kao što mi možemo vidjeti njene nedostatke, koje ona ne primjećuje dok mi na njih ne ukažemo. Oboje ukazivanje na nedostatke i odgovor na njih treba biti učinjeno sa pažnjom. Ako netko postane nepažljiv u ukazivanju na mane i koristi neljubazan i grubi jezik, on može sebe više povrijediti nego učiniti dobra, isto kao i osobi kojoj ukazuje na mane. Onaj tko govori sa ogorčenosti ne može biti pažljiv i nije sposoban sebe jasno izraziti. Onaj tko se osjeća povrijeđenim dok sluša osorni jezik može izgubiti svoju pažnju i neće čuti što druga osoba stvarno govori. Mi bi trebali govoriti sa pažnjom i pažljivo slušati ono što nam se govori da bi imali koristi od govorenja i slušanja. Kada slušamo i govorimo sa pažnjom, naši umovi su oslobođeni od pohlepe, sebičnosti, mržnje i iluzije. Naš Cilj kao meditanata, svi moramo imati cilj, jer ako nemamo cilj, jed-

nostavno ćemo tapkati u mraku slijepo sljedeći nečije instrukcije o meditaciji. Sigurno da mora postojati neki cilj za bilo što što radimo svjesno i voljno. Za Vipasana meditantu cilj nije da postane prosvjetljen prije drugih ljudi ili da ima više moći ili da napravi veću zaradu nego drugi, meditantu se ne takmiče jedan sa drugim za zadubljenost. Naš cilj je da dosegnemo savršenstvo svih plemenitih i cjelovitih kvaliteta latentnih u našem podsvjesnom umu. Ovaj cilj ima pet elemenata: Pročišćavanje uma, prevazilaženje patnje i jadikovanja, prevazilaženje bola i tuge, sljeđenje ispravnog puta koji vodi do postignuća vječnog mira, i dostizanje sreće sljeđenjem tog puta. Držeći na umu ovaj peterostruki cilj, možemo napredovati sa nadom i pouzdanjem da će cilj biti dostignut.

Praksa

Jednom kada sjedneš nemoj mijenjati poziciju do kraja vremena koji si odredio na početku. Pretpostavimo da promjeniš originalnu poziciju jer je neudobna i zauzmeš

drugu poziciju. To što se događa nakon nekog vremena je da nova pozicija postaje neugodna. Potom želiš drugi položaj, međutim i on postaje neugodan. Tako se mičeš, i mijenjaš poziciju jednu za drugom cijelo vrijeme dok si na svome jastuku za meditaciju - i nećeš dostići duboku i značajnu koncentraciju. Dakle nemoj mijenjati svoju originalnu poziciju bez obzira kako postala bolna. Da izbjegneš mijenjanje pozicije, odluči na početku koliko dugo ćeš meditirati. Ako prije nisi nikada meditirao, sjedi nepokretan ne duže od dvadeset minuta. Kako budeš ponavljao svoju praksu, možeš povećati vrijeme sjedenja. Dužina sjedenja ovisi o tome koliko imaš vremena za praksu sjedeće meditacije i koliko dugo možeš sjediti bez tegobnog bola.

Ne bi trebali imati vremenski raspored za dostizanje cilja, jer naše dostignuće ovisi o tome kako napredujemo u praksi zasnovanoj na našem razumijevanju i razvitku duhovnih sposobnosti. Moramo raditi ustrajno i pažljivo prema cilju bez da odredimo neko određeno vrijeme da to dosegnemo. Kada smo spremni, doći ćemo do toga. Sve što moramo učiniti je sebe pripremiti za dostignuće. Na-

kon nepokretnog sjedenja zatvori oči. Naš um je sličan posudi blatne vode. Što god duže držiš mirno posudu sa blatnom vodom, to će se blato staložiti na dno i voda će se jasnije vidjeti. Isto tako, ako si miran bez pokretanja svoga tijela, usredotočujući svoju nepodjeljenu pažnju na predmet svoje meditacije, tvoj um se staloži i počinje doživljavati blaženstvo meditacije. Da se pripremimo za to dostignuće, trebamo držati naš um u sadašnjem trenutku. Sadašnji trenutak se mijenja tako brzo da slučajni promatrač izgleda kao da uopće ne primjećuje svoju egzistenciju. Svaki trenutak je trenutak događaja i ni jedan trenutak ne prolazi bez primjećivanja događaja koji se zbivaju u tom trenutku. Dakle, trenutak kojemu pokušavamo posvetiti čistu pažnju jeste sadašnji trenutak. Naš um prolazi kroz seriju događaja kao serija slika koja prolazi kroz kino projektor. Neke od ovih slika dolaze iz naših prošlih iskustava, a druge su naša zamišljanja, stvari koje planiramo učiniti u budućnosti. Um nikada ne može biti usredotočen bez mentalnog predmeta. Dakle, moramo našem umu dati predmet koji je uvijek na raspolaganju

svaki sadašnji trenutak. Što je prisutno svaki trenutak to je naš dah. Um ne treba da čini veliki napor da pronađe dah, jer svaki trenutak dah ulazi i izlazi kroz naše nosnice. Kako se naša praksa meditacije uvida zbiva u svakom trenutku budnosti, naš um se vrlo lako usredotočuje na dah, jer je uočljiviji i neprekidniji nego bilo koji drugi objekt.

Nakon sjedenja na ranije objašnjen način i nakon što si podijelio svoju ljubavljubaznost sa svakim, udahni tri duboka udara. Nakon udisanja tri duboka daha, diši normalno. Dopusti svom udisanju da slobodno ulazi i izlazi, bez napora i počni usredotočavati svoju pažnju na rubove svojih nosnica. Jednostavno promatraj osjećaj ulaženja i izlaženja daha. Kada je jedno udisanje kompletno i prije nego počneš izdisati, primjetit ćeš da postoji kratka pauza, isto tako postoji druga pauza prije procesa udisanja. Obrati pažnju i na tu pauzu. Ovo znači da postoje dvije kratke pauze prilikom disanja - jedna na kraju udisanja, a druga na kraju izdisanja. Te dvije pauze se zbivaju u tako kratkom trenutku da možeš biti nesvjestan njihovog zbivanja. Ali kada si pažljiv

ti ćeš ih primjetiti. Nemoj govoriti ili konceptualizirati bilo što. Jednostavno promatraj ulazeći i izlazeći dah bez govora, „Ja udišem“, ili „Ja izdišem“. Kada usmjeriš svoju pažnju na dah, ignoriraj bilo koju misao, memoriju, zvuk, miris, okus itd. i usredotoči svoju pažnju ekskluzivno na dah, ništa više. Na početku, udisaji i izdisaji su kratki jer tijelo i um nisu smireni i opušteni. Promatraj osjećaj tog kratkog udisanja i izdisanja dok se zbivaju bez da govoriš „kratki udisaj“ ili „kratki izdisaj“. Dok budeš promatrao osjećaj kratkog udisanja i izdisanja, tvoje tijelo i um postaju prilično smireni. Onda tvoj dah postaje dug. Promatraj osjećaj tog dugog daha onakvim kakav jeste bez da izgovaraš „Dugi dah“. Zatim promatraj cijeli proces disanja od početka do kraja. Sljedeći dah postaje profinjen, a um i tijelo postaju mirniji nego prije. Promatraj ovaj stišani i mirni osjećaj svoga disanja.

Što učiniti kada um odluta?

Usprkos tvom usmjerenom naporu da um održavaš usredotočenom na disanje, um može odlutati. Može otići u neka prošla isku-

stva, i ti se odjednom nađeš u sjećanju na poznatim mjestima koja si jednom posjetio, na ljude koje si susreo, prijatelje koje nisi dugo vidio, knjigu koju si davno pročitao, okus hrane koju si jučer jeo i tako dalje. Čim primjetiš da tvoj um nije usredotočen na disanje, pažljivo ga vrati nazad i tu ustali. Međutim, za nekoliko minuta možeš se ponovo naći uhvaćen u razmišljanju kako platiti račune, da moraš nazvati prijatelja, napisati nekome pismo, oprati robu, kupiti hranu, otići na zabavu, planirati svoj sljedeći odmor i tako dalje. Čim primjetiš da um nije na disanju, pažljivo ga vrati nazad. Slijedi nekoliko preporuka da ti pomognu dostići koncentraciju potrebnu za tvoje prakticiranje pažnje.

1. Brojanje

U ovakvim situacijama može pomoći brojanje. Svrha brojanja je jednostavno usredotočavanje uma na dah. Jednom kada se tvoj um usredotoči na dah, brojanje odbaci. Ovo je sredstvo za postizanje koncentracije. Postoje mnogobrojni načini brojanja. Bilo koje brojanje mora biti učinjeno mentalno (u

sebi bez izgovaranja). Nemoj praviti nikakav zvuk dok brojiš. Slijede neki načini brojanja. .

..

a) Dok udišeš broji „jedan, jedan, jedan, jedan. . .” dok se pluća ne napune. Dok izdišeš broji „dva, dva, dva, dva“ dok ne isprazniš pluća. Zatim ponovo dok udišeš broji „tri, tri, tri, tri. . .” dok se pluća ne napune. Dok izdišeš broji „četiri, četiri, četiri, četiri“ dok ne isprazniš pluća. Broji do deset i onda opet ispočetka onoliko puta koliko je potrebno da se um usredotoči na dah.

b) Drugi metod je brzo brojanje do deset. Dok brojiš „jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset“ udiši, a dok ponovo brojiš „jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset“ izdiši. Ovo znači dok jednom udišeš brojiš do deset i dok jednom izdišeš brojiš do deset. Ponavljaj ovaj način brojanja koliko je potrebno da usredotočiš um na dah.

c) Treći metod brojanja je brojanje prelaza do deset. Ovaj put broji „jedan, dva, tri, četiri, pet, (samo do pet) dok udišeš, a zatim dok izdišeš broji „jedan, dva, tri, četiri, pet, šest“ (do šest). Potom ponovo broji „jedan,

dva, tri, četiri, pet, šest, sedam“ (do sedam) dok udišeš. zatim dok izdišeš broji „jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam“ (do osam). Broji do devet dok udišeš i broji do deset dok izdišeš. Ponavljaj ovaj način brojanja onoliko puta koliko je potrebno da usredotočiš um na dah.

d) Četvrti metod je da se duboko udahne. Kada su pluća puna, mentalno broji „jedan“ i potpuno izdahni dok se pluća ne isprazne. Potom mentalno broji „dva“. Ponovo duboko udahni i broji „tri“ i potpuno izdahni kao prije. Kada su pluća prazna mentalno broji „četiri“. Broji svoje udahe i izdahe na ovaj način do deset. Zatim broji unazad od deset do jedan, potom ponovo od jedan do deset.

e) Peti metod je da spojiš udah i izdah. Kada su pluća prazna, mentalno broji „jedan“. Ovaj put trebaš brojiti i udah i izdah kao jedan. Ponovo udahni, izdahni, i mentalno broji „dva“. Ovaj način brojanja bi trebao biti brojan samo do pet i ponovljen od pet nazad do jedan. Ponavljaj ovaj metod dok tvoje disanje postane profinjeno i smireno. Sjeti se da ne trebaš nastaviti sa brojanjem

cijelo vrijeme. Čim se tvoj um ustali na rubove nosnica gdje se dodiruju izlazeći i ulazeći dah, i počneš osjećati da je tvoje disanje postalo tako profinjeno i smireno - da ne možeš odvojeno primjetiti udah i izdah, onda trebaš prestati brojati. Brojanje se koristi samo da se uvježba um da se koncentrira na jednu točku.

2. Povezivanje

Nakon udisanja nemoj obraćati pažnju na kratku pauzu prije izdisanja nego poveži udisanje i izdisanje, tako da možeš opažati i udisanje i izdisanje kao jedan neprekinuti dah.

3. Usredotočavanje

Nakon povezivanja udaha i izdaha, usredotoči svoj um na točku gdje osjećaš da se dodiruje tvoj udišući i izdišući dah. Udahni i izdahni kao jedan dah koji ulazi i izlazi dodirujući ili trljajući rubove tvojih nosnica.

4. Usredotoči svoj um kao tesar

Tesar povlači pravu liniju na drvenoj ploči i po tome želi sjeći. Onda je sječe sa ruč-

nom pilom uzduž prave linije koju je iscrtao. On ne gleda na zube svoje pile dok se kreću unutra i van ploče. Usredotočava cijelu svoju pažnju na liniju koju je iscrtao tako da ravno može ispilati ploču. Slično tako, drži svoj um pravo na točki gdje osjećaš dah na rubovima svojih nosnica.

5. Učini svoj um da bude kao stražar na kapiji

Čuvar kapije ne promatra ni jedan detalj ljudi koji ulaze u kuću. Sve što radi je promatranje ljudi kako ulaze u kuću i napuštaju kuću kroz kapiju. Isto tako, kad se koncentriraš ti ne bi trebao promatrati detalje svojih iskustava. Jednostavno promatraj osjećaj ulazećeg i izlazećeg daha dok ulazi i izlazi upravo na rubovima nosnica. Kako nastavljaš prakticirati tvoj um i tijelo postaju tako laki da možeš osjećati kao da lebdiš u zraku ili na vodi. Možeš čak osjećati da se tvoje tijelo uzdiže u zrak. Kada je grubost tvog udisanja i izdisanja nestala, počinje profinjeno udisanje i izdisanje. Ovaj veoma istančani dah je objekt usredotočavanja tvoga uma. Ovo je znak koncentracije. Ovo

prvo pojavljivanje objekta-pokazatelja će biti zamjenjeno sa sve više i više finijim objektom pokazateljem. Ova profinjenost znaka se može usporediti sa zvukom zvona. Kada se udari po zvonu sa željeznom šipkom, ti ispočetka čuješ grubi zvuk. Kako se zvuk gubi, on postaje veoma profinjen. Slično tako udah i izdah ispočetka je grublji. Kako mu ti posvećuješ čistu pažnju, onda taj znak-objekt postaje veoma profinjen. Svjesnost ostaje potpuno usredotočena na rubove nosnica. Drugi objekti meditacije postaju jasniji i jasniji, kako se taj objekt - znak razvija. Isto tako dah postaje sve finiji i finiji kako se znak - objekt razvija. Nemoj se razočarati misleći da si izgubio dah ili da se ništa ne događa sa tvojom praksom meditacije. Ne brini. Budi pažljiv i odlučan da vratiš svoje osjećanje daha na rubove nosnica. Ovo je vrijeme kada bi trebao prakticirati snažnije, uravnotežavajući svoju energiju, vjeru, pažnju, koncentraciju i mudrost.

Farmerov osmjeh

Pretpostavimo da postoji farmer koji koristi bivole (op. prev. vrsta goveda u Aziji)

da obrađuje svoje polje riže. Kada se polovinom dana umori, on odveže svoja bivole i odmara se ispod guste hladovine nekog stabla. Kada se probudi, ne nađe svoje životinje. On se ne brine, već jednostavno ode do mjesta gdje se nalazi voda i gdje dolaze sve životinje da se napiju u podnevnoj žegi i tamo pronalazi svoje bivole. On ih bez problema odvede nazad i ponovo ih veže za jaram i nastavi obrađivati svoje polje. Isto kao što ti nastavljaš sa ovom vježbom, tvoj dah postaje tako suptilan i profinjen da možda uopće nećeš biti sposoban da primjetiš dah. Kada se ovo dogodi nemoj se zabrinuti. Dah nije nestao, on je i dalje na istom mjestu gdje je i prije bio - na vrhu nosnica. Udahni nekoliko brzih udara i ponovo ćeš zapažati osjećaje disanja. Nastavi obraćati čistu pažnju na osjećaj dodira daha na rubovima nosnica. Dok um držiš usredotočenim na rubove nosnica, bit ćeš sposoban primjetiti znak razvitka meditacije. Osjećati ćeš ugodnu senzaciju znaka. Različiti meditantii ovo različito osjećaju. To će biti kao zvijezda, ili klin ili kuka napravljena od srži drveta, ili duga traka, ili vijenac cvijeća, ili oblak dima, ili kukuruzni

klip, ili opna oblaka, ili lotosov cvijet, ili mje-sečev disk ili disk sunca. Ranije si u svojoj praksi za objekt meditacije imao udisanje i izdisanje. Sada imaš znak kao treći objekt meditacije.

Kada usmjeriš svoj um na ovaj treći objekt, tvoj um dostiže stanje koncentracije dovoljno da se prakticira meditacija uvida. Ovaj znak je prisutan baš na rubovima nos-nica. Ovladaj njime i stekni potpunu kontrolu tako da kada god poželiš taj znak, da ga imaš na raspolaganju. Sjedini um sa tim znakom koji je na raspolaganju u sadašnjem trenutku i pusti neka um protiče sa svakim sljedećim trenutkom. Kako na to obraćaš čistu pažnju, vidjet ćeš da se sam znak mijenja svaki trenutak. Drži svoj um usredotočen na promjene trenutaka. Isto tako primjeti da tvoj um može biti koncentriran samo na sadašnji trenutak. Ovo jedinstvo uma sa sadašnjim trenutkom se naziva trenutna koncentracija. Kako trenuci neprestano prolaze jedan za drugim, um sa njima drži korak. Mijenjajući se sa njima, pojavljuje se i nestaje sa njima bez da se za bilo koji od njih vezuje. Ako pokušamo zaustaviti um za jedan

trenutak postajemo frustrirani jer se um ne može držati nepomičnim. On mora ići sa onim što se događa u novom trenutku. U sadašnjem trenutku se može pronaći bilo koji trenutak, svaki budni trenutak može biti učinjen koncentriranim trenutkom. Da spojimo um sa sadašnjim trenutkom, moramo pronaći nešto što se događa u tom trenutku. Međutim, ne možeš usredotočiti um na svaki trenutak promjene bez određenog stupnja koncentracije da bi išao ukorak sa tim trenutkom. Jednom kada dosegneš ovaj stupanj koncentracije, onda to možeš koristiti za usredotočavanje svoje pažnje na bilo što što doživljavaš - podizanje i spuštanje svog stomka, podizanje i spuštanje prsiju, nastajanje i nestajanje bilo kojeg osjećaja, ili podizanje i spuštanje daha ili misli i tako dalje. Da se napravi neki napredak u meditaciji uvida tebi je potrebna ova vrsta trenutne koncentracije. Ovo je sve što ti je potrebno za prakticiranje meditacije uvida, zato jer sve u tvome iskustvu traje samo jedan trenutak. Kada usmjeriš ovo stanje koncentriranog uma na promjene koje se zbivaju u tvome umu i tijelu, primjetit ćeš da je tvoj dah fizički dio, a

drugi osjećaj daha, svjesnost osjećanja i svjesnost o znaku jesu mentalni djelovi. Kada ih primetiš onda ćeš isto tako primjetiti da se oni mijenjaju svakog trenutka. Ti možeš imati različite vrste osjećaja, osim osjećanja daha koje se zbiva u tvome tijelu. Promatraj ih po cijelom tijelu. Nemoj pokušavati stvarati nikakav osjećaj koji prirodno nije prisutan u bilo kojem dijelu tvoga tijela. Kada se pojavi misao to isto primjeti. Sve što bi trebao primjećivati u svim tim zbivanjima jeste nestalna, nezadovoljavajuća i nesebična priroda svih tvojih doživljaja bilo mentalnih ili fizičkih. Kako se pažnja razvija, tvoje nezadovoljstvo sa promjenama, tvoja odbojnost prema neugodnim iskustvima, tvoje žaljenje za ugodnim iskustvima i osjećaj sebe-ja (op. prev. lažni ego) će biti zamjenjeni sa dubljim uvidom o nestalnosti, nezadovoljstvu i nesebičnosti. Ovo znanje o stvarnosti u tvome iskustvu ti pomaže da njeguješ smireniji, zreliji stav prema svome životu. Vidjet ćeš da ono što si mislio u prošlosti kao stalnom da se mijenja takvom nezamislivom brzinom, da čak i tvoj um ne može da se nosi sa tim promjenama. Nekako ćeš biti sposo-

ban primjećivati mnoge promjene. Vidjet ćeš sublimiranost prolaznosti i sublimiranost nesebičnosti. Ovaj uvid će ti pokazati put prema miru, sreći i dati ti mudrost da se suočavaš sa svojim problemima u svakodnevnom životu.

Kada je um sjedinjen sa dahom cijelo vrijeme, onda ćemo prirodno biti sposobni da um usredotočimo na sadašnji trenutak. Možemo opažati osjećaj koji nastaje od kontakta daha sa rubovima naših nosnica. Kad element zemlje i zraka kojeg udišemo unutra i vani dotakne element zemlje naših nosnica, onda um osjeća tok ulaska i izlaska zraka. Osjećaj topline se pojavljuje u nosnicama ili bilo kojem djelu tijela od kontakta elementa vatre-topline koji nastaje procesom disanja. Osjećaj nestalnosti daha nastaje kada element zemlje strujajućeg daha dotakne nosnice. Iako je element vode prisutan u dahu, um to ne može osjećati. Isto tako osjećamo širenje i skupljanje naših pluća, abdomena, nižeg djela abdomena, dok se svježiji zrak upumpava u, i van pluća. Širenje i skupljanje abdomena, nižeg djela abdomena i prsiju su djelovi univerzalnog ritma. Sve u univerzumu

ima isti ritam širenja i skupljanja isto kao i naš dah i tijelo. Sve to se uzdiže i spušta. Međutim, naša glavna briga jeste nastajanje i nestajanje fenomena daha i trenutni djelovi naših umova i tijela. Sa udišućim dahom doživljavamo mali stupanj smirenosti. Mali stupanj smirenosti oslobođene od napetosti se pretvara u napetost ako ne izdahnem van za nekoliko trenutaka. Kako izdišemo ova napetost se opušta. Nakon izdisanja osjećamo neugodu ako čekamo predugo prije nego li ponovo ne udahnemo svježji zrak.

Ovo znači da svaki put kada su naša pluća puna moramo izdahnuti, a svaki put kada su naša pluća prazna moramo udahnuti. Kako udišemo tako osjećamo mali stupanj smirenosti, i dok izdišemo osjećamo mali stupanj smirenosti. Želimo smirenost i olakšanje napetosti, a ne volimo napetost i osjećaj koji nastaje iz nedostatka daha. Želimo da smirenost duže traje, a napetost brže nestane nego što je to inače slučaj. Ali ni napetost neće nestati tako brzo kako mi želimo, niti će smirenost trajati onoliko dugo koliko želimo. Ponovo bivamo uznemireni ili razdraženi, jer želimo da se smirenost povrati i duže traje,

napetost da brže nestane i da se više ne vraća. Ovdje vidimo čak mali stupanj želje za trajnošću u prolaznoj situaciji što stvara bol ili nesretnost. Kako ne postoji ja-entitet da kontrolira ovu situaciju, postat ćemo još više razočarani. Međutim, ako promatramo naše disanje bez želje za smirenošću i bez odvratnosti prema napetosti koja nastaje udisanjem i izdisanjem, već samo doživljavamo prolaznost-nestalnost, nezadovoljstvo i nesebičnost našeg daha, onda naš um postaje smiren i stišan. Isto tako, um ne stoji cijelo vrijeme sa osjećajem daha. On ide zvukovima, sjećanjima, emocijama, percepcijama, svjesnosti i mentalnom oblikovanju. Kada doživimo ova stanja, trebali bi zaboraviti o osjećanju daha i odmah usredotočiti našu pažnju na ta stanja - jedno po jedno, ne na sve njih odjednom. Kako ona izbljeđuju i nestaju, mi naš um vratimo na dah što je baza kojoj se um može vratiti sa brzog ili dugog putovanja kroz razna stanja uma i tijela. Moramo se sjetiti da su sva ta mentalna putovanja bila učinjena unutar samog uma. Svaki put kada se um vrati na dah, on se vraća sa dubljim uviđom u nestalnost, nezadovoljstvo i nesebič-

nost. Um postaje ispunjen dubljim uvidom kada promatra ta zbivanja nepristrano i bez predrasuda. Um dobiva uvid u činjenicu da ovo tijelo, ova osjećanja, razna stanja svjesnosti i brojna mentalna oblikovanja trebaju biti korištena samo za svrhu sticanja dubljeg uvida u stvarnost ovog umno/tjelesnog ustrojstva.

Poglavlje 6

Što učiniti sa svojim tijelom

Praksa meditacije traje nekoliko tisuća godina. To je prilično dugo vremena za eksperimente, i procedura je bila vrlo, vrlo profinjena. Budistička praksa je uvijek priznavala da su um i tijelo čvrsto povezani, i da jedan utječe na drugog. Tako postoji određeno fizičko prakticiranje koje će ti mnogo pomoći da ovladaš sa svojom vještinom. I to prakticiranje bi trebalo biti sljeđeno. Međutim, imaj na umu da su te pozicije samo pomagala za praksu. Nemoj to dvoje miješati. Meditacija ne znači sjedenje u lotos poziciji. To je mentalna vještina. To se može prakticirati gdje god to želiš. Ali ove pozicije će ti

pomoći da naučiš vještinu i one ubrzavaju tvoj napredak i razvitak. Dakle, koristi ih.

Opća pravila

Svrha različitih pozicija je trostruka. Prvo, one osiguravaju stabilni osjećaj u tijelu. Ovo ti dopušta da svoju pažnju odvратиš od stvari kao što su to ravnoteža i mišićni umor, tako da svoju koncentraciju možeš usredotočiti na formalni objekt meditacije. Drugo, one potiču fizičku nepokretnost koja se onda odražava na nepokretnost uma. Ovo stvara vrlo stabilnu i staloženu koncentraciju. Treće, one ti omogućuju da sjediš dugi period bez da stvaraš tri glavna meditantova neprijatelja - bol, mišićnu napetost i padanje u san. Najosnovnija stvar je da sjediš sa uspravnom kičmom. Kičma treba biti uspravna tako da rebra budu držana kao kovanice složene jedna na drugu. Glava treba biti držana u liniji sa kičmom. Sve ovo treba biti učinjeno na opušteni način. Bez ukočenosti. Ti nisi drveni vojnik, i nema časnika koji nadgledava obuku. Ne bi trebala postojati mišćna napetost u održavanju uspravne kičme. Sjedi opušteno. Kičma treba biti kao mlado stablo

koje raste iz mekog tla. Ostatak tijela je jednostavno opušten. Ovo će zahtijevati malo eksperimentiranja sa tvoje strane. Kada hodamo ili govorimo obično sjedimo u napetim, ukočenim položajima, a kada se odmaramo onda smo izvaljeni u nepodobnim položajima. Ni jedno od ovoga nije u redu, ali to su kulturne navike i mogu se ponovo naučiti. Tvoja svrha je da postigneš položaj u kojem možeš sjediti cijelo vrijeme trajanja sjedenja bez micanja. Na početku ćeš se možda malo osjećati čudno da sjediš sa uspravnom kičmom. Ali na to ćeš se naviknuti. Za to je potrebna praksa, i uspravna poza je veoma važna. Ovo je ono što se u fiziologiji naziva pozicijom probuđenja, i sa time ide mentalna budnost. Ako si mlitav onda prizivaš pospanost. Podjednako je važno na čemu sjediš. Trebat će ti jastuk ili stolica što ovisi o poziciji koju odabereš, čvrstoća sjedišta treba biti odabrana sa pažnjom. Premekano sjedište te može odmah uspavati. Pretvrdo može potaknuti bol.

Odjeća

Odjeća koju nosiš za vrijeme meditacije

mora biti komotna i meka. Ako ona ograničava cirkulaciju krvi ili pritišće nerve, posljedica će biti bol i/ili utrnjujuća obamrlost koju obično nazivamo „naše noge su otišle spavati“. Ako nosiš pojas opusti ga. Nemoj nositi uske hlače ili hlače napravljene od debelog materijala. Duge haljine su dobre za žene. Komodne hlače napravljene od tankog ili elastičnog materijala su dobre za svakoga. Mekani, komodni ogrtač je tradicionalna nošnja u Aziji i ima ih u mnogobrojnim oblicima i stilovima kao što su to sarong ili kimona. Skini cipele i ako su tvoje čarape preuske i ometaju te skini i njih.

Tradicionalni položaji

Kada sjediš na podu na tradicionalni azijski način, onda ti je potreban jastuk da bi uzdigao kičmu. Izaberi onaj koji je prilično čvrst i najmanje osam centimetara visok kada se stisne dok sjediš na njemu. Sjedni blizu prednjeg kraja jastuka i neka tvoje prekrížene noge leže na podu ispred tebe. Ako je na podu tapet to može biti dovoljno da zaštiti tvoje potkoljenice i gležnjeve od pritiska. Ako to nije, onda će ti trebati neka vrsta podloška

za noge. Presavijeni pokrivač će poslužiti svrsi. Nemoj sjediti na zadnjem kraju jastuka. Ovakva pozicija izaziva da se prednji kraj podvlači pod tvoje butine, izazivajući pritisak na nerve. Posljedica će biti bol u nogama. Postoji nekoliko načina na koje možeš prekriti svoje noge. Ovdje navodimo četiri načina prema najpoželjnijem redosljedu od donjeg prema gornjem.

1. Američko indijanski način. Tvoje desno stopalo je podvučeno ispod lijevog koljena, a lijevo stopalo je podvučeno ispod desnog koljena.

2. Burmanski način. Obe noge leže na podu od koljena do stopala. One su paralelne jedna sa drugom i jedna ispred druge.

3. Polulotos. Oba koljena dotiču pod. Jedna noga i stopalo leže uzduž lista druge noge.

4. Puni lotos. Oba koljena dodiruju pod, a noge su u listovima prekrižene. Tvoje lijevo stopalo se nalazi na desnoj butini, a tvoje desno stopalo se nalazi na lijevoj butini. Oba tabana su okrenuta prema

gore.

U ovim pozicijama tvoje ruke su jedna u drugoj, palčevi se lagano dodiruju, ruke su u krilu sa dlanovima okrenutim prema gore. Ruke leže ispod pupka tako da se ručni zglobovi nalaze na butinama. Ova pozicija ruku osigurava podržavanje za gornji dio tijela. Ne zateži mišiće vrata. Opusti ramena. Tvoja dijafragma je opuštena, i istegnuta do svoje potpunosti. Ne dopusti da dođe do napetosti u stomku. Brada je prava. Oči mogu biti zatvorene ili otvorene, usmjeri ih na vrh nosa ili na srednju razdaljinu ispred sebe. Ti ne gledaš ništa, jednostavno postavljaš oči u neki neodređen pravac gdje nema nešto određeno za gledanje, tako da zaboraviš o viđenju. Ne napreži se. Ne ukrućuj se i ne budi ukočen. Opusti se; neka tijelo bude prirodno i gipko. Neka visi iz uspravne kičme kao slamnata lutka.

Polu i puni lotos su tradicionalne meditativne poze u Aziji. Puni lotos se smatra najboljim. On je najsolidniji. Jednom kada zauzmeš tu poziciju, možeš biti veoma dugo nepokretan. Kako to zahtijeva određenu flek-

sibilnost nogu, svatko je ne može upražnjavati. Pored glavnog kriterija koju poziciju izabireš za sebe, to nije ono što drugi o tome govore. To je tvoj vlastiti komfor. Izaberi poziciju koja ti dopušta da najduže sjediš bez bola i bez micanja. Eksperimentiraj sa različitim položajima. Tetive će se rastegnuti praksom. Potom možeš postepeno raditi do punog lotosa.

Korištenje stolice

Za tebe ne mora biti podobno sjediti na podu zbog bola ili nekog drugog razloga. Nema problema. Uvijek umjesto toga možeš koristiti stolicu. Uzmi jednu koja ima horizontalano sjedište, uspravni naslonjač i bez naslona za ruke. Najbolje je sjediti tako da se tvoja leđa ne naslanjaju na naslonjač stolice. Prednji dio stolice ne smije biti ispod tvojih nogu. Postavi noge jednu pored druge, stopala položena na pod. Kao i kod tradicionalnih položaja stavi ruke u krilo jednu u drugu. Ne napreži svoj vratne ili mišiće ramena, i opusti ruke. Oči mogu biti otvorene ili zatvorene. U svim položajima se sjeti svoje svrhe. Ti želiš doseći stanje potpune fizičke

nepokretnosti, ali ne želiš zaspati. Sjeti se analogije sa blatnom vodom. Želiš biti u stanju totalne stabilnosti tijela što će potaknuti odgovarajuće staloženo mentalno stanje. Mora postojati i stanje fizičke budnosti koje može pobuditi vrstu mentalne jasnoće kojoj težiš. Eksperimentiraj. Tvoje tijelo je alat za stvaranje određenih mentalnih stanja. Koristi to razborito.

Poglavlje 7

Što učiniti sa svojim umom

Meditacija koju počavamo se naziva Meditacija uvida. Kao što smo već rekli, raznolikost mnogobrojnih objekata meditacije su skoro neograničeni, ljudska bića su koristila ogroman broj tih objekata stoljećima. Čak i unutar Vipasana tradicije postoje varijacije. Postoje učitelji meditacije koji poučavaju svoje učenike da prate dah promatranjem dizanja i spuštanja abdomena. Drugi preporučuju usmjeravanje pažnje na dodir tijela i jastuka, ili ruke u ruci, ili osjećanje jedne noge nasuprot drugoj. Me-

tod koji ovdje objašnjavamo se smatra najtradicionalnijim i to je ono što je Buda poučavao svoje učenike. Satipatthana Sutta, Budini originalni govori o pažnji navode da se treba započeti sa usredotočavanjem na disanje, a potom primjećivati ostali fizički i mentalni fenomeni koji se pojavljuju. Sjedimo, promatrajući kako zrak ulazi i izlazi iz nosnica. Na prvi pogled ovo izgleda krajnje čudana i beskorisna procedura. Prije nego li pređem na određene instrukcije, proučimo koji se razlozi iza toga kriju. Prvo pitanje koje možemo postaviti je zašto uopće koristimo usredotočavanje pažnje? Mi pokušavamo da razvijemo svjesnost. Zašto ne bi jednostavno sjedili i bili svjesni svega što god bude prisutno u umu? Ustvari po prirodi postoje takve meditacije? One se ponekad smatraju kao nestrukturirane meditacije i vrlo su teške. Um je nepouzdan. Mišljenje je vrlo komplicirana procedura. Pod ovim mislimo da možemo upasti u zamku, biti obuhvaćeni i zaglaviti se u lanac misli. Jedna misao vodi do druge koja vodi do sljedeće, i sljedeće, sljedeće i tako dalje. Petnaest minuta kasnije se probudimo i shvatimo da smo proveli ci-

jelo vrijeme zaglavljani u sanjarenje ili seksualne fantazije ili brige u vezi plaćanja računa ili bilo čega. Postoji razlika između biti svjestan misli i razmišljanja misli. Ta razlika je vrlo suptilna. To je pretežno stvar osjećanja ili strukture. Misao koje si jednostavno svjestan sa čistom pažnjom se osjeća laganom u strukturi; postoji osjećaj udaljenosti između te misli i pažnje koja je promatra. To se uzdiže lagano kao mjehur, i nestaje bez potrebe da potakne sljedeću misao u tom lancu. Normalna svjesna misao je teža u strukturi. Ona je teža, zapovjednička i prisilna. Ona te usisava i preuzima kontrolu nad svjesnošću. Po svojoj samoj prirodi je opsesivna i vodi pravo do sljedeće misli u lancu, naizgled bez razmaka između njih. Svjesna misao potiče odgovarajuću napetost u tijelu, kao mišićnu napetost ili ubrzava otkucaje srca. Ali ti nećeš osjećati napetost dok se ne razvije u aktualni bol, zato jer je normalna svjesna misao isto tako pohlepna. Ona zgrabi svu tvoju pažnju i ne ostavlja ništa od nje da bi promatrala svoj vlastiti efekt. Razlika između - biti svjestan misli i misliti misao je vrlo stvarna. Ali to je tako suptilno i teško

primjetiti. Koncentracija je jedno sredstvo potrebno da bi se bilo sposobno vidjeti tu razliku.

Duboka koncentracija ima efekt da usporava misaoni proces i ubrzava svjest koja to promatra. Rezultat je poboljšana sposobnost ispitivanja misaonog procesa. Koncentracija je naš mikroskop za promatranje finih unutrašnjih stanja. Koristimo fokus pažnje da dosegemo usmjerenost uma na jednu točku sa mirnom i stalno primjenjenom pažnjom. Bez određene točke uporišta ti se gubiš, prevaziđen neprekidnim valovima prolazećih promjena koje se vrte i vrte u umu. Kao uporište koristimo dah. On služi kao vitalno uporište iz kojega um luta i ponovo mu se vraća. Rastresenost se ne može smatrati rastresenošću sve dok postoji neki centralni fokus od kojega se može biti rastresen. To je okvir uporišta kroz koji možemo promatrati neprekidne promjene i prekidanja koja se zbivaju cijelo vrijeme kao dio normalnog mišljenja. Drevni Pali tekstovi povezuju meditaciju sa postupkom kroćenja divljeg slona. U tim danima je postupak bio

da se novo uhvaćenu životinju veže za čvrsti stup dobrim konopom. Kada ovo učiniš slon nije sretan. On urla i gazi, i nateže konop danima. Napokon u njegovu lobanju prodire osjećaj da se ne može osloboditi i on se smiri. Tada ga možeš početi hraniti i rukovati sa njime uz neke mjere sigurnosti. Nakon toga ga možeš osloboditi od konopa i stupa, pa ga uvježbavati za razne zadatke. Tako si dobio ukroćenog slona kojeg možeš koristiti za neki koristan rad. U ovoj usporedbi divlji slon je tvoj divlje aktivan um, konop je pažnja, a stup je objekt meditacije-disanje. Ukroćeni slon koji nastaje iz ovog postupka je dobro uvježban, koncentrirani um koji se može koristiti za izvanredno teški posao prodiranja kroz naslage iluzija koje skrivaju stvarnost. Meditacija ukroćuje um. Sljedeće pitanje kojim se moramo pozabaviti je: Zašto odabrati disanje kao glavni objekt meditacije? Zašto ne odabrati nešto interesantnije? Odgovori na ovo su mnogobrojni. Koristan objekt meditacije bi trebao biti onaj koji potiče pažnju. To bi trebalo biti prenosivo, lako dostupno i jeftino. To bi isto tako trebalo biti nešto što nas neće uvući u ona stanja uma od

kojih se pokušavamo osloboditi - kao što su to: pohlepa, ljutnja i iluzija. Disanje zadovoljava sve ove kriterije i još više. Disanje je nešto što je uobičajeno za svako ljudsko biće. Mi to nosimo sa nama gdje god idemo. To je uvijek tu, neprekidno na raspolaganju, nikad ne prestajući od rođenja do smrti, i ne košta ništa. Disanje je nepojmovni proces, stvar koja može biti iskušana direktno bez potrebe za mislima. Nadalje, to je veoma živi proces, aspekt života koji je u neprekidnom mijenjanju. Dah se kreće u ciklusima - udisanje, izdisanje, disanje unutra i disanje vani. Tako je to minijaturni model samoga života.

Osjećaj daha je suptilan, ipak to je prilično različito kada naučiš da se podesiš sa time. To zahtijeva malo napora da se pronađe. Ipak, svatko to može učiniti. Ti trebaš da radiš na tome, ali ne tako teško. Za sve ove razloge, disanje je idealan objekt meditacije. Disanje je normalno nevoljan proces, koji se zbiva po svom vlastitom ritmu bez svjesne volje. Ipak, jednostavan akt volje može to usporiti ili ubrzati. Učini ga dugim i nježnim ili kratkim i uzbuđenim. Ravnoteža između nevoljnog disanja i prisilne manipulacije

daha je vrlo delikatna. Ovdje postoje lekcije koje se trebaju naučiti u vezi prirode volje i želje. Onda, isto tako, ta točka na vrhu nosnice može biti promatrana kao prozor između unutrašnjih i vanjskih svjetova. To je centralna točka i mjesto prenosa energije gdje se stvari iz vanjskog svijeta kreću unutra i postaju dio onoga što mi nazivamo „ja“, i gdje dio mene izlazi vani i stapa se sa vanjskim svijetom. Ovdje postoje lekcije koje treba naučiti o pojmu Ja i kako ga mi stvaramo. Dah je uobičajeni fenomen za sve živo. Istinsko iskustveno razumijevanje tog procesa te približava drugim živim bićima. To ti pokazuje tvoju urođenu povezanost sa cijelim životom. Napokon, disanje je proces koji se događa u sadašnjem vremenu. Pod time mislimo da se uvijek zbiva ovdje-i-sada. Naravno da mi normalno ne živimo u sadašnjosti. Provodimo većinu vremena uhvaćeni u sjećanjima iz prošlosti ili skačemo unaprijed u budućnost, puni briga i planova. Dah nema ništa od „drugih vremena“. Kada istinski promatramo dah, mi smo automatski smješteni u sadašnjosti. Izvučeni smo iz mora mentalnih predstava i boravimo u čistom iskustvu

ovdje-i-sada. U ovom smislu, dah je živi dio stvarnosti. Pažljivo posmatranje takvog minijaturnog modela samoga života vodi do uvida koji je općenito primjenjiv na ostatak našeg iskustva. Prvi korak za korištenje daha kao objekta meditacije je da ga pronađeš. Ono što tražiš je fizički, opipljivi osjet zraka koji prolazi kroz nosnice unutra i vani. Ovo je obično unutra na mjestu vrha nosa. Ali točno mjesto se razlikuje od osobe do osobe, što ovisi o obliku nosa. Da pronađeš svoju vlastitu točku, udahni brzo i promatraj točku unutar nosa ili na gornjoj usni gdje imaš najočitiiji osjet prolazećeg daha. Sada izdahni i promatraj senzaciju na istoj točki. TO je iz ove točke iz koje ćeš slijediti cijeli proces daha. Jednom kada si jasno odredio vlastitu točku dodira daha, nemoj više skretati sa te točke. Koristi ovu jednu točku da bi održavao svoju pažnju usredotočenu. Bez određivanja takve točke, pronaći ćeš da se krećeš u i van nosa, idući gore dolje uzduž dušnika, neprekidno proganjajući dah koji nikada ne možeš uhvatiti jer se stalno mijenja, kreće i struji.

Ako si ikada pilao drva ti znaš trik. Kao stolar, ne stojiš tu promatrajući kako list pile

ide gore dolje. To ćete omamiti. Ti fiksiraš svoju pažnju na mjesto gdje zubi pile režu u drvo. To je jedini način da vidiš iscrtanu pravu crtu. Kao meditant, usmjeravaš svoju pažnju na to jedno mjesto unutar nosa. Sa ove povoljne točke, promatraš cijeli pokret disanja sa jasnom i sabranom pažnjom. Nemoj pokušavati kontrolirati dah. Ovo nije vježba disanja one vrste koja se radi u Yogi. Usredsredi se na spontano kretanje daha. Nemoj pokušavati da ga reguliraš ili naglašavaš na bilo koji način. Većina početnika imaju problema u vezi ovoga. Da bi pomogli sebi da se usredotoče na senzacije, oni nesvesno naglašavaju svoje disanje. Posljedica toga je prisilan i neprirodan napor koji ustvari ometa koncentraciju, i ne pomaže je. Ne povećavaj dubinu daha ili njegov zvuk. Ovo posljednje je važno posebno kod grupne meditacije. Zvučno disanje može biti stvarna smetnja za one oko tebe. Jednostavno pusti neka se dah kreće prirodno, kao kada spavaš. Dopusti procesu neka ide svojim vlastitim ritmom. Ovo zvuči jednostavno, ali je teže nego što misliš. Nemoj se obeshrabriti ako se suočiš sa time da se tvoja vlastita volja ispri-

ječila na putu. Jednostavno to koristi kao priliku da promatraš prirodu svjesne namjere. Promatraj delikatnu povezanost između daha, impulsa da kontroliraš dah i impulsa da prestaneš kontrolirati dah. Možeš to pronaći frustrirajućim, ali je to vrlo korisno kao iskustvo za učenje, i to je prolazna faza. Eventualno, proces disanja će krenuti svojim vlastitim tokom. I više nećeš osjećati impuls da ga manipuliraš. Na ovoj točki ćeš naučiti glavnu lekciju o vlastitoj kompulzivnoj potrebi da kontroliraš univerzum. Disanje, koje na prvi pogled izgleda tako svjetovno i nezanimljivo, je ustvari enormno složena i fascinantna procedura. Ono je puno delikatnih varijacija, samo ako to promatraš. Postoji udisanje i izdisanje, dugi dah i kratki dah, duboki dah, plitki dah, mekan dah i grubi dah. Ove kategorije se kombiniraju na suptilne i zamršene načine. Promatraj blisko um. Stvarno ga proučavaj. Pronaći ćeš enormne varijacije i neprekidne cikluse ponavljanih uzoraka. To je kao simfonija. Nemoj promatrati samo čisti vanjski obris daha. Ima daleko više za vidjeti osim samog udara i izdaha. Svaki dah ima početak, sredinu i kraj. Svaki

udisaj ide kroz proces rađanja, razvitka i smrti, i svaki izdisaj prolazi kroz isto. Dubina i brzina disanja se mijenja u skladu sa tvojim emocionalnim stanjem, sa mišlju koja prolazi tvojim umom i zvukom kojeg čuješ. Proučavaj ove fenomene i pronaći ćeš kako su fascinantni.

Ovo, međutim, ne znači da bi trebao sjediti i voditi razgovore sa sobom unutar svoje glave: „Postoji kratki, grubi dah i dugi. Ja se čudim što je sljedeće?“ Ne, to nije Vipasana. To je razmišljanje. Vidjet ćeš da će se takva vrsta stvari događati, posebno na početku. Ovo je isto tako prolazna faza. Jednostavno primjeti fenomen i vrati svoju pažnju na promatranje osjeta daha. Mentalne smetnje će se ponovo događati. Ali vrati svoju pažnju ponovo na dah, ponovo, ponovo, ponovo i ponovo, onoliko dugo koliko tome treba da se više ne ponavlja. Kada prvi put počneš sa ovom procedurom, očekuj da ćeš se suočiti sa nekim poteškoćama. Tvoj um će neprekidno lutati, jureći okolo kao pijani bumbar brujeći i iznenadno mijenjajući pravac. Pokušaj ne brinuti. Fenomen majmunske rastrešenosti je dobro poznat. To je nešto sa čime se svaki

napredni meditant mora suočiti i pozabaviti. Oni su to na jedan ili drugi način prošli, pa tako možeš i ti. Kada se to dogodi, jednostavno primjeti činjenicu da si razmišljao, sanjario, brinuo ili bilo što drugo. Nježno, ali čvrsto, bez uzrujavanja ili osuđivanja sebe zbog skretanja, jednostavno se vrati jednostavnoj fizičkoj senzaciji daha. Zatim, to isto učini sljedeći put ponovo, ponovo i ponovo. Negdje u tom procesu, doći ćeš licem u lice sa iznenadnim i šokantnim shvaćanjem da si ti potpuno lud. Tvoj um je vrišteća, nerazgovjetna ludnica na kotačima koja se kreće bez svrhe, potpuno bez kontrole i bez nade. Nema problema. Ti nisi ništa luđi nego što si to bio jučer, ali to jednostavno nisi nikada opažao. Ti isto nisi ništa luđi nego bilo tko drugi oko tebe. Jedina stvarna razlika je da si se suočio sa tom situacijom; dok oni to nisu. Tako se oni još relativno osjećaju ugodno. To ne znači da je njima bolje. Neznanje može biti blaženstvo, ali to ne vodi do oslobođenja. Tako nemoj dopustiti da te ovo shvaćanje uznemiri. To je ustvari prekretnica, znak stvarnog napretka. Sama činjenica da si gledao problemu pravo u oči, znači da si na putu da se

toga oslobodiš.

U promatranju daha bez riječi, postoje dva stanja koja treba izbjegavati: razmišljanje i tonjenje (op. pr. u neaktivnost). Razmišljajući um se najjasnije manifestira kao fenomen majmumskog uma o kojem smo upravo raspravljali. Toneći um je upravo suprotno. Kao opće pravilo toneći um označava bilo koje slabljenje uma. To je vrsta mentalne praznine u kojoj nema misli, nema promatranja daha, nema svjesnosti o bilo čemu. To je praznina, bezoblični sivi predio uma kao neko spavanje bez snova. Toneći um je prazan. Izbjegni ga. Vipasana meditacija je aktivna funkcija. Koncentracija je jaka, pažnja puna snage usmjerena na jednu stvar. Svjesnost je sjajna, bistra budnost. Samadhi i Sati - ovo su dvije sposobnosti koje želimo kultivirati. Toneći um u sebi ne sadrži ni jednu. U najgoru ruku, to ćete uspavati. To samo rasiplje tvoje vrijeme. Kada uočiš da si upao u stanje tonećeg (neaktivnog) uma, jednostavno primjeti tu činjenicu i svoju pažnju vrati na senzaciju disanja. Promatraj opipljivu senzaciju udaha. Osjeti opipljivi dodir izdaha. Udiši, izdiši i promatraj što se događa. Kada

to budeš radio za neko vrijeme - možda tjednima ili mjesecima - početi ćeš osjećati dodir kao fizički objekt. Jednostavno nastavi sa tim procesom - udiši i izdiši. Promatraj što se događa. Kako se tvoja koncentracija produbljuje tako ćeš imati sve manje i manje problema sa majmunskim umom. Tvoje disanje će se usporiti, sve lakše i jasnije ćeš ga pratiti, sa sve manje i manje prekida. Počinješ doživljavati iskustvo velikog mira u kojem uživaš potpunu slobodu od stvari koje nazivamo psihički nadraživači. Nema pohlepe, požude, zavisti, ljubomore i mržnje. Uznemirenost nestaje. Strah nas napušta. Ovo su lijepa, čista, blaženstvena stanja uma. To je privremeno, i ona će završiti kada završi i meditacija. Ipak, ovi kratki doživljaji će promijeniti tvoj život. Ovo nije oslobođenje, već su ovo početni koraci na putu koji vode u tom pravcu. Međutim, nemoj očekivati trenutno blaženstvo. Čak i ovi početni koraci zahtijevaju vrijeme, napor i strpljenje. Iskustvo meditacije nije takmičenje. Postoji krajnji cilj, ali nema rasporeda vremena. Što ti radiš je kopanje svog puta sve dublje i dublje kroz naslage iluzije prema realizaciji vrhunskog postojanja.

To može biti uživanje za vlastitu svrhu. Nema potrebe za žurbom. Na kraju dobro obavljene meditacije osjećat ćeš svježinu uma. On je smiren, veseo i pun energije, užitka koji onda možeš primjeniti za svakodnevne potrebe. Ovo je samo po sebi dovoljna nagrada. Svrha meditacije nije da se bavimo problemima, međutim, mogućnost rješavanja - problema je samo djelić koristi i tako se treba smatrati. Ako staviš preveliki naglasak na aspekt rješavanja problema, pronaći ćeš da će se tvoja pažnja za vrijeme meditacije okrenuti ka tim problemima ometajući koncentraciju. Ne misli o svojim problemima za vrijeme prakticiranja. Gurni ih na stranu vrlo nježno. Uzmi pauzu od svih briga i planiranja. Neka tvoja meditacija bude kompletan odmor. Vjeruj sebi, vjeruj svojim sposobnostima da se tim stvarima baviš kasnije, koristeći energiju i svježinu uma koju si izgradio za vrijeme meditacije. Vjeruj sebi na ovaj način i to će se ustvari i dogoditi.

Nemoj sebi postavljati ciljeve koji su previsoki za dosegnuti. Budi blag prema sebi. Ti pokušavaš da sljediš svoj vlastiti dah neprekidno bez odmora. To zvuči lako, tako ćeš

na kraju imati sklonost da sebe proganjaš skrupulozno i zahtjevno. Ovo je nerealno. Umjesto toga idi po malo. Na početku udisanja, napravi čvrstu odluku da ćeš sljediti dah upravo za vrijeme tog udisanja. Čak i ovo nije tako lako, ali to može biti učinjeno. Zatim, na početku izdisanja, odluči da ćeš sljediti dah upravo za to izdisanje, sve do kraja. Ti ćeš ipak doživjeti neuspjeh mnogo puta, ali nastavi sa time. Svaki put kada posrneš, počni ispočetka. Uzmi jedan dah i promatraj. Ovo je nivo igre gdje ti ustvari možeš pobijediti. Drži se toga - nova odlučnost sa svakim ciklusom daha, mali djelovi vremena. Promatraj svaki dah sa pažnjom i preciznošću, slažući jedan sekund na drugi, sa novom odlučnošću koju nadodaješ jednu na drugu. Na ovaj način, eventualno će rezultat biti neprekidna i neprekinuta svjesnost. **Pažnja na dah je uvežbavaje svjesnosti da boravi u sadašnjem vremenu. Kada to radiš ispravno, ti si svjestan samo onoga što se događa u sadašnjosti. Ne gledaš unazad i ne gledaš unaprijed.** Zaboravljaš posljednji dah i ne učestvuješ u sljedećem. Kada počinje udisanje, ne gledaš unaprijed do kraja tog udisa-

nja. Ne preskačeš unaprijed na izdisanje koje slijedi. Upravo si tamo gdje je stvarno zbivanje. Udisanje je početak, i na to obraćaš pažnju; na to i ništa više. Ova meditacija je ponovno uvježbavanje uma. Stanje kojem težiš je ono u kojem si totalno svjestan svega što se događa u tvom vlastitom osjetilnom univerzumu, točno onako kako se događa, točno kada se to događa; totalna, neprekinuta svjesnost u sadašnjem vremenu. **Ovo je nevjerovatno visoki cilj**, i ne može se dosegnuti odjednom. Za to je potrebna praksa, tako počinjemo po malo. Počinjemo postajati svjesni, u potpunosti na malo vremensko razdoblje, samo jedan udah. Kada uspiješ, na putu si potpuno novog iskustva života.

Poglavlje 8

Strukturiranje meditacije

Sve do ove točke je bila teorija. Zaronimo sada u stvarnu praksu. Kako mi otpočinjemo sa ovom stvari nazvanom

meditacija. Prije svega, ti trebaš uspostaviti formalni redosljed prakticiranja, određeni period vremena kada ćeš raditi Vipasana meditaciju i ništa drugo. Kada si bio malo dijete, nisi znao kako hodati. Netko se je dobro namučio da bi te poučio toj vještini. Oni su te vukli za ruke. Mnogo su te ohrabivali. Stavljali su ti jednu nogu ispred druge sve dok ti to nisi sam mogao učiniti. Ti periodi uputstava su sačinjavali formalnu praksu u umjetnosti hodanja.

U meditaciji, slijedimo istu osnovnu proceduru. Odvajamo određeno vrijeme, posebno posvećeno da razvijamo tu mentalnu vještinu nazvanu pomna pažnja (zadubljenost). Te vremenske periode odvajamo specijalno za tu aktivnost, i strukturiramo okolinu tako da bude što manje uznemiravanja. Ovo nije najlakša vještina u svijetu za naučiti. Mi smo proveli naš cijeli život razvijajući mentalne navike koje su stvarno suprotne idealu neprekinute pažnje. Osloboditi sebe od tih navika zahtijeva malo strategije. Kao što smo prije napomenuli, naši umovi su kao šalice zamućene vode. Predmet meditacije je da razbistrimo ovaj

glib da bi mogli vidjeti što se tamo događa. Najbolji način da se to učini je da se to staloži. Daj tome dovoljno vremena i to će se staložiti. Završavaš sa čistom vodom. U meditaciji odvajamo određeno vrijeme za taj pročišćavajući proces. Kada se promatra izvani, to izgleda potpuno beskorisno. Mi naizgled sjedimo produktivni kao kameni odvod za oborinske vode u obliku grotksnog ljudskog ili životinjskog lika (op. prev u gotskom stilu). Međutim, unutra se zbiva nešto. Mentalna juha se taloži, i ostajemo sa bistroćom uma koja nas priprema da se suočavamo sa nailazećim događajima u našem životu.

To ne znači da moramo raditi bilo što da na silu dovedemo do tog taloženja. To je prirodan proces koji se zbiva sam po sebi. Samo djelo mirnog sjedenja sa pažnjom jesu uzroci za tu staloženost (smirenost). U stvari, svaki napor sa naše strane da do te staloženosti dođemo na silu jeste kontraproduktivno. To je potiskivanje, i to ne djeluje. Pokušaj da na silu izbaciš stvari iz svoga uma i ti ćeš im samo davati energiju. Možda ćeš uspjeti trenutno, ali u dugom hodu ćeš ih samo ojačati. One će se sakriti u nesvjesno

sve dok ti ne gledaš, a onda će iskočiti i tebe ostaviti bespomoćnim u borbi protiv njih.

Najbolji način da pročistiš mentalnu tekućinu jeste da je ostaviš da se staloži sama od sebe. Ne dodavaj toj situaciji nikakvu energiju. Jednostavno pažljivo promatraj vrtlog blata, bez uključivanja u taj proces. Zatim, kada se to napokon staloži, to će ostati staloženo. Mi primjenjujemo energiju u meditaciji, ali ne silu. Naš jedini napor je blaga, strpljiva pažljivost. Meditativni period je kao raskršće tvoga cijelog dana. Sve što god ti se dogodi je pohranjeno u umu u nekom obliku, mentalnom ili emocionalnom. Za vrijeme normalne aktivnosti, ti postaneš tako uhvaćen u toku zbivanja da osnovne stvari sa kojima se baviš su rijetko u potpunosti probavljene. One ostaju zakopane u nesvjesnom, gdje ključaju, pjene se i gnoje, i potom se pitaš odakle te napetosti dolaze. Svi od ovih materijala dolaze u jednom ili drugom obliku za vrijeme tvoje meditacije. Ti dobivaš šansu da to gledaš, da vidiš to za što jeste, i pustiš ga da prođe.

Mi određujemo formalni period meditacije da bi stvorili odgovarajuću okolinu za

to oslobađanje. Ponovno uspostavljamo našu pažnju u redovnim razmacima. Povlačimo se od onih događaja koji neprekidno stimuliraju um. Povlačimo se od svih aktivnosti koje pobuđuju emocije. Povlačimo se na mirno mjesto i smireno sjedimo, i to sve izlazi kao mjhuri. Zatim odlazi. Sveukupni efekt je kao ponovno punjenje baterije. Meditacija ponovno puni tvoju pažnju.

Gdje sjediti

Pronađi sebi mirno mjesto, osamljeno mjesto, mjesto gdje ćeš biti sam. To ne mora biti neko idealno mjesto u sred šume. To je skoro nemoguće za većinu od nas, ali to bi trebalo biti mjesto gdje se osjećaš udobno, i gdje nećeš biti uznemiravan. To bi također trebalo biti mjesto gdje se nećeš osjećati izložen. Ti želiš svu svoju pažnju osloboditi za meditaciju, ne rasipati je na brige o tome kako izgledaš za druge. Pokušaj da nađeš mjesto što je moguće mirnije. To ne treba biti soba koja je izolirana od zvuka, ali postoje neki zvukovi koji su vrlo uznemirujući, i oni bi se trebali izbjegavati. Muzika i razgovori su najgori. Um je sklon da bude usisan tim zvu-

kovima na nekontroliran način, i tako se gubi tvoja koncentracija.

Postoje određena tradicionalna pomagala koja možeš koristiti da uspostaviš ispravno raspoloženje. Zamračena soba sa svijećom je odgovarajuća. Mirisni štapići su dobri. Malo zvono za početak i kraj tvojih sjedenja je isto tako dobro. Ovo su samo sporedne stvari. One neke ljude ohrabruju, ali nisu bitna sredstva za praksu. Vjerovatno ćeš pronaći korisno da sjediš na istom mjestu svaki put. Specijalno mjesto rezervirano za meditaciju i ništa više je pomoć za većinu ljudi. Ti uskoro povezuješ to mjesto sa spokojstvom duboke koncentracije, i to povezivanje ti pomaže da dosegneš brže duboka stanja. Glavna stvar je da sjediš na mjestu za koje osjećaš da odgovara tvojoj vlastitoj praksi. To zahtijeva malo eksperimentiranja. Pokušaj nekoliko mjesta dok ne pronađeš ono gdje se osjećaš ugodno. Samo treba da pronađeš mjesto gdje se ne osjećaš samosvjestan, i gdje možeš meditirati bez nepotrebnog uznemiravanja. Mnogi ljudi pronalaze korisnim i poticajnim da sjede sa grupom drugih meditanata. Disciplina redovne prakse je vrlo bitna, i mnogi ljudi

pronalaze da je lakše redovno sjediti ako su potaknuti predanom grupnom sjedanju po rasporedu. Ti si dao svoju riječ, i znaš da se to od tebe očekuje. Tako je sindrom „Ja sam vrlo zaposlen“ pametno zaobiđen. Možda možeš pronaći grupu meditantata koji prakticiraju tamo gdje živiš. Nema veze ako oni prakticiraju različiti oblik meditacije, onoliko dugo ukoliko je to oblik šutljive meditacije. U drugu ruku bi trebao isto tako pokušavati biti samodovoljan u svojoj praksi. Nemoj se oslanjati na prisustvo grupe kao svoju jedinu motivaciju za sjedanje. Ispravno učinjeno, sjedanje je zadovoljstvo. Koristi grupu kao pomoć, ne kao štaku.

Kada sjediti

Najvažnije pravilo ovdje je ovo: Kada dođe do sjedanja, primjeni opis budizma kao Srednji Put. Nemoj to prekomjerno raditi. Nemoj premalo raditi. Ovo ne znači da sjedneš kad god ti hir to kaže. To znači da uspostaviš raspored prakticiranja i pridržavaš se toga sa blagom, pažljivom upornošću. Uspostavljanje rasporeda djeluje kao ohrabrenje. Ako, međutim, pronađeš da je tvoj ras-

pored prestao biti ohrabrenje i postao teret, onda je nešto pogrešno. Meditacija nije dužnost, niti obaveza. Meditacija je psihološka aktivnost. Ti ćeš se baviti grubim osjetima i osjećajima. Shodno tome, to je aktivnost koja je vrlo osjetljiva prema stavovima sa kojima prilaziš svakom sjedanju. Ono što očekuješ je ono što ćeš po prilici i dobiti. Tvoje prakticiranje će dakle biti dobro kada očekuješ sjedanje. Ako sjediš očekujući mučenje, onda će se to možda i dogoditi. Tako uspostavi svakodnevni raspored sa kojim možeš živjeti. Učini to razborito. Neka se to uklopi u ostatak tvoga života. Ako počmeš osjećati da je to nešto kao uzdizanje prema oslobođenju, onda nešto promjeni. Prva stvar ujutro je vrlo dobro vrijeme za meditiranje. Tvoj um je onda svjež, prije nego li uroniš u svoje obaveze. Jutarnja meditacija je dobar način da se započne dan. To te usklađuje i priprema da se efikasno baviš sa stvarima. Ti prolaziš kroz ostatak dana malo lakše. Budi siguran da si u potpunosti budan. Nećeš mnogo napredovati ako sjediš drijemajući, tako se dovoljno naspavaj. Umij se ili istuširaj prije početka. Možda ćeš prije toga željeti da napraviš nekoliko

vježbi da pokreneš cirkulaciju. Čini što god trebaš učiniti da bi se u potpunosti probudio, zatim sjedi za meditiranje. Nemoj, međutim, sebi dopustiti da se zadržavaš na dnevnim aktivnostima. Vrlo je lako zaboraviti sjedanje. Učini da meditacija bude glavna stvar koju činiš ujutro. Večer je drugo dobro vrijeme za praksu. Tvoj um je pun mentalnog smeća koje se nakupilo za vrijeme dana, i dobro je osloboditi se toga tereta prije spavanja. Tvoja meditacija će očistiti i obnoviti tvoj um. Ponovo uspostaviti svoju pažnju i tvoje spavanje će biti stvarno spavanje. Kada prvi put počneš sa meditacijom, dovoljno je upražnjavati jednom dnevno. Ako osjećaš da hoćeš više meditirati, to je dobro, ali nemoj to raditi prekomjerno. Postoji fenomen pregaranja koji obično vidimo kod novih meditatora. Oni upražnjavaju praksu po petnaest sati dnevno nekoliko tjedana, onda se nađu u stvarnom svijetu. Uočavaju da ovaj biznis meditacije oduzima tako mnogo vremena. Potrebno je tako mnogo žrtava. Oni nemaju vremena za sve to. Nemoj upasti u tu zamku. Nemoj sebe pregoriti prvi tjedan. Uspori žurbu. Učini svoj napor dosljednim i stalnim.

Daj sebi vremena da uključiš praksu meditacije u svoj život, i neka tvoja praksa napreduje postepeno i nježno. Kako tvoj interes za meditaciju raste, pronaći ćeš mjesta u svom rasporedu za meditaciju. To je spontani fenomen, i to se događa samo po sebi - nije potrebna sila. Dozreli meditanti uspijevaju pronaći vrijeme za tri do četiri sata prakticiranja dnevno. Oni žive običnim životima u svakodnevnom svijetu, i ipak sve to usklade. Oni uživaju u tome. To dolazi prirodno.

Koliko dugo sjediti

Slično pravilo se primjenjuje i ovdje: sjedi onoliko dugo koliko možeš, ali nemoj prekomjerno sjediti. Većina početnika počinje sa dvadeset ili trideset minuta. U početku je teško sjediti duže od toga sa nekom koristi. Položaj je nesrodan za Zapadnjake, i zahtijeva malo vremena za prilagođavanje. Kako se privikavaš na proceduru, tako možeš malo produžiti svoju meditaciju. Preporučujemo da nakon godinu ili nešto više prakticiranja bi tvoje sjedenje trebalo biti udobno za sjedenje od najmanje jednog sata. Ovdje je važna točka: Vipasana meditacija nije oblik asketi-

zma. Samomučenje nije cilj. Mi pokušavamo njegovati pažnju, ne bol. Neki bol je neizbježan, posebno u nogama. U desetom poglavlju ćemo potpunije objasniti bol i kako se odnositi prema njemu. Postoje posebne tehnike i stavovi koje ćeš naučiti za bavljenje sa neugodom. Stvar koja se ovdje treba objasniti je ova: Ovo nije takmičenje za izdržavanje oštine bola. Ti ne trebaš nikome ništa dokazivati. Tako ne prisiljavaj sebe da sjediš sa bolnom mukom jednostavno da bi bio sposoban kazati da si sjedio jedan sat. To je beskorisna vježba ega. I ne radi to prekomjerno na početku. Znaj svoja ograničenja, i ne osuđuj sebe što nisi bio sposoban sjediti zauvijek, kao stijena. Kako meditacija postaje sve više i više dio tvoga života, onda možeš produžiti sjedenje i više od jednog sata. Kao opće pravilo, jednostavno odredi koliko dugo vremena je ugodno na sadašnjoj točki tvoga života. Onda sjedi pet minuta duže. Ne postoji kruto pravilo o dužini vremena za sjedenje. Čak i ako si uspostavio čvrsti minimum, mogu postojati dani kada si fizički nesposoban sjediti toliko dugo. To ne znači da ćeš to odgoditi za cijeli dan. Važno je da se redovno

sjedi. Čak i deset minuta meditacije može biti vrlo korisno. Prigodno, o dužini sjedenja odluči prije meditacije. Nemoj to činiti za vrijeme dok meditiraš. Na taj način je vrlo lako prepustiti se rastrošenosti, a rastrošenost je jedna od glavnih stvari koju želimo naučiti pažljivo promatrati. Odaberi realnu dužinu vremena, a potom se toga drži. Možeš koristiti sat da promatraš dužinu tvog sjedenja, ali nemoj svaka dva minuta u njega gledati da vidiš kako ti ide. Tvoja koncentracija će biti u potpunosti izgubljena i potaknuta uznemirenost. Pronaći ćeš da se nadaš kako ćeš se dignuti prije završetka vježbanja. To nije meditacija - to je gledanje u sat. Ne gledaj na sat sve dok ne budeš mislio da je vrijeme za meditaciju prošlo. Ustvari, uopće ne trebaš gledati na sat. Općenito bi trebao sjediti onoliko dugo koliko želiš. Ne postoji magična dužina vremena. Najbolje je sebi odrediti minimum dužine vremena. Ti ćeš ustuknuti svaki put kada se pojavi nešto neugodno ili kada god se osjećaš rastrošenim. To nije dobro. Takva iskustva sa kojima se meditant može suočiti su vrlo korisna, ali samo ako i dalje sjediš. Trebaš naučiti da ih smireno i

jasno promatraš. Gledaj kroz njih sa pažnjom. Kada si to činio dovoljno vremena, onda ona gube utjecaj na tebe. Ti vidiš ono što ona i jesu: jednostavno impulsi, koji nastaju i nestaju, jednostavno dio prolazeće predstave. Posljedica toga je da se tvoj život lijepo usklađuje. „Disciplina“ je za mnoge od nas teška riječ. To podrazumijeva da netko stoji iznad nas sa štapom, govoreći ti da griješiš. Ali samodisciplina je nešto drugo. To je vještina gledanja kroz prazninu potaknuta vlastitim impulsima i shvaćanje njihove tajne. Oni nemaju moć nad tobom. To je samo predstava, obmana. Tvoji nagoni vrište i prijete ti; oni se ulagivaju, laskaju, prijete; ali oni uistinu ne nose štap. Ti im se prepuštaš iz navike. Predaješ im se jer nikada ne brineš da pogledaš iza prijetnje. To je tamo iza sve prazno. Postoji samo jedan način da se nauči ova lekcija. Riječi na ovoj stranici neće to učiniti. Ali gledaj unutra i promatraj stvari koje se pojavljuju - rastrešenost, tjeskoba, nestrpljivost, bol - jednostavno promatraj kad se to pojavi i ne sudjeluj u tome. Na tvoje veliko iznenađenje, to će jednostavno nestati. To nastaje, to prolazi. Tako jednostavno.

Postoji druga riječ za „samodisciplinu“. To je „Strpljivost“.

Poglavlje 9

Početak vježbe

U zemljama Theravada budizma je tradicionalno započeti svako sjedenje-meditaciju sa recitiranjem određenih formula. Američka publika će na kratko baciti pogled na ove invokacije, odbaciti ih kao neškodljive rituale i ništa više. Međutim, takozvani rituali su bili izmišljeni i profinjeni od učenih i posvećenih muškaraca i žena, i u potpunosti imaju praktičnu svrhu. Zbog toga su vrijedni dubljeg proučavanja. Buda je u svoje vrijeme mislio suprotno. On je bio rođen u potpuno previše ritualiziranom društvu, i njegove ideje su izgledale potpuno ikonoklastične (rušenje priznatih vrednota) za uspostavljenu hijerarhiju njegovog vlastitog doba. U mnogim prilikama, on je osuđivao primjenu rituala zbog njih samih, i u vezi toga je bio prilično nepopustljiv. Ovo ne znači da rituali nemaju primjenu. To znači da

ritual sam po sebi, obavljen striktno za svoju svrhu te neće osloboditi iz zamke. Ako vjeruješ da će te samo recitiranje riječi spasiti, onda ti samo povećavaš vlastitu ovisnost o riječima i konceptima. Ovo te udaljuje od percepcije stvarnosti bez riječi prije nego li te vodi prema stvarnosti. Dakle, formule koje slijede moraju biti prakticirane sa jasnim shvaćanjem o tome što one jesu i zbog čega one djeluju. One nisu magična čaranja. To su sredstva za psihološko čišćenje koja zahtijevaju aktivno mentalno sudjelovanje da bi bile djelotvorne. Mumljajuće riječi bez namjere je beskorisno. Vipasana meditacija je delikatna psihološka aktivnost, i za uspjeh je presudno mentalno ustrojstvo praktičara. Tehnika najbolje radi u atmosferi smirenosti, blagonaklonog povjerenja. Ove recitacije su bile oblikovane sa namjerom da potiču te stavove. Ispravno korištene, one mogu djelovati kao pomoćno sredstvo na putu ka oslobođenju.

Trostruko vodstvo

Meditacija je težak posao. To je svojsvena osamljenička aktivnost. Jedna osoba se

bori protiv silno moćnih sila, dio same strukture uma koji meditira. Kada stvarno dođeš do toga, pronaći ćeš se suočen sa šokantnim ostvarenjem. Jedan dan ćeš pogledati unutra i shvatiti punu silinu onoga protiv čega ideš. Ono što pokušavaš probiti izgleda kao čvrsti zid tako gusto ispleten da ni jedna jedina zraka sunca ne prolazi kroz njega. Ti sjediš, zureći u ovu građevinu i sebi kažeš, „To? Ja pokušavam da prođem kroz to? Ali to je nemoguće! To je sve tu. To je cijeli svijet. To je sve značenje, i to je ono što koristim da odredim sebe i shvatim sve oko sebe, ako krenem tim putem cijeli svijet će se raspasti i ja ću umrijeti. Ja ne mogu kroz to proći. Jednostavno ne mogu“. To je vrlo zastrašujuće osjećanje, veoma usamljeno osjećanje. Ti osjećaš kao, „Ovdje sam - sam, potpuno sam, pokušavajući probiti nešto tako veliko da je to iznad shvaćanja“. Da bi se suprostavio ovom osjećaju, korisno je znati da nisi sam. Drugi su ovaj put prije prešli. Oni su se suočili sa istom preprekom, i oni su prošli kroz to na svjetlo. Oni su uspostavili pravila pomoću kojih se taj posao može izvršiti, i udružili su se u bratstvo za

uzajamno ohrabrivanje i podršku. Buda je pronašao izlaz kroz ovaj isti zid, a poslije njega su došli mnogi drugi. On je ostavio jasne instrukcije u obliku Dhamma da nas vode na istom putu. Osnovao je Sangha, bratstvo redovnika da sačuvaju put i da jedan drugoga održavaju na njemu. Ti nisi sam i situacija nije beznadna. Meditacija uzimlje energiju. Tebi treba hrabrost da se suočiš sa prilično teškim mentalnim fenomenima i odlučnost da ostaneš sjediti dok proživljavaš razna neugodna mentalna stanja. Lijenost neće pomoći. Da bi crpio energiju za taj posao, ponovi sljedeće za sebe. Osjećaj namjeru koju u to ulažeš. Misli ono što govoriš. „Ja idem slijediti sam put kojim je hodao Buda i njegovi veliki i sveti učenici. Lijena osoba ne može slijediti taj put. Može li moja energija prevladati. Mogu li ja uspjeti“.

Univerzalna Blagonaklonost-Ljubav

Vipasana meditacija je vježba u pažnji, svjesnost bez ega. To je procedura u kojoj će ego biti odstranjen pomoću prodornog gledanja pažnje. Praktičar počinje ovaj proces sa egom koji je u potpunoj kontroli nad umom i

tijelom. Potom, kako pažnja-zadubljenost promatra ego djelovanje, ona prodire do korijena mehanizma ega i odstranjuje ego komad po komad. Međutim, ovdje je prisutan paradoks. Pažnja je svjesnost bez ega. Ako počnemo sa egom koji ima punu kontrolu, kako možemo uložiti dovoljno pažnje na početku da otpočnemo sa poslom? Postoji uvijek neka mjera pažnje u svakom trenutku. Stvarni problem je da je dovoljno sakupimo da bude djelotvorna. Da bi ovo učinili možemo koristiti pametnu taktiku. Možemo oslabiti one aspekte ega koji najviše škode, tako da će pažnja imati manji otpor da ga prevaziđe. Pohlepa i mržnja su glavne manifestacije ego procesa. Do one mjere do koje su grabljenje/pohlepa i odbacivanje prisutne u umu, pažnja će imati veoma teški zadatak. Rezultate ovoga je vrlo lako vidjeti. Ako sjedneš da meditiraš dok si pod utjecajem nekog jakog opsesivnog prijanjanja, vidjet ćeš da nećeš ništa učiniti. Ako si uhvaćen u najnovijim planovima kako zaraditi još više novca, možda ćeš provesti većinu svog vremena za meditaciju ne čineći ništa - osim što ćeš razmišljati o novcu. Ako si u stanju bijesa zbog

nedavne uvrede, to će u potpunosti zaokupiti tvoj um. Postoji samo toliko vremena u jednom danu, a tvoje minute za meditaciju su veoma vrijedne. Najbolje je da ih ne trošimo za ništa. Theravada tradicija je razvila korisno sredstvo koje će ti omogućiti da odstraniš ove prepreke iz svoga uma, barem privremeno, tako da možeš raditi svoj posao na odstranjivanju njihovih korijenja za stalno. Možeš koristiti jednu ideju da njome poništiš drugu. Možeš uravnotežiti negativnu emociju usađivanjem pozitivne. Davanje je suprotno od pohlepe. Dobrohotnost je suprotna od mržnje. Sada jasno shvati: Ovo nije pokušaj da sebe oslobodiš autohipnozom. Ti ne možeš uvjetovati Prosvjetljenje. Nibbana je neuvjetovano stanje. Oslobođena osoba je uistinu darežljiva i dobrohotna, ali ne zato što je on bio uvjetovan da takav bude. On će biti tako čist kao ispoljavanje njegove vlastite temeljne prirode, koja više nije sputana egom. Tako ovo nije uvjetovanje, već je ovo prije psihološki lijek. Ako uzmeš ovaj lijek u skladu sa uputstvima, to će dovesti do privremenog olakšanja od simptoma bolesti od kojih trenutno patiš. Zatim se možeš iskreno

posvetiti da radiš na samoj bolesti.

Počinješ odbacivanjem misli o samomržnji i samoosuđivanju. Dopuštaš da dobri osjećaji i dobre želje prvo teku prema tebi. Što je prilično lako. Zatim to isto činiš za ljude koji su ti najbliži. Postepeno, radiš prema vani od tvoga vlastitog kruga bliskih osoba dok tok tih istih emocija ne usmjeriš prema svojim neprijateljima i svagdje svim živim bićima. Ispravno učinjeno, ovo može biti moćna i transformativna vježba sama po sebi. Na početku svakog sjedanja u meditaciju, izgovori sljedeće rečenice sebi. Stvarno osjećaj namjeru:

1. Mogu li ja biti dobro, sretan i smiren. Može li me ne zadesiti nesreća. Mogu li me izbjeći poteškoće. Mogu li me zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suočim i prevaziđem neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

2. Mogu li moji roditelji biti dobro, sretni i smireni. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih

zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

3. Mogu li moji učitelji biti dobro, sretni i smireni. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

4. Mogu li moji srodnici biti dobro, sretni i smireni. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

5. Mogu li moji prijatelji biti dobro, sretni i smireni. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti,

razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

6. Mogu li sve ravnodušne osobe biti dobro, sretne i smirene. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

7. Mogu li moji neprijatelji biti dobro, sretni i smireni. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu.

8. Mogu li sva živa bića biti dobro, sretna i smirena. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće,

probleme i neuspjehe u životu.

Jednom kada završiš sa ovim recitiranjem, ostavi sa strane sve svoje probleme i sukobe za vrijeme prakticiranja. Jednostavno odbaci cijelu hrpu. Ako kasnije dođu nazad u tvoju meditaciju, jednostavno se prema njima odnosi kao prema onome što i jesu, rastrešenosti. Prakticiranje Univerzalne Blagonaklonosti-Ljubavi se preporuča i prije odlaska na spavanje i nakon ustajanja. Rečeno je da ti to omogućuje dobro spavanje i sprječava noćne more. Isto tako omogućava da se lakše ustaneš ujutro. I to te čini prijateljskijim i otvorenijim prema svakome, prijatelju ili neprijatelju, ljudskom ili nekom drugom. Najštetniji psihički nadraživač koji nastaje u umu osobito u vrijeme kada je um smiren, je ogorčenost. Možeš doživjeti ljutnju kad se sjetiš nekog događaja koji ti je stvorio psihološki ili fizički bol. Ovo iskustvo može izazvati tjeskobu, napetost, uznemirenost i brigu. Ti nećeš biti sposoban da sjediš u meditaciji, dok doživljavaš ovakvo stanje uma. Dakle, preporučamo da započneš svoju meditaciju sa stvaranjem Univerzalne Blagonaklonosti-

Ljubavi.

Ponekad se možeš zapitati kako možemo željeti: „Mogu li moji neprijatelji biti dobro, sretni i smireni. Može li njih ne zadesiti nesreća. Mogu li njih izbjeći poteškoće. Mogu li njih zaobići problemi. Mogu li se uvijek susresti sa uspjehom. Mogu li imati strpljenja, hrabrosti, razumijevanja i odlučnosti da se suoče i prevaziđu neizbježne poteškoće, probleme i neuspjehe u životu“? Moraš se sjetiti da ti prakticiraš blagonaklonost-ljubav za pročišćavanje svoga vlastitog uma, isto kao što prakticiraš i meditaciju za svoje vlastito dostignuće mira i oslobođenja od bola i patnje. Kako prakticiraš blagonaklonost - ljubav unutar sebe, možeš se ponašati na najprijateljskiji način bez pristranosti, predrasuda, diskriminacije ili mržnje. Tvoje plemenito ponašanje pomaže tebi da pomažeš drugima na najpraktičniji način da smanjiš njihov bol i patnju. To su samilosni ljudi koji mogu drugima pomoći. Samilost kao manifestacija blagonaklonosti-ljubavi u akciji, za nekoga tko nema u sebi blagonaklonosti-ljubavi ne može pomoći drugima. Plemenito ponašanje znači po-

našati se na najprijateljskiji i najsrdačniji način. To ponašanje u sebi uključuje tvoje misli, govor i djela. Ako je ovaj trostruki način ispoljavanja tvoga ponašanja suprotan (plemenitom) ponašanju to onda ne može biti plemenito ponašanje. U drugu ruku, objektivno govoreći, daleko je bolje kultivirati plemenitu misao, „Mogu li sva bića biti sretna“ nego misao, „Ja ga mrzim“. Naše plemenite misli će se jedan dan ispoljiti u plemenitom ponašanju, a naše zlobne misli u zlom ponašanju. Sjeti se da se tvoje misli pretvaraju u govor i djela da bi dovele do očekivanog rezultata. Misao pretvorena u djelo je sposobna stvoriti opipljive rezultate. Ti bi uvijek trebao govoriti i raditi stvari sa pažnjom blagonaklonosti-ljubavi. Dok govoriš o blagonaklonosti -ljubavi, a djeluješ ili govoriš potpuno suprotno, bit ćeš ukoren od mudrih. Kako se pažnja o blagonaklonosti-ljubavi razvija, tvoje misli, riječi i djela bi trebala biti ljubazna, ugodna, značajna, istinita i korisna za tebe kao i za druge. Ako tvoje misli, riječi i djela povrijeđuju tebe, druge ili oboje, onda se moraš zapitati da li zaista mariš za blagonaklonost-ljubav. Za svaku

praktičnu svrhu, ako su svi tvoji neprijatelji dobro, sretni i smireni, oni onda neće biti tvoji neprijatelji. Ako su oni oslobođeni od problema, bola, patnje, tuge, neuroza, psihoza, paranoje, straha, napetosti, tjeskobe itd., oni neće biti tvoji neprijatelji. Tvoje praktično rješenje za tvoje neprijatelje je da im pomogneš da prevaziđu svoje probleme, tako da ti možeš živjeti u miru i sreći.

Što god su oni više zahvaćeni neurozama, psihozama, strahom, napetošću, tjeskobom, itd., to mogu svijetu prouzročiti više neprilika, bola i patnje. Ako možeš preobratiti zlu i grešnu osobu u svetu i posvećenu osobu, ti bi napravio čudo. Kultivirajmo odgovarajuću mudrost i blagonaklonost-ljubav u sebi da preobratimo zle umove u svetačke umove. Kada ti nekoga mrziš onda misliš, „Neka on bude ružan. Neka leži u bolu. Neka ne napreduje. Neka ne bude dobro. Neka ne bude poznat. Neka nema prijatelje. Neka nakon smrti završi u nesretnom stanju izopačenosti u ružnom mjestu, u prokletstvu“. Međutim, što se stvarno događa - tvoje vlastito tijelo stvara tako

štetne kemijske tvari da osjećaš bol, povećanje, otkucaje srca, napetost, promjenu izraza lica, gubitak apetita za hranom, gubitak sna, i drugima izgledaš veoma neugodan. Ti prolaziš kroz iste stvari koje želiš svome neprijatelju. Isto tako ne možeš vidjeti istinu onakvom kakva doista i jeste. Tvoj um je kao ključala voda. Ili ti si kao pacijent koji pati od žutice kojemu je svaka ukusna hrana bljutava. Slično tako, ti ne možeš cijeniti nečiju pojavu, dostignuća, uspjeh itd. Onoliko koliko ovo stanje postoji, ne možeš dobro meditirati. Zbog ovoga veoma naglašavamo i preporučamo da prakticiraš blagonaklonost-ljubav, prije nego li ozbiljno počneš prakticirati meditaciju. Ponovi odlomke vrlo pažljivo sa značenjem. Kako recitiraš ove odlomke, prvo u sebi osjeti istinsku blagonaklonost-ljubav, zatim to podijeli sa drugima, jer ti ne možeš dijeliti sa drugima ono što ti sam nemaš u sebi. Ipak, sjeti se, ovo nisu magične formule. One ne djeluju same po sebi. Ako ih koristiš kao takve, onda ćeš jednostavno rasipati vrijeme i energiju. Ali ako ti uistinu učestvuješ u tim izjavama i u njih uložiš svoju vlastitu energiju, one će te

služiti. Daj im priliku. Vidi sam za sebe.

Poglavlje 10

Součavanje sa problemima

Naletit ćeš na probleme u svojoj meditaciji. Svakome se to događa. Problemi se pojavljuju u svim oblicima i veličinama, i jedina stvar u vezi koje možeš apsolutno biti siguran je da ćeš i ti imati neke probleme. Glavni trik u bavljenju sa preprekama je da se prihvati ispravan stav. Poteškoće su sastavni dio tvoje prakse. One nisu nešto što se treba izbjegavati. One su nešto što treba koristiti. One pružaju neprocjenjive prilike za učenje. Razlog zbog kojeg smo svi mi zaglavili u životnom blatu je što neprekidno bježimo od naših problema i težimo našim željama. Meditacija nam pruža laboratorijsku situaciju u kojoj možemo proučiti ovaj sindrom i stvoriti strategiju da sa time upravljamo. Različite neprilike i poteškoće koje se pojavljuju za vrijeme meditacije su korisno iskustvo. One su materijal na kojemu

radimo. Ne postoji zadovoljstvo bez nekog stupnja bola. Ne postoji bol bez neke mjere zadovoljstva. Život se sastoji od užitaka i muka. Oni su blisko zajedno povezani. Meditacija nije izuzetak. Doživjet ćeš dobra i loša stanja, ekstaze i zastrašujuća stanja. Zato se nemoj iznenaditi kada naletiš na neko iskustvo kao zidovi od cigle. To se stalno iznova pojavljuje. Tvoja sposobnost da se uhvatiš u koštac sa uznemiravanjima ovisi o tvome stavu. Ako možeš naučiti da te probleme smatraš prilikama, šansama da razviješ svoju praksu, ti ćeš napredovati. Tvoja sposobnost da se suočiš sa nekim stvarima koje se pojavljuju u meditaciji će se nastaviti i dalje u tvom cijelom životu, i omogućiti da rješiš velike stvari koje te doista zabrinjavaju. Ako pokušaš da izbjegneš svaku neugodnost koja se pojavljuje u meditaciji, ti jednostavno ponovo jačaš naviku koja je već tvoj život učinila u neko vrijeme nepodnošljivim. Vrlo je važno da se naučiš suočavati sa manje ugodnim aspektima egzistencije. Naš posao kao meditanata je da naučimo biti strpljivi sa samima sobom, da vidimo sebe na nepristrani način, kompletno sa svim našim

patnjama i nedostacima. Moramo naučiti da budemo ljubazni prema sebi samima. U dugom hodu, izbjegavanje neugodnosti je vrlo neljubazna stvar koju činimo sebi. Paradoksalno, ljubaznost u sebi uključuje suočavanje sa neugodnostima kada se pojave. Jedna od popularnih strategija za suočavanje sa poteškoćama je autosugestija: kada se nešto gadno pojavi, ti sebe radije ubjeđuješ da je to ugodno, a ne neugodno. Budina taktika je potpuno suprotna. Radije nego da to skrivamo ili zamaskiramo, Budino učenje poučava da to ispitujemo do smrti. Budizam savjetuje da ne usađuješ osjećaje koje doista nemaš ili da izbjegavaš osjećaje koje imaš. Ako si jadan, onda si jadan; ovo je stvarnost, to je ono što se događa, dakle suoči se sa time. Gledaj tome pravo u oči bez da trepćeš. Kada ti je nešto loše, ispitivaj to loše, promatraj to sa pomnom pažnjom, proučavaj fenomen i spoznaj njegovo ustrojstvo. Put za izlazak iz zamke je proučavanje same zamke, spoznaj kako je ona napravljena. Ovo radiš na način da stvar rastaviš dio po dio. Zamka te ne može uhvatiti ako je rastavljena na djelove. Posljedica toga je sloboda.

Ovo je bitno, ali je to jedan od najmanje shvaćenih aspekta budističke filozofije. Oni koji su površno proučavali budizam brzo zaključuju da je to skup pesimističnih učenja, koja se stalno zadržavaju na neugodnim stvarima kao patnji. Uvijek nam savjetuje da se suočavamo sa neugodnom stvarnošću bola, smrti i bolesti. Budistički mislioci sebe ne smatraju pesimistima - ustvari, baš suprotno. Bol postoji u univerzumu; do neke mjere je neizbježan. Učenje kako se sa time nositi nije pesimizam, već veoma poučan oblik optimizma. Kako ćeš se ti odnositi prema smrti svoga supružnika? Kako ćeš se osjećati ako bi sutra izgubio svoju majku? Ili sestru ili svoga najboljeg prijatelja? Pretpostavimo da izgubiš posao, svoju ušteđevinu, ili sposobnost korištenja svojih ruku, u istom danu; hoćeš li se moći suočiti da ostatak života provedeš u invalidskim kolicima? Kako ćeš se odnositi prema bolu u krajnjem stadiju raka ako te to zahvati, i kako ćeš se odnositi prema svojoj vlastitoj smrti kada ti se približi? Ti možeš izbjeći većinu od ovih nesreća, ali njih svih nećeš moći izbjeći. Većina od nas izgubi prijatelje i rodbinu u nekom periodu

svoga života; svi mi ponekad budemo bolesni; u najmanju ruku ti ćeš jedan dan umrijeti. Ti možeš patiti zbog tih stvari ili se sa njima otvoreno suočiti - to je tvoj izbor. Bol je neizbježan, patnja nije. Bol i patnja su dvije različite životinje. Ako te pogodi bilo koja od ovih tragedija u tvom sadašnjem stanju uma, ti ćeš patiti. Navika ponašanja koja sada kontrolira tvoj um će te zatvoriti u tu patnju i neće biti izlaza. Malo vremena provedenog u učenju alternativa za te navike ponašanja je dobro uloženo vrijeme. Većina ljudskih bića troši sve svoje energije izmišljajući načine da povećaju svoje zadovoljstvo i smanje svoj bol. Budizam ne savjetuje da u potpunosti prestaneš sa tom aktivnošću. Novac i sigurnost su u redu. Bol se treba izbjegavati gdje je to moguće. Nitko ti ne govori da se odrekneš svoje cijele imovine ili da težiš nepotrebnom bolu, ali budizam savjetuje da uložiš neko vrijeme i energiju u učenje kako da se odnosiš prema neugodnostima, jer je neki bol neizbježan. Kada vidiš da na tebe ide kamion, naravno da na sve moguće načine nastojiš da ga izbjegneš, i makneš se sa puta. Ali isto tako, provedi neko vrijeme u meditaciji. Uče-

nje kako se odnositi prema neugodi je jedini način na koji ćeš biti spreman da se odnosiš prema kamionu kojeg nisi vidio. U tvojoj praksi se pojavljuju problemi. Neki od njih će biti fizički, neki emocionalni, a neki u vezi tvojih stavova. Svaki od njih se može suočiti i svaki ima svoju specifičnu reakciju. Svaki od njih jeste prilika da sebe oslobodiš.

Problem 1 - Fizički bol

Nitko ne voli bol, ipak svatko ponekad ima neki bol. To je jedno od najuobičajenijih iskustava i obavezno će se pojaviti u tvojoj meditaciji u jednom ili drugom obliku. Rukovanje bolom je dvostupanjski proces. Prvo, ako je moguće odstrani bol ili u najmanju ruku riješi se bola što god je moguće više. Zatim, ako se neki bol zadržava, koristi ga kao objekt meditacije. Prvi korak je fizičko rukovanje bolom. Možda je bol bolest neke vrste, glavobolja, groznica, udarac ili bilo što. Upotrijebi standardne medicinske tretmane prije nego li sjedneš da meditiraš: uzmi svoj lijek, primjeni svoju mast, čini ono što uobičajno i radiš. Zatim, postoje neki bolovi koji su specifični za sjedeći položaj. Ako nikada

nisi proveo mnogo vremena sjedeći prekrivenih nogu na podu, onda će trebati period prilagođavanja. Neka neugodnost je neizbježna. Prema tome gdje se nalazi bol, postoje određena sredstva. Ako je bol u nozi ili koljenima, provjeri svoje hlače. Ako su uske ili napravljene od debelog materijala, onda to može biti problem. Pokušaj to promijeniti. Provjeri isto tako svoj jastuk. Trebao bi biti oko osam centimetara visine kada se na njega sjedne (i pritisne ga se). Ako je bol oko tvoga pasa, pokušaj opustiti svoj pojas. Opusti konop tvojih hlača ako je to potrebno. Ako doživiš bol u donjem dijelu leđa, onda tvoja pozicija nije dobra. Pognuto držanje tijela nikada nije ugodno, ispravi se. Nemoj biti ukrućen ili zategnut, ali drži svoju kičmu uspravno. Bol u vratu ili gornjem dijelu leđa ima nekoliko izvora. Prvi je nesipravno držanje ruku. Tvoje ruke moraju ugodno ležati u krilu. Ne podiži ih do pojasa. Opusti svoja ramena i mišiće vrata. Ne dopusti da ti glava pada naprijed. Drži je uspravno i usklađenu sa ostatkom kičme. Nakon što si napravio sve ove razne prilagodbe, možeš pronaći da imaš još nekog bola. Ako je to slu-

čaj, pokušaj drugi korak. Učini bol objektom svoje meditacije. Nemoj skakati gore dolje i uzbuditi se. Jednostavno promatraj pažljivo bol. Kada bol postane zahtjevan, vidjet ćeš da odvlači tvoju koncentraciju sa daha. Ne uzvraćaj. Jednostavno dopusti svojoj pažnji da lagano sklizne na jednostavni osjećaj. Idi potpuno u bol. Ne blokiraj iskustvo. Istraži osjećaje. Uzdigni se iznad svoje reakcije izbjegavanja i idi u čiste senzacije koje se nalaze ispod toga. Otkrit ćeš da su prisutne dvije stvari. Prva je jednostavna senzacija - sam bol. Druga je tvoj otpor na tu senzaciju. Reakcija otpora je djelomično mentalna i djelomično fizička. Fizički dio se sastoji od napetosti mišića u i oko bolnog predjela. Opusti te mišiće. Uzmi ih jedan po jedan i svaki opusti temeljito. Samo ovaj korak će značajno smanjiti bol.

Zatim pređi na mentalnu stranu otpora. Isto kako se napinješ fizički, tako se isto napinješ psihološki. Ti vršiš pritisak mentalno na osjećaj bola, pokušavajući ga izdvojiti i izbaciti iz svjesnosti. To odbacivanje je bez riječi - stav: „Ja ne volim ovaj osjećaj“ ili „odlazi“. To je vrlo suptilno, ali ono je tu, i to

ćeš otkriti ako stvarno pogledaš. Lociraj to i isto tako opusti. Taj posljednji dio je još suptilniji. Stvarno nema ljudskih riječi koje mogu precizno opisati ovu akciju. Najbolji način da se donekle shvati je pomoću analogije. Prouči što si učinio sa zategnutim mišićima i istu akciju prenesi na mentalnu sferu; opusti um na isti način kako si opustio tijelo. Budizam prepoznaje da su tijelo i um čvrsto povezani. Ovo je tako istinito da mnogi ljudi to ne vide kao proceduru od dva koraka. Za njih opustiti tijelo znači opustiti um i obratno. Ovi ljudi će doživjeti potpunu opuštenost, mentalnu i fizičku, kao jedan proces. U svakom slučaju, opusti se kompletno sve dok se tvoja svjesnost ne izdigne iznad te barijere koju si sam postavio. To je bio razmak, osjećaj daljine između sebe i drugih. To je bila granica između „mene“ i „bola“. Rastopi tu barijeru i odvojenost nestaje. Uspori u moru nadolazećih osjećaja i stapaš se sa bolom. Ti postaješ bol. Promatraš to dizanje i spuštanje i nešto se iznenađujuće događa. To više ne povrijeđuje. Patnja je nestala. Samo preostaje bol, iskustvo i ništa više. „Ja“ koje je bilo povrijeđeno je nestalo.

Posljedica toga je oslobođenost od bola. Ovo je postepeni proces. Na početku možeš očekivati da uspiješ sa malim bolovima, a budeš poražen od velikih. Kao većina našh vještina, to se razvija praksom. Što više prakticiraš, veći bol možeš podnijeti. Molim da ovo u potpunosti razumiješ. Ovdje se ne zagovara mazohizam. Samomučenje nije svrha. Ovo je vježba u svjesnosti, a ne u sadizmu. Ako bol postane mučan, onda se pokreni, ali se pokreni polako i sa pažnjom. Promatraj svoje pokrete. Osjeti kako to izgleda kretati se. Promatraj što to stvara bol. Promatraj kako bol nestaje. Ipak, pokušaj da se ne mičeš previše. Što se manje mičeš, to je lakše ostati potpunije pažljiv. Početnici meditantni ponekada kažu da imaju problema ostati pažljivi kada je prisutan bol. Ova poteškoća proizlazi iz krivog shvaćanja. Učenici smatraju pažnju kao nešto drukčije od iskustva bola. To nije tako. Pažnja ne postoji nikada sama od sebe. Ona uvijek ima neki objekt i jedan objekt je dobar kao i neki drugi. Bol je mentalno stanje. Ti možeš biti svjestan bola isto kao što si svjestan disanja.

Pravila izložena u poglavlju 4 se

primjenjuju za bol isto kao što se primjenjuju za bilo koje drugo mentalno stanje. Moraš biti pažljiv da ne odeš iznad bola, niti da se odvojiš od njega. Ništa tome ne dodavaj, i nemoj ispustiti ni jedan dio toga. Nemoj zamutiti čisto iskustvo sa konceptima, slikama ili nesuvislim razmišljanjem. Održavaj svoju pažnju upravo u sadašnjem trenutku, upravo sa bolom, tako da ne propustiš njen početak i kraj. Bol koji nije viđen u jasnom svjetlu pažnje potiče emocionalne reakcije kao strah, tjeskobu ili ljutnju. Ako se ispravno promatra, onda nemamo takvih reakcija. TO će biti samo senzacija, jednostavno energija. Jednom kada naučiš ovu tehniku sa fizičkim bolom, onda to možeš uopćavati u ostatku svoga života. To možeš koristiti za bilo koju neugodnu senzaciju. Ono što djeluje na bol, to će djelovati i na tjeskobu ili kroničnu depresiju. Ova tehnika je jedna od životnih najkorisnijih i općenitih vještina. To je strpljenje.

Problem 2 - Neosjetljivost nogu

Vrlo je uobičajeno za početnike da nji-

hove noge postanu neosjetljive ili utrnu. Oni jednostavno nisu prilagođeni na sjedeću poziciju sa prekriženim nogama. Neki ljudi su vrlo uznemireni zbog ovoga. Oni osjećaju da se moraju dignuti i hodati okolo. Neki su potpuno uvjereni da će dobiti gangrenu zbog nedostatka cirkulacije. Obamrlost u nogama nije nešto zbog čega bi se trebalo brinuti. To je uzrokovano pritiskom na nerv, a ne nedostatkom cirkulacije. Ti ne možeš oštetiti tkivo svojih nogu sjedenjem. Opusti se. Kada tvoje noge postanu neosjetljive u meditaciji, jednostavno pažljivo promatraj taj fenomen. Ispitaj kako se osjećaš. To može biti neugodno, ali nije bolno dok se ne napinješ. Ostani smiren i to promatraj. Nakon što si neko vrijeme meditirao ta će obamrlost postepeno nestati. Tvoje tijelo se jednostavno prilagođava svakodnevnoj praksi. Potom možeš sjediti vrlo dugo bez ikakve obamrlosti.

Problem 3 - Neodređeni osjeti

Ljudi u meditaciji doživljavaju različite fenomene. Neki dobiju svrbež. Drugi osjećaju bockanje, duboko opuštanje, osjećaj lakoće ili senzaciju lebdenja. Možeš osjećati da rasteš,

ili se skupljaš, ili se uzdižeš u zrak. Početnici su prilično uzbuđeni zbog ovih senzacija. Kada se ustali opuštenost, onda sistem jednostavno počinje slati osjetilne signale daleko efikasnije. Velika količina prijašnjih blokiranih podataka može slobodnije prolaziti, potičući na sve jedinstvene osjećaje. To ne označava ništa posebno. To su samo osjeti. Koristi normalnu tehniku. Promatraj kako se pojavljuju i nestaju. Nemoj u njima sudjelovati.

Problem 4 - Pospanost

Uobičajno je da se za vrijeme meditacije doživljava pospanost. Ti postaješ veoma smiren i opušten. Upravo to je ono što se trebalo dogoditi. Na nesreću, mi doživljavamo ovo prekrasno stanje samo kada spavamo, i to povezujemo sa tim procesom. Tako prirodno se ti počinješ prepuštati tome. Kada vidiš da se to dogodilo, primjeni svoju pažnju na samo stanje prolaznosti. Pospanost ima određene karakteristike. Ona radi neke stvari tvom procesu mišljenja. Pronađi što je to. Ona ima određena tjelesna osjećanja povezana sa time. Lociraj ih. Znatiželjna pažnja je suprotna od pospanosti i otjerat će je. Ako to

ne postigne, onda možeš pretpostaviti da imaš neki fizički uzrok za pospanost. Pronađi to i riješi. Ako si upravo pojeo obilan obrok, to bi mogao biti uzrok. Najbolje je jesti nešto lagano prije meditacije, ili čekaj da prođe barem jedan sat nakon velikog obroka. Nemoj previdjeti ni očite stvari. Ako si cijeli dan iskrcavao cigle normalno je da ćeš biti umoran. Isto je i ako si prethodnu noć spavao samo nekoliko sati. Pobrini se za tjelesne potrebe. Potom meditiraj. Nemoj se prepustiti pospanosti. Ostani budan i pažljiv, jer su spavanje i meditativna koncentracija sasvim suprotna iskustva. Iz spavanja nećeš steći nikakav novi uvid, već samo iz meditacije. Ako si veoma pospan udahni duboko i zadrži dah koliko dugo možeš. Zatim izdiši polako. Ponovi ovu vježbu dok se tijelo ne zagrije i pospanost nestane. Zatim se vrati na svoj dah.

Problem 5 - Nesposobnost da se koncentrira

Preaktivna, skačuća pažnja je nešto što svatko doživljava s vremena na vrijeme. Ovime se bave tehnike koje su predstavljene u petom poglavlju o smetnjama. Međutim,

trebao bi isto tako biti obavješten da postoje neki vanjski činioci koji doprinose ovom problemu. To se najbolje rješava jednostavnim podešavanjem svoga redosljeda. Mentalne slike su moćni entiteti. One mogu ostati u umu za dugo vrijeme. Sva umjetnost pričanja priča jeste direktna manipulacija takvog materija, i do one mjere do koje je umjetnik dobro učinio svoj posao, predstavljeni likovi i slike će imati moćan efekt zadržavanja u umu. Ako si gledao najbolji film godine, onda će meditacija koja slijedi biti puna tih slika. Ako si došao do polovine najstrašnijeg horor romana koji si ikada čitao, tvoja meditacija će biti puna monstruma. Tako promjeni raspored događaja. Prvo meditiraj, a potom čitaj ili otiđi u kino. Drugi utjecajni činilac je tvoje vlastito emocionalno stanje. Ako postoji neki stvarni sukob u tvom životu, taj nemir će se prenijeti u meditaciju. Pokušaj da riješiš odmah svoje svakodnevne sukobe prije meditacije kad god je to moguće. Tvoj život će lakše prolaziti, i nećeš beskorisno utoniti u misli u svojoj praksi. Ponekad nećeš moći riješiti svaku stvar prije sjedanja u meditaciju. Ipak, sjedi i obavi to.

Koristi svoju meditaciju da odbaciš sve egocentrične stavove koji te drže zarobljenim unutar svojih ograničenih pogleda. Tvoji problemi će se daleko lakše nakon toga riješiti. Postoje i oni dani kada izgleda da se um nikada neće smiriti, a ti ne možeš uočiti nikakav jasan uzrok. Sjeti se cikličnih promjena o kojima smo već govorili. Meditacija ide u ciklusima. Imaš dobre dane i imaš loše dane. Vipasana meditacija je pretežno vježba u svjesnosti. Ispražnjavanje uma nije važno kao biti zadubljen u ono što um radi. Ako si izbezumljen i ne možeš ništa učiniti da to zaustaviš, jednostavno promatraj. To si sve ti sam. Rezultat toga će biti još jedan korak naprijed na tvome putu samoistraživanja. Iznad svega, nemoj se razočarati zbog neprekidnog brbljanja svoga uma. To blebetanje je upravo još jedna stvar koje treba biti svjestan.

Problem 6 - Dosada

Vrlo je teško zamisliti bilo što dosadnije od mirnog sjedenja za jedan sat, ništa ne radeći osim osjećati kako se zrak kreće unutra i van tvoga nosa. Ti ćeš se suočavati stalno

ispočetka sa dosadom u svojoj meditaciji. Svatko se suočava. Dosada je mentalno stanje i treba se kao takvo tretirati. Nekoliko jednostavnih taktika će ti pomoći da se sa time uhvatiš u koštac.

Taktika A: Ponovo uspostavi istinsku pažnju

Ako dah izgleda krajnje dosadna stvar za promatranje stalno ispočetka, možeš biti siguran u jednu stvar: da si prestao promatrati proces sa istinskom pažnjom. Pažnja nikada nije dosadna. Pogledaj ponovo. Ne pretpostavljaj da znaš što je dah. Ne uzimaj za sigurno da si već vidio sve što se ima vidjeti. Ako to učiniš, ti onda konceptualiziraš proces. Ne promatraš njegovu živu stvarnost. Kada si jasno pažljivo usmjeren na dah ili ustvari bilo što drugo, to onda nikada nije dosadno. Pažnja na sve gleda očima djeteta, sa osjećajem čuđenja. Pažnja vidi svaki sekund kao da je to prvi i posljednji sekund u univerzumu. Tako pogledaj ponovo.

Taktika B: Promatraj svoje mentalno stanje

Gledaj na svoje stanje dosade pažljivo.

Što je dosada? Gdje je dosada? Kako se ona osjeća? Koje su njene mentalne komponente? Da li ima neko fizičko osjećanje? Što ona ima sa tvojim mentalnim procesom? Pogledaj nanovo na dosadu, kao da nikada prije nisi doživio to stanje.

Problem 7 - Strah

Stanja straha se ponekad pojavljuju za vrijeme meditacije zbog naizgled nikakvog razloga. To je uobičajni fenomen, i za to može postojati nekoliko uzroka. Možeš doživljavati posljedicu nečega što si davno potisnuo. Sjeti se, misli se prvo pojavljuju u nesvjesnom. Emocionalni sadržaj misaonog kompleksa često prodire kroz (nesvjesno) u tvoju svjesnu budnost mnogo prije nego sama misao ispliva na površinu. Ako sjediš kroz strah, sama memorija može isplivati gdje je možeš izdržati. Ili se možeš suočavati direktno sa strahom kojega se svi mi bojimo: „strah od nepoznatog“. Na nekoj točki tvog meditativnog napredovanja, bit ćeš pogođen sa ozbiljnom spoznajom o tome što uistinu radiš. Ti razbijaš zid iluzije koju si uvijek koristio da objasniš sebi život i da sebe štitiš

od žestokog plamena stvarnosti. Ti ćeš se licem u lice suočiti sa krajnjom istinom. To je zastrašujuće. Ali se sa time eventualno treba pozabaviti. Idi naprijed i uroni ravno u to.

Treća mogućnost: strah sa kojim se suočavaš može biti samostvarajući. To može nastati zbog nevješte koncentracije. Ti si možda potaknuo nesvjesni program da „ispi-taš sve što dođe“. Tako kada se pojavi zas-trašujuća fantazija, koncentracija se tu zaustavlja, i fantazija se hrani na energiji tvoje pažnje i raste. Stvaran problem ovdje je da je pažnja slaba. Ako je pažnja čvrsto razvijena, ona će primjetiti ovo prebacivanje čim se ono pojavi i riješiti situaciju na uobičajeni način. Bez obzira koji je izvor tvoga straha, lijek za to je pažnja. Promatraj emocionalne reakcije koje dolaze sa time i znaj što one jesu. Budi sa strane procesa i nemoj u njemu učestvovati. Odnosi se prema cijeloj stvari kao da si za-interesirani promatrač koji stoji sa strane. Najvažnije, nemoj se boriti sa tom situacijom. Nemoj pokušavati potisnuti sjećanja ili osjećaje ili fantazije. Jednostavno iskorači sa njihovog puta i dopusti neka cijela stvar ispliva i proteče. To te ne može povrijediti. To

je jednostavno sjećanje. To je samo fantazija. To nije ništa osim strah. Kada tome dopustiš da ide svojim smjerom u arenu svjesne pažnje, to više neće potonuti nazad u nesvjesno. To se više neće kasnije vratiti nazad da te proganja. To će nestati za dobro.

Problem 8 - Uznemirenost

Rastrešenost je obično prikrivanje za neki dublji doživljaj koji se zbiva u nesvjesnom. Mi ljudi smo vješti u potiskivanju stvari. Radije nego da se suočimo sa nekom neugodnom misli koju doživljavamo, mi je pokušavamo zakopati. Ne bi htjeli da se bavimo sa tom stvari. Na nesreću, obično u tome ne uspijevamo, barem ne u potpunosti. Mi prikrivamo misao, ali mentalna energija koju koristimo da to sakrijemo stoji tu i ključa. Posljedica je osjećaj tjeskobe koji nazivamo uznemirenost ili rastrešenost. Nema ništa na što možemo pokazati. Ali se ti ne osjećaš ugodno. Ne možeš se opustiti. Kada se u meditaciji pojavi ovo neugodno stanje, jednostavno ga promatraj. Ne dopusti da to upravlja tobom. Nemoj ustati i otići. I nemoj se sa time boriti i pokušavati učiniti da nes-

tane. Neka to bude tamo i promatraj ga izbliza. Onda će potisnuti materijal eventualno izaći na površinu, a ti ćeš pronaći zbog čega si bio zabrinut. Neugodno iskustvo koje si pokušavao izbjeći može biti bilo što: Krivnja, pohlepa ili problemi. To može biti slabi bol, ili suptilna bolest, ili bolest koja nadolazi. Što god to bilo, dopusti da se to pojavi i pažljivo promatraj. Ako samo mirno sjediš i promatraš svoje smetnje, one će eventualno nestati. Ostati sjediti u vrijeme rastrešenosti je mali napredak u tvojoj meditativnoj karijeri. To će te mnogočemu naučiti. Pronaći ćeš da je uznemirenost ustvari površno mentalno stanje. To je po prirodi kratkotrajno. To dolazi i odlazi. Ono uopće nema stvaran utjecaj na tebe. I ovdje će ponovo ostatak tvoga života od ovoga imati koristi.

Problem 9 - Pokušavati prenaporno

Napredni meditant i su općenito prilično prijazni muškarci i žene. Oni posjeduju najvrijednije od svih ljudskih bogatstva, smisao za humor. To nije površno šaljivi brzi duhovit odgovor domaćina u televizijskoj emisiji. To je stvarni osjećaj za

humor. Oni se mogu smijati svojim vlastitim ljudskim neuspjesima. Zadovoljno se mogu smijati sebi jer znaju svoje osobne nesreće. Početnici u meditaciji su obično preozbiljni za svoje dobro. Tako, smijite se malo. Važno je naučiti da se za vrijeme sjedenja malo opustite, da se opustite u svojoj meditaciji. Trebate se naučiti ploviti sa svime što se dogodi. To ne možete učiniti ako ste napeti i nastojite sve to uzeti ozbiljno. Novi meditantni su često previše željni rezultata. Puni su prevelikih i napuhanih očekivanja. Skoče u to i očekuju nevjerovatne rezultate u tako kratkom vremenu. Oni guraju. Oni se naprežu. Preznojavaju se, i to je sve tako strašno, strašno gadno i ozbiljno. Ovo stanje napetosti je direktna suprotnost pažnji. Tako prirodno oni malo postižu. Zatim odlučuju da ta meditacija za njih uopće nije uzbudljiva. Ona im nije dala ono što su oni željeli. Ostavljaju to sa strane. Treba naglasiti da učiš o meditaciji samo meditiranjem. Ti učiš što je to sve meditacija i gdje vodi samo kroz direktno iskustvo same te stvari. Tako početnik ne zna gdje ide jer je razvio slab osjećaj o tome gdje vodi njegova praksa. Početnikova

očekivanja su svakako nerealistična i neinformativna. Kao početnik u meditaciji, on ili ona će očekivati sve pogrešne stvari, a ta očekivanja ne čine uopće dobro. Ona se ispriječavaju na putu. Previše nastojanja vodi u krutost i nesretnost, u krivnju i samoosuđivanje. Kada previše pokušavaš, tvoji naponi postaju mehanički i to poražava pažnju čak i prije nego li si uopće započeo. Dobro ti je bilo savjetovano da to sve odbaciš. Odbaci svoja očekivanja i napetost. Jednostavno meditiraj sa stalnim i umjerenim naporom. Uživaj u svojoj meditaciji. Uživaj u svojoj meditaciji i ne opterećuj se sa preznojavanjem i borbom. Jednostavno budi pažljiv i ne preopterećuj se uz znojenje i borbu. Jednostavno budi pažljiv. Sama meditacija će se pobrinuti za budućnost.

Problem 10 - Obeshrabrenje

Direktni rezultat prekomjernosti je frustracija. Ti si u stanju napetosti. Nigdje ne dolaziš. Shvaćaš da nisi napravio očekivani napredak, tako postaneš obeshrabren. Osjećaš se poraženim. TO je veoma prirodan ciklus, ali u potpunosti ga je moguće izbjeći.

Izvor je težnja nestvarnim očekivanjima. Ipak, to je uobičajeni sindrom, i usprkos svih dobrih savjeta, to se možda dogodi i tebi. Postoji rješenje. Ako se nađeš obeshrabren, jednostavno promatraj jasno stanje svoga uma. Ništa tome ne dodavaj. Jednostavno to promatraj. Osjećaj neuspjeha je samo druga prolazna, kratkotrajna emocionalna reakcija. Ako učestvuješ u njoj, onda se ona hrani sa tvojom energijom i povećava se. Ako ti jednostavno stojiš sa strane i to promatraš, to prolazi. Ako si obeshrabren zbog opaženog neuspjeha u meditaciji, sa tim se je posebno lako pozabaviti. Osjećaš da nisi uspio u svojoj praksi. Ti nisi uspio biti pažljiv. Jednostavno postani svjestan prakse. Upravo si na taj način ponovo uspostavio pažnju sa tim jednim korakom. Razlog tvom osjećaju neuspjeha nije ništa drugo osim sjećanje. U meditaciji nema takve stvari kao neuspjeh. Postoje zapreke i poteškoće. Ali nema neuspjeha osim ako u potpunosti prestaneš sa meditacijom. Čak i ako si proveo dvadeset godina i nigdje nisi stigao, ti možeš biti pažljiv u bilo kojem trenutku kada to poželiš. To je tvoja odluka. Žaljenje je samo još jedan način biva-

nja nepažljivim. U trenutku kada shvatiš da nisi bio pažljiv, samo to shvaćanje je djelo pažnje. Dakle, nastavi proces. Nemoj biti preusmjeren u emocionalnu reakciju.

Problem 11 - Otpor meditaciji

Postoje periodi kada ne osjećaš poticaj da meditiraš. Sama ideja ti izgleda mrska. Propustiti i jedan period prakse je jedva značajno, ali to se vrlo lako pretvara u naviku. Mudrije je da se usprkos otporu nastavi sa praksom. Otiđi i sjedi. Promatraj ovaj osjećaj odbojnosti. U većini slučajeva to je prolazna emocija, plamen u tavi koji će nestati ispred tvojih očiju. Pet minuta nakon što sjedneš to nestaje. U drugim slučajevima to je zbog nekog gorkog iskustva toga dana, i zbog toga traje duže. Ipak, to prolazi. Bolje se je toga osloboditi u dvadeset ili trideset minuta meditacije - nego to nositi u sebi i dopustiti tome da uništi ostatak dana. Drugi put, otpor može biti zbog neke poteškoće koju imaš sa samom praksom. Ti možeš ili ne moraš znati koja je to poteškoća. Ako ti je problem poznat onda ga riješi jednom od tehnika datom u ovoj knjizi. Jednom kada

nestane problem, nestaje i otpor. Ako je problem nepoznat onda ćeš ga morati iskopati. Jednostavno sjedi kroz otpor i pažljivo promatraj. Kada napokon dođe do kraja, on će nestati. Onda će se pojaviti problem koji je to uzrokovao, i tada se sa njime možeš uhvatiti u koštac. Ako je otpor meditaciji uobičajna stvar u tvojoj praksi, onda trebaš posumnjati na neku suptilnu pogrešku u tvom osnovnom stavu. Meditacija nije ritual koji se vrši u nekom posebnom položaju. To nije bolna vježba, ili period prisilne dosade. I to nije neka strašna, ozbiljna obaveza. Meditacija je pažnja. To je novi način viđenja i to je oblik igre. Meditacija je tvoj prijatelj. To smatraj takvim i otpor će nestati kao dim na ljetnom povjetarcu. Ako iskušaš sve ove mogućnosti, a otpor i dalje ostaje, onda može biti problem. Mogu postojati neke metafizičke neprilike na koje meditator naleti i koje su van domašaja ove knjige. Za nove meditante nije uobičajno da nalete na to, ali se to može dogoditi. Nemoj odustajati. Potraži pomoć od kvalificiranih učitelja Vipasana načina meditacije, i traži da ti pomognu riješiti tu situaciju. Takvi ljudi postoje baš za takvu svrhu.

Problem 12 - Letargija ili tupost

Već smo raspravljali o fenomenu tonućeg uma. Ali postoji specijalni smjer do tog stanja na koji bi trebao pripaziti. Mentalna tupost može nastati kao posljedica neželjene sporedne pojave produbljivanja koncentracije. Kako se tvoja opuštenost produbljuje, mišići se opuštaju, a nervni prenos mijenja. Ovo stvara veoma mirna i lagana osjećanja u tijelu. Osjećaš se veoma smirenim i nekako odjeljenim od tijela. Ovo je veoma ugodno stanje i na početku je tvoja koncentracija vrlo dobra, dobro centrirana na dah. Međutim, kako se to nastavlja ugodna osjećanja se nastavljaju i ona poremećuju tvoju pažnju na dah. Ti stvarno počinješ uživati to stanje i tvoja pažnja ide prema dolje. Tvoja pažnja se rasprši, bivajući nošena ravnodušno kroz neodređene oblake blaženstva. Posljedica toga je veoma nepažljiv um, vrsta ekstatične omamljenosti. Naravno, lijek za ovo je pažnja. Pažljivo promatraj ove fenomene i oni će se raspršiti. Kada se pojave blaženstveni osjećaji, prihvati ih. Nema potrebe izbjegavati ih. Nemoj biti omotan u

njima. To su fizički osjećaji, pa se prema njima tako i odnosi. Promatraj osjećaje kao osjećaje. Promatraj tupost kao tupost. Promatraj kako se pojavljuje i kako nestaje. Nemoj u njima učestvovati. Ti ćeš imati problema u meditaciji. Svatko ih ima. Možeš se prema njima odnositi kao prema strašnim mukama, ili izazovima koje treba prevazići. Ako ih smatraš opterećenjem, tvoja patnja će se samo povećati. Ako ih smatraš prilikama za učenje i razvitak, tvoji duhovni izgledi su neograničeni.

Poglavlje 11

Rješavanje nesabranosti I

U neko vrijeme, svaki meditant se suočava sa smetnjama u praksi, i zato su potrebne metode da se to riješi. Neke dobre varke su bile izmišljene da se brže vratiš na zadatak, nego da to pokušavaš učiniti čistom snagom volje. Koncentracija i pažnja idu zajedno. Svaka nadopunjuje onu drugu. Ako je bilo koja slaba, onda će i druga eventualno

biti zahvaćena. Loši dani su obično karakterizirani slabom koncentracijom. Tvoj um jednostavno luta naokolo. Potreban ti je neki metod da ponovo uspostaviš koncentraciju, čak i ako imaš mentalne poteškoće. Na sreću ti to imaš. U stvari možeš odabrati iz tradicionalne palete praktičnih manevara.

Manevar 1 - Mjerenje vremena

Ova prva tehnika je bila prikazana u prethodnom poglavlju. Smetnja te je odvušla od tvoga daha, i ti odjednom shvatiš da si sanjario. Trik je u tome da se u potpunosti povučeš od bilo čega što te je zahvatilo, da u potpunosti prekineš taj utjecaj odjednom i vratiš se na dah sa punom pažnjom. Ovo činiš mjerenjem dužine vremena koje te je skrenulo sa daha. Ovo nije precizna kalkulacija. Nije ti potrebna preciznost, jednostavno gruba procjena. To možeš računati u minutama, ili idejom značenja. Jednostavno sebi kaži: „U redu, bio sam rastrešen oko dvije minute“ ili „Otkada je zalajao pas“ ili „Otkada sam počeo razmišljati o novcu“. Kada prvi put budeš prakticirao ovu tehniku, ovo ćeš govoriti samome sebi u

svojoj glavi. Jednom kada se ta navika dobro uspostavi, možeš je odbaciti, i akcija postaje bez riječi vrlo brza. Sjeti se, cijela ideja je da se odvučeš od smetnje i vratiš na dah. Oslobađaš se od misli čineći je predmetom ispitivanja onoliko dugo da se odvojiš od nje u grubo koliko ona traje. Interval sam po sebi nije važan. Jednom kada si slobodan od smetnje, odbaci cijelu stvar i vrati se na dah. Nemoj se zadržavati u procjenjivanju.

Manevar 2 - Duboki udisaji

Kada je tvoj um neobuzdan i uznemiren, često možeš ponovo uspostaviti pažnju sa nekoliko brzih dubokih udaha. Čvrsto udahni i isto tako izdahni. Ovo pojačava osjećaje u nosnicama i olakšava usredsređivanje. Sjeti se, koncentracija se može prisiliti na razvitak, tako ćeš svoju punu pažnju lijepo vratiti na dah.

Manevar 3 - Brojanje

Brojanje dahova kako oni prolaze je vrlo tradicionalna procedura. Neke škole poučavaju ovu aktivnost kao svoju glavnu taktiku. Vipasana to koristi kao pomoćnu

tehniku za ponovno uspostavljanje pažnje i jačanje koncentracije. Kao što smo raspravljali u petom poglavlju možeš koristiti različite načine. Sjeti se da pažnju držiš na dahu. Možda ćeš primjetiti promjenu nakon što si završio sa brojanjem. Dah se usporava, ili postaje veoma lagan i profinjen. Ovo je fiziološki signal da je koncentracija dobro uspostavljena. Na ovoj točki, dah je obično tako lagan ili tako postojan i nježan da jasno ne možeš razlikovati udisaj od izdisaja. Izgleda da su se spojili u jedno. Onda ih možeš brojati zajedno kao jedan ciklus. Nastavi proces brojanja, ali samo do pet, pokrivajući sekvencu istih pet-dahova, onda počni ispočetka. Kada brojanje postane zamorno, pređi na sljedeći korak. Odbaci brojeve i zaboravi o konceptu udisanja i izdisanja. Jednostavno pravo uroni u čistu senzaciju disanja. Udisanje se stapa sa izdisanjem. Jedan dah se stapa sa drugim u nikad završavajućem ciklusu čistog, glatkog toka.

Manevar 4 - Metod Unutra-van

Ovo je alternativa brojanju, i djeluje na isti način. Usmjeri svoju pažnju na dah i

mentalno označi svaki ciklus sa riječima „Udah. . izdah“ ili Unutra. . .van“. Nastavi sa procesom dok ti ovi koncepti ne budu potrebni, i onda ih odbaci.

Manevar 5 - Poništavanje jedne misli sa drugom

Neke misli jednostavno neće da nestanu. Mi ljudi smo opsesivna bića. To je jedan od naših najvećih problema. Mi imamo sklonost da se usmjeravamo na stvari kao što su to seksualne fantazije, brige i ambicije. Hranimo ove misaone komplekse godinama i pružamo im dovoljno prostora za uvježbanje, tako da se sa njima igramo u svakom slobodnom trenutku. Potom kada sjednemo za meditaciju, tražimo od njih da nas ostave na miru i nestanu. Nije iznenađujuće da nas one ne slušaju. Uporne misli kao ove zahtijevaju direktan pristup, potpuni frontalni napad. Budistička psihologija je razvila zaseban sistem klasifikacije. Radije nego da misli odvoja u kategorije kao „dobro“ i „loše“, budistički mislioci radije njih smatraju kao „vješte“ protiv „nevještih“. Nevješte misli su povezane sa pohlepom, mržnjom ili iluzijom. Ovo

su misli koje um najlakše pretvara u opsesije. One su nevješte u smislu da te vode od puta prema Oslobođenju. Vješte misli su, u drugu ruku one povezane sa darežljivošću, samilošću i mudrošću. One su vješte u smislu da mogu biti korištene kao specijalna poboljšanja za nevješte misli, i tako ti pomagati na putu Oslobođenja. Ti ne možeš uvjetovati Oslobođenje. To nije stanje koje nastaje iz misli. Niti možeš uvjetovati osobne kvalitete koje stvara Oslobođenje. Misli dobrote mogu stvoriti pokazivanje dobrote, ali to nije stvarna stvar. To će nestati pod nekim pritiskom. Misli o samilosti samo stvaraju površnu samilost. Tako, vješte misli neće tebe same po sebi osloboditi iz zamke. One su vješte samo ako se primjene kao protusredstvo otrovu nevještih misli. Misli darežljivosti mogu privremeno odstraniti pohlepu. One to guraju pod tapet dovoljno dugo za pažnju da obavi svoj rad nesmetano. Zatim, kada je pažnja prodrila do korijenja ego procesa, pohlepa iščezava i pojavljuje se istinska darežljivost. Ovaj princip se može koristiti svaki dan u tvojoj meditaciji. Ako te određena vrsta opsesije zahvati, možeš je

poništiti stvaranjem suprotnoga. Evo primjera: Ako apsolutno mrziš Charlie, i njegovo mrgodno lice koje se neprekidno pojavljuje u tvome umu, pokušaj usmjeriti tok ljubavi i prijateljstvo prema Charlie. Možda ćeš se odmah riješiti mentalne slike. Zatim možeš nastaviti sa meditacijom. Ponekad ova sama taktika ne djeluje. Opsesija je prejaka. U ovom slučaju moraš nekako oslabiti njen utjecaj na sebe prije nego li je uspješno uravnotežiš. Ovdje krivica, jedna od čovjekovih najviše krivo korištenih emocija, napokon ima neke koristi. Dobro pogledaj emocionalnu reakciju koje se pokušavaš riješiti. Ustvari udubi se u nju. Osjeti kako se osjećaš. Pogledaj što ti čini u životu, tvojoj sreći, tvome zdravlju i tvojim odnosima. Pokušaj vidjeti kako bi takav izgledao drugima. Promatraj način na koji ometa tvoj napredak prema Oslobođenju. Pali zapisi savjetuju da ovo uistinu temeljito učiniš. Savjetuju ti da zamisliš kakav osjećaj odvratnosti i poniženja bi osjećao da si prisiljen da nosiš vezani leš mrtve raspadajuće životinje oko svoga vrata. Stvaran prezir je ono što te zahvata. Ovaj korak može prekinuti sam prob-

lem po sebi. Ako ne prekine, onda uravnoteži preostalu opsesiju tako da još jednom stvoriš njenu suprotnu emociju. Misli o pohlepi pokrivaju sve što je povezano sa željom, od želje za materijalnim dobitkom, sve do suptilne potrebe da se bude poštovana kao moralna osoba. Misli mržnje idu skalom od sitničave svadljivosti do ubilačkog bijesa. Iluzija pokriva sve od sanjarenja do stvarnih halucinacija. Darežljivost poništava pohlepu. Dobrota i samilost poništavaju mržnju. Možeš pronaći određena protusredstva za svaku misao koja te muči ako o tome neko vrijeme promisliš.

Manevar 6 - Prizivanje svoje svrhe

Postoji vrijeme kada stvari iskaču u tvome umu, naizgled nasumce. Riječi, fraze, ili cijele rečenice iskaču iz nesvjesnog bez određenog razloga. Pojavljuju se objekti. Slike prolaze i odlaze. Ovo je iskustvo nestaloženosti. Tvoj um se osjeća kao zastava koja leprša na vjetru. To ide naprijed, nazad kao valovi u oceanu. U vrijeme kao ovo često se je dovoljno prisjetiti zašto si ti ovdje. Možeš sebi kazati: „Ja ne sjedim ovdje da rasipljem svoje

vrijeme sa ovim mislima. Ja sam ovdje da usredsređujem svoj um na dah, koji je univerzalan i zajednički svim živim bićima“. Ponekad će se tvoj um staložiti, čak i prije nego završiš potpuno recitiranje. U neko drugo vrijeme ovo ćeš morati ponoviti nekoliko puta prije nego se ponovo usredotočiš na dah. Ove tehnike se mogu koristiti pojedinačno, ili u kombinacijama. Ispravno upotrebene, one sačinjavaju prilično djelotvoran arsenal za borbu protiv majmunskog uma.

Poglavlje 12

Rješavanje nesabranosti II

Tako si ti tu i lijepo meditiraš. Tvoje tijelo je potpuno nepomično, a um je potpuno smiren. Ti jednostavno kliziš slijedeći tok daha, unutra, vani, unutra, vani. . . stišan, smiren i koncentriran. Sve je savršeno. Zatim odjednom se nešto sasvim različito pojavi u tvome umu: „Ja sam siguran da bi poželio sladoled“. To je očito smetnja. To nije ono što

bi trebao raditi. To primjećuješ, vraćaš se nazad na dah, nazad u fini tok unutra, vani, unutra vani. Potom: „Da li sam ikada platio onaj račun za plin?“ Druga smetnja, primjetiš je i ponovno se vratiš na dah. Unutra, vani, unutra, vani. . . „Novi film naučne fantastike se prikazuje. Možda bi ga mogao otići pogledati u utorak. Ne, utorak, imam puno posla u srijedu. Bolje je u četvrtak“. Druga smetnja. Povučesh sebe nazad od ovoga i nastaviš sa dahom, ali nikada ne dolaziš nazad, prije nego to učiniš mali glas u tvojoj glavi nastavlja, „Moja leđa me ubijaju“. I tako dalje, i dalje to se nastavlja, smetnja nakon smetnje, naizgled bez kraja. Kakva briga. Ali ovo je sve tako u vezi toga. Ove smetnje su ustvari cijela stvar. Stvar je da se nauči s njima uhvatiti u koštac. Učiti ih primjećivati bez da se u njima bude uhvaćen. Zbog toga smo ovdje. Mentalno lutanje je sigurno neprijatno. Ali to je normalno djelovanje tvoga uma. Ne misli o tome kao neprijatelju. To je jednostavno stvarnost. Ako želiš nešto promjeniti onda je prva stvar da to vidiš onakvim kakvo i jeste. Kada prvi put sjedneš da se koncentriraš na dah, bit ćeš iznenađen kako je um ustvari

nevjerovatno prezaposlen. On skače i ulazi u besmislene razgovore. To mijenja smjer i žuri. Um samog sebe proganja u neprekidnim krugovima. Brblja. Misli. Fantazira i sanjari. Nemoj se zbog toga uznemiravati. To je prirodno. Kada tvoj um odluta od predmeta meditacije, jednostavno promatraj tu smetnju pažljivo. Kada govorimo o smetnji u Meditaciji Uvida onda govorimo o bilo kojoj preokupaciji koja odvlači pažnju sa daha. Ovo donosi novost, glavno pravilo za tvoju meditaciju: Kada se pojavi bilo koje mentalno stanje dovoljno jako da te skrene sa objekta meditacije, okreni na kratko svoju pažnju na tu smetnju. Učini smetnju privremenim objektom meditacije. Molim primjetite riječ privremeno. To je vrlo važno. Ne savjetujemo da konje uputiš u središte toka. Ne očekujemo da prihvatiš cijeli novi objekt meditacije svake tri sekunde. Dah će uvijek biti tvoj glavni fokus. Okrećeš svoju pažnju na smetnju samo onoliko dugo da primjetiš određenu specifičnu stvar o njoj. Što je to? Koliko je snažno? I koliko traje? Čini ovo i vraćaš svoju pažnju na dah. Ovdje ponovo, molim primjetite djelujući izraz, bez riječi.

Ova pitanja nisu poziv za još mentalnog brbljanja. To bi te odvelo u krivom smjeru, prema još više razmišljanja. Mi želimo da se odvojiš od razmišljanja, nazad direktnom, bez riječi i nepojmovnom iskustvu daha. Ova pitanja su stvorena da te oslobode od smetnji i pruže ti uvid u njihovu prirodu, a ne da se još više zapetljaš u njih. Ona će te podesiti na ono što te smeta, i pomoći ti da se toga riješiš - sve u jednom koraku.

Problem je ovdje: Kada se smetnja, ili bilo koje mentalno stanje, pojavi u umu, ono se prvo rascvjeta u nesvjesnom. Samo trenutak kasnije to se pojavljuje u svjesnom umu. Ta razlika od pola sekunde je prilično važna, jer je to vrijeme dovoljno za zahvaćanje zbivanja. Zahvaćanje se zbiva skoro trenutno, i prvo se zbiva u nesvjesnom. Tako, za vrijeme dok se zahvaćanje pojavljuje na nivou svjesnog prepoznavanja, mi smo se već počeli za to vezivati. Za nas je prirodno da nastavimo sa tim procesom, bivajući sve više i više zapetljani u smetnju dok je nastavljamo promatrati. U tom vremenu, već mislimo misao, radije nego li je promatramo sa čistom svješću. Cijela sekvenca se zbiva u trenu. Ovo

nam predstavlja problem. U vrijeme kada postanemo svjesni smetnje, mi smo u nekom smislu već upetljani u nju. Naša tri pitanja su pametno protusredstvo za ovu određenu bolest. Da bi odgovorili na ova pitanja, moramo utvrditi kvalitetu smetnji. Da bi to učinili, moramo se odvojiti od toga, zakoračiti mentalno unazad, osloboditi se toga, i to promatrati objektivno. Moramo prestati misliti misli ili osjećati osjećaje da bi to mogli promatrati kao objekt ispitivanja. Sam ovaj proces je vježba u pažnji, neuključiva, odvojena svjesnost. Zahvat smetnje je tako prekinut, a pažnja je vraćena nazad i kontrolira. Na ovoj točki, pažnja se lagano prebacuje na glavni fokus i vraćamo se dahu. Kada prvi puta počneš prakticirati ovu tehniku, možda ćeš za to morati koristiti riječi. Postavljat ćeš pitanja riječima i odgovor dobiti u riječima. Međutim, neće proći dugo prije nego li ćeš se moći potpuno riješiti formalnosti riječi. Jednom kada je mentalna navika stvorena, ti jednostavno primjećuješ smetnju, opažaš kvalitete te smetnje, i vraćaš se na dah. To je potpuno nepojmovan (bez misli) proces, i veoma je brz. Sama smetnja može biti bilo

što: zvuk, senzacija, emocija, fantazija, bilo što. Što god da je, nemoj pokušavati to potisnuti. Ne pokušavaj to na silu izbaciti iz uma. Nema potrebe za time. Jednostavno to promatraj pomno sa čistom pažnjom. Ispitaj smetnju bez riječi i ona će nestati sama po sebi. Pronaći ćeš da se tvoja pažnja lagano, bez napora vraća nazad na dah. I nemoj sebe osuđivati što si bio uznemiren. Smetnje su normalne. One dođu i prođu. Usprkos ovom mudrom savjetu, ti ćeš vidjeti da sebe i dalje osuđuješ. I ovo je prirodno. Jednostavno promatraj proces osuđivanja kao drugu smetnju, a potom se vrati nazad na dah. Promatraj slijed zbivanja: Disanje. Disanje. Ometajuća misao se pojavljuje. Frustracija nastaje zbog ometajuće misli. Sebe osuđuješ što si bio ometen. Primjećuješ samoosudivanja. Vraćaš se nazad na disanje. Disanje. Disanje. To je stvarno prirodno. Glatko - prolazni ciklus, ako to ispravno radiš. Naravno, trik je strpljenje. Ako možeš naučiti da promatraš ove smetnje bez da u njima učestvuješ, onda je sve to vrlo lako. Ti jednostavno kliziš kroz smetnju i tvoja pažnja se vrlo lako vraća na dah. Naravno da se ista smetnja

može ponovo pojaviti u sljedećem trenutku. Ako se pojavi, promatraj to pažljivo. Ako se baviš sa starom, dobro uspostavljenom misaonom šemom, ovo se može nastavljati neko prilično vrijeme, ponekad godinama. Nemoj se razočarati. I ovo je prirodno, jednostavno promatraj smetnju i vrati pažnju na dah. Nemoj se boriti sa ovim ometajućim mislima. Ne napreži se ili bori. To je rasipanje. Svaki dio energije koji budeš koristio za otpor prelazi u taj misaoni kompleks i čini ga jačim. Zato nemoj pokušavati te misli na silu izbaciti iz uma. Jednostavno promatraj smetnju pažljivo, i ona će eventualno nestati.

To je veoma čudno, ali što god više čiste pažnje poklanjaš takvim smetnjama, one postaju slabije. Promatraj ih dovoljno dugo, i često dugo, sa čistom pažnjom, i one iščezavaju zauvijek. Bori se sa njima i one dobivaju na snazi. Promatraj ih sa nepriananjem i one usahnu. Pažnja je funkcija koja razoružava smetnje, na isti način kao što stručnjak za eksplozive deaktivira bombu. Slabe smetnje su razoružane jednim pogledom. Obasjaj ih svjetlom svjesnosti i one trenutno ishlape, nikada se ne vraćajući. Duboko ukorijenjene,

navike-misaoni uzorci zahtijevaju neprekidnu ponavljaju pažnju, primjenjenu na njima za bilo koji period vremena koji je potreban da se prekine njihov utjecaj. Smetnje su stvarno papirnati tigrovi. One nemaju svoju vlastitu snagu. Trebaju neprekidno biti hranjene, ili nestaju. Ako ih prestaneš hraniti (poticati) sa svojim vlastitim strahom, ljutnjom, i pohlepom, blijede i iščezavaju. Pažnja je najvažniji aspekt meditacije. To je glavna stvar koju pokušavaš kultivirati. Tako stvarno uopće nema potrebe da se boriš sa smetnjama. Presudna stvar je da se bude pomno pažljiv na ono što se zbiva, a ne da kontroliraš ono što se zbiva. Sjeti se, koncentracija je sredstvo. Ona je drugorazredna prema čistoj pažnji. Sa točke gledišta pažnje, stvarno ne postoji takva stvar kao što su to smetnje. Što god se pojavi u umu na to se gleda kao na novu priliku za kultiviranje pažnje. Sjeti se, dah je svojevrijedno izabran fokus, i to se koristi kao naš glavni objekt pažnje. Smetnje se koriste kao pomoćni objekti pažnje. One su sigurno dio stvarnosti kao što je to i sami dah. Ustvari, postoji mala razlika u tome što je objekt pažnje. Možeš biti svjestan daha ili

smetnji. Možeš biti svjestan činjenice da je tvoj um smiren, a tvoja koncentracija jaka, ili možeš biti svjestan činjenice da tvoja koncentracija nije dobra, a tvoj um u apsolutnom neredu. Sve je to pažnja. Jednostavno održavaj tu pažnju, i koncentracija će eventualno usljediti.

Svrha meditacije nije da se koncentrirana dah bez prekida, zauvijek. To bi samo po sebi bilo beskoristan cilj. Svrha meditacije nije postizanje savršeno stišanog i smirenog uma. Iako je to prekrasno stanje, to ne vodi do samog oslobođenja. Svrha meditacije je da se dosegne neprekinuta svjesnost. Pažnja, i samo pažnja, stvara Prosvjetljenje. Smetnje dolaze u svim veličinama, oblicima i mirisima. Budistička filozofija ih je organizirala po kategorijama. Jedna od njih je kategorija zapreka. One se nazivaju zapreke (smetnje) jer one blokiraju tvoj razvitak obe komponente meditacije, pažnje i koncentracije. Malo upozorenje u vezi ovog izraza: riječ „zapreka“ ima negativno značenje, i ustvari to su stanja uma koja želimo odstraniti. Međutim, to ne znači da ona moraju biti potisnuta, izbjegnuta ili osuđivana. Uzmimo za primjer pohlepu.

Želimo da izbjegnemo produžavanje bilo kojeg stanja pohlepe koje se pojavilo, jer nastavljanje toga stanja vodi do okova i patnje. To ne znači da pokušavamo izbaciti misao iz uma kada se pojavi. Jednostavno je ne potičemo da u njemu stoji. Dopuštamo da dođe i dopuštamo da prođe. Kada se promatra pohlepa sa čistom pažnjom, ne procjenjuje se vrijednost. Jednostavno stojimo sa strane i promatramo njen nastanak. Cijela dinamika pohlepe od početka do kraja se jednostavno promatra na ovaj način. Mi ni najmanje to ne pomažemo, ometamo ili učestvujemo u tome. Ona stoji onoliko dugo koliko stoji. I učimo koliko možemo naučiti o njoj dok je ona prisutna. Promatramo što pohlepa čini. Promatramo kako nam stvara neprilike i kako opterećuje druge. Primjećujemo kako nas neprekidno čini nezadovoljnima, zauvijek u stanju neispunjene žudnje. Iz osobnog iskustva, ustanovljavamo na osnovnom nivou da je pohlepa nevješti način upravljanja svojim životom. U ovom shvaćanju nema ničeg teoretskog. Sa svim zaprekama se radi na isti način, ovdje ćemo raspraviti o svakoj, jednom po jednom.

Želja: Pretpostavimo da ti je pažnja bila odvučena nekim lijepim iskustvom u meditaciji. To može biti ugodna fantazija ili misao o ponosu. To može biti osjećaj samopoštovanja. To može biti misao o ljubavi ili čak fizički osjećaj blaženstva koji nastaje iz samog meditativnog iskustva. Što god to bilo, ono što slijedi je stanje želje -- želje da dobiješ ono o bilo čemu si razmišljao ili želje da produžiš iskustvo koje imaš. Nema veze kakva je njena priroda, ti bi se trebao odnositi prema želji na sljedeći način. Primjeti misao ili senzaciju dok se pojavljuju. Primjeti mentalno stanje želje koja to prati kao odvojenu stvar. Primjeti točnu mjeru ili stupanj te želje. Zatim promatraj koliko dugo traje i kada napokon nestane. Kada si to učinio vrati svoju pažnju nazad na disanje.

Odbojnost: Pretpostavimo da ti je pažnja bila odvučena nekim negativnim iskustvom. To može biti nešto čega se bojiš ili neka briga. To može biti krivica, depresija ili bol. Koja god bila stvarna supstanca misli ili senzacija, koje odbacuješ ili potiskuješ, pokuša-

važ da je izbjegneš, pružaš joj otpor ili je negiraš. I ovdje se u suštini prema tome odnosiš na isti način. Promatraj nastajanje misli ili senzacije. Promatraj stanje odbacivanja koje sa time dolazi. Mjeri kolika je mjera ili stupanj toga odbacivanja. Vidi koliko dugo traje i kada iščezava. Zatim vrati svoju pažnju nazad na disanje.

Letargija: Letargija se pojavljuje u različitim stupnjevima i snazi, kreće se od blage pospanosti do totalne tromosti. Ovdje govorimo o mentalnom stanju, a ne fizičkom. Nesanica ili fizički umor je potpuno nešto drugo, u budističkom sistemu klasifikacije to bi bilo kategorizirano kao fizički osjećaj. Mentalna letargija je blisko povezana sa odbojnošću, po tome jer je to jedan od umnih pametnih bijednih načina izbjegavanja onih stvari koje um smatra neugodnim. Letargija je vrsta isključenja mentalnog aparata, otupljivanje senzorne i spoznajne oštine. To je prisilna tupoglavost koja se prikriva da je uspavana. Sa ovim može biti teško postupati, jer je njeno prisustvo u direktnoj suprotnosti primjenjivanja pažnje. Letargija je suprot-

nost svjesti. Ipak, pažnja je lijek za ovu zapreku, također, a rješava se na isti način. Primjeti stanje uspavanosti kada nastaje, i njenu mjeru ili stupanj. Primjeti kada nastaje, koliko dugo traje, i kada prođe. Jedina važna stvar je da se fenomen primjeti u ranoj fazi. Trebaš to primjetiti upravo u trenutku nastajanja i odmah primjeniti čistu svjesnost. Ako dopustiš da se razvija onda će možda nadići tvoju moć pažnje. Kada leatrgija pobijedi posljedica toga je toneći um i/ili spavanje.

Uznemirenost: Stanja rastrešenosti i brige su ispoljavanje mentalne uznemirenosti. Tvoj um se naglo okreće, odbijajući da se zaustavi na bilo kojoj stvari. Može ti se dogoditi da se neprekidno ponovno i ponovno vraćaš na iste stvari. Ali čak i ovdje nestaloženi osjećaj je prevladavajuća komponenta. Um odbija da se usredotoči na bilo što. Nprestano skače naokolo. Lijek za ovo stanje je ista osnova. Rastrešenost dava neki osjećaj svjesnosti. Možeš to nazvati okus ili tkanje. Kako god to nazivao, taj nestaloženi osjećaj je tu kao određiva karakteristika. Traži to. Jednom kada ga primjetiš, opažaj koliko toga je

tu prisutno. Primjeti kada nastaje. Promatraj koliko traje, i vidi kada iščezne. Zatim vrati svoju pažnju nazad na disanje.

Sumnja: Sumnja ima svoj vlastiti poseban osjećaj u svjesnosti. Pali tekst to lijepo opisuje. To je osjećaj čovjeka koji luta pustinjom i stiže na neoznačeno raskršće. Kojim bi putem on trebao krenuti? Nema načina da se to odredi. Tako on stoji okljevajući. Jedan od uobičajenih oblika koji se događaju u meditaciji je unutrašnji dijalog nešto kao ovo: „Što ja radim ovako sjedeći? Da li ja uistinu dobivam nešto iz ovoga? Oh! Sigurno da dobivam. Ovo je za mene dobro. Knjiga tako govori. Ne to je suludo. Ovo je gubljenje vremena. Ne, ja neću prestati sa ovim. Ja sam rekao da ću ovo učiniti, i ja ću to učiniti. Ili, jesam li ja tvrdoglav? Ja to ne znam. Jednostavno ne znam“. Nemoj se uhvatiti u ovakvu zamku. To je samo druga zapreka. Drugi mali zadimljeni ekran da te odvрати od činjenja najstrašnije stvari na svijetu: postajanja svjestan onoga što se događa. Da se riješiš sumnje, postani svjestan tog mentalnog stanja posrtanja kao objekta ispitivanja. Nemoj se

zarobiti u tome. Izvuci se iz toga i promatraj ga. Vidi koliko je snažno. Vidi kada se pojavljuje i kada nestaje. Zatim gledaj kako iščezava, i vrati se nazad na disanje. Ovo je opći način koji ćeš koristiti za bilo koju zapreku koja se pojavi. Pod zaprekama mi mislimo na mentalno stanje koje se pojavljuje da spriječi tvoju meditaciju. Neke od njih su vrlo suptilne. Korisno je navesti neke mogućnosti. Negativna stanja je lako uočiti: nesigurnost, strah, ljutnja, depresija, razdražljivost i frustracija. Žudnju i želju je malo teže uočiti jer se one mogu primjeniti na stvari koje mi normalno smatramo časnim i plemenitim. Možeš doživjeti želju da se usavršiš. Možeš osjećati žudnju za velikom vrlinom. Čak možeš razviti prijanjanje za blaženstvom proizašlim iz samog meditativnog iskustva. Malo je teško sebe odvojiti od takvih altruističkih osjećaja. Ipak, na kraju, to je samo viša pohlepa. To je želja za zadovoljstvom i lukav način da se ignorira stvarnost u sadašnjem vremenu. Međutim, najveća od svih varki su ona stvarno pozitivna mentalna stanja koja se ušuljaju u tvoju meditaciju. Sreća, mir, unutrašnje zadovoljstvo, simpatija i samilost

za sva bića bilo gdje. Ova mentalna stanja su tako slatka i dobrohotna da jedva možeš izdržati da se od njih odvojiš. To u tebi stvara osjećaj kao da si izdajica čovječanstva. Nema potrebe da se tako osjećaš. Mi ne savjetujemo da se odvojiš od ovih umnih stanja ili da postanete bezosjećajni roboti. Samo želimo da ih se vidi onakvima kakvi oni jesu. To su mentalna stanja. Ona dolaze i odlaze. Kako nastavljaš sa svojom meditacijom, ova stanja će se češće pojavljivati. Trik je u tome da za njih ne počneš prijanjati. Jednostavno vidi svaki od njih kako nastaju. Vidi što su, koliko su jaki i koliko traju. Onda promatraj kako nestaju. To je sve prolazna predstava tvoga vlastitog mentalnog univerzuma.

Isto kao što se disanje odvija u stadijima, isto tako je i sa mentalnim stanjima. Svaki dah ima početak, sredinu i kraj. Svako mentalno stanje ima nastajanje, rast i propadanje. Trebaš težiti da ove stadije jasno vidiš. Međutim, ovo nije lako učiniti. Kao što smo već primjetili, svaka misao i senzacija prvo počinju u nesvjesnom predjelu uma i kasnije se pojavljuju u svjesnosti. Općenito postajemo svjesni tih stvari kada su se pojavile u

stvarnosti svjesti i tamo bile neko vrijeme. Ustvari, obično postajemo svjesni smetnji samo kada oslobađaju svoj utjecaj na nas i već su na putu nestanka. Na ovoj točki smo pogođeni iznenadnim shvaćanjem da smo negdje bili, sanjarili, fantazirali ili bilo što. Očito je da je to prekasno u redosljedu zbivanja. Ovaj fenomen možemo nazvati hvatanje lava za rep, i to je nevješta stvar za učiniti. Kao susresti se sa opasnom zvjeri, moramo unaprijed pristupiti mentalnim stanjima. Strpljivo, naučit ćemo ih prepoznati kada se ona uzdižu sa dubljih nivoa našeg svjesnog uma. Kako se mentalna stanja prvo pojavljuju u nespvesnom, da bi uočio pojavljivanje tog mentalnog stanja, moraš proširiti svoju svjesnost u nespvesni dio. Ovo je teško, jer ne možeš vidjeti što se tamo dolje zbiva, ne na isti način kako vidiš svjesnu misao. Ali možeš naučiti da primjetiš neodređeni osjećaj kretanja i da djeluješ kroz neku vrstu mentalnog osjećaja dodira. Ovo dolazi sa praksom, i to je sposobnost drugih posljedica proizašlih iz duboke, mirne koncentracije. Koncentracija usporava pojavljivanje ovih mentalnih stanja i daje ti vremena da osjećaš

svako nastajanje u nesvjesnom čak i prije nego li ga vidiš u svjesnosti. Koncentracija ti pomaže da proširiš svoju svjesnost tamo dolje u ključajući mrak gdje se rađaju misli i osjećaji. Kako se tvoja koncentracija produbljuje, tako stičeš sposobnost da vidiš misli i osjećaje koji se polako uzdižu, kao odvojeni mjehuri, svaki drukčiji i sa prostorom između njih. Oni se kao mjehuri polako dižu iz nesvjesnoga. Stoje neko vrijeme u svjesnosti i onda otplove dalje.

Primjena svjesnosti na mentalna stanja je precizna operacija. Ovo je posebno istinito za osjećaje i senzacije. Vrlo je lako otići predaleko za senzacijom. To jest, nešto joj dodati iznad ili ispod. Isto je tako lako ne uhvatiti, propustiti senzaciju, osjetiti samo dio ali ne i cijelu senzaciju. Ideal kojemu težiš je da doživiš svako mentalno stanje u potpunosti, točno onakvo kakvo jeste, ništa ne dodavajući i ne propuštajući ni jedan dio. Uzmimo za primjer bol u nozi. Što je ustvari tu, to je senzacija proticanja. To se neprestano mijenja, nikada nije isto od jednog do drugog trenutka. Kreće se sa jednog mjesta na drugo i njegova snaga pulsira gore dolje. Bol

nije stvar. Njemu se ne trebaju pripisivati koncepti i sa njim nisu ni povezani. Čista nezapriječena svjesnost ovog događanja će to doživjeti kao tok, proticanje energije i ništa više. Bez misli i odbacivanja. Jednostavno energija. Ranije u našoj praksi meditacije, mi moramo ponovno promisliti o našim pretpostavkama što se tiče konceptualizacije. Za većinu nas važi da smo dobili visoke ocjene u školi i u životu zbog naše sposobnosti da logično manipuliramo sa mentalnim fenomenima-konceptima. Mi na naše karijere, veći dio uspjeha u svakodnevnom životu, naše sretne uzajamne odnose gledamo kao da je to rezultat naše uspješne manipulacije konceptima. Međutim, u razvijanju pažnje privremeno obustavljamo proces konceptualizacije i usmjeravamo se na čistu prirodu mentalnog fenomena. Za vrijeme meditacije tražimo iskustvo uma na nivou prije nego se stvaraju koncepti. Ali ljudski um konceptualizira (stvara zaključke) takve događaje kao što je to bol. Ti vidiš sebe kako misliš „ovo je bol“. To je koncept. To je oznaka, nešto dodano samoj senzaciji. Ti izgrađuješ mentalnu predstavu, sliku bola, vidiš njegov oblik.

Možeš vidjeti sliku noge sa označenim bolom u nekoj lijepoj boji. Ovo je veoma kreativna i strašna zabava, ali ne ono što mi želimo. To su koncepti zakačeni za živu stvarnost. Najvjerovatnije ćeš misliti: „Ja imam bol u svojoj nozi“. „Ja“ je koncept. To je nešto ekstra dodano čistom iskustvu. Kada u proces uključiš „ja“, onda izgrađuješ konceptualnu prazninu između stvarnosti i svjesnosti koja promatra tu stvarnost. Za misli kao „mene“, „moje“ nema mjesta u direktnoj svjesnosti. One su strani dodaci, i isto tako obmanjujući. Kada u sliku uključiš „mene“, ti se poistovjećuješ sa bolom. To samo daje naglasak tome. Ako izbaciš „ja“ iz te operacije, onda bol nije bolan. To je samo nadirući energetski tok. To čak može biti i lijepo. Ako vidiš da „ja“ potiče samo sebe u iskustvu bola ili ustvari bilo koje druge senzacije, onda to pažljivo promatraj. Pokloni čistu pažnju tom fenomenu osobnog poistovjećivanja sa bolom.

Dakle, opća ideja je skoro tako jednostavna. Ti želiš da stvarno vidiš svaku senzaciju, bilo da je to bol, blaženstvo ili dosada. Želiš da doživiš tu stvar u svom neiskvarenom i prirodnom obliku. Postoji samo jedan

način na koji ovo možeš učiniti. Tvoje vrijeme mora biti precizno. Tvoja svjesnost svake senzacije mora koordinirati točno sa nastajanjem senzacije. Ako to uhvatiš samo malo kasnije, propuštaš početak. Nećeš dobiti cjelinu toga. Ako se zadržavaš na bilo kojoj senzaciji koja je prošla onda je to sjećanje, ti propuštaš rađanje sljedeće senzacije. To je vrlo delikatna operacija. Moraš ploviti uz senzaciju upravo ovdje u sadašnjem vremenu, uočavajući stvari i napuštajući ih bez bilo kakvog odgađanja. To zahtijeva veoma lagani dodir. Tvoj odnos sa senzacijama nikada ne bi trebao biti u prošlosti ili budućnosti, nego uvijek jednostavno trenutno sada. Ljudski um teži da konceptualizira fenomene, i razvio je mnoge lukave načine da to čini. Svaka jednostavna senzacija će potaknuti konceptualno (pojmovno) razmišljanje ako umu prepustiš da te vodi. Na primjer, slušanje. Sjediš u meditaciji i netko u drugoj prostoriji ispusti tanjur. Zvuk pogodi tvoje uho. Ti odmah vidiš sliku druge prostorije. Možda vidiš i osobu koja je ispustila tanjur. Ako je ta okolina tebi dobro poznata, recimo da je to tvoja vlastita kuća, možda ćeš u glavi imati trodi-

menzionalni film u boji o osobi koja je ispu-tila tanjur i koji je tanjur ispustila. Ovo se predstavlja trenutačno u tvojoj svijesti. To tako iskoči iz nesvjesnog, tako jasno, brzo da sve ostalo izbacuje iz vidokruga. Što se događa sa originalnom senzacijom, čistim iskustvom slušanja? Ono se je izgubilo potpuno prekriveno i zaboravljeno. Mi propuštamo stvarnost. Ulazimo u svijet mašte. Evo drugi primjer: Sjediš u meditaciji i zvuk pogodi tvoje uho. To je neka nerazgovjetna buka, to može biti bilo što. Ono što slijedi će otprilike izgledati ovako. „Što je to bilo? Tko je to učinio? Odakle dolazi? Koliko je daleko? Da li je opasno?“ I tako dalje to ide, bez odgovora osim tvoje projekcije mašte. Konceptualizacija je veoma neprimjetan proces. To se ušulja u tvoje iskustvo, i jednostavno te obuzme. Kada čuješ zvuk u meditaciji, obrati čistu pažnju na iskustvo slušanja. Samo na to i ništa više. Ono što se stvarno događa je tako jednostavno da mi možemo i propuštamo sve skupa.

Zvučni valovi pogađaju uho na određeni jedinstveni način. Ti valovi su bili pretvoreni u električne impulse u mozgu, a ti

impulsi predstavljaju zvučni oblik svjesnosti. To je sve. Nema slika. Nema umnog vrćenja filmova. Nema koncepata. Nema unutrašnjih dijaloga i pitanja. Jednostavno buka. Stvarnost je jednostavna i neukrašena. Kada čuješ zvuk, budi svjestan procesa slušanja. Sve ostalo je nadodano brbljanje. Odbaci to. Isto pravilo se primjenjuje na svaku senzaciju, svaku emociju, svako iskustvo koje možeš doživjeti. Promatraj izbliza svoje vlastito iskustvo. Kopaj kroz naslage mentalnih detaljčića i vidi što je stvarno tamo. Bit ćeš začuđen kako je to jednostavno i lijepo. Postoji vrijeme kada se broj senzacija može odjednom pojaviti. Možeš imati misao o strahu, grčenje u stomaku ili bolove u leđima i svrbež u uhu sve u isto vrijeme. Nemoj sjediti u škripcu. Nemoj skakati sa jednog na drugo čudeći se na što ćeš obratiti pažnju. Jedno od toga će biti najjače. Otvori se i najuporniji od ovih fenomena će sebe nametnuti i zahtijevati tvoju pažnju. Obrati na to pažnju samo toliko dok ne nestane. Zatim se vrati na disanje. Ako se drugi fenomen nametne, obrati pažnju na njega i vrati se na disanje. Međutim, ovaj proces se može produžiti unedo-

gled. Nemoj sjediti tražeći stvari na koje bi mogao obratiti pažnju. Drži svoju pažnju na dahu dok nešto ne uskoči i odvuče tvoju pažnju. Kada osjetiš da se to događa nemoj se boriti. Neka tvoja pažnja prirodno pređe preko smetnje, i drži je tu dok se smetnja ne istopi. Zatim se vrati na dah. Nemoj tražiti druge fizičke ili mentalne fenomene. Jednostavno se vrati na disanje. Neka fenomeni tebi dolaze. Naravno da će biti trenutaka kada ćeš otploviti. Čak ćeš se i nakon dugotrajne prakse odjednom probuditi, i shvatiti da si za neko vrijeme skrenuo s puta. Nemoj se razočarati. Shvati da si skrenuo sa puta za neko vrijeme i vrati se nazad na dah. Uopće nema nikakve potrebe za nekom negativnom reakcijom. Sama činjenica da si shvatio da si bio skrenuo sa puta je dokaz aktivne svjesnosti. To je vježba čiste pažnje sama po sebi.

Pažnja se razvija vježbanjem pažnje. To je isto kao vježbanje mišića. Svaki put kada vježbaš ti ih po malo povećavaš. Činiš ih malo jačim. Sama činjenica da si osjetio buđenje senzacije znači da si poboljšao svoju moć pažnje. To znači da pobjeđuješ. Vrati se nazad disanju bez žaljenja. Međutim, žaljenje

je uvjetovani refleks i može se pojaviti ali to je samo druga mentalna navika. Ako vidiš da si frustriran, da se osjećaš obeshrabrenim ili da sebe osuđuješ, jednostavno to promatraj sa čistom pažnjom. To je samo druga smetnja. Obrati na nju pažnju i promatraj kako iščezava, zatim se vrati na dah.

Pravila koja smo upravo ponovno ponovili mogu se i trebala bi se primjenjivati u potpunosti na sva tvoja mentalna stanja. Pronaći ćeš da je ovo potpuno kruto upustvo. To je najteži posao kojeg ćeš se ikada poduhvatiti. Vidjet ćeš da će neke dijelove ove tehnike primjeniti na neka određena iskustva, i isto tako ćeš totalno biti nevoljan to koristiti za neke druge stvari. Meditacija je kao mentalna kiselina. Ona jede polako sve na što je staviš. Mi ljudi smo veoma čudna bića. Volimo okus nekih otrova i tvrdoglavo ih nastavljamo jesti čak i ako nas ubijaju. Misli za koje prijanjamo su otrov. Pronaći ćeš da si voljan neke misli iskopati sa korijenom dok neke druge ljubomorno čuvaš i posebno voliš. To je ljudsko stanje. Vipasana meditacija nije igra. Čista svjesnost je nešto više od ugodne razanode. To je put prema gore i

izvan močvare u kojoj smo svi mi uhvaćeni, močvara naših vlastitih želja i odvratnosti. Vrlo je lako primjeniti svjesnost prema najgrubljim aspektima svoje egzistencije. Jednom kada si vidio kako strah i depresija nestaju u vrućem, intenzivnom svjetlu svjesnosti, ti želiš ponoviti proces. To su neugodna mentalna stanja. Ona povrijeđuju. Želiš se osloboditi tih stvari jer te smetaju. Daleko je teže primjeniti isti proces na mentalna stanja koja posebno voliš, kao patriotizam, ili roditeljska zaštita ili istinita ljubav. Ali to je potrebno. Pozitivno prijanjanje te drži u blatu isto kao i negativna prijanjanja. Ti se možeš uzdići iznad blata dovoljno dugo da dišeš malo lakše ako prakticiraš Vipasana meditaciju sa ustrajnošću. Vipasana meditacija je put ka Nibbani. Iz izvještaja onih koji su prokročili svoj put do tog visokog cilja, za to je vrijedan svaki učinjeni napor.

Poglavlje 13

Pažnja (Sati)

Mindfulness (Pomna Pažnja - zadub-

ljenje) je engleski prevod pali riječi Sati. Sati je aktivnost. Što je to točno? Nema preciznog značenja, ne u riječima. Riječi su stvorene iz simboličkih nivoa uma i opisuju one stvarnosti sa kojima se bavi simboličko mišljenje. Pažnja je predsimbolična. To nije sputano logikom. Ipak, Pažnja može biti doživljena - prilično lako - i može biti opisana, onoliko dugo koliko u umu držiš da su riječi samo prsti usmjereni na mjesec. Oni nisu sama stvar. Stvarno iskustvo leži iznad riječi i iznad simbola. Pažnja može biti opisana u potpuno različitim izrazima nego što će ovdje biti korišteni i svaki opis će ipak biti ispravan. Pažnja je fini proces koji ti koristiš u samom ovom trenutku, činjenica da ovaj proces leži iznad i iza riječi to ne čini nestvarnim - upravo suprotno. Pažnja je stvarnost koja daje poticaj riječima - riječi koje slijede su samo bljeda sjena stvarnosti. Tako, je važno shvatiti da sve što ovdje slijedi jeste analogija. To neće stvoriti savršen smisao. To će uvijek ostati iznad verbalne logike. Ali ti to možeš doživjeti. Meditaciona tehnika zvana Vipasana (uvid) koju je uveo Buda otprilike prije dvadeset pet stoljeća je skup mentalnih

aktivnosti posebno usmjerenih na doživljavanje stanja neprekinute Pažnje.

Kada prvi put postaneš svjestan nečega, onda prije toga postoji trenutna brzo prolazna čista svjesnost upravo prije nego konceptualiziraš stvar, prije nego li je identificiraš. To je stadij Pažnje. Uobičajeno je ovaj stadij vrlo kratak. To je trenutni djelić sekunda isto kao kada usmjeriš svoje oči na stvar, upravo kada usmjeriš svoj um na stvar, upravo prije nego li je objektiviraš, da je mentalno zahvatiš i izdvojiš od ostatka postojećeg. To se zbiva upravo prije nego li počneš o tome razmišljati - prije nego li tvoj um kaže: „O, to je pas“. Taj prolazni, blagousmjereni trenutak čiste svjesnosti je Pažnja. U tom kratkom bljesku uma - ti upravo doživljavaš stvar kao ne-stvar. Ti doživljavaš blagi prolazni trenutak čiste svjesnosti koji je povezan sa ostatkom stvarnosti, koji nije odvojen od nje. Pažnja je isto kao kada vidiš sa svojim perifernim zapažanjem što je suprotnost čvrstoj usmjerenosti normalnog ili centralnog zapažanja. Ipak, ovaj trenutak blage, neusmjerene svjesnosti sadrži vrlo duboku vrstu spoznaje koja se gubi čim usm-

jeriš svoj um i objektiviraš objekt u stvar. U procesu obične percepcije, korak Pažnje je tako prolazan da je nezamjetljiv. Mi smo razvili naviku da rasipamo pažnju na sve ostale korake, usmjerujući se na percepciju, prepoznavanju percepcije, označavanje toga, i najviše od svega, uključujemo se u dugi niz simboličkih misli o tome. Taj originalni trenutak Pažnje je brzo prošao. To je svrha gore navedene Vipasana (ili uvida) meditacije da nas uvježba da produžimo trenutak svjesnosti. Kada se ova Pažnja produži korištenjem ispravne tehnike, onda pronalaziš da je to iskustvo duboko, i da mijenja tvoj cijeli pogled na univerzum. Ovo stanje percepcije se treba naučiti, međutim, to zahtijeva redovito prakticiranje. Jednom kada naučiš tehniku, pronaći ćeš da Pažnja ima mnoge interesantne aspekte. Pažnja je ogledalo-misao. Ona odražava samo ono što se trenutno zbiva i na točno određeni način kako se zbiva. Nema pristranosti.

Pažnja je neprocjenjujuće promatranje. To je sposobnost uma da promatra bez kritičizma. Sa ovom sposobnošću, stvari se vide bez osuđivanja ili procjenjivanja. Ni sa čime

se nije iznenađeno. Jednostavno se uravnoteženo zanima za stvari točno onakve kakve one i jesu u svom prirodnom stanju. Ne odlučuje se i ne osuđuje. Jednostavno se promatra. Psihološki je za nas nemoguće da objektivno posmatramo što se zbiva u nama ako u isto vrijeme ne prihvaćamo zbivanja naših raznih stanja uma. Ovo je posebno istinito kod neugodnih stanja uma. Da bi posmatrali svoj strah, moramo prihvatiti činjenicu da se bojimo. Ne možemo proučavati svoju depresiju bez da je u potpunosti prihvatimo. Isto je istinito za iritaciju i uznemirenost, frustraciju i sva ostala neugodna emocionalna stanja. Ne možeš nešto ispitivati u potpunosti ako si zauzet odslikavanjem tog postojanja. Kakvo god iskustvo mi mogli imati, Pažnja to prihvaća. To je jednostavno drugi događaj života, jednostavno druga stvar koje treba biti svjestan. Ne ponos, ne stid, ništa personalno - ono što je tu, to je tu. Pažnja je nepristrano promatranje. To ne zauzima nikakve strane. Ne pokušava da zaobiđe loša mentalna stanja. Ne postoji prijanjanje za ugodno, ni bježanje od neugodnog. Pažnja vidi sva iskustva jednako, sve misli kao jednake, sve osjeća

kao jednake. Ništa nije potisnuto. Ništa nije suzbijeno. Pažnja nema naklonosti. Pažnja je nekonceptualna svjesnost. Druga riječ za engleski izraz Sati je „čista pažnja“. To nije razmišljanje. To nije uključeno u mišljenje ili pojmove. To se ne zadržava na idejama ili mišljenjima ili sjećanjima. To jednostavno promatra. Pažnja registrira iskustva, ali ih ne uspoređuje. Ne označava ih niti kategorizira. Jednostavno sve posmatra kao da se to događa po prvi puta. To nije analiza koja se temelji na odslikavanju i memoriji. To je prije, direktno i trenutno doživljavanje onoga što god se događalo bez posredištva misli. U perceptivnom procesu to dolazi prije misli.

Pažnja je svjesnost u sadašnjem vremenu. To se zbiva ovdje i sada. To je promatranje onoga što se zbiva upravo u sadašnjem trenutku. Uvijek ostaje u sadašnjosti, neprekidno se uzdižući na krijesti nadolazećeg vala prolazećeg vremena. Ako se ti sjećaš svoga učitelja iz drugog razreda, to je memorija. Kada postaneš svjestan da se sjećaš svoga učitelja iz drugog razreda, to je pažnja. Ako onda konceptualiziraš proces i kažeš sebi: „Oh, ja se sjećam“ to je onda razmišljanje.

Pažnja je ne-egoistična budnost. To se zbiva bez odnosa prema sebi. Sa pažnjom se vide svi fenomeni bez oslanjanja na koncepte kao što su to: „mene“, „moj“ ili „moje“. Na primjer, pretpostavimo da postoji bol u tvojoj lijevoj nozi. Obična svjesnost bi rekla: „Ja imam bol“. Korištenjem Pažnje, netko bi jednostavno primjetio senzaciju kao senzaciju. Jednostavno se ne bi dodavao taj ekstra koncept „ja“. Pažnja zaustavlja dodavanje bilo čega percepciji, ili oduzimanja bilo čega od nje. Ništa se ne pojačava. Ništa se ne naglašava. Jednostavno se posmatra točno ono što je tu - bez iskrivljivanja. Pažnja je besciljna svjesnost. U pažnji se ne napreže za rezultate. Ne pokušava se ništa postići. Kada je netko pažljiv, tada doživljava stvarnost u sadašnjem trenutku u bilo kojem obliku to bilo. Nema ništa što se treba doseći. Postoji samo posmatranje.

Pažnja je svjesnost o promjenama, to je posmatranje toka iskustva. To je promatranje stvari dok se one mijenjaju, to je viđenje rađanja, rasta, i dozrijevanja svih fenomena. To je promatranje, propadanje i nestajanje fenomena. Pažnja je promatranje stvari od

trenutka do trenutka, neprekidno. To je promatranje svih fenomena - fizičkih, mentalnih ili emocionalnih - što god se trenutno zbiva u umu. Jednostavno se sjedi i promatra prikazivanje. Pažnja je promatranje osnovne prirode svakog prolaznog fenomena. To je viđenje kako nas stvari navode da osjećamo i kako mi na njih reagiramo. To je promatranje kako one djeluju na druge. U Pažnji, smo nepristrani promatrači čiji je jedini posao da slijedi neprekidno prolazeće prizore unutrašnjeg univerzuma. Molim vas da primjetite posljednju točku. Meditator koji razvija Pažnju se ne zanima za vanjski univerzum. On je tu, ali u meditaciji, polje proučavanja je vlastito iskustvo, misli, osjećaji i zapažanja. U meditaciji, svatko je svoja vlastita laboratorija. Unutrašnji univerzum ima ogromanu količinu informacija koje sadrže odraz vanjskog svijeta i mnogo više. Istraživanje tog materijala vodi do potpune slobode. Pažnja je učesničko promatranje. Meditator je i učesnik i posmatrač u isto vrijeme. Ako netko promatra svoje emocije ili fizičke senzacije, onda ih istovremeno osjeća u samom tom trenutku. Pažnja nije

intelektualna svjesnost. To je upravo ovdje. Pažnja je predmet, ali to nije hladno ili neosjećanje. To je budno stanje života, pažljivo učestvovanje u tekućem procesu življenja. Pažnja je ekstremno težak pojam da se objasni riječima - ne zato jer je to komplicirano, nego zbog toga što je to jednostavno i otvoreno. Isti problem se pojavljuje u svakom polju ljudskog iskustva. Najosnovniji pojam je uvijek najteže objasniti. Pogledaj u rječnik i vidjet ćeš takvih primjera. Duge riječi općenito imaju kratka objašnjenja, ali kratke osnovne riječi kao (op. prev. engleske riječi) „the“ i „is“ objašnjenja mogu biti duga i cijelu stranicu. U fizici, za opisati najteže funkcije su one najosnovnije - koje se bave sa najosnovnijim stvarnostima kvantne fizike. Pažnja je pred-simbolična funkcija. Ti se možeš igrati sa sa riječima, simbolima cijeli dan i nikad ih nećeš u potpunosti objasniti. Mi nikada ne možemo u potpunosti objasniti što to jeste, međutim možemo reći što oni čine.

Tri temeljne aktivnosti

Postoje tri temeljne aktivnosti Pažnje. Možemo koristiti te aktivnosti kao funkcionalne definicije izraza:

- (1) Pažnja nas podsjeća na ono što radimo;
- (2) vidi stvari onakvim kakve one doista i jesu;
- (3) vidi duboku prirodu svih fenomena

Ispitajmo u detalje ove tri definicije. Pažnja nas podsjeća na ono što radimo. U meditaciji obraćaš pažnju na jednu stvar. Kada tvoj um odluta od usredotočenja na tu stvar, onda je to Pažnja koja nas podsjeća da um luta i što se treba činiti. To je Pažnja koja vraća tvoj um na objekt meditacije. Sve ovo se zbiva trenutno i bez unutaršnjeg dijaloga. Pažnja nije razmišljanje. Ponavljanje prakticiranja u meditaciji uspostavlja ovu funkciju kao mentalnu naviku koja se onda prenosi dalje u tvom životu. Ozbiljan meditator obraća čistu pažnju na događaje cijelo vrijeme, iz dana u dan, bez obzira da li sjedi u meditaciji ili ne. Ovo je veoma uzvišeni ideal kojemu teže oni koji meditiraju i na njemu mogu raditi godinama ili desetljećima. Naša navika da se zapetljavamo u misli je dugogodišnja, i ta navika će se nastavljati na naju-

porniji način. Jedini način da se iz toga oslobodi jeste podjednaka upornost u kultiviranju neprekidne Pažnje. Kada je Pažnja prisutna, onda ćeš primjetiti kada se zapetljaš u svojim misaonim šemama. To je samo zamjećivanje koje ti dopušta da se ispetljaš iz misaonog procesa i toga se oslobodiš. Pažnja onda vraća tvoju pažnju na ispravno usredotočenje. Ako u tom trenutku meditiraš, onda će tvoj fokus biti formalni objekt meditacije. Ako nisi u formalnoj meditaciji, to će biti čista primjena same pažnje, jednostavno čisto zamjećivanje što god dolazi bez da se u to zaplete: „Ah, ovo dolazi. . . zatim ovo, i sad ovo. . . pa opet ovo“.

Pažnja je istovremeno i sama čista pažnja i funkcija koja nas podsjeća da obratimo čistu pažnju ako smo to prestali raditi. Čista pažnja je zamjećivanje. To se samo uspostavlja jednostavno zamjećivanjem da to nije bilo prisutno. Kada primjetiš da nisi zamjećivao, onda po definiciji ti zamjećuješ i ponovno uspostavljaš čistu pažnju. Pažnja stvara svoje vlastite određene osjećaje u svjesnosti. To ima okus - lagani, čisti, energetski okus. Svjesna misao je po usporedbi teška,

nezgrapna i neprijatna. Ali, ovdje ponovno, ovo su samo riječi. Tvoja vlastita praksa će pokazati razliku. Onda ćeš vjerovatno stvoriti svoje vlastite riječi, a riječi korištene ovdje će postati suvišne. Sjeti se da je praksa važna stvar. Pažnja vidi stvari onakvim kakve doista i jesu. Ništa ne dodaje niti oduzima zapažanju, ništa ne iskrivljuje. To je čista pažnja koja promatra što god se pojavi. Svjesna misao lijepi stvari preko našeg iskustva, opterećuje nas sa pojmovima i idejama, uranja nas u vitlajući vrtlog planova i briga, strahova i fantazija. Kada si pažljiv, ti ne igraš tu igru. Jednostavno primjećuješ točno ono što se pojavljuje u umu, a potom primjećuješ sljedeću stvar. „Ah, ovo. . . pa ovo. . . i sada ovo“. To je stvarno jednostavno.

Pažnja vidi istinsku prirodu svih fenomena. Pažnja i samo Pažnja može zapaziti tri glavne karakteristike koje naučava budizam i koje su najdublje istine postojanja. Na Pali (jeziku) to troje se naziva Anicca (nepostojanost), Dukkha (neugoda, bol), i Anatta (nesopstvenost - odsutnost trajnog, nepromjenjivog entiteta kojeg nazivamo Duša ili ja). Ove istine nisu prisutne u budis-

tičkom učenju kao dogme koje zahtijevaju slijepo vjerovanje. Budisti osjećaju da su ove istine univerzalne i samo po sebi, to je vidljivo svakome tko se pobrine da istražuje na ispravan način. Pažnja je metod istraživanja. Samo Pažnja ima moć da otkrije najdublje nivoe stvarnosti dostupne ljudskom posmatranju. Na ovom nivou inspekcije, se vidi sljedeće:

(a) sve uvjetovane stvari su urođeno prolazne; (b) svaka svjetovna stvar je, na kraju nezadovoljavajuća; i (c) stvarno ne postoje entiteti koji su nepromjenjivi ili stalni, samo procesi. Pažnja radi kao elektronski mikroskop. To jest, radi na tako finom nivou da se ustvari mogu direktno vidjeti one stvarnosti koje su najbolje teoretske konstrukcije svjesnog misaonog procesa. Pažnja ustvari vidi prolazan karakter svake percepcije. Ona primjećuje prolaznost i prolaznu prirodu svega što perceptira. Isto tako vidi urođeno nezadovoljstvo prirode svih uvjetovanih stvari. Vidi da nema smisla zahvatati u bilo koji od tih prolaznih prizora. Mir i sreća ne mogu biti pronađeni na taj način. I napokon, Pažnja vidi urođeno nepostojanje feno-

mena u svim stvarima. To uviđa način na koji smo svi svojevoljno odabrali neke oblike percepcije, odvojili ih od ostalog toka percepcije i potom ih konceptualizirali kao odvojene, trajne entitete. Pažnja ustvari zamjećuje te stvari. O njima ne razmišlja, već ih uviđa direktno.

Kada se u potpunosti razvije, Pažnja (zadubljenost) uviđa tri atributa egzistencije direktno, trenutno, bez posrednog medija svjesne misli. U stvari, čak i sami atributi koje smo upravo koristili su svojevoljno određeni. Oni su čisti rezultat naše borbe da zahvatimo ovaj fundamentalni jednostavan proces nazvan Pažnja i izrazimo to pomoću nezgrapnih i neodgovarajućih simbola svjesnog nivoa. Pažnja je proces, ali se ne zbiva kroz korake. To je cjelovit proces koji se zbiva kao jedna cjelina: ti primjećuješ svoj vlastiti nedostatak Pažnje; i to primjećivanje je posljedica Pažnje; i Pažnja je čista pažnja; i čista pažnja je primjećivanje stvari točno onakvim kakve i jesu bez iskrivljivanja; a kakve one jesu Anicca, Dukkha i Anatta (prolazne, bolne i nesopstvene-bezlične). Sve se to zbiva u prostoru od nekoliko umnih trenutaka. Ovo,

međutim, ne znači da ćeš ti trenutno doseći oslobođenje (slobodu od svih ljudskih slabosti) kao rezultat tvog prvog trenutka Pažnje (Zadubljenosti). Učenje integracije ovog materijala u tvoj svjesni život je drugi proces. Učeći da produžiš ovo stanje Pažnje je daljnji proces. To su procesi ispunjeni užitkom, međutim, i oni su vrijedni ulaganja napora.

Pažnja (Sati) i Uvid (Vipassana) Meditacija

Pažnja (zadubljenje) je središte Vipassana Meditacije i ključ cijelog procesa. To je i cilj i sredstvo ove meditacije i njene svrhe. Ti postižeš Zadubljenje bivajući sve više zadubljen. Jedan drugi naziv na Pali jeziku se prevodi na engleski za Mindfulness (Pažnja) jeste naziv Appamada, što znači odsutnost nemara ili odsutnost ludila. Onaj tko neprekidno promatra što se zbiva u umu dostiže krajnje stanje zdrave duševnosti. Pali izraz Sati isto ima značenje sjećanja. To nije memorija u smislu ideja i slika iz prošlosti, već radije jasno, direktno, bez riječi spoznaja onoga što jeste i onoga što nije, onoga što je ispravno i onoga što nije ispravno, onoga što

radimo i kako bi to trebali raditi. Zadubljenost podsjeća meditanta da primjeni svoju pažnju na ispravan objekt i da upotrijebi točno potrebnu energiju za taj potreban posao. Kada se ta energija ispravno primjeni, meditant prebiva neprekidno u stanju smirenosti i budnosti. Onoliko dugo koliko je to stanje održavano, ona umna stanja nazvana „prepreke“ ili „psihički razdraživači“ se ne mogu pojaviti - nema pohlepe, nema mržnje, nema požude ili lijenosti. Ali mi smo svi ljudi i griješimo. Većina od nas je veoma ljudska i neprekidno ponovno griješimo. Usprkos iskrenom naporu, meditant dopušta da njegova Pažnja tu i tamo popusti i nađe se zakočen u nekom za žaliti, ali normalnom ljudskom neuspjehu. To je Pažnja koja primjećuje promjenu. I to je Pažnja koja ga podsjeća da energiju ispravno primjeni da se izvuče iz tog stanja. Ovakvi propusti se ponovno i ponovno pojavljuju, ali njihova učestalost se smanjuje sa prakticiranjem. Jednom kada je Pažnja odgurnula te mentalne nečistoće na stranu, onda se mogu zbiti sveobuhvatnija stanja uma. Mržnja stvara put ka ljubaznosti,

požuda je zamjenjena sa neprianjanjem. To je Pažnja koja zamjećuje ove promjene, i isto tako podsjeća Vipasana meditanta da održava tu ekstra mentalnu oštrinu potrebnu za održavanje tih više poželjnih stanja uma. Pažnja omogućuje rast mudrosti i samilosti. Bez Pažnje ona se ne može razviti do potpune zrelosti.

Duboko zakopan u umu, leži mentalni mehanizam koji prihvaća ono što um percipira kao lijepa i ugodna iskustva i odbacuje ona iskustva koja je percipirao kao ružna i bolna. Ovaj mehanizam daje poticaj onim stanjima uma koja mi uvježbavamo da izbjegnemo - stvari kao što su to pohlepa, požuda, mržnja, odbojnost i ljubomora. Mi odabiremo da izbjegavamo ove prepreke, ne zato što su one zle u normalnom smislu riječi, nego zato jer su one prisilne; zato jer one ovladavaju umom i u potpunosti zahvaćaju pažnju; zato jer se one neprekidno vrte i vrte u malim krugovima misli; i zato jer nas one (odvajaju od) zatvaraju prema živoj stvarnosti. Ove prepreke se ne mogu pojaviti kada je prisutna Pažnja. Zadubljenost je pažnja prema sadašnjoj stvarnosti, i zbog toga direktno

suprotna nepouzdanom stanju uma koji karakteriziraju zapreke. Kao meditant, to je samo onda kada dopustimo našoj Zadubljenosti da isklizne da duboki mehanizmi našeg uma prevladaju - zahvaćanjem, prijananjem i odbacivanjem. Onda se pojavljuje otpor i zamračuje našu svjesnost. Mi ne primjećujemo da se zbiva promjena - mi smo tako zauzeti sa mišlju o osveti, ili pohlepi ili bilo čime. Dok će neuvježbana osoba nastaviti (prebivati) u ovom stanju dugotrajno, uvježbani meditant će uskoro uvidjeti što se događa.

To je Zadubljenost koja primjećuje promjenu. To je Pažnja koja se sjeća primljenog uvježbavanja i usmjerava pažnju tako da zbrka nestaje. I to je Pažnja koja pokušava da sebe beskonačno održava tako da se ponovno ne može pojaviti otpor. Tako je Pažnja određen protuotrov za prepreke. To je istovremeno i lijek i preventivna mjera. Potpuno razvijena Pažnja je stanje potpunog neprijanja i potpuna odsutnost prijanja za bilo čime u svijetu. Ako možemo održavati ovo stanje, onda nisu potrebni drugi načini ili sredstva da nas drže oslobođenim od prepreka, da bi dosegli oslobođenje od naših ljud-

skih slabosti. Zadubljenost je ne-površinska pažnja. Ona vidi stvari duboko, ispod nivoa pojmova i uvjerenja. Ova vrsta dubokog posmatranja vodi do potpune sigurnosti, i potpune odsutnosti zbrke. To sebe ispoljava pretežno kao neprekidnu i netrepereću pažnju koja se nikada ne mijenja i ne nestaje. Ova čista i istraživačka svjesnost ne samo da zadržava mentalne prepreke na razdaljini, ona otkriva sami njihov mehanizam i uništava ga. Pažnja neutralizira nečistoće u umu. Rezultat je um koji ostaje neumrljan i nepovrediv, potpuno nezahvaćen životnim usponima i padovima.

Poglavlje 14

Pažnja protiv Koncentracije

Vipasana meditacija je neka vrsta akta mentalnog uravnotežavanja. Ti ćeš kultivirati dvije odvojene kvalitete uma - pažnju i koncentraciju. Idealno ovo dvoje djeluje zajedno kao tim. Oni takoreći djeluju kao par. Dakle vrlo je važno da ih kultiviramo oboje i na uravnotežen način. Ako se jedno od toga

jača na štetu drugog, onda je ravnoteža uma izgubljena i nemoguće je meditirati. Koncentracija i pažnja su izrazito različite funkcije. Svaka odigrava svoju ulogu u meditaciji, i odnos između njih je određen i istančan. Koncentracija se često naziva um jedne točke. Ona se sastoji u prisiljavanju uma da se zadrži na određenoj točki. Molim da primjetite riječ PRISILJAVATI. Koncentracija je uvelike prisilna vrsta djelovanja. Ona se može razviti silom, čistom neprekidnom moći volje. Jednom razvijena, ona zadržava nešto od tog okusa prisile. Pažnja, u drugu ruku, je istančana funkcija koja vodi do profinjene senzitivnosti. Ovo dvoje su partneri u poslu meditacije. Pažnja je senzitivni dio. Ona primjećuje stvari. Koncentracija osigurava moć. Ona održava pažnju vezanom za jednu stvar. Idealno, pažnja je u ovom odnosu. Pažnja zahvaća objekte pažnje, i primjećuje kada je pažnja negdje odlutala. Koncentracija obavlja stvaran rad održavanja stabilne pažnje na izabran objekt. Ako je bilo koji od ova dva partnera slab, tvoja meditacija se gubi.

Koncentracija može biti definirana kao organ uma koji se usredotočuje u potpunosti

na objekt bez prekida. Mora se naglasiti da istinska koncentracija jeste potpuna usmjerenost uma na jednu točku. To jest, to stanje je oslobođeno od pohlepe, mržnje i iluzije. Nepotpuna usmjerenost na jednu točku je isto tako moguća, ali to neće voditi do oslobođenja. Ti možeš biti veoma usmjeren na jednu točku u stanju požude. Ali to te ne vodi nigdje. Neprekidna usredotočenost na nešto što mrziš ti uopće ne pomaže. Ustvari, takva nepotpuna koncentracija je prilično kratkotrajna čak i kada je dosegnuta - posebno kada je korištena da se drugi povrijede. Istinska koncentracija je sama po sebi oslobođena od takvih zagađivača. To je stanje u kojem je um sabran i tako stiče moć i intenzitet. Možemo koristiti analogiju povećala. Paralelno padanje sunčevih zraka na komad papira neće učiniti ništa više osim što će zagrijati površinu. Ali ista količina svjetla, kada se fokusira kroz povećalo, pada na jednu točku i papir plane u plamenu. Koncentracija je povećalo. Ona stvara intenzitet potreban da se vidi u dublje dubine uma. Pažnja odabire objekt na koji će se povećalo usmjeriti i promatra kroz povećalo da vidi što je tamo. Koncentracija se

treba smatrati alatom. Kao bilo koji alat, ona se može koristiti za dobro ili zlo. Oštar nož se može koristiti da se stvore prekrasne rezbarije ili da se nekoga povrijedi. To je sve do onoga tko koristi nož. Slična je i koncentracija. Ispravno korištena, ona ti može pomagati na putu prema oslobođenju. Ali ona se isto tako može koristiti u službi ega. Ona može djelovati u okviru postignuća i nadmetanja. Ti možeš koristiti koncentraciju da vladaš drugima. Možeš je koristiti da budeš sebičan. Stvaran problem je da ti sama koncentracija neće pružiti perspektivu o sebi. Ona neće osvijetliti osnovne probleme sebičnosti i prirodi patnje. Ona može biti korištena da se kopa duboko po psihološkim stanjima. Ali čak i onda, snage egoizma neće biti shvaćene. Samo pažnja to može učiniti. Ako pažnja nije tu da gleda u povećalo i vidi što je bilo otkriveno, onda je sve to za ništa. Samo pažnja razumije. Samo pažnja donosi mudrost. Koncentracija ima i druga ograničenja.

Stvarno duboka koncentracija se može dogoditi samo pod određenim uvjetima. Budisti se mnogo muče da bi izgradili meditacione sale i manastire. Njihova glavna svr-

ha je da stvore fizičku okolinu oslobođenu od uznemiravanja u kojima će učiti ovu vještinu. Nema buke, nema prekidanja. Međutim, isto tako je važno stvaranje okoline oslobođene od emocionalnog uznemiravanja. Razvitak koncentracije će biti blokiran prisustvom određenih mentalnih stanja koje mi nazivamo pet prepreka. To su pohlepa za senzualnim zadovoljstvom, mržnjom, mentalna letargija, rastrešenost i mentalna neodlučnost. Ova mentalna stanja smo detaljnije proučili u poglavlju 12. Samostan je kontrolirana okolina gdje je ova vrsta emocionalne buke održavana na minimumu. Članovima suprotnog spola nije dopušteno da zajedno žive. Dakle, postoje manje šanse za požudu. Nije dopušteno posjedovanje imovine. Dakle, nema svađanja oko vlasništva i postoji manje šanse za pohlepu i svojatanje. Druga zapreka za koncentraciju isto treba biti navedena. U stvarno dubokoj koncentraciji, ti postaješ tako apsorbiran u objektu koncentracije da zaboravljaš sve o sitnicama. Na primjer, kao što je to tvoje tijelo, tvoj identitet i sve oko sebe. Ovdje je opet samostan korisna pogodnost. Lijepo je znati da postoji netko tko se

brine za tebe preuzimanjem svih svjetovnih stvari u vezi hrane i fizičke sigurnosti. Bez takve sigurnosti se netko rijetko odlučuje na duboku koncentraciju. Pažnja, u drugu ruku, je oslobođena od svih ovih manjkavosti. Pažnja ne ovisi o bilo kojoj takvoj određenoj okolnosti, fizičkoj ili nekoj drugoj. To je čisti faktor zamjećivanja. Tako je ona slobodna da zamjećuje što god se pojavljuje - požuda, mržnja ili buka. Pažnja nije ograničena bilo kojim stanjem. Ona postoji do neke mjere u svakom trenutku, u svakoj okolnosti koja se pojavi. Isto tako, pažnja nema određeni objekt na koji se usredotočava. Ona promatra promjene. Tako ima neograničen broj objekata pažnje. Ona jednostavno promatra ono što prolazi kroz um i to ne kategorizira. Uznemiravanja i prekidanja su opažana sa istom količinom pažnje kao formalnim objektima meditacije. U stanju čiste pažnje tvoja pažnja protiče zajedno sa svim promjenama koje se zbivaju u umu. „Promjena, promjena, promjena. Sada ovo, sada ovo, i sada ovo“.

Ti ne možeš razviti pažnju pomoću prisile. Aktivna moć volje ti neće učiniti ništa dobroga. Činjenica je da će ustvari ometati

napredak. Pažnja ne može biti kultivirana borbom. Ona se razvija shvaćanjem, prepuštanjem, jednostavnim pristajanjem u trenutku i dopuštajući sebi ugodnost sa bilo čime što doživljavaš. Ovo ne znači da se pažnja događa sama po sebi. Daleko od toga. Za to je potrebna energija. Ali ovaj napor je različit od sile. Pažnja je kultivirana sa nježnim naporom, sa nenapornim naporom. Meditant njeguje pažnju neprekidnim podsjećanjem sebe na blagi način da održava svjesnost bilo čega što se događa upravo sada. Upornost i smirenost jesu tajne. Pažnja se njeguje neprekidnim vraćanjem nazad u stanje svjesnosti, nježno, nježno, nježno. Pažnja ne može biti korištena na nikakav sebičan način. To je neegoistična svjesnost. U stanju čiste pažnje ne postoji „ja“. Tako nema sebe koje može biti sebično. Nasuprot, to je pažnja koja ti daje stvarnu perspektivu o samom sebi. Ona ti dopušta da poduzmeš presudan mentalni korak nazad od tvojih želja i odbojnosti, tako da onda možeš pogledati i kazati, „Aha, tako je to kako stvarno izgledam“. U stanju pažnje ti sebe vidiš točno onakvim kakav doista i jesi. Vidiš svoje vlastito sebično ponašanje.

Vidiš svoju patnju. I ti vidiš kako stvaraš patnju. Vidiš kako povrijeđuješ druge. Ti probijaš kroz naslagu laži koje sebi normalno govoriš i vidiš što je tu stvarno. Pažnja vodi ka mudrosti. Pažnja ne pokušava doseći ništa. Ona samo promatra. Dakle, želja i odbojnost nisu uključene. Nadmetanje i borba za postizanje nečega nemaju mjesta u tom procesu. Pažnja ne teži ničemu. Ona samo vidi što god je već tu. Pažnja je šira i viša funkcija od koncentracije. To je sveobuhvatna funkcija. Koncentracija je ekskluzivna. Ona se bavi jednom stvari, a sve ostalo zanemaruje. Pažnja je sveuključiva. Ona stoji u pozadini od fokusa pažnje i promatra sa širim fokusom, spremna da brzo primjeti promjenu koja se zbiva. Ako usmjeriš um na kamen, koncentracija će vidjeti samo kamen. Pažnja stoji u pozadini procesa, svjesna koncentracije koja se usredotočava na kamen, svjesna intenziteta tog usredotočavanja i trenutno svjesna promjene pažnje kada se koncentracija poremeti. To je pažnja koja zamjećuje rastrešenost koja se pojavila, i to je pažnja koja preusmjerava pažnju na kamen. Daleko je teže njegovati pažnju nego koncentraciju

jer je to funkcija koja dublje zahvaća.

Koncentracija je samo usredsređivanje uma, radije kao laserska zraka. Ona ima moć da pali na svom putu u um i osvjetli što je u njemu. Ali ona ne razumije ono što tamo vidi. Pažnja može proučiti mehanizme sebičnosti i razumjeti ono što vidi. Pažnja može probiti misteriju patnje i mehanizam neugode. Pažnja te može učiniti slobodnim. Međutim, postoji druga situacija bez izlaza. Pažnja ne reagira na ono što vidi. Ona jednostavno vidi i shvaća. Pažnja je suština strpljenja. Dakle, sve što god vidiš jednostavno mora biti prihvaćeno, obznanjeno i nepristrano promatrano. Ovo nije jednostavno, ali je u potpunosti potrebno. Mi smo neznalice. Sebični smo, pohlepni i oholi. Požudni smo i lažemo. Ovo su činjenice. Pažnja znači vidjeti ove činjenice i sa sobom biti strpljiv, prihvaćajući sebe onakvim kakvi jesmo. To ide protiv naravi. Ne želimo sebe onakvima kakvi jesmo. Mi to želimo poricati. Ili promjeniti ili opravdavati to. Ali prihvaćanje je suština pažnje. Ako želimo razvijati pažnju onda moramo prihvatiti ono što pažnja otkriva. To

može biti dosada, razdražljivost ili strah. To može biti slabost, nedostatnost, ili mane. Što god to jeste, takvi smo. To je ono što je stvarnost.

Pažnja jednostavno prihvaća ono što je tu. Ako se želiš razvijati u pažnji, strpljivo prihvaćanje je jedini smjer. Pažnja se razvija samo na jedan način: neprekidnim prakticiranjem pažnje, jednostavno pokušavajući biti pažljiv, a to znači biti strpljiv. Proces se ne može postići silom i ne može se požurivati. To ide svojom vlastitom brzinom. Koncentracija i pažnja idu ruku uz ruku u poslu meditacije. Pažnja usmjerava moć koncentracije. Pažnja je direktor operacije. Koncentracija pruža moć kojom pažnja može prodrijeti u najdublje nivoe uma. Njihova suradnja dovodi do uvida i shvaćanja. Oboje moraju biti kultivirani uravnoteženo. Samo malo više naglaska je dato pažnji jer je pažnja centar meditacije. Najdublji nivoi koncentracije nisu potrebni za posao oslobođenja. Ipak, ravnoteža je veoma važna. Previše svjesnosti bez smirenosti da je uravnoteži će dovesti do podivljalog, previše osjetljivog stanja sličnog kao kod zloupotrebe LSD (droge). Previše

koncentracije bez uravnotežavanja svjesnosti će dovesti do sindroma „Kamenog Bude“. Meditant postaje tako spokojan da sjedi kao stijena. Oba ova stanja trebaju biti izbjegnuta.

Početni stupnjevi mentalne njege su posebno delikatni. Previše naglaska na pažnju na ovoj točki će ustvari unazaditi razvitak koncentracije. Kada počneš sa meditacijom, jedna od prvih stvari koju ćeš uočiti će biti kako je tvoj um nevjerovatno aktivan. Theravada tradicija ovaj fenomen naziva „majmunski um“. Tibetanska tradicija to povezuje sa vodopadom misli. Ako ti na ovoj točki naglašavaš funkciju svijesti onda će biti tako mnogo toga čega ćeš trebati biti svjestan da će koncentracija biti nemoguća. Ovo se svakome događa. Za to postoji jednostavno rješenje. U početku uložiti više napora u usmjeravanje na jednu točku. Jednostavno prizivaj pažnju od lutanja ponovno i ponovno. Budi uporan. Potpune instrukcije kako ovo učiniti su objašnjene u poglavljima 7 i 8. Nakon nekoliko mjeseci razvit ćeš moć koncentracije. Zatim možeš početi pumpati energiju u pažnju. Međutim, nemoj ići preda-

leko sa koncentracijom jer ćeš pronaći da zapadaš u mrtvilo. Pažnja je ipak još važnija od oba dijela. Ona se treba razviti kada to možeš učiniti. Pažnja pruža potrebno temelje za daljnji razvitak dublje koncentracije. Većina pogrešaka u ovom polju ravnoteže će se s vremenom ispraviti. Ispravna koncentracija se prirodno razvija uz nastajanje snažne pažnje. Što god više razviješ faktor zamjećivanja, brže ćeš primjetiti nesabranost, i brže ćeš se iz nje izvući i vratiti formalnom objektu pažnje. Prirodan rezultat toga je povećanje koncentracije. Kako se razvija koncentracija, ona pomaže razvitku pažnje. Što god imaš veću moć koncentracije, to su manje šanse da se predaješ dugom toku analize u vezi nesabranosti. Jednostavno primjećuješ nesabranost i vraćaš svoju pažnju tamo gdje bi ona trebala biti. Tako ta dva faktora teže da se uravnoteže i prirodno podržavaju razvitak jedno drugog. Na ovoj točki ima jedno pravilo koje trebaš slijediti da na početku uložiš napor na koncentraciju dok se fenomen majmunskog uma malo ne smiri. Nakon toga naglasi pažnju. Ako vidiš da postaješ izbezumljen naglasak stavi na koncentraciju. Ako upadneš u

mrtvilo naglasak stavi na pažnju. Općenito, pažnja se naglašava.

Pažnja vodi tvoj razvitak u meditaciji jer pažnja ima sposobnost da bude svjesna same sebe. To je pažnja koja ti daje perspektivu na tvoju praksu. Pažnja će ti pokazati kako radiš. Ali ne brini se previše za to. To nije trka. Ti se ne takmičiš sa bilo kim i nema rasporeda. Jedna od najtežih stvari za naučiti jeste da pažnja ne ovisi o bilo kojem emocionalnom ili mentalnom stanju. Mi imamo neke predstave o meditaciji. Meditacija je nešto što se obavlja u tihim pećinama od smirenih ljudi koji se kreću usporeno. To su stanja za uvježbavanje. Ona su uspostavljena da se njeguje koncentracija i da se nauči vještina pažnje. Jednom kada si naučio tu vještinu, tada možeš odbaciti ta ograničenja za uvježbavanje, i to bi trebao učiniti. Ti se ne trebaš kretati puževom brzinom da bi bio pažljiv. Možeš biti pažljiv dok intenzivno rješavaš zamršene probleme. Čak ne trebaš biti ni smiren. Možeš biti pažljiv (zadubljen) u središtu nogometne gužve. Ti čak možeš biti pažljiv usred srdžbe. Mentalne i fizičke aktivnosti nisu prepreka za pažnju. Ako vidiš da

je tvoj um ekstremno aktivan, onda jednostavno promatraj prirodu i stupanj te aktivnosti. To je jednostavno prolazeća unutrašnja predstava.

REČNIK PALI TERMINA

Abhidhamma - budistička psihologija, prisutna je i fenomenologija koja tumači i razrađuje strukturu oba odnosa subjekt-objekt, i to kako funkcioniranje stvarnosti tako i psihičkih pojava. Tri od sedam knjiga *abhidhamma* su psihološke prirode.

Ajato - unutrašnji, sopstveni subjektivni. Odnosi se na subjektivni doživljaj osjećaja kao i na subjektivni doživljaj smirenja i zadovoljstva u stanjima meditacije.

Anatta - nesopstvenost, bezličnost, besvojtvenost, nepostojanje duše. Osnovna zamisao budističkog učenja kojim se odbija mogućnost postojanja bilo koje sopstvenosti,

suštine, biti i individualnog principa. Međutim, u skladu sa budističkom psihologijom ipak se ne poriče empirijski doživljaj sopstvenosti (atta – duša, individualnost).

Anicca - nepostojan, prolazan, privremen, netrajan, nepouzdan.

Arupa-jhanam - bezoblično zadubljivanje na područje netjelesnoga. Karakteriše se sabranošću i ravnodušnošću duha. Područja arupa-jhana su sljedeća: 1. područje beskonačnog prostora, 2. područje beskonačne svijesti, 3. područje ničega, 4. područje ni-opažanja-ni-neopažanja. Ovim se procesom postepeno reduciraju karakteristike uma, dok se opseg pažnje širi a sadržaj svijesti postepeno sužava.

Asavi - zatrovanost, ono što čovjeka vuče kroz neznanje; to su predrasude i uobraženja u ova četiri područja: 1. ljubav, 2. egzistencija, 3. špekulacija, zabluda, otuda imamo zatrovanost ljubavlju, egzistencijom, dogmom i zabludom.

Aviji - zabluda, neznanje; neznanje se prevazilazi skokovitim uvidom.

Bhavana - zadubljivanje, usredsređivanje na određeni predmet, koncentracija,

razvijanje duha, meditacija. Postoje dvije vrste bhavana: 1. razvijanje mira i sabranosti, 2. razvijanje uvida i saznanja.

Dukkham - neprijatnost, bol, patnja.

Jhanam - zadubljivanje, kontemplacija.

Jedno od sredstava za postizanje nibbane, kroćenje pažnje i sadržaja svijesti i postizanje potpunog duševnog mira. Vježba zadubljivanja obično prolazi kroz nekoliko stadijuma - obično četiri. U prvoj jhana karakteristike su: zamišljanje (vitakko), promišljanje (vicaro), radost (piti), zadovoljstvo (sukham) i sabranost (samadhi); u drugom radost, zadovoljstvo i sabranost; u trećoj zadovoljstvo i sabranost, i u četvrtoj sabranost i ravnodušnost (upekkha). Ova četiri stupnja zadubljivanja u sferi fino-tjelesnog (rupa-jhanam) uslovljena su prvenstveno potpunim nestajanjem petostruke privrženosti i zapreka na putu konačnog uviđanja i oslobođenja. Jhana se ponekad naziva i četiri područja netjelesnog zadubljivanja.

Kammam - djelo, djelovanje. Karma je mjerilo moralnosti i djelovanja. U budizmu kamma ima drugorazrednu ulogu budući da nema preporođanja (jer nema koga da pre-

porodi). Kamma je opća ravnoteža zbivanja i nužnosti, ali ne u pojedinačnom smislu djelovanja na individuu (jer ove nema).

Samadhi - sabranost uma u jednoj točki, zadubljenost, jedna od faza u procesu kontemplacije, to je posljednji osmi član osmostrukog puta kojim se postiže uništenje bola i pripada četvrtoj plemenitoj istini.

Sankhara - prošli utisci, impresije, ispoljenja svijesti i volje, tvorevine. Sankhara je drugi član u lancu uzročnosti, a četvrta je u grupi vhanha gdje predstavlja sastavne djelove svijesti i volje, na šest osjetnih područja i vezanost za njih.

Nibbanam - ugasnuće, utrnuće žeđi za životom. Nibbanam je u budizmu, konačno oslobođenje, dakle i praktični cilj budističke prakse. Nibbana nije lako postizljiva pa svakome i u svako doba nije dostupna. Uslovi za dostizanje nibbane su etičke, saznajne i kontemplativne prirode. Nibbana je potpuno utrnuće subjektivne strane egzistencije, pa tako i svijesti i uviranje u sunnata - kada je sadržaj svijesti ništa. Tako nibbana nije nikakvo stanje blažene svijesti jer je u njoj svijest ukinuta. Nibbana se ne može odrediti,

saznati i izreći iz naše perspektive (perspektive relativnosti bića).

Tanha - žeđ, žudnja, osma karika u lancu uzročnosti. Duboko je usađena u ljudskoj prirodi i donosi sve nedaće. Oslobođenje od tanhe prvi je korak na putu oslobođenja.